

Indsigelse mod VVM-rapport og tilhørende bilagsmateriale

Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark
(Orbicon A/S -
Jammerland Bay Nearshore A/S)

Dato: 26-2-2019

Forord

Denne indsigelse mod VVM-rapporten og det fremlagte VVM-materiale for Jammerland Bugt Kystnær Vindmølle Park er udarbejdet i regi af støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt", 23 grundejerforeninger omkring bugten (i alt 1344 ejendomme) samt 111 individuelle klienter hos advokat Brian Hebel Andersen.

Foreningen og øvrige nævnte parter repræsenterer et meget stort antal aktører/interessenter i og omkring bugten, eksempelvis fastboende, erhvervsdrivende, sommerhusejere og et meget stort antal mennesker, der benytter bugten og dens smukke omgivelser rekreativt.

Disse mennesker har forskellig tilgang til anvendelse af bugten, har givetvis forskellig politisk observans og er i sagens natur forskellige, som folk nu er. Men ét er de, et enstemmigt byråd i hjemstedskommunen Kalundborg samt vægtige organisationer enige om:

Projektet "Jammerland Bugt Nearshore" vil i afgørende grad have alt for store negative miljøkonsekvenser for såvel mennesker, dyr, landskab som rekreative kvaliteter omkring bugten. Dette gælder i høj grad lokalt, regionalt, men jo også internationalt for en række af påvirkningerne – det sidste eksempelvis for fuglene i bugten.

Akademiraadet, som er statens rådgiver i bl.a. sådanne æstetiske anliggender, har talt klokkeklart mod det aktuelle projekt i skrivelse af 4/9 2015, se bilag 1. Danmarks Naturfredningsforening har med udgangspunkt i naturhensyn tidligt (og igen senere) gjort det samme, se blandt andet bilag 2 og bilag 22.

Bekymring for særligt fuglelivet har i 2018 fået de 3 grønne organisationer (Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening samt Danmarks Jægerforbund) til at gå ud med en fælleserklæring samt en direkte henvendelse til såvel energi-, forsynings- og klimaministeren som miljø- og fødevarerministeren med denne meget store bekymring i relation til de kystnære vindmølleprojekter i Storebælt, se bilag 22.

I Energiaftalen af 29. juni 2018 fremgår det på side 3 og 4 (bilag 20 i nærværende indsigelse) meget tydeligt, at man har taget en række af ovenstående forhold til sig. Der skrives her, at placering af sådanne vindmølleparker skal ske med væsentlig større afstand til kyst for at mindske visuelle gener. Der gives endvidere her væsentlig øget kommunal indsigelse i kystområdet for at sikre lokal opbakning til sådanne projekter.

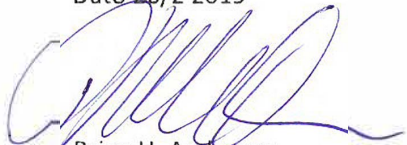
I nærværende indsigelse redegøres nærmere, med udgangspunkt i det fremlagte VVM-materiale, for en lang række meget kritiske forhold og fejl heri.

Hvor der i efterfølgende punkter alene refereres med sidetalsangivelser, er det VVM-hovedrapporten, der er tale om.

Vi forventer naturligvis seriøs behandling og vurdering af hvert og et af de her anførte indsigelsespunkter og underpunkter, derfor den anvendte nummerering. Vi har til hensigt, via aktindsigt, at følge tæt med heri.

Vi uddyber gerne de anførte VVM-kritikpunkter over for Energistyrelsen.

Dato 26/2 2019

Brian H. Andersen
Advokat

Ole Nyvold
Formand
Støtteforen. "Beskyt Jammerland Bugt"

bha@advokatfirmaet-svendsen.dk ole.nyvold@babcdk.dk

Indsigelsen er udarbejdet på mindre end 2 måneder, i modsætning til projekt-mager og dennes rådgiver, der har haft cirka 4½ år (fra 17/6-2014) til udarbejdelse af VVM-materialet. Der kan derfor forekomme dobbelte eller forkerte henvisninger i medsendte indsigelse, fordi det har været et meget tidspresset forløb i høringsperioden. Kontakt os i så fald gerne for afklaring.

Hjemmesiden www.jammerlandbugt.dk, der er etableret i tilknytning til støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" har ultimo februar 2019 haft mere end 740.000 hits fra mere end 188.000 forskellige IP-adresser, se bilag 27. Dette viser med al tydelighed, at det er en meget, meget stor gruppe borgere, der interesserer sig for dette ... og næppe mange positivt stemte heriblandt.

Indholdsfortegnelse

Forord.....	2
Indholdsfortegnelse.....	4
1. Indledning.....	8
2 Indsigelser mod VVM-redegørelsen.....	11
2.1 Visualisering, den visuelle belastning	12
2.1.1 Zoneinddeling.....	12
2.1.2 Fototidspunkt	12
2.1.3 Havvindmølleparkens transformer	13
2.1.4 Striber/bemaling	13
2.1.5 Nummerering	14
2.1.6 Skalaforhold i visualisering	14
2.1.7 Visualisering for boliger på Røsnæs	15
2.1.8 Lysafmærkning, visualisering	16
2.1.9 Lysafmærkning, synkronisering.....	16
2.1.10 Sigtbarhedsindeks	17
2.1.11 Møllernes fremtræden i VVM-materialets visualiseringer og vurdering af visuel belastning.	18
2.1.12 Generelt om VVM-rapportens visualiseringer	18
2.1.13 Specifikke indsigelser for en række af fotostandpunkterne	19
2.1.13.1 Fotostandpunkt 2, Asnæs, 7 MW	19
2.1.13.2 Fotostandpunkt 3, Østrupvej, 7 MW og 3 MW, del 1	19
2.1.13.3 Fotostandpunkt 3, Østrupvej, 7 MW og 3 MW, del 2	19
2.1.13.4 Fotostandpunkt 4, Nørrevang, 7 MW.....	19
2.1.13.5 Fotostandpunkt 6, Reersø, 3 og 7 MW.....	20
2.1.13.6 Fotostandpunkt 7, Reersø, 3 og 7 MW.....	20
2.1.13.7 Fotostandpunkt 8, Venemosevej, 3 og 7 MW	20
2.1.13.8 Fotostandpunkt 10, Frølunde Fed, 7 MW	20
2.1.13.9 Fotostandpunkt 11, Halskov 7 MW og 3 MW	20
2.1.13.10 Fotostandpunkt 5, Bjerger Nat, 7 MW og 3 MW	21
2.1.14 Retvisende? ... VVM-materialets egne forbehold	21
2.1.15 Opstillingsmønstre	21
2.1.16 Røsnæs, Naturkanon-lokalitet, betydning og vægtning.....	22
2.1.17 Større sommerhusområde glemt	22

2.1.18 Andre manglende visualiseringspunkter	22
2.2 Dyreliv, fauna, landskab.....	24
2.2.1 Landskabstypen ændrer fuldstændigt karakter	24
2.2.2 Røsnæs udpeget som Naturkanon	26
2.2.3 Fugle, overtrædelse af EU-lovgivning vedr. fuglebeskyttelse	27
2.2.4 Fugle, beskyttelse af bestande i Natura 2000-områder	28
2.2.5 Fugle, mangelfuldt datagrundlag	30
2.2.5.1 Der tages ikke hensyn til dykænders adfærd	31
2.2.5.2 Der er udført for få fugletællinger.....	31
2.2.5.3 Manglende viden om negativ effekt på fjerfældende edderfugle	32
2.2.6 Fugle, metodiske forhold og væsentlige mangler heri.....	32
2.2.6.1 Ukvalificerede antagelser om fortrængningsgrad og bufferzone	33
2.2.6.2 Ukvalificerede antagelser om servicebådtrafikkens negative konsekvenser	33
2.2.6.3 Reduceret areal ændrer ikke usikkerheder, fejl og mangler	34
2.2.7 Fugle, høring af europæiske lande	35
2.2.8 Høringsnotat, svært at vurdere	37
2.2.9 Fuglebeskyttelsesdirektivets forbudsregler	38
2.2.10 De store rovfugle, havørn, fiskeørn, generelt	38
2.2.11 Manglende Natura2000-vurdering af kollisionsrisiko, rovfugle....	38
2.2.12 Kollisionsrisiko for trækkende rovfugle.....	41
2.2.13 Marsvin og sæler, dyr, der nyder særlig beskyttelse (Habitatdirektivets Bilag IV)	42
2.2.13.1 Generelt, marsvin	43
2.2.13.2 Optælling af marsvin i VVM-materialet.....	44
2.2.13.3 Bortskræmning, sæler	44
2.2.14 Habitatdirektivet og Natura 2000-område 157.....	44
2.2.15 DOF, Danske Jægere og Danmarks Naturfredningsforening er imod	45
2.3 Turisme	46
2.3.1 Danske undersøgelser om turisme/vindmøller.....	47
2.3.2 VVM-rapportens skotske turismekilde.....	48
2.3.3 Turismeaspektet under anlægsfase	49
2.3.4 Strandene i bugten.....	49
2.3.5 Lystfiskeri, ilandføringssted, kabler.....	50

2.3.6 Antallet af campingpladser mv. ved bugten	50
2.3.7 Antallet af lystbåde pladser/havne ved bugten	50
2.3.8 Vuer fra campingpladser mv.	51
2.3.9 Feriekolonier	51
2.3.10 Maritime aktiviteter i bugten	52
2.3.11 Udsigtspunkt(er) fra Reersø spoleses.....	52
2.3.12 Blåt flag strande i og omkring bugten	53
2.4 Støj	55
2.4.1 Det anvendte støjberegningsprogrammel	55
2.4.2 Ramning, støjkilde højde	56
2.4.3 Støj over tid	56
2.4.4 Støjemission	57
2.4.5 Støj i forbindelse med bremsetests.....	57
2.4.6 Punktkilder for støjberegning.....	57
2.4.7 Store møller, infralyd, emission	58
2.4.8 Anvendte forudsætninger for lydudbredelse.....	58
2.4.9 De anvendte støjgrænser, "almindelig" lyd	58
2.4.10 De anvendte støjgrænser, særlige aktiviteter i bugten.....	59
2.4.11 De anvendte støjgrænser, infralyd.....	59
2.4.12 Støjgrænser vindmøller, WHO-anbefaling	59
2.4.13 Den anvendte bekendtgørelse, støjudbredelsesberegning	60
2.4.14 Urigtig afgivelse af oplysning i tilknytning til VVM.....	62
2.5 Klimaeffekt	63
2.5.1 Elproduktion og CO ₂	63
2.6 Miljøforhold mv.	64
2.6.1 Rengøring/vedligehold af overflader på møller og fundamenter ...	64
2.6.2 Maling/coatning og andet for møllerne	64
2.6.3 Udvaskning af zink og/eller andet	65
2.6.4 Miljøforhold i forbindelse med møllehavari	65
2.6.5 Fundamentstype for møllerne	66
2.6.6 Klimatilpasning	66
2.6.7 Nedtagning	67
2.7 Sejladsforhold	68
2.7.1 Workshop for relevante parter (HAZID).....	68
2.7.2 Beregning af påsejlingsrisiko I	69

2.7.3 Beregning af påsejlingsrisiko II	70
2.7.4 Beregning af påsejlingsrisiko III	70
2.7.5 Beregning af påsejlingsrisiko IV	71
2.7.6 Rute H	71
2.7.7 Fritidssejlads	72
2.7.8 Wind- og kitesurfing	72
2.8 Kumulative forhold	73
2.8.1 Fugle, kumulativ effekt	73
2.8.2 Tekniske anlæg, kumulativ effekt	74
2.8.3 Rekreative forhold, sejlads, kumulativ effekt	75
2.9 Det processuelle	77
2.9.1 Kvalitetssikring hos Energistyrelsen	77
2.9.2 Lokal opbakning, en forudsætning også i Energiaftalen marts 2012	77
2.9.3 Energistyrelsens misforståelse af Kalundborg Kommune	78
2.9.4 Visualisering ved høring i forbindelse med ansøgning om forundersøgelsestilladelse	79
2.9.5 Forholdet mellem forundersøgelsestilladelse og projektudviklers rettigheder	80
2.9.6 Vindmøllebekendtgørelsen	82
2.9.7 Manglende overholdelse af ESPOO-konventionen	83
2.9.8 Indsigelser, der ikke er medtaget?	83
2.10 Ejendomsværdi, påvirkning	84
2.10.1 Datagrundlag mv.	84
2.11 Andre forhold	87
2.11.1 Tidsplanen er ikke angivet korrekt	87
2.11.2 Oplysninger fra borgermøder ikke anvendt	87
2.11.3 Afstandsangivelser	88
2.11.4 Manglende lokal opbakning	88
3 Konklusion	90
4 Referencer	92
Bilagsfortegnelse	98

1. Indledning

Nærværende dokument er en VVM-indsigelse fra

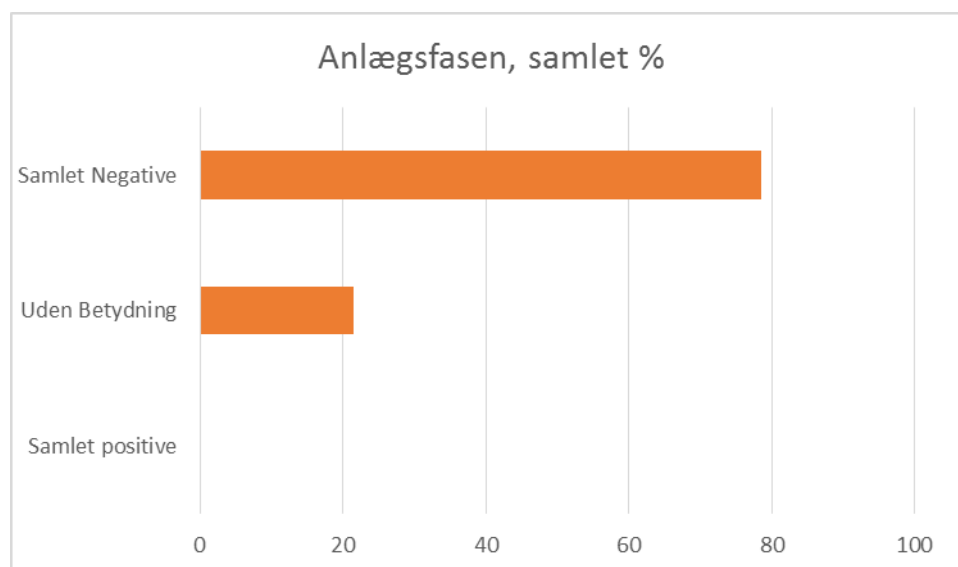
- Støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" (FBJB) (Bilag 17)
- 23 grundejerforeninger ved bugten, i alt 1344 ejendomme (Bilag 30)
- 111 individuelle klienter hos foreningens og øvriges advokat (Bilag 30)

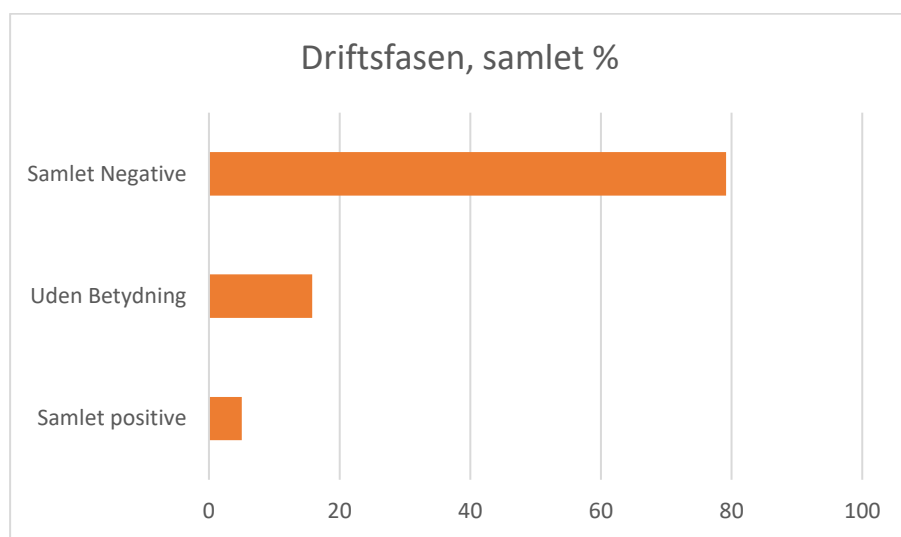
til VVM-materialet (VVM-rapport og bilag), som Energistyrelsen ultimo december 2018 har fremlagt i forbindelse med den 8-ugers offentlige høringsperiode for European Energy (EE) kystnær vindmøllepark i Jammerland Bugt ("Jammerland Bay Nearshore A/S").

En VVM-rapport skal beskrive påvirkninger for miljøet, med Worst-Case Scenarior som udgangspunkt.

Som det vil fremgå af de efterfølgende sider og de specifikke indsigelsespunkter, er en lang række miljøkritiske forhold overset, mange punkter er ukorrekt/utilfredsstillende behandlet samt vurderet, og der er anført ting, der er stærkt manipulerende og misvisende i VVM-materialet. Sådanne fundne forhold redegøres der for punkt for punkt i nærværende indsigelse. Mange forhold i VVM-rapporten vidner om basalt ukendskab til de faktiske forhold i og omkring bugten, trods at rapporten har foreligget i flere versioner siden 2015 og efter det oplyste har været underkastet intern og ekstern granskning/kvalitetssikring.

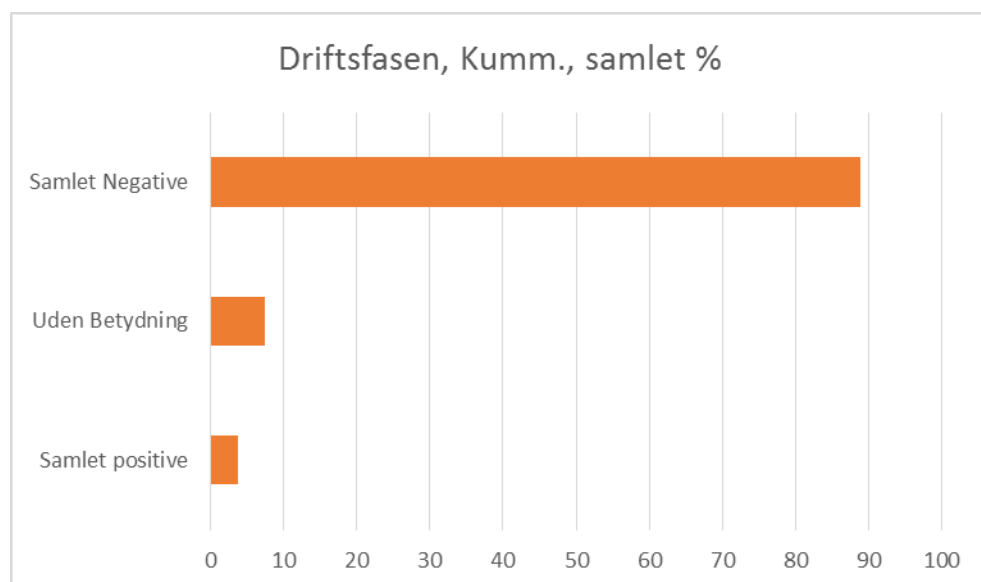
Sammentælles de oplistede miljøpåvirkninger i den foreliggende VVM-rapport (hvor ufuldstændig og ukorrekt den end måtte være), ses allerede her, at de negative konsekvenser er massivt i overtal for såvel anlægs-, drifts- som forventeligt også demonteringsfasen, se figurerne herunder. Her er rapportens vurdering af plusser og minusser for miljøet simpelt optalt fra de deri angivne skemaer/vurderinger:

FIGUR 1: SAMMENSTILLING AF VVM-RAPPORTS RESULTAT FOR PÅVIRKNING AF MILJØET I HENHOLDSVIS ANLÆGS- OG DRIFTSFASE. RAPPORTEN INDREGNER HENHOLDSVIS CA. 100 TIL 140 PÅVIRKNINGER I ANLÆGS- OG DRIFTSFASE. MANGE AF DE ANGIVNE NEGATIVE PÅVIRKNINGER ANGIVES SOM "MARKANT/VOLD-SOMT NEGATIVE" I RAPPORTEN. KUMULATIVE PÅVIRKNINGER VIL VÆSENTLIGT ØGE DE NEGATIVE KONSEKVENSER IFØLGE RAPPORTEN (SIDE 442- 457), SE FIGUR 2.

Herunder er tilsvarende vist for de såkaldte kumulative påvirkninger fra rap-
porten (side 442 – 457).

FIGUR 2: SAMMENSTILLING AF VVM-RAPPORTS RESULTAT, HVAD ANGÅR MULIGE YDERLIGERE KUMULATIVE PÅVIRKNINGER AF MILJØET.

De kumulative påvirkninger skubber således yderligere vægtarmen i negativ retning for projektet. Mange af de i VVM-rapporten anførte negative påvirkninger er angivet til at have meget stærk ("voldsom") negativ påvirkning. Dette gælder eksempelvis de visuelle påvirkninger for udsynet i og omkring bugten.

Med de forhold, der påpeges i nærværende indsigelse, øges antallet og graden af negative påvirkninger markant. Projektet har store negative påvirkninger lokalt, regionalt og videre til nordeuropæisk/EU-perspektiv, hvilket må betyde, at projektet afvises.

Projektet nyder ikke lokal opbakning, hverken fra beboere, erhvervsliv, sommerhusejere eller fra hjemstedskommunen Kalundborg. Her har et enigt byråd med saglige argumenter talt klokkeklart imod projektet. Borgmester Martin Damm har fremført dette mange gange eksempelvis i DR Nyheder umiddelbart efter myndighedshøringen forår 2017 (bilag 3) og senest ved offentligt projekt informationsmøde i Kalundborghallen 16/1 2019 i tilknytning til VVM-høringen (se omtale i bilag 21).

Vi forventer naturligvis seriøs behandling af hvert og et af de her anførte indsigelsespunkter, derfor den anvendte nummerering. Vi har som sagt til hensigt, via aktindsigt, at følge tæt med heri.

Nærværende indsigelse er på foreningens, grundejerforeningernes og individuelles vegne væsentligst udarbejdet af:

Jens Rønnemos
Ing., tidl. Vice President for Vestas

Brian Hebel Andersen
Advokat, møderet for Højesteret

Lene Tranberg
Arkitekt, MAA
Adjungeret professor/lektor
Partner og stifter af
Lundgaard & Tranberg Arkitekter

Søren Mark Jensen
Cand.mag., biologi og geografi
Tidl. projektleder i Miljøstyrelsen,
DANIDA-eksperttrådgiver vedr. naturforvaltning, direktør for EU-Kinas samarbejdsprogram vedrørende naturbeskyttelse

Jan A. de Wit
Akademi- og civilingeniør,
Projektleder Energi og Miljø, DGC
Syns- og skønsmand/Teknisk dommer v. Voldgiftsnævnet Bygge og Anlæg/Civilretten

Tømrermester Roan B. Jespersen
Bernow Jespersen og Søn
Søndervang 2
4480 St. Fuglede

Alex og Lone Feilskov
Campingpladsejere,
Urhøj Camping I/S
Urhøjvej 14, 4480 St. Fuglede

Anders Vølund
Virksomhedsejer AVOS A/S,
Sønderstrandsvej 84,
Asnæs, 4400 Kalundborg

2 Indsigelser mod VVM-redegørelsen

I dette kapitel anføres en lang række indsigelser mod det udsendte VVM-materiale.

VVM-materialet, der ligger til grund, er følgende fremlagte høringsdokumenter:

- VVM-rapport (Version 06, dateret 12-11-2018)

VVM- Bilag, hvorfra hovedrapport anvender materiale:

- Geofysik, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Teknisk Notat 20-1-2017
- HAZID, Jammerland Bugt mv. DNV-GL, 2015-02-10
- Hydrography Sediment Spill, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark januar 2017
- Klima og luftkvalitet Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Teknisk Baggrundsrapport 26-06-2018
- Landskab, kulturarv, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Teknisk Baggrundsrapport 26-06-2018
- Marinbiologisk Baseline, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Teknisk Notat 20-1-2017
- Sejladsikkerhed, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark DNV-GL 2015-02-27
- Teknisk baggrundsrapport, fugle Rev 05, 25-5-2018
- Tillæg Sejladsikkerhed, DNV-GL 2018-09-06
- Underwater Noise, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, januar 2017
- Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, del 1, Maj 2018
- Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, del 2, Maj 2018
- Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, del 3, Maj 2018
- Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, del 4, Maj 2018

2.1 Visualisering, den visuelle belastning

Visualisering er et meget væsentligt punkt i forbindelse med en VVM-redegørelse for et sådant vindmølle anlæg.

Dette er bekræftet af både myndigheder i den aktuelle sag og den af projekt-mager valgte og betalte rådgiver, Orbicon A/S, eksempelvis på sidstnævntes første offentlige informationsmøde om projektet i Gørlevhallen og senere ved informationsmøde i Kalundborg 16/1 2019.

Ved gennemlæsning af VVM- rapportens afsnit om det visuelle/visualisering og de tilhørende VVM-bilag er fundet mange og meget kritiske fejl. Nogle ganske åbenlyse, andre har krævet specialværktøjer til de foretagne analyser.

Det materiale, der er fremlagt i forbindelse med visualisering, er stærkt ufuldstændigt og misvisende hvad angår selve møllerne, ufuldstændig mht. udsigt til disse fra forskellige lokaliteter, for nogle aldeles misvisende mht. valg af punkt, og hvad dette skrives at dække, og også ufuldstændig i forhold til den fremtræden, tydelighed og udbredelse, hvormed de fremtræder i VVM-materialets visualiseringsgengivelser.

En VVM-rapport skal naturligvis være retvisende, og den skal beskrive Worst-Case Scenario.

Herunder fremføres en række konkrete indsigelser.

2.1.1 Zoneinddeling

Zoneinddelingen er fastlagt med udgangspunkt i en forudsætning om, at Projektområdet defineres som en "mellemtung imellem hav- og landmøller". Der lægges til grund, at projektområdet er kystnært og omgivet af halvøer, øer og modstående kyster.

Dette er kun gældende for en del af de oplyste fotostandpunkter, hvorfor sådant ikke kan lægges til grund for projektet som helhed.

Rapporten lever hermed ikke op til kravet om at præsentere Worst-Case scenarier.

2.1.2 Fototidspunkt

I afsnit om fotoregistrering indeholder VVM-redegørelsen en beklagelse over, at "grundet det lave antal solskinstimer i november 2014 har det ikke været muligt udelukkende at fotografere i klart vejr".

Dette er et opsigtsvækkende forhold. Ansøger har haft 4 år (!) til at udbygge dette vigtige dokumentationsmateriale, og det må derfor betragtes som helt uacceptabelt, at VVM alene støtter sig på foto-illustrationer udarbejdet i november 2014, når VVM-redegørelsen har været undervejs i mere end 3 år, og

når det i samme tidsrum, uden problemer, eksempelvis er lykkedes en lægperson at foretage en fotodokumentation dækkende et helt kalenderår (i tilknytning til punkt 2.1.10).

Igen må det konstateres, at VVM-redegørelsen i svær grad forbryder sig mod at være retvisende samt mod kravet om at vise Worst-Case scenarier.

2.1.3 Havvindmølleparkens transformer

I teksten i VVM-rapporten om projektet oplyses (punkt 5.5.2), at der formentlig vil skulle være en transformer ude i havvindmølleparken. Det oplyses, at en sådan formentlig monteres på inderste havvindmølle ("samlemøllen") i stedet for – som ofte set – at være en separat og afvigende kolos i havvindmølleparken. Derfor vil den/disse inderste mølle(r) være tykkere, da den/de udstyres med "mavebælte" i form af en transformer, inden strømmen går videre til kabeltracé mod land. Teksten antyder, at der måske findes et alternativ; intet er dog endeligt, og derfor skal Worst-Case naturligvis vises.

Men dette vises ikke på nogen af visualiseringsbillederne; her vises alene ens og slanke møller!! VVM-materialet skal naturligvis være retvisende, og en VVM-rapport skal som nævnt tidligere tage udgangspunkt i Worst-Case Scenarier.

Vi kan, med fravær af omtalte "mavebælte" på et antal af de inderste møller ("samlemøllen"), konstatere, at billederne, der har været anvendt i forbindelse med det af Orbicon indkaldte offentlige møde omkring projektet, som har været anvendt i forbindelse med myndighedshøringen primo 2017, og som nu er anvendt i VVM-materialet til den offentlige høring, på dette meget væsentlige punkt ikke er retvisende, ja nærmest manipulerende ved udelukkende at vise slanke og ens møller.

Det viste er misvisende og uacceptabelt som beslutningsgrundlag. Projektmaterialet har ikke den fornødne kvalitet, kan ikke siges at være afleveret endeligt, og projektet må også af denne grund afvises.

2.1.4 Striber/bemaling

I teksten om projektets havvindmøller oplyses, at møllerne af opmærksomhedsgrunde vil have særlig bemaling, striber eller andet særligt opmærksomhedsskabende. Der omtales, at nederste tredjedel (andre steder skrives 15 meter) skal have meget tydelig gul farve (fx side 62, 70 og 272). Dette vises ikke på nogen af visualiseringsbillederne. Her vises alene grå eller hvide ensfarvede møller ... ?

Dette blev også påpeget/indskærpet af Søfartsstyrelsen under myndighedshøringen i 2017, men har af uransagelige grunde tilsyneladende ikke ført til ændringer i de visuelle præsentationer i materialet?

Uanset hvad den tekniske forklaring eventuelt måtte være og uanset hvad man måtte have gjort andre steder, er det her viste ikke retvisende, er ikke worst case og er derfor uanvendeligt som VVM vurderings og beslutningsgrundlag.

En VVM-rapport skal naturligvis være retvisende og som nævnt beskrive Worst-Case Scenario.

Vi kan med fravær af omtalte bemaling konstatere, at VVM-materialets visualiseringsbilleder af møllerne ej heller på dette væsentlige punkt er retvisende.

Korrekt visning inklusive den gule farve er naturligvis særlig vigtig for så kystnær påtænkt opstilling.

Materialet kan ikke siges at være indleveret i endelig form og er ikke anvendeligt som vurderings- eller beslutningsgrundlag.

2.1.5 Nummerering

Som det er kendt fra andre offshore-vindmølleparker, som det er anført i høringssvar i forbindelse med myndighedshøringen (fra Søfartsstyrelsen) for det aktuelle projekt primo 2017, og som nu anført i VVM-rapport (fx side 62 og 70), skal møllerne forsynes med store individuelle talangivelser på tårnene. Dette vises ikke på nogen af visualiseringsbillederne. Her vises alene grå eller hvide ensfarvede møller.

En VVM-rapport skal naturligvis være retvisende og beskrive Worst-Case Scenario.

Vi kan med fravær af omtalte nummerering konstatere, at VVM-materialets visualiseringsbilleder af møllerne ej heller på dette væsentlige punkt er retvisende.

2.1.6 Skalaforhold i visualisering

De illustrerede betragtningsafstande for hhv. 3 MW og 7 MW havvindmøller, viser møllegengivelserne som ganske svage grænsende til usynlige.

Udsnittene er udarbejdet som teoretiske skalaforhold, der præsenterer én række møller i synsfeltet. Dette er en ufuldstændig illustration, der på ingen måde modsvarer den planlagte opstillingstæthed.

Ved sammenligning med de allerede opstillede 130 m høje vindmøller på Asnæs, der står i en afstand på ca. 10 km fra betragtningspunkt Nørrevang (fotostandpunkt 4), fremgår det med al tydelighed, at de præsenterede illustrationer ikke giver et retvisende billede af møllernes karakter og synlighed.

2.1.7 Visualisering for boliger på Røsnæs

I afsnittet om visuel belastning for halvøen Røsnæs (side 363 i hovedrapport) er i VVM-materialet kun anvendt ét (!) visualiseringspunkt.

Ét fotopunkt er absolut utilstrækkeligt i betragtning af det store antal højtplacerede boliger med udsigt (fortrinsvis mod syd), der ligger her. Her kan som eksempler nævnes Gl. Røsnæsvej, Heste Høje, Raklev, Skipperlinien, hele Trøjelykke-kvarteret, Hjorthøj-kvarteret osv.

Længere ude på Røsnæs ligger også mange højtliggende sommer- og helårshuse. De kan faktisk ikke være andet end højtliggende qua de markante skrænter, der løber fra Strandbakken tæt ved Kalundborg og mod Ulstrup yderst på Røsnæs. De eneste bygninger, der (kotemæssigt) ligger tæt ved vandet, er det sydvendte tidligere Kysthospital ... samt det ligeledes sydvendte tidligere Lokomotivførernes Feriehjem, nu hotel/restaurant/kursuscenter.

De fleste huse er højt beliggende (på terræn op til 65 meter over havet) og er typisk sydvendte. Se fotoeksempler i indsigelsens bilag 7.

Med det anvendte lavtliggende, favoriserende og absolut ikke-repræsentative visualiseringspunkt opnås ifølge VVM-rapporten helt urealistisk, at den sydlige, kortere og lavere Asnæs da delvist skulle dække møllerne! Dette indgår i rapportens vurdering af visuel belastning og giver absolut ikke en retvisende vurdering. Asnæs er kotemæssigt meget, meget lav, og bevoksningen (de steder, hvor denne findes) er altovervejende løvfældende.

Vandkantsvisualisering er absolut ikke dækkende for hverken nævnte helårshuse, sommerhuse samt øvrigt (fx kursuscentre og lignende, golfbane, campingpladser mv.), der altovervejende ligger ganske højt placeret på Røsnæs og i videst muligt omfang er anlagt med udsigt mod syd. Se billedeksempler i indsigelsens bilag 7.

Kontrol af, hvor det i VVM-rapporten for Røsnæs anvendte billede er taget, viser, at det overhovedet ikke er fra Røsnæs, men fra første del af Kystvejen helt inde ved Kalundborg!

Vi må konstatere, at der er anvendt en absolut ikke-repræsentativ nærmest manipulerende beskrivelse og derfor også vurdering/"karaktergivning" på baggrund af denne misvisende visualisering for mange helårs- og fritidshuse samt kursuscentre, campingplads mv. på Røsnæs.

Det er direkte forkert og naturligtvis helt uacceptabelt at anvende det aktuelle billede i et afsnit om Røsnæs og vurdering af visuel belastning fra samme ... al den stund billedet jo geografisk ikke er fra Røsnæs ... langt fra faktisk.

Det kan også her konstateres, at VVM-materialet ikke på dette meget væsentlige punkt er dækkende, men direkte misvisende, både hvad visualisering og bedømmelse angår, og materialet må også derfor afvises.

2.1.8 Lysafmærkning, visualisering

Møllerne skal ud over faste lys også udføres med et antal blinkende lys (40 gange i minuttet); disse skal derfor også medtages i VVM-visualiseringer. Et "tilløb" synes forsøgt gjort, når man kigger i hovedrapporten. Men ved læsning af den tilhørende VVM-bilagsrapport (ref. /12/, side 12/13) fremkommer følgende vigtige noter, se udklippet herunder:

Lysstyrken på markeringslysene er derfor svær at gengive præcist, og WindPRO har ikke har en integreret funktion til at gengive præcise lysstyrker. Til dette skal lægges, at blinkende lys af øjet opfattes nemmere og tydeligere end fast lys – hvilket øger kompleksiteten ved gengivelse af lys i statiske 2D-visualiseringer.

Gengivelsen af lysene i visualiseringerne skal i forlængelse af dette kun ses som vejledende og for at give en indikation af hvordan lysmønsteret opleves.

Modelværktøjet er, som det direkte anføres i nævnte VVM-bilagsrapport, utilstrækkeligt, og gengivelserne er alene, hvad der kaldes vejledende.

Den anvendte visualisering er således heller ikke på dette meget væsentlige punkt retvisende og derfor ikke acceptabel som beslutningsgrundlag for visuel belastning; hverken i relation til belastning af det store antal mennesker eller dyr i og omkring området eller med udsigt til samme.

2.1.9 Lysafmærkning, synkronisering

I VVM-materialet omtales og anbefales, at man tilstræber at synkronisere de mange blink (40 gange i minuttet) møllerne imellem.

Hvis møllerne blinker helt autonomt og ude af takt, bliver det i sandhed "Tivoli om natten" hvilket er helt uacceptabelt.

Med havvindmølleparkens udbredelse og beliggenhed i en bugt med bebyggelse hele vejen rundt er fuldstændig synkronisering ikke mulig (fysikkens regler gælder også her).

Synkronisering set fra alle opholdslokaliteter er en illusion.

Men også med tilnærmelsesvis "synkronisering" vil 40 blink i minuttet være meget voldsomt, synsmæssigt stressende og absolut ødelæggende for det visuelle ved aften og nattetide.

2.1.10 Sigtbarhedsindeks

Med hensyn til synlighed mv. er i VVM-materialet for visualiseringerne og andet anvendt et sigtbarhedsindeks for Kattegat (!), fx hovedrapportens side 326, 327). Det blev bekræftet af Orbicon ved informationsmødet i Kalundborg 16/1 2019.

Jammerland Bugt er ikke beliggende i Kattegat, men i Bælthavet (Storebælt) og absolut ikke ude det åbne i Kattegat oppe mod nord!

Kattegats sydlige grænse går ifølge den anvendte DMI-inddeling helt oppe ved Sjællands Odde og over mod Djursland. End ikke Samsø er iht. DMI's inddeling beliggende i Kattegat.

De angivne sigtbarheder i rapportens tabeller på nævnte sider samt de ved møderne oplyste sigtbarheder kan ingenlunde genkendes af fastboende og fritidshusejere. At der optræder væsentlig forskel på sigtbarhed i Kattegat og det aktuelle område, skyldes givetvis, dels at vejrforhold i Bælthavet er ganske anderledes (derfor har DMI jo også separat vejrmelding for samme), og dels lokale forhold, qua at der er tale om en bugt.

En helårsbeboer har i en kontinuert 12-måneders periode i 2015-2016 foretaget fotografering; disse billeder viser langt større synlighed, end der ligger til grund for VVM-rapportens angivelser herom. Sigtbarhed til Fynshoved er anvendt som kriterie (afstand ca. 30 km). Uddrag fra nævnte billedmateriale er orienterende vist i bilag 8.

Det i VVM-materialet anvendte Kattegat-sigtbarhedsindeks for alle visualiseringer/vurderinger og andet kan naturligvis ikke anvendes for en så kystnær beliggenhed i et helt andet farvandsområde, nemlig Indre danske farvande/Bælthavet.

De anvendte tal strider da også både mod beboernes generelle erfaring og et års nylige fotooptagelser.

De i materialet fremviste visualiseringer og rapportens vurderinger heraf er i således ikke retvisende, er ej heller Worst-Case og vil med denne sigtbarhedsfejl absolut ikke kunne anvendes som VVM-materiale eller beslutningsgrundlag.

2.1.11 Møllernes fremtræden i VVM-materialets visualiseringer og vurdering af visuel belastning.

Visualiseringselementet er centralt for vurderingen af projektet. Det er bekræftet både skriftligt og mundtligt af projektrådgiver, myndighedspersoner og energi-, forsynings- og klimaministeren.

Som anvist i en række af de forrige og efterfølgende indsigelsespunkter er der store fejl og åbenlyse mangler ved den måde, møllerne er vist på, se de enkelte forudgående punkter.

Dette er direkte manipulerende og efterlader helt naturligt stor skepsis over for øvrige visualiseringer.

VVM-rapporten og dens tilhørende visualiseringsbilag må også for denne del af visualiseringen afvises, da den er ukorrekt.

De vurderinger, der i VVM-rapporten er foretaget på dette grundlag, er da heller ikke korrekte; de vil falde ud med større miljønegativitet, hvis de baseres på korrekt fremtræden på billederne.

2.1.12 Generelt om VVM-rapportens visualiseringer

Når man for eksempel befinder sig langs kysten ud for Svallerup Strand/ Nørrevang og betragter de 130 m høje møller, der er opstillet på Asnæs i en afstand af 9,5 km, kan man ved selvsyn se den tydelige visuelle påvirkning – og på den baggrund forstå omfanget af 35/60 møller, henholdsvis 150 m og 200 m høje, placeret 4-7 km fra kysten – et felt, der uanset antal vil fylde “tragten” i det flade kystlandskab helt ud og radikalt ændre oplevelsen af naturlandskabet til et industrilandskab.

Tilsvarende kan man ved natvisualisering tage udgangspunkt i Storebæltsbroen. Den ligger i en afstand af ca. 30 km fra fx Svallerup Strand og fremstår meget tydeligt med sine hvide lys. Møllerne vil stå meget tættere på kysten (5-6 x tættere med udgangspunkt i Nørrevang) end broen, og hver mølle vil afgive 40 blink i minuttet, hvilket rapporten ignorerer. Det må være muligt at udarbejde en visualisering, der viser møllerne med lys på. Det er således misvisende, når Orbicon ikke inkluderer en reel visualisering, hvor man “tænder lys” på møllerne.

For figur 9.1.20 fra Asnæs, viser Orbicons illustration et sløret og næsten diffust udtryk. Og som nævnt andetsteds mangler en stor del af møllerne på billedmaterialet.

Dette er blot ét eksempel på de manipulationer, der får påvirkningerne til at synes mindre end de faktisk er i realiteten.

2.1.13 Specifikke indsigelser for en række af fotostandpunkterne

Det er gældende for en række af de konstruerede illustrationer af henholdsvis 7 og 3 MW havvindmølleopstillingerne i bugten, at de ikke giver et retvisende billede af de visuelle indtryk af projektet. Enten fordi der anvendes en uhen-sigtsmæssig retning på synsvinklen, eller fordi der i udsnittet er prioriteret de dele af opstillingen, som har den laveste mølletæthed.

VVM-redegørelsen viser således IKKE Worst-Case scenarier for opstillingerne og fotostandpunkterne.

2.1.13.1 Fotostandpunkt 2, Asnæs, 7 MW

Den viste opstilling viser ikke de vestligste møller (9 møller). Fotoillustrationen udelader dermed 25 % af projektet, selvom rapporten tydeligt viser, at den anvendte synsvinkel kan rumme det samlede projekt. Inklusion af de udeladte møllerækker vurderes at ville give et mere massivt indtryk af opstillingen.

Illustrationen viser ikke et Worst-Case scenario og er således uacceptabel som VVM-materiale og beslutningsgrundlag.

2.1.13.2 Fotostandpunkt 3, Østrupvej, 7 MW og 3 MW, del 1

Den viste opstilling viser ikke de østligste møller (8 møller). Fotoillustrationen udelader dermed en væsentlig del af projektet. Inklusion af de udeladte møllerækker vurderes at ville give et mere massivt indtryk af opstillingen.

Illustrationen viser ikke et Worst-Case scenario og er således uacceptabel som VVM-materiale og beslutningsgrundlag.

2.1.13.3 Fotostandpunkt 3, Østrupvej, 7 MW og 3 MW, del 2

For præcist samme billede er i de forskellige anvendelser i materialet eksempelvis angivet forskellig fotohøjde, fx VVM-bilagsrapport 2 vedr. visualisering Fotostandpunkt Østrupvej.

Det er simpelthen ikke godt nok, og materialet må også af denne grund afvises.

2.1.13.4 Fotostandpunkt 4, Nørrevang, 7 MW

Den viste opstilling viser ikke de sydligste møller, selvom den anvendte synsvinkel kan rumme det samlede projekt. Inklusion af de udeladte møllerækker ville give et mere massivt indtryk af opstillingen.

Illustrationen viser ikke et Worst-Case scenario og er således uacceptabel som VVM-materiale, vurderings- og beslutningsgrundlag.

2.1.13.5 Fotostandpunkt 6, Reersø, 3 og 7 MW

De nordøstligste møller (14 møller), der udgør projektets største koncentration, er ikke medtaget i illustrationen. Det samme gælder 3 MW illustrationen, hvor anslået 24 møller er udeladt! De udeladte møller udgør en væsentlig del af det samlede felt med en høj oplevet mølletæthed.

Illustrationen viser ikke et Worst-Case scenario og er således uacceptabel som VVM-materiale og beslutnings- samt vurderingsgrundlag.

2.1.13.6 Fotostandpunkt 7, Reersø, 3 og 7 MW

Her udelader illustrationen de nordøstligste møller (12 møller). Det valgte udsnit er misvisende i forhold til den mølletæthed, der er gældende for det udeladte felt. For 3 MW opstillingen gælder det, at illustrationen udelader ca. 17 møller, mens man har prioriteret de sydligste 6 møller. Også her præsenterer VVM-redegørelsen et misvisende billede af de alternative opstillinger.

Illustrationen er således hverken retvisende eller Worst Case. Den er således uacceptabel som beslutnings- og vurderingsgrundlag.

2.1.13.7 Fotostandpunkt 8, Venemosevej, 7 MW

Her er de sydligste 6 møller udeladt af illustrationen, på trods af at synsvinklen med den rette retning kan rumme hele projektet.

Illustrationen er således ikke retvisende. Den viser ej heller et Worst-Case scenario. Den er således uacceptabel som VVM-materiale, beslutnings- og vurderingsgrundlag.

2.1.13.8 Fotostandpunkt 10, Frølunde Fed, 3 og 7 MW

Her anvendes en helt irrelevant kameraretning, som gør, at kun godt halvdelen af opstillingen er medtaget i illustrationen. Synsvinklen kan med den rette retning uden problemer rumme hele projektet. Det samme gør sig gældende for illustrationen af 3 MW opstillingen, hvor 25 ud af 60 møller i opstillingen ikke fremgår af illustrationen.

Illustrationen viser ikke et Worst-Case scenario og er således uacceptabel som VVM-materiale, beslutnings- og vurderingsgrundlag.

2.1.13.9 Fotostandpunkt 11, Halskov 7 MW og 3 MW

Her ligger hovedparten af møllerne uden for det valgte udsnit, på trods af at synsvinklen med den rette retning kan rumme hele projektet.

Illustrationen er således ikke retvisende og viser ikke et Worst-Case scenario. Den er uacceptabel som VVM-materiale og beslutnings- samt vurderingsgrundlag.

2.1.13.10 Fotostandpunkt 5, Bjerge Nat, 7 MW og 3 MW

Her viser illustrationen samtlige møller i projektet, men med utilstrækkelig demonstration af virkningen af det hurtigt blinkende lys. Det understreges i VVM-redegørelsen, at "blinkende lys (på møllerne) af øjet opfattes nemmere og tydeligere end fast lys". Samtidig henvises til, at der ikke (i 2019!), skulle findes tekniske hjælpemidler, der præcist kan illustrere lyspåvirkningen.

Redegørelsen rummer i det hele taget ingen beskrivelse af den lyspåvirkning, de opstillede møller vil have på omgivelserne i dagslys og mere væsentligt i mørke.

Også på dette essentielle punkt er redegørelsen helt utilstrækkelig, og der gøres end ikke forsøg på at fremstille et Worst-Case scenario.

2.1.14 Retvisende? ... VVM-materialets egne forbehold

VVM-redegørelsen indeholder en række subjektive betragtninger, over hvordan modlys og dis influerer på den visuelle oplevelse, ligesom der direkte i materialet forekommer en række forbehold for det retvisende i de viste illustrationer.

Disse betragtninger forekommer u-underbyggede og tilfældige og bidrager ikke til en objektiv analyse og som vurderingsgrundlag for projektets visuelle omfang og fremtræden.

Det kommer tydeligst til udtryk i bilagsafsnittet om visualiseringsteknik (s. 11/13 i VVM-Visualiseringsbilag 1), at rapportens forfattere selv er i tvivl om, hvorvidt illustrationerne er realistiske, om det lykkedes at "vise en virkelighedstro gengivelse af vindmøllerne under vejrforholdene for fotografierne".

Dette er naturligvis uacceptabelt som vurderings- og beslutningsgrundlag.

2.1.15 Opstillingsmønstre

I VVM-materialet omtales for en række af de anvendte visualiseringspunkter, at havvindmøllernes opstilling fremstår rodet. Det anbefales i rapporten, at der arbejdes hermed, og man kunne få indtryk af at sådant var muligt.

Med havvindmølleparkens udbredelse, beliggenhed i en bugt og det faktum, at der er bebyggelse og "anvendelse" bugten rundt, er det fysisk umuligt at lave opstillinger, så dette aspekt vil gælde alle opholdslokaliteter.

Uagtet anstrengelser vil det i givet fald blive sådan, at sådan opstilling vil fremstå rodet og uharmonisk fra ganske mange synsvinkler, når der netop er tale om en bugt med mulige synsvinkler hele vejen rundt.

Dette væsentlige aspekt må ind i karaktergivning samt vurdering af gener for havvindmølleparken i bugten.

2.1.16 Røsnæs, Naturkanon-lokalitet, betydning og vægtning

Halvøen Røsnæs er netop udpeget som en af Danmarks 15 Naturkanon-steder, hvor en af de væsentlige grunde er den smukke udsigt over vandene samt omliggende øer og halvøer (se Miljøstyrelsens hjemmeside <https://mst.dk/friluftsliv/danmarks-naturkanon>).

Udsigten mod syd er væsentlig, og her vil vindmølleparken fra de aktuelle områder tydeligt kunne ses over halvøen Asnæs, jf. VVM-rapportens figur 9.1.1 og, 9.1.2.

Denne naturkanonkåring og de tilknyttede nævnte visuelle aspekter er helt forbigået i VVM-rapporten, både hvad angår omtale og påvirkning i vægtning af det visuelle aspekt for Røsnæs, hvilket naturligvis ikke er acceptabelt.

2.1.17 Større sommerhusområde glemt

I VVM-materialets rapport vedr. Landskab og Kulturværdier mener man i afsnittet om Svallerup (side 338) ikke, at der findes sommerhuse her ! For at finde sådanne skal man til Bjerge Nordstrand samt Ornum, siger denne del af VVM-materialet. Meget mystisk, idet det største sommerhusområde, Bjerge Sydstrand, i øvrigt ligger herimellem.

For Svallerup overses her tilsyneladende fuldstændigt det store og de mange højt beliggende sommerhusområde i bugten netop ved Svallerup Strand. Sidste nævnes et enkelt sted i "Hovedrapporten", men er tilsyneladende ikke tilagt stor vægt, al den stund der eksempelvis ikke er lavet visualisering herfra, uagtet den nævnte høje beliggenhed for en stor del af husene.

Det er helt uacceptabelt, at netop denne bebyggelse overses og helt udelades visualiseringsmæssigt. Mange af husene her er højtliggende, og de derfor får en endnu højere negativ visuel påvirkning end de områder, hvorfra man i VVM-materialet har forsøgt visualiseringer.

Materialet har ikke den fornødne kvalitet, når noget sådant overses. Den visuelle belastning er således væsentligt højere end angivet i materialet, ligesom der da er væsentlig større negativ effekt for de rekreative værdier mv.

2.1.18 Andre manglende visualiseringspunkter

I et VVM-materiale er det naturligvis væsentligt, at der er valgt repræsentative fotostandpunkter for visualisering.

Der er flere oplagte mangler og utilstrækkeligheder mht. valg af væsentlige visualiseringspunkter. Flere af dem blev nævnt for mere end 3 år tilbage på informationsmødet (afholdt af Orbicon/European Energy) i Gørlevhallen, hvor mere end 500 mennesker var mødt op. Mange af disse har siden ligget tilgængelige på støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt"s hjemmeside.

Eksempler på manglende væsentlige punkter:

- Røsnæs; indtil videre er der ikke vist billeder herfra, hvilket faktisk er helt grotesk!
- Dyrehaven, Asnæs; et yndet rekreativt anvendt og fredet område med både skrænter og flade områder.
- Svallerup Strand; et stort sommerhusområde, hvoraf en del ligger ganske højt. Det er også af denne grund særlig vigtigt med visualisering herfra.
- Campingpladserne; det er naturligvis helt fundamentalt for disse at kunne se, hvad en havvindmøllepark vil betyde; flere af campingpladserne ligger på skrånende grund. VVM-rapportens angivelse omkring antal af campingpladser er i øvrigt forkert, idet en større plads utroligt nok er udeladt. Se andetsteds.
- Det fredede område ved østsiden af Tissø. Udsigtspunktet på Kløveshøj vil med sin højde på 100 m over havet (udsigt mod vest over Natura 2000, habitat og fuglebeskyttelsesområde) vil være et oplagt fotopunkt
- Bugten anvendes som omtalt andetsteds flittigt i forbindelse med lystsejls samt fiskeri fra strand og båd. Visualisering fra en af de velkendte fiskepladser ude i bugten er derfor fuldt på sin plads.

Det er uacceptabelt, at så væsentlige punkter er udeladt.

Flere af disse har som anført været drøftet ved offentligt præsentations- og idemøde indkaldt af Orbicon/EE for mere end 3 år siden.

Forslagene har som nævnt ligget tilgængelige på www.jammerlandbugt.dk lige siden ...

VVM-materialet og processen hos Orbicon/EE har her ej heller den fornødne kvalitet. Proces, VVM-materiale og projekt må også derfor afvises.

2.2 Dyreliv, fauna, landskab

Jammerland Bugt er en bugt med smukke strande og strandarealer. Bugten afgrænses mod syd af halvøen Reersø og mod nord af den meget lave halvø Asnæs. Udsigten til bugten nydes også af et meget stort antal højtliggende huse på Røsnæs.

Landskabet er meget varieret, der findes flade arealer med strandsøer, å-udløb og kystlaguner samt områder, hvor der er stejle skrænter mod vandet. Det meste af den tilknyttede kyst har fin sandstrand. Det er typisk her, de mange sommerhuse, feriekolonier, kystnære standpladser for mobilehomes samt bugtens 5 campingpladser (og ikke 4 som fejlagtigt anført i VVM-rapporten) ligger. Kortere dele af stranden er stenstrand; disse områder er særligt populære i forbindelse med rekreative aktiviteter som lystfiskeri fra kyst mv.

Fugle- og dyreliv er meget varieret. Mange fugle anvender bugten som fødeoptag eller opholdssted enten på træk eller som mere permanent opholdssted. Bugten er meget vigtig for andefugle. Andre fugle anvender strandenge eller skrænter til samme.

Bugten har igennem mange år været kendt for sin meget store bestand af marssvin og sæler. År tilbage har der faktisk boet folk på Asnæs, der ernærede sig ved sælfangst (ref. /33/).

2.2.1 Landskabstypen ændrer fuldstændigt karakter

Som anført er Jammerland Bugt p.t. en smuk bugt omkranset af henholdsvis flot kyststrækning og flot frit udsyn over havet mod vest, sydvest samt nordvest. Romsø, Hindsholm og andre dele af Fyn ses i horisonten. Bugtens orientering giver mulighed for meget flotte og værdsatte solnedgangsvuer.

Her følger en række citater fra VVM-materialet (hovedrapport og de 4 visualiseringsbilag), hvor undervurderet dette end måtte være, der alligevel klart viser, at landskabstypen fuldstændig vil ændre karakter:

Asnæs

"Møllerne fremstår i dette samspil som store elementer, der dominerer oplevelsen af landskabet".

"Den kystnære havvindmøllepark har fra dette fotostandpunkt en fuldstændig udbredelse i synsvinklen".

"Med den oplevede skala i samspillet med landskabet, landskabets sårbarhed og kompositionen af opstillingen som korrigerende faktorer vurderes påvirkningens væsentlighed til at være meget stor med væsentlige negative påvirkninger".

Svallerup

"Det betyder, at der fra stranden samt enkelte områder i baglandet med frit udsyn over havet vil være en meget stor visuel påvirkning".

Bjerger Nordstrand og Bjerger Sydstrand

"Visualiseringen illustrerer, at den kystnære havmøllepark fylder hele synsfeltet ved udsigt centralt over Jammerland Bugt" (Bjerger Nordstrand).

"Den kystnære havmøllepark har fra dette fotostandpunkt en fuldstændig udbredelse i synsvinklen" (Bjerger Sydstrand).

"... vindmøllerne fremstår i dette samspil som store elementer, der dominerer oplevelsen af landskabet" (Gælder begge).

"Med den oplevede skala i samspillet med landskabet, landskabets sårbarhed og kompositionen af opstillingen som korrigerende faktorer vurderes påvirkningens væsentlighed til at være meget stor med væsentlige negative påvirkninger" (Gælder begge).

Reersø

"Møllerne fremstår som store elementer, der dominerer oplevelsen af landskabet".

"Den kystnære havmøllepark har fra dette fotostandpunkt en fuldstændig udbredelse i synsvinklen".

"... men opleves som store elementer i det landskabelige samspil med Romsø og den åbne horisontlinje og dominerer oplevelsen af landskabet".

"Solen går ned bag vindmøllerne i både 3 MW- og 7 MW-opstillingen hele perioden 1. april - 10. september".

"Med den oplevede skala i samspillet med landskabet, landskabets sårbarhed og kompositionen af opstillingen som korrigerende faktorer vurderes påvirkningens væsentlighed til at være meget stor med væsentlige negative påvirkninger".

".... Tilsammen øger de landskabelige og kulturhistoriske værdier områdets følsomhed, og samlet vurderes væsentligheden af den visuelle påvirkning at være meget stor".

Stillinge Strand

"Den kystnære havmøllepark har fra dette fotostandpunkt en middelstor udbredelse i synsvinklen".

Flere punkter (Asnæs, Røsnæs, Reersø, Hindsholm samt store dele af Slagelse Kommune

"... men vil tage fokus fra oplevelsen af landskabsværdierne og hermed forstyrre oplevelsen af landskabets skalaforhold og elementer, idet især de kystnære dele af områderne vil påvirkes visuelt af møllerne".

"Kulturmiljøerne ved Reersø og på Asnæs vurderes af blive påvirket med stor negativ påvirkning grundet afstanden til den kystnære havmøllepark/beliggenhed i nærzonen".

Realisering af et vindmølleprojekt som det foreslåede vil, som det tydeligt fremgår af ovenstående citater fra VVM-rapporten, fuldstændig og på uacceptabel vis ændre bugtens karakter fra smuk dansk varieret kyst til et industrilandskab, dag som nat.

Dette er et helt uacceptabelt visuelt overgreb mod Danmarks sidste vilde natur, kysterne.

Det vil påvirke beboelse og rekreative ophold i nærzonen dertil samt langt videre ind i landet (se kortene over synlighed i VVM-hovedrapporten side 324 og 325). Dette tekniske anlæg er synligt helt til Samsø, Sejerø, Ordrup, store dele af det sjællandske "bagland", inklusive Natura 2000-områderne ved Tissø, områder syd for Storebæltsbroen, fredede og beskyttede områder på Fynssiden –ja faktisk helt til østsiden af Odense Fjord!

Statens egen rådgiver, Akademiraadet, har i en pressemeddelelse udtalt sig meget klart omkring projektet og dets konsekvenser; de er ikke positive, se bilag 1.

Det er flere gange understreget, at den visuelle påvirkning spiller en væsentlig rolle for Energistyrelsens vurdering. Allerede med ovenstående åbenlyse voldsomme påvirkninger må dette klart føre til, at projektet må afvises.

2.2.2 Røsnæs udpeget som Naturkanon

Halvøen Røsnæs er et af kun 15 Naturkanon-steder i Danmark. En af de væsentlige bevæggrunde for kåringen er den smukke udsigt over vandene samt omliggende øer og halvøer. Udsigten mod syd har været et væsentligt element i udvælgelsen.

Havvindmølleparken vil dag og nat tydeligt kunne ses over halvøen Asnæs og forvandle indtrykket fra dette egenartede sted fra natur mod industrilandskab og således sætte denne nylige udnævnelse under voldsomt og uacceptabelt pres.

Der ses ikke at være taget hensyn til denne væsentlige anerkendelse og status i VVM-materialet; det er hverken nævnt eller inddraget i vægtning for visuel og landskabsmæssig belastning.

Vedr. udnævnelsen: Se Miljøstyrelsens hjemmeside <https://mst.dk/friluftsliv/danmarks-naturkanon>).

2.2.3 Fugle, overtrædelse af EU-lovgivning vedr. fuglebeskyttelse

Jammerland Bugt er af international betydning for bl.a. den vesteuropæiske edderfuglebestand

Jammerland Bay Nearshore Energy A/S har som anført hyret det rådgivende ingeniørfirma Orbicon A/S til at udarbejde VVM-materialet, herunder miljøvurderingen vedr. fugle. Orbicon A/S har i den forbindelse foretaget optællinger af fuglene i Jammerland Bugt og konstateret store forekomster ("internationalt betydende bestande") af edderfugle, sortænder og gråstrubet lappedykker.

Af VVM-materialet fremgår, at Jammerland Bugt udgør et vigtigt spisekammer for disse store mængder af havænder om vinteren, hvor store mængder fugle opholder sig og feder sig op i området før deres ynglesæson længere nord på. Bugten indeholder i særdeleshed meget store bestande af edderfugle på grund af områdets store forekomster af bl.a. blåmuslinger på 10-20 meters dybde og pga. bugtens rolige strømforhold og moderate skibstrafik.

Ifølge Ramsar-konventionen, som Danmark har tilsluttet sig og er forpligtet af, defineres en "internationalt betydende fuglebestand" som værende en bestand, der jævnligt forekommer i et givent område med mere end 1 % af den totale bestand. Dette kriterie er normalt benyttet i forbindelse med udpegningen af de eksisterende danske EU-fuglebeskyttelsesområder.

Orbicon A/S har optalt fugle i bugten på 4 datoer, hvoraf 2 lå i efteråret 2014 (den 30. oktober og den 21. november 2014). Ved disse optællinger vurderes antallet af edderfugle i undersøgelsesområdet at være henholdsvis 273.402 individer og 128.962 individer, hvilket svarer til godt 27 % og 13 % af hele den samlede vesteuropæiske trækfuglebestand af edderfugle! Også bestandene af sortænder og gråstrubede lappedykkere lå væsentligt over 1 %-kriteriet.

Med denne nye biologiske viden er det blevet klart, at Jammerland Bugt er et særdeles vigtigt havfugleområde, som ikke bør benyttes som en havvindmøllepark-lokalitet, men snarere burde udpeges og beskyttes som et EU-fuglebeskyttelsesområde.

Dette gør sig i særlig grad gældende, fordi den samlede nordvesteuropæiske edderfuglebestand næsten er halveret gennem de seneste årtier, hvilket har ført til, at bestanden i dag anses for at være udryddelsestruet i EU (jævnfør "EU 27 red list, European Commission, 2015).

At udpege Jammerland Bugt som et EU-fuglebeskyttelsesområde vil i øvrigt stemme overens med, at man i Danmark, netop pga. faldet i den nordvesteuropæiske edderfuglebestand, har indført et totalt forbud mod jagt på edderfuglehunner.

Generel beskyttelse (overtrædelse af generelle EU-fuglebeskyttelsesregler)

Det gælder i den nuværende situation (selv hvor Jammerland Bugt p.t. ikke er udpeget som et EU-fuglebeskyttelsesområde), at Danmark er forpligtet til at beskytte de store forekomster af edderfugle i bugten. Dette fremgår bl.a. af EU-fuglebeskyttelsesdirektivets præambel ("*De fuglearter, der i vild tilstand har deres naturlige ophold på medlemsstaternes område i Europa, er i vid udstrækning trækfugle og må derfor betragtes som fælles eje. Effektiv beskyttelse af fuglene er typisk et grænseoverskridende miljøproblem, som medlemsstaterne har et fælles ansvar for.*") og desuden af en række af direktivets efterfølgende artikler (herunder af artikel 1, stk. 1 og 2, artikel 2, artikel 3, stk. 2, litra b, artikel 4, stk. 2, artikel 5, litra d og artikel 13).

EU-medlemslande kan i undtagelsestilfælde være nødt til og vil lovligt kunne udføre projekter, som kan modvirke EU-fuglebeskyttelsesdirektivets formål og forpligtelser, fx hvis konkrete projekter har til formål at sikre offentlig sundhed, national sikkerhed mv.

Formålet med etablering af en sådan privat havvindmøllepark i en så fuglerig bugt hører ikke til denne kategori af projekter, og der gives derfor ikke mulighed for de nationale myndigheder for her at tilsidesætte gældende EU-miljøregulering (jf. EU-fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 9).

Projektet må afvises.

Se yderligere i Bilag 4.

2.2.4 Fugle, beskyttelse af bestande i Natura 2000-områder

Ud over ovennævnte generelle beskyttelsesforpligtelser gælder desuden en række mere specifikke EU-regler (jf. EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiv) for beskyttelse af de bestande af dyr og planter, som forekommer i særligt udpegede Natura-2000-områder (EU-fuglebeskyttelsesområder og EU-habitat-områder).

Ifølge de to direktiver gælder det, at Natura-2000-områdernes indhold af beskyttelseskrævende naturtyper og plante- og dyrestande (områdernes udpegningsgrundlag) ikke må forringes, men derimod skal opretholdes og desuden skal opnå "gunstig bevaringsstatus", dvs. at naturtyperne og bestandene skal være stabile eller i fremgang (jf. bl.a. habitatdirektivets art. 2).

Er der tvivl om, hvorvidt et projekt – det være sig etablering af broer, ændring af sejlrunder, gasudvinding, etablering af havvindmølleparker eller andre

anlæg eller installationer – kan have en negativ effekt på de særligt beskyttede populationer i de beskyttede områder, skal der ifølge EU's regelsæt foretages en "nærmere Natura 2000-konsekvensvurdering", før staten kan tillade projektet.

I flere sager har ***EU-domstolen fastslået, at Natura 2000-konsekvensvurderinger skal foretages efter "forsigtighedsprincippet"***, hvilket indebærer, at et projekt kun kan tillades, hvis det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at et projekt ikke vil påvirke et Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag væsentligt.

I en konkret sag har EU-domstolen således nedlagt et principielt forbud mod etablering af et projekt beliggende over 500 km væk fra et Natura 2000-område, da det vurderedes, at en negativ effekt ikke kunne udelukkes på de dyrepopulationer, som indgik i områdets udpegningsgrundlag.

Da planerne om en havvindmøllepark på størrelse med den planlagte i Jammerland Bugt blev opgivet i Sejerø Bugt i 2016, var det således også, fordi en nærmere Natura 2000-konsekvensvurdering ikke kunne udelukke, at der kunne være negative konsekvenser for sortandepopulationen i et nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde.

I miljøvurderingen for Jammerland Bugt havvindmøllepark angiver Orbicon A/S, at der vil være 13-14 km fra vindmølleparkområdet til nærmeste EU-fuglebeskyttelsesområde, som har edderfugle på beskyttelsesgrundlaget (Natura-2000-område 116: "Centrale Storebælt og Vresen"), og vurderer, at der med denne afstand "kan ses bort fra en risiko for negativ effekt på fuglene i det beskyttede område".

Denne vurdering må, som det fremgår af det følgende, anses for både juridisk og naturfagligt yderst tvivlsom.

På grund af møllernes bortskræmning af edderfugle fra vindmølleparkområdet og i en bufferzone omkring vindmølleparkområdet vil et væsentligt antal fugle miste et vigtigt opholds- og spiseområde, hvilket vil resultere i øget fødekonekurrence og øget dødelighed pga. sult. Svækkede fugle vil desuden have reduceret yngleevne, hvilket også vil have en negativ effekt på den samlede bestandsstørrelse. Denne sammenhæng er alment anerkendt og danner da også udgangspunkt for vurderingerne i såvel miljøvurderingen for Jammerland Bugt som for samtlige øvrige miljøvurderinger, der er foretaget i forbindelse med kystnære havvindmøllepark-planer i Danmark.

Det er i den sammenhæng vigtigt ikke at opfatte edderfugleforekomsterne i Jammerland Bugt eller i de enkelte fuglebeskyttelsesområder mv. som isolerede bestande. Jammerlandbugtens internationalt betydende forekomst af edderfugle udgør en del af en den større og dynamisk nordvesteuropæisk træk-

fuglebestand, der gennem året fordeler sig og skifter rundt mellem mulige opholds- og fødesteder i de danske farvande. Den reduktion af fugle, som forudses i miljøvurderingen, må derfor også antages at føre til et forholdsmæssigt fald i såvel den samlede bestand som i de fugleflokke, der forekommer i de nærmest liggende EU-fuglebeskyttelsesområder.

En bestandsreducerende effekt på de fugleflokke, som periodisk opholder sig i de nærmeste EU-fuglebeskyttelsesområder, kan derfor ikke udelukkes, uanset om disse områder ligger fx 5 eller 15 km borte fra vindmølleparken.

En sådan effekt vil være i modstrid med den nationale forpligtelse til at sikre gunstig bevaringsstatus for de fugle, som indgår i de beskyttede områder.

Projektet må afvises.

Se yderligere i Bilag 4.

2.2.5 Fugle, mangelfuldt datagrundlag

Det er afgørende, at en miljøvurderings konklusioner hviler på et kvalificeret grundlag, så det kan vurderes, hvor vigtigt et levested Jammerland Bugt er for bl.a. edderfugle, og i hvor høj grad havvindmølleparken i bugten vil kunne påvirke de samlede fuglebestande og delbestandene i de særlige EU-fuglebeskyttelsesområder.

I det følgende påpeges en række principielle mangler og svagheder i den foretagne miljøvurderings datagrundlag og metodeanvendelse – mangler og svagheder som leder til utilstrækkeligt underbyggede konklusioner, og som ifølge forsigtighedsprincippet og EU-reglerne på området bør føre til en opfattelse af, at uacceptable negative konsekvenser ikke kan afvises, og at projektet derfor ikke bør godkendes.

2.2.5.1 Der tages ikke hensyn til dykænders særlige adfærd

Dykænder (som edderfugle) er, som navnet siger, gode til at dykke og er i lange tidsrum under vandet for at søge føde, ligesom de dykker ved forstyrrelser.

I forbindelse med VVM-redegørelsen for Jammerland Bugt har Orbicon A/S indsamlet data om fugleforekomsterne i bugten ved at overflyve området i 76 meters højde, hvor to flypassagerer har optalt de fugle, de har kunnet observere på havoverfladen på hver side af flyet. Ud fra antallet og tætheden af de registrerede fugle er det dernæst beregnet, hvor mange fugle der forekom i det samlede undersøgelsesområde.

Denne metode må imidlertid anses for uegnet til optælling af dykænder, hvor en ukendt del vil være neddykkede i forbindelse med fødesøgning og vil dykke på grund af forstyrrelsen fra det meget lavtflyvende fly.

Optælling ved hjælp af lavtflyvende fly kan fungere i forhold til mindre sky og ikke-dykkende fugle som fx svaner, men er uegnet til optælling af dykænder, hvilket bekræftes af, at man fx i Tyskland og England i forbindelse med miljøvurderinger skal flyve i mindst 250 meters højde i forbindelse med sådanne optællinger.

VVM-materialet ignorerer dette problem og indeholder ingen beregninger eller vurderinger, som søger at tage højde for, at en væsentlig andel af dykænderne vil være neddykkede og altså ikke blive talt med i opgørelserne.

Der må derfor antages, at forekomsterne af bl.a. edderfugle reelt er langt større i havvindmølleområdet i Jammerland Bugt, end det antages i VVM-vurderingen, og at der således også bortskræmmes og dør væsentligt flere edderfugle, end der angives.

Beregningerne af konsekvenser for den samlede bestand af edderfugle hviler således på anvendelse af en uegnet registreringsmetode og heraf følgende mangelfuldt datagrundlag.

Projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.5.2 Der er udført for få fugletællinger

Orbicon A/S har kun overfløjet og optalt fugle på havoverfladen 4 gange. Der blev fløjet sidst i 2014 og først i 2015 (henholdsvis den 30. oktober 2014, den 21. november 2014, den 9. marts 2015 og den 9. april 2015.).

Edderfugle var de mest forekommende fugle i optællingerne, og de var til stede i særligt stort antal i okt. og nov. 2014.

Da disse observationer og beregninger danner udgangspunkt for VVM-materialets beregninger og konklusioner om effekten på den samlede europæiske edderfuglebestand, må det anses for kritisabelt, at:

- ***der kun er foretaget optællinger og beregninger for forekomsterne af edderfugle på 2 dage sidst i 2014 og 2 dage først i 2015, da lokalisering af trækfugleforekomster vides at variere væsentligt fra år til år og derfor må foretages over en længere årrække for at tegne et pålideligt billede. I Sverige fx kræver Naturvårdsverket, den centrale statslige myndighed med ansvar for natur og miljø, i forbindelse med planer om havvindmølleparker, at der - som minimum - observeres havdykænder i minimum 2 på hinanden følgende vinterhalvår.***

- *Forekomsten af edderfugle ikke er observeret i vintermånederne, til trods for at der her kan forventes et stort antal edderfugle. Der er således ingen data for forekomster i området for perioden december–februar. Begrundelsen for, at der ikke er optalt på dette tidspunkt, er i miljøvurderingen angivet som "pga. dårlige vejrforhold".*

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.5.3 Manglende viden om negativ effekt på fjerfældende edderfugle

VVM-materialet mangler empirisk underbyggede vurderinger af effekten på fjerfældende havdykænder. Der indgår således ikke kvantitative oplysninger om, hvor mange fjerfældende havdykænder der forekommer i Jammerland Bugt i den sæson, hvor fældningen finder sted (juni til september).

Undersøgelsen antager blot, at der er tale om et "mindre antal" fugle, som kan blive negativt påvirket i denne særligt sårbare fase, hvor fuglene i særlig grad har behov for uforstyrrede områder, fordi de ikke kan flyve.

Undervejs i forbindelse med miljøvurderingsprocessen for den opgivne havvindmøllepark i Sejerø Bugt kom det frem, at Sejerø Bugt var et vigtigt område for store mængder af fjerfældende sortænder.

Det må undre, at der ikke er lagt vægt på at etablere tilsvarende viden om Jammerland Bugts forekomster af og betydning for bl.a. fjerfældende sortænder og edderfugle.

Samlet set må datagrundlaget for de endelige konklusioner i VVM-materialet vedrørende konsekvenserne for edderfuglene i Jammerland Bugt – og for den samlede europæiske trækbestand af edderfugle – derfor anses for at være utilstrækkeligt.

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.6 Fugle, metodiske forhold og væsentlige mangler heri

De anvendte beregningskriterier, fx i forbindelse med opgørelse af konsekvenser for edderfugle, er afgørende for miljøvurderingens endelige konklusioner. Eksempelvis er det afgørende, hvilke bortskræmnings-afstande der regnes med fra vindmøller og servicebåde.

Selv mindre forskelle i sådanne kriterier kan være helt afgørende for, om der konkluderes, at et projekt fører til acceptable eller uacceptable negative effekter.

2.2.6.1 Ukvalificerede antagelser om fortrængningsgrad og bufferzone

I VVM-materialet tager Orbicon A/S' konsekvensberegninger for edderfugle udgangspunkt i en antagelse om, at 90 % af edderfuglene vil skræmmes bort fra selve vindmølleparkområdet og i bufferzone ud til en afstand på 0,5 km fra havvindmølleparken.

Disse kriterier er ikke begrundet i faglige undersøgelser eller eksisterende viden og er forskellige fra mange andre danske og udenlandske vindmøllepark-miljøvurderinger, hvor der ofte regnes med 100 % fortrængning fra mølleområdet og ofte også med væsentligt større bufferzoner!

Andre videnskabelige undersøgelser, herunder undersøgelser af forskellige havfugles reaktioner på havvindmøller, dokumenterer desuden, at edderfugle hører til de mest forstyrrelsesfølsomme, men sådanne undersøgelser ignoreres ligeledes i miljøvurderingen, og indgår ikke i overvejelserne om, hvor stor en bufferzone omkring havvindmølleparken der bør opereres med i beregningerne af den negative effekt på edderfuglene.

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.6.2 Ukvalificerede antagelser om servicebådtrafikkens negative konsekvenser

Store havvindmølleparker, som den planlagte i Jammerland Bugt, kræver hyppig (i perioder daglig) service, som udføres fra mindre og hurtigt sejlen de servicebåde/anlægsfartøjer.

Servicebådtrafikken til og fra havvindmølleparken i Jammerland Bugt vil iht. det oplyste have udgangspunkt i Kalundborg havn, og bådene vil derfor passere uden om Asnæs og gå gennem et meget fuglerigt havområde lige nordvest for selve havvindmølleparkområdet.

Betydningen heraf for de rastende edderfugle negligeres i miljøvurderingen.

Mens der kan forekomme en vis tilvænning hos havænder til regelmæssig bådtrafik i sejlru ter, vil der ikke være tale om samme tilvænning til bådtrafik i form af uregelmæssig og hurtigt sejlen de servicebåde.

VVM-materialet kommer kort ind på denne centrale problemstilling, men referer her kun til én udenlandsk videnskabelig undersøgelse vedrørende skibstrafiks fortrængningseffekt på havfugle. På basis af denne ene undersøgelse konkluderes det, at edderfugle må antages at have en meget moderat flugtafstand fra servicebåde. Der refereres således til, at den udenlandske undersøgelse fin-

der, at edderfuglenes flugtafstand er på omkring 200 m, og i miljøundersøgelsens konsekvensberegninger lægges der derfor ikke vægt på denne problemstilling.

Ved gennemlæsning af den citerede undersøgelse (Schwemmer, P., Mendel, B., Sonntag, N., Dierschke, V., and Garthe. "Effects of ship traffic on seabirds in offshore waters: implications for marine conservation and spatial planning". Ecological Applications 21(5):1851-1860, the Ecological Society of America) fremgår det imidlertid, at der kan være tale om flugtafstande på 1 km eller mere for edderfugle, når de forekommer i store flokke, som de typisk gør i Jammerland Bugt.

Forfatterne til denne undersøgelse understreger desuden, at der generelt mangler undersøgelser og viden vedrørende dette, og at de foreløbige data primært stammer fra effektundersøgelser vedrørende sejlads med store, langsomt sejlene fartøjer i sejlruiter. De fremhæver desuden, at der kan forventes større negativ effekt fra hurtigt sejlene og uregelmæssig forekommende skibstrafik (som det er tilfældet for servicebådtrafik i forbindelse med havvindmølleparker).

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.6.3 Reduceret areal ændrer ikke usikkerheder, fejl og mangler

Det VVM-materiale, som nu er i offentlig høring, er baseret på en mindre arealmæssig udstrækning af havvindmølleparken i bugten end oprindeligt planlagt. Der er ikke samtidig ændret på vindmølleparkens energiproduktionskapacitet/antallet af vindmøller, hvis den største type vælges.

Vindmølleparken vil således komme til at ligge længere fra land (starter ca. 6 km ude fra kysten), end det var angivet tidligere.

Den reviderede grænsedragning ændrer imidlertid ikke på, at møllerne vil stå på lavt vand (langt mindre end 30 meters dybde) og i et område, hvor bl.a. edderfuglene søger føde.

Orbicon A/S vurderer i den nu fremlagte VVM-redegørelse, at der vil fortrænges og dø væsentligt færre havfugle, herunder edderfugle, hvis arealet reduceres, og at der i så tilfælde ikke vil være uacceptable effekter på fuglebestandene.

Dog anfører firmaet også i den reviderede miljøvurdering, at en etablering af havvindmølleparken i Jammerland Bugt (og ved Omø syd) må forventes at bewirke, at videre udbygning af kystnære havvindmølleparker i de indre danske farvande vil vanskeliggøres, da fuglebestandene (edderfugle, sortænder og fløjlsænder) næppe vil kunne klare yderligere forringede levevilkår.

Orbicon A/S undlader her at nævne, at det samme vil gøre sig gældende for udviklingsmulighederne for etablering af havenergi i de nabolande, som Danmark deler ansvaret for bl.a. den nordvesteuropæiske edderfuglebestand med.

Reduktionen af arealet vil nok medføre en vis reduktion i mængden af fortrængte havfugle, men baseret på det mangelfulde metodiske og beregningsmæssige grundlag kan der reelt ikke siges noget fagligt holdbart om, hvor meget arealreduktionen vil reducere fortrængningen og dødeligheden, hvorfor etableringen af havvindmølleparken fortsat vil være i strid med forsigtighedsprincippet - og må antages at være i konflikt med både de nationale, EU- og internationale regelsæt på området.

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.7 Fugle, høring af europæiske lande

Effekten på havfuglene udgør et potentielt grænseoverskridende miljøproblem (som det bl.a. fremgår af EU-fuglebeskyttelsesdirektivets præambel: "*De fuglearter, der i vild tilstand har deres naturlige ophold på medlemsstaternes område i Europa, er i vid udstrækning trækfugle og må derfor betragtes som fælles eje. Effektiv beskyttelse af fuglene er typisk et grænseoverskridende miljøproblem, som medlemsstaterne har et fælles ansvar for.*")

Danmark har tilsluttet sig ESPOO-konventionen om grænseoverskridende miljøeffekter, og ifølge denne er de lande, i hvis regi projekter foretages, forpligtet til at informere de mulige berørte andre lande om, hvilke grænseoverskridende effekter på miljø og natur, som kan komme på tale, ligesom der er pligt til at oplyse om eventuelle manglende viden og usikkerheder i de nationale miljøvurderinger.

Energistyrelsen har derfor i samarbejde med Miljøstyrelsen, som er den ansvarlige myndighed for ESPOO-konventionen i Danmark, bedt Orbicon A/S udarbejde informationsmateriale og sendt dette til de ESPOO-konventionsansvarlige myndigheder i Tyskland, Polen og Sverige.

Resuméet indeholder imidlertid hverken konkrete oplysninger om antallet af de observerede og beregnede fuglebestande, og heller ikke oplysninger om at smertegrænsen for den kumulative negative effekt på fællesbestandene af havdykænder må formodes at være ved at være nået, hvis både Jammerland Bugt- og Omø Syd-havvindmølleparkerne etableres.

Der henvises i forbindelse med fremsendelsen af resuméet til, at modtagerne eventuelt kan indhente yderligere oplysninger på Energistyrelsens hjemme-

side, hvor selve miljøvurderingen med tilhørende baggrundsrapporter foreligger - men dette materiale er på dansk og ikke reelt anvendelige for modtagerne.

At der alene er sket henvendelse til Tyskland, Sverige og Polen, er ligeledes stærkt kritisabelt, idet også Holland, Norge, Finland, de baltiske lande og Rusland burde være hørt, da Danmark også deler bl.a. den nordvesteuropæiske edderfuglebestand med disse lande.

Energistyrelsen og Miljøstyrelsen har således ikke levet op til konventionens bestemmelser om, hvilke informationer som skal udveksles, og som er nødvendige for en meningsfuld dialog, ligesom de ikke har levet op til krav om, at samtlige relevante parter skal høres.

Pligten til at foretage nabohøringer af berørte EU-medlemslande i forbindelse med godkendelse af projekter med grænseoverskridende effekter fremgår også af EU-VVM-direktivet (artikel 7), ***som således heller ikke er efterlevet i forbindelse med miljøvurderingsprocessen.***

I forbindelse med høringen af Sverige, Tyskland og Polen har Energistyrelsen alene modtaget respons fra Sverige (hvor de relevante myndigheder og andre aktører modsat i Tyskland og Polen må formodes at kunne have orienteret sig i den dansksprogede miljøvurdering).

Naturvårdsvaerket, som er den statslige myndighed i Sverige for natur og miljø, har responderet med en klar besked om, at den danske stat ikke bør etablere havvindmølleparken i Jammerland Bugt.

Begrundelsen for den afvisende holdning er:

- ***At Jammerland Bugt er en lokation med international betydning for en række havfugle (herunder edderfugle), hvis bestande er faldende, og som kræver beskyttelse.***
- ***At der er tilknyttet stor usikkerhed til beregningerne vedrørende omfanget af de negative effekter på fuglebestandene, at man derfor bør følge forsigtighedsprincippet og således ikke etablere havvindmøller i området.***

Endelig påpeger Naturvårdsvaerket, at etablering af havvindmøller generelt ikke bør placeres i vigtige raste- og fødesteder for truede havfugle, men i områder hvor der mindst er 30 meters dybde (hvor havfugle ikke dykker og søger føde på bunden i form af bl.a. blåmuslinger).

Det kan i den sammenhæng yderligere oplyses, at Naturvårdsvaerket har sagt nej til flere svenske havvindmølleparkprojekter på grund af disses potentielt negative effekt på bl.a. havfugle.

Naturvårdsverket modsatte sig således tidligere havvindmølleparkplaner i farvandet nord for Stockholm (Finngunden) og er aktuelt imod planer om etablering af en stor marin havvindmøllepark i svensk farvand syd for Øland i Østersøen (Södra Midsjöbanken) – begge steder er positionen baseret på risiko for negativ påvirkning af havdykænder (havlitter). Den europæiske havlitbestand har ligesom edderfuglebestanden oplevet et stort dyk i antallet af individer gennem de seneste årtier. Södra Midsjöbank-sagen verserer p.t. ved den svenske Mark- og Miljøoverdomstol.

Også den ornitologiske landsforening i Sverige (Birdlife Sweden) har med begrundelse i havfuglehensyn i forbindelse med ESPOO-høringen indsendt en meget klar anbefaling til Energistyrelsen om ikke at tillade etablering af havvindmølleparken i Jammerland Bugt.

Dialogen mellem de danske og svenske myndigheder er fortsat uafsluttet. Sidste nyt i sagen er, at Naturvårdsverket har modtaget yderligere oplysninger udarbejdet af Orbicon A/S og er blevet bedt om at respondere desangående senest den 28. februar 2019, dvs. den samme dato, som er sat for indleveringer af indsigelser i forbindelse med den offentlige høring vedrørende miljøvurderingen i Danmark.

VVM-materialet, -processen og projektet må afvises

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.8 Høringsnotat, svært at vurdere

Det anføres korrekt af de svenske høringssvar, at det fremsendte materiale fra Energistyrelsen ikke giver mulighed for kontrol, uagtet at man fra svensk side gerne lavede en sådan. To svenske aktører anfører dette (reference /30/ og /31/). De kompetente svenske parter undrer sig over de fundne tal, og er – uagtet at man i seneste version af materialet har foreslået og gennemført en reduktion af vindmølleparkernes størrelse – fortsat meget bekymrede for de anførte fuglearter og fortsat fastholder sine vægtige forbehold.

Det er uacceptabelt, at der fremsendes et materiale, som det ikke lader sig gøre at kontrollere af fagligt kompetente parter. Samme materiale er forventeligt sendt til andre Espoo-høringsparter, som formentlig heller ikke har kunnet kontrollere endsige dykke ordentligt ned i dette.

Svenskerne er som anført fortsat meget skeptiske over for projektet, uanset at man nu taler om arealreduktion.

Det ufuldstændige materiale samt svenskernes tvivl skal komme miljøet til gode, og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.9 Fuglebeskyttelsesdirektivets forbudsregler

De svenske høringssvar (reference /30/ og /31/) er stærkt kritiske over for vindmølleparkprojekterne ud fra fuglebeskyttelseshensyn. Reference /31/ siger meget direkte, at trods mulig arealreduktion vil de anførte tal for påvirkning af nævnte beskyttede arter betyde, at Fuglebeskyttelsesdirektivets forbudsregler kommer i kraft, og de aktuelle vindmølleparks placering ikke opfylder kravet om lempelig og egnet placering, se uddrag af konklusion fra reference /31/ herunder:

BirdLife Sverige hävdar att de procentsatser av undanträngning som redovisas för sjöorre, svärta och ejder är av sådan storlek att fågeldirektivets förbudsregler måste träda i kraft för att undanröja påtagligt negativa effekter på särskilt skyddsvärda/hotade arter (i synnerhet svärta och ejder). De planerade vindkraftparkerna Omø Syd och Jammerland Bugt uppfyller därmed inte kravet på lämplig lokalisering.

Ovenstående er klar tale fra kompetent høringspart; trods arealreduktion og andet er placeringen ikke acceptabel ud fra Fuglebeskyttelsesdirektivet.

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.10 De store rovfugle, havørn, fiskeørn, generelt

I VVM-rapporten er projektets indflydelse på en række fuglearter nævnt. Området omkring Jammerland Bugt er kendt for en flot bestand (inklusive ynglende par) af fiskeørn og havørn. Disse fugle er først meget sent kommet ind i VVM-hovedrapporten. Havørn og fiskeørn er fredede og meget værdsatte fugle i området for ornitologer, besøgende og beboere.

Vi må forlange, at projektets indflydelse for disse vurderes korrekt mht. kollisionsrisiko (se også de separate punkter 2.2.11 og 2.2.12; DOF anser dette som et væsentligt problem), samt at VVM-rapporten også tager korrekt stilling til reduceret areal for fødeoptag, stressfaktorer mv. DOF (Dansk Ornitologisk Forening) må inddrages.

Effekten på oplevelse af det rekreative miljø ved et forventeligt reduceret antal af også disse fugle må naturligvis også indgå i VVM-rapportens vurderinger.

2.2.11 Manglende Natura2000-vurdering af kollisionsrisiko, rovfugle

Der gælder en række specifikke EU-regler (jf. EU's fuglebeskyttelses- og habitatdirektiv) for beskyttelse af naturtyper og bestande af dyr og planter, som forekommer i særligt udpegede Natura 2000-områder (henholdsvis EU-fuglebeskyttelsesområder og EU-habitatområder).

De beskyttelseskrævende naturtyper og plante- og dyrebestande i områderne udgør områdernes såkaldte "udpegningsgrundlag", og dette må ikke forringes, men skal derimod opretholdes og opnå "gunstig bevaringsstatus", dvs. at naturtyperne og forekomsten af dyrebestandene ikke må gå tilbage, men skal være stabile eller i fremgang.

Kan der være tvivl om, hvorvidt et projekt - det være sig fx etablering af broer, gasudvinding eller etablering af havvindmølleparker - vil have en negativ effekt på de beskyttede områders udpegningsgrundlag, skal der ifølge EU's regelsæt foretages en "nærmere Natura 2000-konsekvensvurdering", før staten kan tillade projektet.

Da planerne om en havvindmøllepark på størrelse med den planlagte i Jammerland Bugt blev opgivet i Sejerø Bugt i 2016, var det, fordi en nærmere Natura 2000-konsekvensvurdering ikke kunne udelukke, at der kunne være negative konsekvenser for sortandepopulationen i et nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde.

I flere sager har EU-domstolen fastslået, at såvel screeninger som nærmere Natura 2000-konsekvensvurderinger skal foretages efter "forsigtighedsprincippet", hvilket indebærer, at et projekt kun kan tillades, hvis det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at et projekt ikke vil påvirke et Natura 2000-områdes udpegningsgrundlag væsentligt.

I en konkret sag har EU-domstolen således nedlagt et principielt forbud mod etablering af et projekt beliggende over 500 km væk fra et Natura 2000-område, da det vurderedes, at en negativ effekt ikke kunne udelukkes på de dyrepopulationer, som indgik i områdets udpegningsgrundlag (jf. EU-retten i Danmark, Birgitte Egelund Olsen & Karsten Engsig Sørensen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2018).

I det fremlagte VVM-høringsmateriale vedrørende Jammerland Bugt Havvindmøllepark er der imidlertid ikke foretaget en nærmere Natura 2000-konsekvensvurdering af risikoen for rovfugledødsfald forårsaget af kollision med møllevingerne. Dette må anses som en klar mangel af især to grunde. For det første fordi der i havvindmølleparkens nærhed findes ynglende havørne og fiskeørne på udpegningsgrundlaget for et nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde, som pga. af deres daglige fourageringsbevægelser kan kollidere med vindmøllerne. For det andet fordi der for nylig er fremkommet videnskabelig viden om, at vindmølleparker på havet - modsat på land - synes at have en tiltrækningseffekt på rovfugle, og kollisionsrisikoen for rovfugle derfor kan være væsentligt større, end man hidtil har antaget.

I ca. 8 km afstand fra Jammerland Bugt Havvindmølleparkområdet findes et EU-fuglebeskyttelsesområde (F100, "Åmosen, Tissø, Halleby Å og Flasken"), som er udpeget og beskyttet, bl.a. fordi der forekommer havørne og fiskeørne i områdets udpegningsgrundlag.

På billedet herunder ses nylige fotografier af 2 havørne netop ved "Flasken", fotograf Betty Olsen.

Havørn er Danmarks største fugl med et vingefang på op til 245 cm. Både havørn og fiskeørn er totalfredede ifølge dansk lovgivning og i overensstemmelse med EU's retsregler (begge arter indgår i Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1 over fuglearter, som kræver særlig streng beskyttelse).

Det er almindelig kendt, at kollisionsrisikoen for rovfugle er markant større end for de fleste andre fuglearter. I en tysk undersøgelse er det således fundet, at 37 % af de dræbte fugle ved vindmølleparker var rovfugle, og at der heriblandt var en klar overrepræsentation af de største rovfuglearter. Kollisionsdrab af rovfugle anses generelt for særligt alvorlige, dels fordi rovfugle har ringe reproduktionskapacitet (får små kuld, har relativt små bestande m.v.), dels fordi de er fredede.

I en tidligere sag vedrørende et lille dansk vindmølleprojekt, hvor en mølle ejer ønskede at erstatte tre små og ældre landvindmøller med to lidt større og ny landvindmøller ved Tåsinge, og hvor der var havørn på udpegningsgrundlaget i et nærtliggende fuglebeskyttelsesområde, blev Miljøklagenævnet involveret. Nævnet fastslog, at en tilladelse til etablering af de to nye vindmøller ikke lovligt kunne gives, før der var foretaget en nærmere Natura 2000 -analyse af kollisionsrisikoen for de lokale havørne.

Vigtigheden af den form for nærmere vurderinger - især for så vidt angår vindmølleparker i havet - understreges af, at det for nylig er påvist i danske studier, at rovfugle tiltrækkes af havvindmølleparker. Dette er blevet undersøgt ved havvindmølleparken "Rødsand II", som er placeret i Østersøen mellem Lolland og Femern. Rødsand II blev opført i 2010, og felt- og radarobservationer af mere end 10.000 rovfugle blev foretaget i 2010 af eksperter fra Water and Environment ved Dansk Hydraulisk Institut og ved Institut for Bioscience ved Aarhus Universitet. Resultaterne blev publiceret i december 2016.

Studiet viser, at samtlige rovfuglearter opfatter havvindmølleparken som en ø, som de søger hen imod. Eksperterne formoder, at ø-effekten skyldes, at de

trækkende fugle forveksler den massive forekomst af havvindmøller med en ø, som de søger hen mod, bl.a. fordi der ofte over øer er luft, som bevæger sig opad (termik), og som løfter fuglene op i luften. Hidtil har vurderinger af risikoen for rovfugles kollisioner med møllevinger i høj grad været baseret på undersøgelser ved landbaserede vindmøller, som ikke på samme måder vil tiltrække fuglene.

Eksperterne konkluderer, at risikoen, for at rovfugle kolliderer med havmøllevinger, kan være markant større end hidtil antaget, og anbefaler, at man undersøger sådanne forhold nøje.

Ud over forekomsten af ynglende havørne og fiskeørne i nærheden af Jammerland Bugt Havvindmøllepark passerer også – afhængigt af vindforholdene – trækkende rovfugle fra den skandinaviske halvø ned langs Jammerland Bugt kysten om efteråret. Fuglene søger i stort tal ned mod Storebæltsbroen eller videre til Stignæs, før de forlader Sjælland i deres videre rejse mod sydvest. Disse trækkende individer og flokke af rovfugle kan også tænkes at blive tiltrukket af havvindmølleparken, se også separat punkt herom.

Såvel en nærmere Natura 2000-konsekvensanalyse vedrørende havørne og fiskeørne på F100-fuglebeskyttelsesområdets udpegningsgrundlag samt inddragelse af den nye og publicerede viden (se eksempler i reference /37/, /38/, /39/, /40/, /41/, /42/, /45/ og /47/) om havvindmølleparkers tiltræknings effekt på rovfugle generelt mangler i VVM-rapportmaterialet, hvilket må omfattes som uacceptable mangler.

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4.

2.2.12 Kollisionsrisiko for trækkende rovfugle

Ud over de nævnte specifikke forekomster af ynglende havørne og fiskeørne i nærheden af Jammerland Bugt Havvindmøllepark passerer også – afhængigt af vindforholdene – trækkende rovfugle fra den skandinaviske halvø ned langs Jammerland Bugt kysten om efteråret. Fuglene søger i stort tal ned mod Storebæltsbroen eller videre til Stignæs, før de forlader Sjælland i deres videre rejse mod sydvest. Disse trækkende individer og flokke af rovfugle kan også tænkes at blive tiltrukket af havvindmølleparken.

Rovfugle tiltrækkes tilsyneladende af havvindmølleparker. Dette er blevet undersøgt ved havvindmølleparken "Rødsand II", som er placeret i Østersøen mellem Lolland og Femern. Rødsand II blev opført i 2010, og felt- og radarobservationer af mere end 10.000 rovfugle blev foretaget i 2010 af eksperter fra Water and Environment ved Dansk Hydraulisk Institut og ved Institut for Bioscience ved Aarhus Universitet. Resultaterne blev publiceret i december 2016.

Studiet viser, at samtlige rovfuglearter opfatter havvindmølleparken som en ø, som de søger hen imod. Eksperterne formoder, at ø-effekten skyldes, at de trækkende fugle forveksler den massive forekomst af havvindmøller med en ø, som de søger hen mod, bl.a. fordi der normalt over øer er luft, som bevæger sig opad (termik), og som løfter fuglene op i luften.

Inddragelse af den nye og publicerede viden om havvindmølleparkers tiltræknings effekt på rovfugle mangler i VVM-rapportmaterialet. Konkret vurdering for det aktuelle projekt på baggrund heraf mangler så også, hvilket er uacceptabelt.

VVM-materialet og projektet må afvises.

Se yderligere herom i Bilag 4

2.2.13 Marsvin og sæler, dyr, der nyder særlig beskyttelse (Habitatdirektivets Bilag IV)

Jammerland Bugt er kendt for at huse havpattedyrene marsvin og sæl. I de senere år er også set delfiner i den nordlige del af Storebælt; måske også de fremover finder, at bugten er et meget egnet opholdssted.

Blandt biologer (og beboere/besøgende) er bugten kendt som et meget vigtigt opholdssted for marsvin. Herunder ses marsvinegruppe/-familie ved Røsnæs/Asnæs (fotograf Per Huniche Jensen).

Ved en måling for nogle år tilbage målt her den største tæthed, der nogensinde er målt i Nordeuropa (/14/ og /16/), hvilket understreger områdets betydning for denne dyreart, der som anført nyder særlig beskyttelse bl.a. via Habitatdirektivets Bilag IV.

Bugtens væsentlighed for marsvin bekræftes på VVM-rapportens side 219, hvor det angives at være det "... måske vigtigste område for marsvin i de indre danske farvande".

2.2.13.1 Generelt, marsvin

Et anlægsarbejde som det foreslåede vil give både forstyrrelse i vandet, sedimentspredning og højt støjniveau. Marsvin orienterer sig ved hjælp af ekkolokalisering. Dette bruges for at kunne navigere, finde føde og have social kontakt med andre marsvin. Biologer ved, at menneskeskabte lyde kan være meget forstyrrende for marsvin, så de fx stopper med at søge føde eller svømmer væk fra støjende områder.

Resultaterne fra havmølleundersøgelserne viser en markant negativ effekt på marsvin under opførelsen af havmølleparker. Samme må i vidt omfang kunne forventes under demontering.

Under drift ses forskellig fortrængningseffekt af marsvin for de forskellige undersøgte vindmølleparker. Man fandt en langvarig (10 år) negativ effekt på marsvin i Femern Bælt (Nysted Havmøllepark). Førende biologer oplyser, at Jammerland Bugt i mange henseender er sammenlignelig med Femern Bælt-anlægget (bundforhold, dybde, strøm, samme marsvinpopulation m.m.) fremfor andre undersøgte vindmølleparker. Det er således i VVM-sammenhæng (Worst Case) naturligt at antage en tilsvarende langvarig fortrængning af marsvin for Jammerland Bugt ved realisering af et projekt som det aktuelle.

Det forhold, at førende danske havpattedyr-eksperter (eksempelvis forfatterne til indsigelsens referencer /18/, /19/ og /20/) fremfører:

- *at Jammerland Bugt er et anerkendt og meget væsentligt opholds-, yngle- og/eller fødested for marsvin i danske farvande*
- *at samme dyr utvivlsomt trues og/eller bortskræmmes af støjen eller eventuelle afværgeforanstaltninger ved anlægsarbejdet (allerede nævnt i VVM-rapporten)*
- *at også driftsfasen for den aktuelle park her forventeligt vil betyde bortskræmning*

sammenholdt med den særligt beskyttede status, marsvin nyder, må føre til, at projektet afvises.

For marsvin gælder, som rådgiver også nævnte på VVM-mødet 16/1 2019 i Kalundborg, nul-tolerance med hensyn til forstyrrelse. De i VVM-rapporten omtalte forsøg på kontrolleret bortskræmning ved anlægsarbejdet og efterfølgende håb om tilbagevenden strider åbenlyst mod nul-toleranceprincippet i et så anerkendt og væsentligt område for marsvinene. Foranstaltninger som de anførte er her uacceptable. Projektet må afvises.

2.2.13.2 Optælling af marsvin i VVM-materialet

Optællingen af marsvin i forbindelse med VVM-materialet er foretaget ved flytælling og gennemført i vinterhalvåret. Dette er utilstrækkeligt og teknisk ikke dækkende ud fra følgende:

Flytællinger af marsvin kan være udmærket over større havområder ... men:

Jammerland Bugt er, som navnet tydeligt siger, en bugt, hvor akustiske loggere udlagt over et år ville have været meget bedre og derfor er en af fagfolk anvendt og anbefalet metode.

Der er som baggrund for VVM-rapporten lavet en vintertælling; dette er ikke dækkende, da det eksempelvis ikke inkluderer den følsomme ynglesæson om sommeren.

Flytællingens utilstrækkelighed viser sig eksempelvis ved, at der nær Reersø ikke registreres marsvin. Dette er i helt modstrid med, hvad eksperter og beboere og gæster registrerer.

Marsvin er som anført særligt beskyttede; ovenstående mangler i VVM-materialet må føre til, at VVM-materialet samt projektet ikke godkendes.

2.2.13.3 Bortskræmning, sæler

Det nævnes i VVM-materialet, at man i forbindelse med anlægsfasen kan bortskræmme sæler. Dette overrasker eksperter.

Det er generelt meget vanskeligt at bortskræmme sæler. Der må fremlægges videnskabelig dokumentation for, at dette er (forsvarligt) udført og vellykket i forbindelse med sådanne kystnære marine vindmølleparker, samt at sælerne derefter vender tilbage til området.

2.2.14 Habitatdirektivet og Natura 2000-område 157

Natura 2000-område 157 (Tissø, Halleby å og Flasken) ligger i tilknytning til og umiddelbart ud til Jammerland Bugt.

Området er unikt, hvad gælder biodiversitet og de særlige landskabstyper, dette indeholder, fx den unikke og prioriterede terrestriske naturtype 1150 (kystlagune og strandsøer), ved eksempelvis område 157's udløb mod bugten.

Området har et meget rigt dyre- og særligt fugleliv; fødeindtag for mange af disse fugle foregår i og omkring bugten.

Man har nationalt besluttet en strategisk indsats for at knytte sådanne Natura 2000-områder tættere til de nærliggende marine områder. For det aktuelle område, se eksempelvis reference /16/.

Projektet udgør en trussel mod/begrænsning af den strategiske beslutning fra kompetente myndigheder om at skabe den nævnte større sammenhæng mellem Natura 2000-områder og det tilgrænsende marine nærmiljø.

Projektet øger indiskutabelt påsejlingsrisikoen, uagtet hvilket tal man end knytter hertil, og giver dermed øget risiko for en deraf afledt miljøkatastrofe for væsentlige dele af netop det, man ønsker at beskytte i Natura 2000-området. Dette er eksempelvis det landskabsmæssige (fx kystlagunerne og strandsøerne i sig selv), fugle og dyr, der lever/færdes i strandområderne, trækkende/rastende fugle samt fugle og dyr, der har fødeoptag i vandet.

Natura 2000-områder nyder med rette særlig beskyttelse. VVM-rapporten behandler ikke miljøforurening heraf ved absolut realistisk risiko for påsejling af møller (enten skibe, der gør fart, drivende skibe, eller andet) og deraf afledt forurening, oprydning og retablering ... hvis muligt.

2.2.15 DOF, Danske Jægere og Danmarks Naturfredningsforening er imod

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) og Dansk Jægerforbund har i en fælles pressemeddelelse meldt ud, at havvindmølleparker i Storebælt så tæt på land, føde- og opholdssteder er uacceptable for i fuglerige områder særligt en række andefugle.

Man har i efteråret 2018 lavet en fælles pressemeddelelse sammen med Danmarks Naturfredningsforening (DN) herom og kort efter supplerende skrevet direkte til energi-, forsynings- og klimaministeren samt miljø- og fødevareministeren om dette (bilag 22, 23).

Når så vægtige og kompetente nationale foreninger udtrykker stor og solidt fagligt funderet bekymring, må der naturligvis lyttes hertil. Deres bekymring er jo også delt af svenske kompetente faglige høringspartnere på fuglesiden.

I det lys skal der fremlægges ualmindeligt stærke argumenter vedr. dyreliv mv. fra det rådgivende ingeniørfirma, der er betalt og hyret af projektmager.

Enhver tvivl skal komme naturen og miljøet til gode.

Der foreligger et svar af 1/2 2019 (bilag 28) fra energi-, forsynings- og klimaministeren på ovenstående brev fra de 3 danske organisationer. Svaret går dog langt overvejende på det processuelle i projektforløbet og nævner mht. fugle, at diskussion pågår, og der er forskel på, også hvorledes de svenske kompetente organisationer og den danske Energi- og Miljøstyrelse ser på dette. Dette svar fra ministeren kan således ikke ses som en afklaring af det, de 3 organisationer anfører.

2.3 Turisme

Det aktuelle nærområde, Jammerland Bugt, er med sine mange sommerhuse, 5 campingpladser (VVM-rapporten omtaler fejlagtigt kun 4), kystnære standpladser for mobilehomes (som ej heller nævnes eller er medtalt), mange ferie-kolonier, fritids- og kursuscentre, spejderhytter mv. et meget væsentligt område for turismeerhvervet.

Turisme, tilgængelighed og kvalitet af rekreative områder spiller en meget væsentlig rolle for Kalundborg Kommune, der gennem mange år har markedsført sig som "Kalundborg – din naturdestination" (anvendt gennem flere år).

Kommunerne Kalundborg, Slagelse og Sorø har senest (2016) markedsført området som "The World's Most Relaxing Nature", hvor kysten naturligt er et centralt element.

Senest har Kalundborg Kommune og Visitvestsjælland indkaldt til offentligt møde (24/2-2019) og drøftelse af, hvorledes disse naturmæssige herligheder særligt i tilknytning til kysten udnyttes, citat fra linje 3 og 4 i dokumentet "... gerne understøtte den lokale stedsudvikling, så vi i mange år fremover kan bevare og udvikle de kystnære områder ...", se bilag 26. Mødet foregår på Lerchenborg, Asnæs.

Den markante sommerhusbebyggelse i Jammerland Bugt og videre ned langs Storebælt taler sit tydelige sprog: Her værdsættes den smukke vilde og varierede kyst, de rigtig mange særdeles gode badestrande, de fine lystfiskerimuligheder fra kyst og fra båd, og de gode lystbådehavne. Alt dette gør, at turistomsætningen i området er meget stor.

For Jammerland Bugt kan den centralt placerede by Gørlev tages som eksempel på turismens betydning for området. Her findes såvel Netto, Rema 1000, Fakta som Super Brugsen; dagligvareindkøbsmuligheder, der langt overstiger beboernes eget behov, men som netop betjener de mange ferierende langs bugten.

Også den nærliggende by Høng har indkøbsmuligheder, der overstiger, hvad det lokale behov tilsiger.

På halvøen Reersø i Jammerland Bugts sydlige ende finder man både en større kro, hotel, større campingplads, lystbådehavn, vandrestier – alt sammen for i vidt omfang at servicere turister, der værdsætter bugtens og områdets kvaliteter.

Som endnu et eksempel på turismens store betydning omkring bugten skal nævnes, at Kalundborg Kommune gjorde en stor indsats for at komme med i puljen for tilladelser til oprettelse af nye sommerhusområder for nogle år siden. Anstrengelserne bar frugt: Netop i Jammerland Bugt blev der givet tilladelse til etablering af et nyt område ved Bjerge Nordstrand. Dette område, der

endnu ikke er etableret, vil ligge på en skråning, hvor møllerne vil være særligt meget synlige, dag som nat.

2.3.1 Danske undersøgelser om turisme/vindmøller

VVM-rapporten baserer sig mht. turisme på en skotsk rapport/undersøgelse. Kommentarer til nævnte skotske rapport fremgår af punkt 2.3.2.

Den seneste offentliggjorte danske undersøgelse, der dækker turisters syn på kystnære vindmølleparker, er gennemført ved Vesterhavet (Holmslands Klit-projektet). Her svarer 63 % af de 226 adspurgte tyskere, at de vil se bort fra ferie i området, hvis der på nævnte lokalitet kommer de 30 – 40 havvindmøller med højde 220 m ud for området i en afstand på 4-8 km til havs.

Dette på trods af at hele 93 % af de adspurgte tyskere svarer, at de "generelt er for vindmøller og alternative energiformer" (kilde TV-Midt Vest 11/2 2016).

Denne negative udmelding er helt i tråd med, hvad eksempelvis **camping-pladsejere** omkring Jammerland Bugt forventer, hvis det aktuelle vindmølle-projekt realiseres. Dette er fremført i avisartikler, i forbindelse med offentlige møder om projektet (Gørlev og Kalundborg) samt ved støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt"s øvrige møder.

Der er 5 campingpladser omkring Jammerland Bugt; VVM-rapporten omtaler fejlagtigt kun 4.

Feriehusudlejernes Brancheforening i Danmark har i samme ærinde skrevet brev til (bilag 25) og 11/2 2016 haft foretræde for Folketingets Energi-, Forsynings- og Klimaudvalg. De er ikke i tvivl: Et sådant anlæg mindsker turismen, se bilag 25.

Foreningen Danske Tursejlere er heller ikke i tvivl: De er imod sådanne kystnære store havvindmølleparker i forhold til vore indre danske farvande og marine kulturarv, se eksempelvis reference /36/. De forventer mindre sejlads og færre bådaneløb i havne/områder tæt ved sådanne anlæg.

Seneste danske undersøgelser og udtalelser fra kompetente foreninger vedr. turismen peger således utvetydigt på en markant nettonedgang for turismen.

Turisme er en meget væsentlig indtægtskilde for området omkring Jammerland Bugt, og denne omsætning vil påvirkes stærkt negativt af et sådant anlæg.

2.3.2 VVM-rapportens skotske turismekilde

I rapporten konkluderes, med baggrund i en skotsk rapport, at projektet ikke vil have negativ effekt på turismen ... snarere tværtimod. Dette gøres med udgangspunkt i spørgeskemaer og andet for turister i Skotland samt en mindre studietur/undersøgelse i bl.a. Danmark.

For de skotske forhold gælder, at de (planlagte) vindmølleparker der er tale om, generelt

- er væsentligt mindre end det aktuelle Jammerland Bugt-projekt
- primært er landbaserede, og at der ved planlægning/placering er taget vidtgående landskabsmæssige hensyn (netop af hensyn til turismen ...)

Det sidste punkt står i skærende kontrast til den ansøgte vindmøllepark i Jammerland Bugt. VVM-rapporten og -materialet siger jo eksempelvis:

- For halvøen **Asnæs**, med sit sarte landskab, konkluderer VVM-rapporten som anført andetsteds, "at møllerne fremstår i dette samspil som store elementer, der dominerer oplevelsen af landskabet, og samlet vurderes den visuelle påvirkning at være meget stor".
- For halvøen **Reersø** konkluderer VVM-rapporten som anført andetsteds at give "en stor til meget stor påvirkning. Møllerne fremstår som store elementer, der dominerer oplevelsen af landskabet".

For "det danske element" i den skotske undersøgelse skal anføres følgende:

- at turister ifølge rapporten forventer vindmøller i Danmark ... nuvel, men næppe det antal møller og i den højde, som indgår i det aktuelle projekt. Det overstiger som sagt de skotske anlægsreferencer i samme kilde.
- at de skotske forfattere ved forespørgsel på turistkontoret i Nysted har fået meldingen, at vindmølleparken der har haft en lille positiv turismeeffekt med folk, der vil sejles ud til møllerne.

Med al respekt, Nysted er ikke et udbygget og kendt rekreativt område som Jammerland Bugt. Også for Jammerland Bugt vil der kunne komme en lille gruppe besøgende med særlig interesse i møllerne; de vil dog næppe tage ophold i længere tid på hverken campingpladser eller i sommerhuse. Og for både campingpladser, sommerhuse mv. og lystsejlere kan der bestemt påregnes stor fraflytning/færre overnatende grundet de absolut forringede rekreative forhold, så nettoresultatet på turismefronten er negativt, hvad jo også de aktuelle campingpladser har givet utvetydigt udtryk for.

- For de danske forhold angivet i den skotske rapport viser figur 4-3 i denne kilde ("Marginal WTP ...") tydeligt, at danskerne har meget stor villighed til at betale ekstra ("Willingness To Pay" (WTP)) for strømmen for at få møllerne væsentligt længere væk end de 4 km, som det aktuelle projekt blev udlagt med. Dette væsentlige aspekt nævnes/gengives ikke i VVM-rapporten.

Det kan nævnes, at en større offshore-vindmøllepark nyligt er opgivet omkring Isle of Wight grundet turismehensyn; afstanden til kysten var her over 15 km.

Det konkluderes efter nøje gennemlæsning af den skotske rapport, som VVM-materialet anvender som baggrund for vurdering af turismemæssige forhold i Jammerland Bugt, at den absolut ikke er dækkende for det aktuelle kystnære havvindmølleprojekt, se de ovenstående anførte punkter.

2.3.3 Turismeaspektet under anlægsfase

VVM-materialets hovedvægt for angivelser vedr. turisme ligger i vidt omfang på driftsfasen.

Det er ganske åbenlyst, at anlægsfasen for dette store projekt kan forventes at have en ganske væsentlig negativ indflydelse på turismen. Anlægsfasen vil være den fase med højest støjbelastning med pæleramning, stærk arbejdsbelysning og med megen maritim transport.

Arbejdet forventes af hensyn til vejrmæssige forhold primært gennemført i sommerperioden (turismens højsæson). Det lyder endvidere, som om man agter at søge dispensation, så støjgrænser kan overskrides om natten i forbindelse med forsat arbejde.

Det turde være indlysende, at denne fase med voldsom støjbelastning dag og måske nat, arbejdsbelysning og megen trafik vil være til stærk ugunst for turismen. Ingen turist på campingplads, koloni, i feriecenter, i sommerhus eller i mobilehome vil anse dette for attraktivt.

VVM-rapporten anfører, at støjgrænser i land under anlægsarbejdet vil overskrides, og det agter man at søge Kalundborg Kommune om dispensation for. Det er absolut ikke acceptabelt for ophold i telt, mobilehome, sommerhus eller andet.

Dette er naturligvis helt uacceptabelt – og måske grunden til, at dette turismemæssige aspekt slet ikke berøres i VVM-materialet?

2.3.4 Strandene i bugten

Strandene i bugten er essentielle i turismeperspektiv. Dette hvad enten man anvender dem til ophold, gåture, badning, dykning, lystfiskeri eller andre strand-/vandaktiviteter. Det har været kendt i generationer og er baggrunden for de mange sommerhuse, campingpladser, pladser for mobilehomes og de offentlige strande.

Strandene og de kystnære områder er fortsat et nøgleelement i udviklingen af turismen i området, se blot linje 1, 2, 3 og 4 i bilag 26. Citater derfra: "I Kalundborg Kommune har vi nogle skønne kystnære feriehusområder ...", "... gerne

understøtte den lokale stedsudvikling, så vi i mange år fremover kan bevare og udvikle de kystnære områder”.

Projektet har indiskutabelt store visuelle negative effekter for området og udsynet fra bl.a. strandene, se tidligere. Dette medgives i VVM-rapporten. Ditto med støj og belysning i anlægsperiode; her er de marine områder og strandene de hårdest belastede. Støjen er på et niveau, hvor dispensationer for overskridelse forventes nødvendige, oplyses det i VVM-rapporten.

Projektet øger derudover også indiskutabelt påsejlingsrisikoen for skibe og dermed risikoen for en deraf afledt forureningskatastrofe (olie, anden last mv.). Dette vil i høj grad påvirke netop strandene og det marine miljø i bugten.

En fundamental basis for den turisme, der måtte være tilbage, forsvinder, formentlig for en betragtelig tid.

Dette aspekt er overhovedet ikke berørt i VVM-materialet, som således ikke er dækkende for beskrivelse af risici for miljø og indflydelse på turisme.

2.3.5 Lystfiskeri, ilandføringssted, kabler

Landkablet indføres på et område af kysten, som netop er et meget populært og yndet område at benytte som lystfisker (Østrup strand). En ilandførelse i dette område vil ændre områdets herlighedsværdi og muligvis også fysisk ændre området.

Dette negative aspekt i forhold til såvel miljø, det rekreative element som ift. turisme er ikke medtaget i VVM-materialets vurderinger.

2.3.6 Antallet af campingpladser mv. ved bugten

VVM-materialet omtaler fejlagtigt, at der kun skulle være 4 campingpladser ved selve bugten.

Dette er faktisk forkert; der er mindst 5 større campingpladser (Reersø Camping, 2 stk. ved Bjerger Sydstrand, Urhøj Camping, Ugerløse Camping).

Hertil kommer områdets kursus- og feriecentre, mange kolonier og spejderboelter samt kystnære pladser beregnet for og anvendt af mobilehomes.

Materialet har simpelthen ikke den fornødne kvalitet og er ingenlunde retvisende eller anvendeligt som beslutningsgrundlag, når sådanne elementære forhold ikke er i orden, og projektet må afvises.

2.3.7 Antallet af lystbåde pladser/havne ved bugten

VVM-materialet oplister et antal væsentlige havne og lystbådepladser i og omkring bugten.

Også dette er gjort forkert.

Det er lykkedes Orbicon og de parter, der indtil nu angives at have gransket materialet, at overse en af de store havne tæt ved området ... nemlig Vesthavnen i Kalundborg. Det kan her oplyses, at denne centrale, populære og bynære havn rummer ca. 150 lystbådepladser.

Materialet har simpelthen ikke den fornødne kvalitet, når sådanne enkle og fuldstændig elementære forhold ikke er i orden.

Materialet undervurderer dermed (endnu) en rekreativ negativ effekt ved havvindmølle projektet.

Projektet må afvises.

2.3.8 Vuer fra campingpladser mv.

Det er som anført andetsteds ikke lykkedes Orbicon at tælle antallet af større campingpladser i området korrekt.

For den centralt placerede Urhøj camping vil den visuelle situation eksempelvis være den, at møllefeltet som anført for nærmeste fotostandpunkt vil fylde hele synsfeltet. Dette vil i meget væsentligt omfang også gælde øvrige campingpladser ved Bjerge Sydstrand.

For Reersø Camping vil bl.a. solnedgangen være spoleret i hele perioden 1/4 til 10/9 iht. oplysninger i VVM-rapporten for nærmeste fotostandpunkt.

Det er selvklart, at netop udsigt mod vand er essentiel for campingpladserne. Flere af disse er netop anlagt skrånede mod vandet, så dette væsentlige element kan nydes af så mange som muligt.

Dette spoleres med den valgte anlægsplacering og står ikke til at ændre på nogen teknisk vis med det projekt, der her søges om.

Projektet/placeringen er uacceptabel også ud fra dette rekreative, turisme- og erhvervsmæssige perspektiv.

2.3.9 Feriekolonier

VVM-materialet omtaler ikke de mange feriekolonier i området.

En sådan centralt placeret koloni er Københavns Lærerforenings koloni, der netop sigter på at give børn fra hovedstaden et frirum fra industri og støj. Samt et landskabsmæssigt alternativ til hvad de fleste af disse elever oplever i hverdagen. Kolonien er anlagt naturskønt med stor strandeng og fuldt udsyn til vandet og bugten. Og netop her vil møllefeltet som anført for nærmeste fotostandpunkt fylde hele synsfeltet.

Dette vil i meget væsentligt omfang også gælde flere af de øvrige feriekolonier.

Det er selvklart, at dette element med fri natur og strandliv er essentiel for disse kolonier. Denne oplevelse spoles med den valgte placering og står ikke til at ændre på nogen teknisk vis med det ansøgte projekt.

Projektet/placeringen er uacceptabel ud fra dette rekreative, turisme- og erhvervsmæssige perspektiv.

2.3.10 Maritime aktiviteter i bugten

Bugten er, som også VVM-materialet delvist nævner, et yndet sted for en lang række maritime aktiviteter, som udøves af fastboende, af sommerhusgæster, gæster på de mange campingpladser, i feriekolonier mv. samt af tilrejsende, der simpelthen blot anvender de attraktive strande som afsæt for maritim aktivitet.

Aktiviteter er eksempelvis havkajak, windsurfing, kitesurfing, jollesejls, lystfiskeri fra båd mv. Sidste aktivitet dyrkes også flittigt ved nattetid.

Vindmølleparken vil

- ***give en meget væsentlig forringelse af naturoplevelsen***
- ***give støj***
- ***give bevægelig skygge tættere ved møllerne***
- ***give ugunstig påvirkning af vindfeltet.***

Forringelsen for dette væsentlige rekreative aspekt er ikke tilstrækkelig eller kvalificeret dækket i VVM-materialet.

2.3.11 Udsigtspunkt(er) fra Reersø spoles

Reersø har et meget flot udsigtspunkt for solnedgang ude på klinten for enden af Landervejen. Her er anlagt parkeringsplads mv. Punktet er et meget velbesøgt udflugtsmål ved solnedgangstid, ligger yderst ude og giver både mulighed for adgang til strand og skrænter. Der er ud over parkeringspladsen lavet stier, opstillet mange borde/bænkesæt og opstillet holdere med info og vejledning om området fra Naturstyrelsen mv.

Lige præcis i dette punkt (området omkring rød plet på Google Maps-kortet herunder) vil solnedgangen spoles den største del af årets lyse og lysere måneder (1/4 til og med 10/9 ifølge VVM-rapporten).

Solnedgangen vil da kun kunne ses gennem møllefeltets forventelige snurrende vinger, blinkende lys og støj.

Dette er et stort tab for netop sådan et udsigtspunkt.

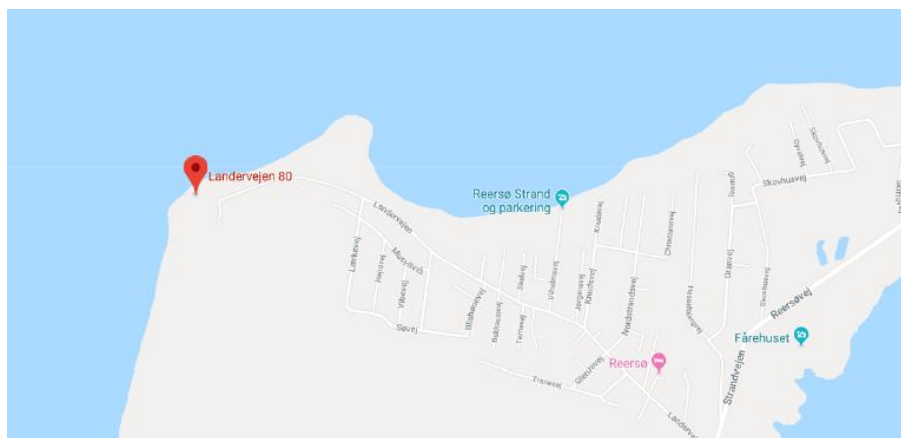
Dette er uacceptabelt og en meget stærk forringelse af dette områdes ellers fantastiske plads.

På helt samme vis vil også udsigt og solnedgangsvue spoles fra Reersø strand og parkering, se den svage blå afmærkning ved nordlige del af stranden på kort herunder.

De nævnte lokaliteter er meget tæt på VVM-rapportens fotostandpunkt 7 og 6. Ovenstående faciliteter og rekreativt værdsatte kvaliteter er dog i rapporten ikke nævnt med ét ord og indgår da nok heller ikke i vurderingen af belastning.

Ej heller dette er acceptabelt som VVM og beslutningsgrundlag.

Projektets placering er simpelthen uacceptabel.

2.3.12 Blåt flag strande i og omkring bugten

Der er, med positivt resultat, gjort et meget stort arbejde for at opnå blåt flag til en række af bugtens strande. I 2018 havde eksempelvis både den store Bjerge Sydstrand samt Reersø Nordstrand blåt flag-status.

Dette gælder også strande tæt bugten (eksempelvis Mullerup, Musholm, Stillinge Strand) samt på Fynssiden.

VVM-materialet redegør for sedimentspredning generelt. Dette vil dog forventeligt også medføre mulig ekstra miljømæssig belastning i forbindelse med oprodning af bundmateriale omkring både nuværende og tidligere udløb i bugten samt mulig oprodning i tilknytning til klappladser, spild af byggematerialer, emballage mv. i forbindelse med anlægsarbejdet.

Uagtet ovenstående realistiske risici anfører VVM-rapporten blot, at dette ikke vil påvirke vandkvaliteten.

Dette er naturligvis ikke realistisk. Der vil næppe forekomme en forbedring af vandkvalitet, der vil ej heller med omtalte forhold være tale om status quo

for vandkvalitet, men klart blive tale om en forringelse i et eller andet omfang.

Dette er jo selvkært en ganske stor risiko ved et så stort anlægsarbejde så tæt ved land ... og i en bugt med idvande osv. Og det er præcist sådant, en VVM-rapport skal belyse ... hvilket den så ikke gør.

Dette fremlagte VVM-materiale har ikke den nødvendige og fornødne kvalitet når der seriøst ikke redegøres for mulige trusler mod dette kvalitetsaspekt for området.

Materialet og projektet må afvises!

2.4 Støj

Dette kapitel af indsigelsen behandler VVM-rapportens angivelser om støj fra møllerne. Som det blandt andet vil fremgå af afsnittet, er det med stor undren, at det kan konstateres, at der blandt andet er anvendt en støjberegningsmodel for udbredelse, der ifølge programmets hjemmeside ikke er udviklet til støjberegning som den aktuelle.

Der er anvendt to forskellige beregningsprogrammer til beregning af støjens udbredelse. Begge programmer anvender open source-programmel, der har begrænsninger i forhold til den aktuelle anvendelse. Dette bekræftes af oplysninger fra centrale kilder omkring selve programkoden for disse dele af beregningsmodellen.

2.4.1 Det anvendte støjberegningsprogrammel

Som baggrund for VVM-rapportens støjberegninger i anlægsfasen er anvendt det kommercielle program "SoundPLAN". Ved søgning på hjemmesiden for programmet samt ved generel søgning om dette, står det klart, at programmet er udviklet med sigte på fastlæggelse af (nær-)nabostøj fra infrastrukturelle anlæg som jernbaner, vejanlæg, lufthavne mv. Programmet er ingenlunde udviklet til og markedsføres derfor heller ikke af firmaet til brug ved beregning af vindmøllestøj over større afstande over vand.

Søger man på den omfattende hjemmeside for soundplan.com, giver søgning på "Wind Turbines" ikke noget resultat. Det dukker dog op i en tysk update-meddelelse fra marts 2015 ... dog alene for landbaserede møller i bakket landskab.

Beregningsprogrammet SoundPLAN (anvendt til støjudbredelse i anlægsfasen) og programmet windPRO (anvendt til beregning af støjudbredelse i driftsfasen) anvender central kildekode for støjudbredelse, Nord2000, udviklet af bl.a. det danske firma DELTA i samarbejde med en række nordiske kolleger (herunder Sintef fra Norge). Dette er bekræftet af en repræsentant for SoundPLAN.

Støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" har været i kontakt med udviklerne hos DELTA. Disse bekræfter, at disse centrale programdele ikke er udviklet til og derfor ikke bør anvendes til projekter som kystnære vindmølleparker. Kildekoden er open source, og de nævnte personer kan derfor ikke stå inde for, hvad der er indeholdt i kommercielle programmer og andre anvendelser heraf.

VVM-rapportens anvendelse af programmet SoundPLAN sker for en støjkilde, omgivelser og afstande, der ligger uden for det, programmet er udviklet til. Der foreligger derfor heller ikke, som for de anvendelser programmet retter sig mod og markedsføres til, kalibrering eller test af resultater for anvendelser som den her aktuelle.

Programmet, der er anvendt til driftsfasen, windPRO, anvender samme Nord2000-kildekode til udbredelsesberegning oplyses det på firmaets hjemmeside herom (se Bilag 24).

Kilder, der er ganske centrale omkring denne Nord2000-kildekode for støjudbredelse, er meget skeptiske over for den aktuelle anvendelse.

Det er naturligvis ikke rimeligt, at der anvendes udokumenteret (for den aktuelle anvendelse) programmet til beregning af så essentiel og for driftsfasen vedvarende støjbelastning over så mange år i forbindelse med et VVM-beslutningsgrundlag.

Enhver tvivl må komme miljøet til gode, og rapportens støjudbredelsesberegning kan derfor ikke lægges til grund.

2.4.2 Ramning, støjkilde højde

VVM-materialets beregninger for den støjmæssigt ganske kritiske anlægsfase er hvad angår pæleramning foretaget med kildepunkt blot 5 meter over havoverfladen (VVM-rapport side 428).

Dette er absolut alt for lavt og udtrykker absolut ikke Worst Case. Fem meter over havoverflade er nærmere slutpunktet for ramning!

Pælene, der skal nedrammes, er op til 35 meter lange (rapportens tabel 5.4.1), og vanddybden vil visse steder kunne være så lav som 5 meter (bl.a. rapportens side 52). Ovenstående betyder, at ramning da indledes i en højde på 30 meter over havet!

De i rapporten anvendte 5 meter er således absolut ikke korrekt og er meget langt fra at være Worst Case. De udførte støjberegninger/angivelser er derfor ikke retvisende.

Det indleverede endelige VVM-materiale har ikke den fornødne kvalitet, når så banale forhold ikke er på plads. Materiale og projekt må afvises.

2.4.3 Støj over tid

Det er kendt, at vindmøllers støjniveau (støjemission) stiger over tid, når møllen bliver ældre. Senest har dette været medvirkende til, at landbaserede møller i området nedtages.

I VVM-rapporten lægges fabrikantoplysning for møllernes støjniveau fra ny til grund; dette er ikke repræsentativt for en så relativt lang driftsfase som ønsket af projektmager.

En VVM-redegørelse skal være Worst Case. Dette betyder, ud fra anvendelse af Worst Case-princippet, at et forhøjet støjniveau svarende til "end of life"

derfor skal anvendes som baggrund for støjemission fra møllerne og ikke støjniveau for nye møller.

2.4.4 Støjemission

Det er ikke ganske tydeligt, at der ligger fabrikantoplysninger (Worst Case) til grund for støjberegningerne. Og det er direkte anført i rapporten, at der ikke foreligger frekvensfordelinger herfor. Frekvensfordelinger for støjen er estimeret (gættet).

Der må fremlægges og anvendes reelle Worst Case-støjemissionsniveauer og frekvensfordelinger for støjemissionen. Støj over den lange driftsperiode er et ganske væsentligt aspekt særligt i et område med så mange rekreative beboelser, herunder camping tæt ved vandkant.

2.4.5 Støj i forbindelse med bremsetests

I VVM-rapporten nævnes intetsteds hverken under anlægs- eller under driftsfase de hyppige bremsetests, der sædvanligvis må og skal udføres på sådanne møller/anlæg, og den deraf genererede og meget betragtelige støj.

Støj i forbindelse med sådanne bremsetests skal både indgå som tillæg til det generelle støjbillede og vurderes i forhold til de kortvarige forhøjelser heraf. Herudover bør vurderes, hvorledes sådan pludselig støj kan influere på andet (dyr, mennesker, rekreative forhold mv.).

Materialet er også på dette væsentlige punkt absolut ufuldstændigt, ikke-dækkende, og materialet derfor må afvises.

2.4.6 Punktkilder for støjberegning

VVM-materialet mangler, som også visse af myndighedssvarene fra høringen primo 2017 angiver, en række punktkilder for støj for det aktuelle område.

De 6 store møller på Asnæs omtales og 2 øst for, formentlig ved Svallerup. Men de medtages ikke i beregningen generelt, hvilket er forkert iht. Miljøstyrelsens bestemmelser. Og der er flere møller end de angivne. Der er bl.a. opstillet 2 (større) landbaserede vindmøller nord for Gørlev, der ikke indgår i VVM-materialets støjberegning.

Der er overhovedet ikke omtalt og medtaget støjbidrag fra transformere/invertere, som jo både vil være aktuelle ude på møllerne og i tilknytning til landanlæg på Asnæs. Dette skal naturligvis med i en Worst Case-opsætning, se fx støjberegning for Horns Rev.

Alt ovenstående vil i sagens natur give højere støjbelastning end anført i rapporten.

Det er uacceptabelt, at det er undladt at medtage øvrige møller samt andet tilkoblet udstyr til den aktuelle vindmøllepark i beregningen af beboernes støjbelastning. Støjberegningen er ikke dækkende, følger ikke Miljøstyrelsens anvisninger, og VVM-materialet må afvises.

2.4.7 Store møller, infralyd, emission

Videnskabelige undersøgelser viser, at store møller har større udsendelse af infralyd end mindre møller, se fx /13/.

Dette ses ikke i det fremlagte VVM-materiale, og dette er derfor ikke dækkende.

2.4.8 Anvendte forudsætninger for lydudbredelse

VVM-materialet bruger en del plads på at redegøre for de af Orbicon fundne støjbelastninger.

Der mangler dog helt klart et bilag, der viser de anvendte forudsætninger for de 2 møllertypers støjemission (nævnt i tidligere punkt) og også anvendte forudsætninger for udbredelsen (fx refleksionskoefficienter) mv.

VVM-materialet er ikke fyldestgørende og må afvises.

2.4.9 De anvendte støjgrænser, "almindelig" lyd

I VVM-materialet anvendes støjgrænser for "almindelig lyd" gældende for naboer til landvindmøller. Der anføres, at dette skyldes, at der ikke er vedtaget støjgrænser for støjbelastning for havvindmøller.

Det er af flere grunde ikke acceptabelt, at disse støjgrænser anvendes for det aktuelle projekt. Her bør anvendes lavere støjgrænser. Dette skyldes, at de anvendte støjgrænser forventeligt eksempelvis tager udgangspunkt i, at beboelse finder sted i huse med almindelig mur/beklædning.

Dette er ikke dækkende for det aktuelle område; her befinder sig ikke mindre end 5 campingpladser (teltdug dæmper næppe lyden så godt som almindelige husmure), store rekreative arealer samt mange sommerhuse, hvor dæmpning næppe heller er så god som for almindelige helårshuse.

Miljøstyrelsen har i 2017 udsendt resultater omkring mulighed for ved isolering af huse af mindske støjgener for beboerne (/25/). I konklusionen fra dette arbejde anføres for lette bygninger med lette facader, at der skal anvendes flerlags-, tunge indvendige gipsplader for at opnå effekt over for de lavere frekvenser. Åbne vinduer ødelægger effekten, så disse skal derfor forblive lukkede, og den nødvendige ventilation må etableres mekanisk. Det siger sig selv, at dette ingenlunde er realistisk for de mange såkaldt lette huse og opholdssteder, som i alle fald sommerhuse, caravans og telte i området er.

2.4.10 De anvendte støjgrænser, særlige aktiviteter i bugten

Bugten er et udpræget rekreativt område med stor aktivitet ved strand og på vandet fra tidligt forår til sent efterår. Aktiviteter på vandet er eksempelvis sejls (ro-, sejl- og motorbåde), havkajak samt wind- og kitesurfing.

Disse personer vil opholde sig markant tættere på et eventuelt mølleområde og samtidig være fuldt eksponeret, idet de ikke har beskyttende vægge mellem sig og støjkilden.

Dette aspekt er naturligvis væsentligt ved en sådan påtænkt kystnær havvindmølleplacering i et så velbesøgt rekreativt område, men det ses overhovedet ikke behandlet i VVM-rapporten. Her fokuseres alene på støjniveau inde på land.

Med en sådan kystnær placering må et sådant aspekt vurderes i lighed med andre effekter på mennesker og rekreativ opfattelse.

2.4.11 De anvendte støjgrænser, infralyd

I VVM-materialet fastslås korrekt, at møllerne vil udsende infralyd. Udbredelse af infralyd beregnes næppe heller korrekt af det anvendte støjbergningsprogram (se nærværende indsigelses punkt 2.4.1 samt 2.4.2 og 2.4.3).

Generelt mangler undersøgelse af udbredelse og påvirkning (både mennesker og dyr) fra infralyd. Området er tæt bebygget (helårshuse, sommerhuse, kolonier, campingpladser mv.), hvorfor et meget stort antal mennesker vil berøres heraf.

Sådan tvivl skal komme miljøet til gode, og projektet må også af denne grund afvises.

Miljøstyrelsen har i 2017 udsendt resultater omkring mulighed for ved isolering af huse at mindske støjgener særligt for de lavere frekvenser for beboerne (/25/). I konklusionen fra dette arbejde anføres for lette bygninger med lette facader, at der skal anvendes flerlags-, tunge, indvendige gipsplader for at opnå effekt over for de lavere frekvenser. Åbne vinduer ødelægger effekten, så disse skal derfor forblive lukkede, og den nødvendige ventilation må etableres mekanisk. Det siger sig selv, at dette ingenlunde er realistisk for de mange såkaldt lette huse og opholdssteder, som i alle fald sommerhuse, caravans og telte i området er.

2.4.12 Støjgrænser vindmøller, WHO-anbefaling

Verdenssundhedsorganisationen WHO har udsendt en anbefaling (/32/), der fastlægger, hvilket støjniveau der ud fra sundhedsfaglige kriterier vil være det maksimalt acceptable for mennesker netop i relation til støj fra store vindmøller.

Vindmøllestøjens karakter, tidsmæssige udstrækning mv. gør, at WHO anvender lyd/støjenheden L_{den} . I denne enhed er tillagt 5 og 10 dB henholdsvis om dagen og om natten til støjniveauet udtrykt i sædvanlige enheder.

Denne WHO-anbefaling er nu kendt (publiceret), operationel, sundhedsfagligt funderet og som nævnt helt specifikt gældende for netop vindmøllestøj. Vi må derfor forlange, at denne anbefaling følges i forbindelse med angivelse af støj omkring bugten for det aktuelle projekt. Projektet har lang levetid, og enhver kendt viden om mulige sundhedsskadelige effekter bør indregnes, særligt da dæmpning af støjen sidenhen næppe er mulig. Her erindres om, at en VVM-redegørelse skal tage udgangspunkt i Worst Case og i øvrigt lade enhver tvivl komme miljøet til gode

2.4.13 Den anvendte bekendtgørelse, støjdbredelsesberegning

BEK nr 1736 af 21/12/2015 – Bekendtgørelse om støj fra vindmøller, indeholder i kapitel 2 grænseværdier for støj fra vindmøller. Bekendtgørelsens bilag 1, afsnit 1.2 og 1.4 indeholder angivelse af, hvilke beregningsmodeller der skal anvendes i forbindelse med opførelse af vindmøller i Danmark.

I forbindelse med udarbejdelse af VVM-redegørelse for Jammerland Bugt, kystnær havmøllepark, anvender Orbicon A/S i henhold til ovennævnte bekendtgørelse en softwarepakke, hvor centrale dele af støjdbredelsesberegning sker med anvendelse af NORD2000-kildekode for anlægs- og driftsfasen.

På grundlag af oplysninger fra Sverige, hvor en anden beregningsmodel anvendes, og hvor beregninger fra tilsvarende havvindmølleparker viser støj mellem 46 og 51 dBA på en distance 5 km fra parken, hvilket repræsenterer et lydtryk væsentligt over de i ovennævnte danske bekendtgørelse tilladte grænser, rettedes ved brev af 17. marts 2016 henvendelse til DELTA, som er medudvikler af NORD2000. DELTA har i brev af 3. juni 2016 (Bilag 19) bl.a. anført følgende:

"The Nord2000 model has been validated for different applications. Various methods have been used because a direct comparison between predicted and measured noise level is sometimes not possible for practical reasons. In the case of offshore wind turbines, the validation performed is described in the report "Noise from offshore wind turbines" prepared by DELTA for the Danish Ministry of the Environment, downloadable from:

<http://mst.dk/service/publikationer/publikationsarkiv/2005/aug/noise-from-offshore-wind-turbines/>

According to the report, and with respect of any reservations stated therein, the studies show that the Nord2000 model is found valid for modelling sound propagation and associated noise levels over water for propagation distances up to 1 km while, to the best of DELTA's knowledge, no corresponding valida-

tion has so far been made at larger distances. Until such validation is performed, the accuracy of the model for such larger distances will therefore remain uncertain".

I overensstemmelse med DELTAs svar har SoundPLAN i Norden v/administrerende direktør John Klinkby i mail af 5. maj 2015 meddelt følgende:

"I had a talk with Birger Plovsing this afternoon. He told me that tunnelling is taken into account in NORD2000 (just named 'multiple reflections' in the report), but he also emphasised that NORD2000 was never meant to return exact results over multiple kilometres propagation distances".

Birger Plovsing er ansat hos DELTA og er medudvikler af NORD2000.

På baggrund af ovennævnte gøres gældende:

at støjberegningsprogrammer, der anvender NORD2000-kildekoden ikke er udviklet og valideret til beregning af støj fra offshorevindmøller over vand på distancer over 1 km.

I 2005 udarbejdedes en rapport: "Danish Ministry of the Environment, Environmental Protection Agency, Noise from offshore wind turbines, Bo Søndergaard and Birger Plovsing, DELTA Danish Electronics Light & Acoustics". På side 30, afsnit 3.5, anføres bl.a. følgende:

"For propagation over water at a downwind of 8 m/s at distances above 1000 m effects of multiple reflections may occur (sometimes called sound channeling or cylindrical propagation) which are not seen for sound propagating over ground. This may result in sound pressure levels of 15-20 dB over free field at large distances and low frequencies".

Det har således været kendt siden 2005, at udviklerne af beregningsprogrammet gør opmærksom på, at programmet ikke angiver korrekte resultater for distance over vand på mere end 1 km.

På baggrund af oplysninger i bilaget gøres det gældende:

at der på trods af viden og erfaringer fra Sverige og nyeste viden fra Englands "Institute of Acoustics" i VVM-rapporten er anvendt et beregningsprogram, som viser væsentligt lavere støj end i virkeligheden

at grænseværdier anført i BEK nr 1736 af 21/12/2015 har forrang (lex superior) i forhold til beregningsmodeller angivet i dennes bilag 1

at støjberegninger anført i VVM-rapporten er forkerte

at senere domstolsprøvelse, jf. lov om fremme af vedvarende energi § 66, såfremt etableringstilladelse gives, vil være påbedømmelse af

JUS og ikke Energistyrelsens skøn, fordi støjgrænser er eksakte størrelser.

Ovenstående uddybes i Bilag 12, og dette bilag skal derfor indgå i besvarelse/stillingtagen i forbindelse med indsigelsens punkt 2.4.9.

2.4.14 Urigtig afgivelse af oplysning i tilknytning til VVM

Der blev den 16/1 2019 som led i VVM-høringsprocessen afholdt informationsmøde om VVM-redegørelsen af projektmager/rådgiver i Kalundborg, hvor forskellige af rapportens temaer blev gennemgået. Blandt disse også et indlæg om støj.

Indlægsholderen (lydansvarlig fra Orbicon) afsluttede meget præcist med at sige, at "ingen støjgrænser overskrides i relation til VVM-rapportens beregninger på noget tidspunkt".

Dette er i modstrid med VVM-rapportens egne ord (se bl.a. side 418). Kommunens støjgrænser overskrides forventeligt under anlægsarbejdet (i nattetimer), og dertil agter man iht. rapporten i givet fald at søge dispensation fra kommunen. Sådan dispensation er tilsyneladende indregnet i den angivne tidsplan ... dette er vel ej heller Worst Case?

Det er uacceptabelt, at der ikke redegøres korrekt på møde over for mere end 500 fremmødte borgere samt over for panelets øvrige deltagere, herunder Energistyrelsen, og at der ikke siden er sket berigtigelse/præcisering.

Informationsmødet må og skal ses som en del af VVM-redegørelsen og den offentlige høringsproces herom, også oplysninger her skal naturligvis være retvisende og, som reglerne siger, beskrive Worst Case.

2.5 Klimaeffekt

2.5.1 Elproduktion og CO₂

I VVM-materialet oplyses om møllernes forventede årlige elproduktion i driftsfasen (VVM-Klimabilagets tabel 19).

Der er anført produktionstal for to møllescenarier, se herunder:

	Nominal Effekt (MW)	Samlet effekt (MW _e)	Oplyst årlig elproduktion (MWh)
Scenarie 1	60 x 3 MW	180 MW	806.790
Scenarie 2	34 x 7 MW	238 MW	980.803

Møllernes oplyste årlige produktion kan da let, ved simpel division af samlet årlig produktion med samlet installeret effekt, omregnes til, hvor mange fuldlasttimer i drift det svarer til.

Resultatet for de to scenarier ses herunder:

	Oplyst produktion svarende til fuldlastdriftstimer (h)
Scenarie 1	4480 fuldlastdriftstimer
Scenarie 2	4121 fuldlastdriftstimer

Det er meget høje tal for sådanne vindmøller!

Danmarks Vindmølleforening oplyser på sin hjemmeside (www.dkvind.dk), at man kan forvente en årlig elproduktion svarende til ca. 2200 timer.

Andre kilder oplyser, at man for nyere, større og meget velplacerede møller kan opnå en årlig elproduktion svarende til 2-3000 timer.

Nyeste kilder siger, at en årlig elproduktion svarende til 3500 timer kan opnås for store offshoremøller i åbent hav (og altså ikke kystnært i indre danske farvande).

Det er absolut ikke rimeligt eller korrekt i en VVM-rapport (der jo skal belyse Worst Case) at anvende noget, der ligner rekord for møller med vindmæssigt klart mindre gunstig placering end de etablerede offshoreparker, endsige havvindmølleparkerne i Vesterhavet.

Det angivne overvurderer således i VVM-sammenhæng elproduktion og den mulige afledte CO₂-effekt heraf.

Materialet har på dette centrale punkt for produktion og mulig CO₂-forøgelse ej heller den fornødne kvalitet og må afvises.

2.6 Miljøforhold mv.

I dette kapitel af indsigelsen er samlet en række øvrige tekniske forhold, alle med væsentlig indflydelse på miljøet, som en VVM-redegørelse netop skal dække. Det gør det fremlagte VVM-materiale imidlertid ikke på flere af de anførte forhold. Det undrer, idet flere af disse forhold er basale og ret indlysende, såsom rengøring, maling/korrosionsbeskyttelse mv.

Der anvendes absolut skrappe sager til overfladebehandling, fx epoxy, polyester/vinylester opløst i styren. For ståldele under vandlinjen anvendes givetvis anode (zink eller aluminium); også ved disse er der miljøaspekter, hvad de seneste diskussioner og tiltag til begrænsning af udvaskning i Tyskland vidner om.

2.6.1 Rengøring/vedligehold af overflader på møller og fundamenter

Møller til havs udsættes for et skrap miljø med både salt, lejlighedsvis saltvand, ferskvand fra oven osv. Det må naturligt forventes, at også møller i Jammerland Bugt skal rengøres/vedligeholdes. Dette forventes at gælde både de dele, der er over og under vandoverfladen, og delene i mellemzonen, "Splash Zonen".

Dette skal naturligvis indgå i VVM-redegørelsen for driftsfasen med klar beskrivelse af, hvad der forventes anvendt af behandling for såvel fundamenter, mølletårne, naceller som vinger. De miljøpåvirkninger, der er forbundet hermed, må beskrives og vurderes.

Disse aktiviteter nævnes overhovedet ikke i VVM-rapporten for driftsfasen, hverken hvad angår metode(r), produktanvendelse eller forventeligt spild!

Dette elementære miljøaspekt er således ikke behandlet i VVM-rapporten (Vurdering af Virkninger på Miljøet), der derfor må afvises som ikke fuldstændig eller dækkende.

2.6.2 Maling/coatning og andet for møllerne

Møllerne forventes udført med både coatning og bemaling af meget avancerede og robuste malings- og overfladebehandlingstyper.

Miljøet, som de øvre dele af møllerne udsættes for, er skrap med både UV-stråling, lejlighedsvis saltvand, ferskvand mv.

Storebælt har qua sin væsentlige placering som korridor til Østersøen ganske hyppigt markant nord- eller sydgående strøm. Denne strøm, eller det idvande, dette afstedkommer omkring bugten, betyder, at også møllefundamenter udsættes for betydeligt slid/slib.

I VVM-rapporten omtales blot, at fundamenterne er bemalede og korrosionsbeskyttede, men der er ingen vurdering af miljøeffekt i forbindelse med slip/slid/fouling herfra.

Dette væsentlige miljøaspekt for et kystnært anlæg i de indre danske farvande nær badestrande og erhvervsaktivitet til søs (fiskeri, havdambrug, muslingeopdræt mv.) synes således ikke at være behandlet i VVM-rapporten, hvilket naturligvis er helt uacceptabelt.

Dette skal naturligvis indgå med klar beskrivelse af, hvad der vil blive anvendt til behandling af fundamenter, mølletårne, naceller og vinger. Også her skal Worst Case-angivelse anvendes, hvis der ikke er truffet endelig afgørelse herom. Der må så på baggrund af det oplyste indgå en vurdering af indvirkning på miljøet, både i drifts- og demonterings/bortskaffelsesfasen.

2.6.3 Udvaskning af zink og/eller andet

Møllerne forventes udført med anoder til beskyttelse af de dele, der er under vandlinjen. Dette miljøaspekt er der/har der været diskussion om med mulige reduktionstiltag for tyske havmøller. Udvaskning af zink herfra (eller fra overfladebehandling) berøres hverken med hensyn til udvaskede mængder eller konsekvenser i det fremsendte VVM-materiale. At udelade et sådant miljøaspekt, hvorom der pågår diskussion i et naboland, er absolut ikke acceptabelt.

Emnet har også været berørt for Mejlfak-projektet, hvor det i tilfælde af etablering er beregnet, at der vil blive "udvasket" adskillige tons zink- og aluminiumsforbindelser.

Ej heller dette væsentlige miljøaspekt for et kystnært anlæg i/nær sårbare indre danske farvande, nær badestrande og erhvervsaktiviteter til søs (fiskeri, havdambrug, muslingeopdræt mv.) ses at være behandlet i det aktuelle VVM-materiale med hensyn til udvaskede mængder eller konsekvenser, hvilket naturligvis er helt uacceptabelt.

Materialet har ikke den fornødne kvalitet og kan ikke siges at være endeligt indleveret. Projektet må afvises.

2.6.4 Miljøforhold i forbindelse med møllehavari

Intetsteds i VVM-rapporten er miljøforhold i forbindelse med møllehavari behandlet. Møllehavari (mekanisk havari, brand, påsejling) er absolut en mulighed og hændelser, der er indtruffet mange gange såvel i Danmark som i andre lande med møller.

I Sverige førte en brand i en større (Vestas) landmølle medio 2015 eksempelvis til et betragteligt udslip af væsker/kemikalier med stor skade på det omgivende miljø til følge. Også de brændende glasfiberdele anrettede her skade.

Der har været adskillige brande i møller i Danmark. Selv for landmøller varer det ganske længe, før et egnet slukningstog ankommer, og bekæmpelse/skadesbegrænsning kan indledes. Og hvis der da fortsat er strøm til møllen, starter bekæmpelse ikke, førend denne er afkoblet.

Fremførelse af egnet slukningstog (skib?) til havvindmøllepark vil i sagens natur tage endnu længere tid end for landmøller, og øget forurening med væsker fra nacellen, beskadigede overfladeprodukter, brændende glasfiberdele osv. må forventes.

For ikke så længe siden mistede en af havmøllerne syd for Samsø hele mølletoppen grundet mekanisk/konstruktionsmæssigt havari; nacellen styrtede i havet med hele møllens indhold af klassificerede væsker.

Havarier og brand er således absolut en risiko med deraf følgende miljøforurening.

Det er utilstedeligt, at VVM-rapporten springer en så væsentlig miljørisiko som havari (brand, mekanisk havari mv.) over.

VVM-rapporten er ej heller på dette punkt fyldestgørende, og materialet må afvises som ufuldstændigt og utilstrækkeligt grundlag for miljøvurdering af projektet.

2.6.5 Fundamentstype for møllerne

I VVM-rapporten omtales indledningsvist under den generelle omtale af projektet, at 3 ganske forskellige typer fundamenter (nedrammede pæle, gravitations- eller sugekopsfundamenter) kan komme på tale.

Andre steder i materialet omtales alene 2 typer; den tredje synes glemt og er ikke vurderet.

VVM-rapporten er her utilstrækkelig ved kun at omtale og behandle 2 ud af 3 mulige fundamentstyper under miljøvurderingen. Der er ingenlunde redegjort for, hvorfor den tredje type er udeladt her.

2.6.6 Klimatilpasning

Der synes på ingen vis at være taget højde for klimatilpasning i forhold til konstruktion eller andet.

Sådan er ellers sædvanlig procedure for kommende anlægsarbejder både på land og særligt i de kystnære områder.

En VVM-redegørelse skal beskrive Worst Case, og det må derfor naturligvis kvantificeres, hvad der er regnet med, samt hvorledes der er taget højde herfor for anlægget.

Dette er ikke gjort, og materialet giver ej heller på dette punkt det fornødne beslutningsgrundlag. Det kan ikke siges at være afleveret endeligt og til tiden, som det var en forudsætning i aftalen.

2.6.7 Nedtagning

Der synes intetsteds i VVM-materialet at være anført, hvorledes der opnås sikkerhed for, at tømning, demontage og nedtagning af mølleparken gennemføres miljørigtigt.

Det må forlanges, at der stilles tilstrækkelig økonomisk sikkerhed og tekniske krav hertil.

Ellers vil man stå med et anlæg, hvor ingen tager ansvar for denne sidste, men absolut væsentlige, miljørelaterede aktivitet, eller at man måske godt nok tager ansvar, men ikke har den økonomiske formåen til at løfte denne del af opgaven.

Dette miljøaspekt er særligt vigtigt i lyset af, at projektmaker (European Energy) på hjemmeside og andre steder tydeligt siger, at firmaet primært er projektmaker og siden forventeligt overdrager drift, vedligehold og ejerskab til andre.

2.7 Sejladsforhold

Storebælt er, som de fleste sikkert er bekendt med, et meget trafikeret bælt, der fungerer som passage til og fra Østersøen for større skibe. Storebælt er internationalt farvand, og storskibsruten T går herigennem (dybtvandsrute). Skibe med stor dybgang samt skibe, hvis manøvredygtighed er begrænset, anvender derfor (også) Rute T.

Storebælt har herudover også sejlads i forbindelse med fiskeri og fritidssejlads; sidste både ud fra de mange lystbådehavne, der ligger her, og som transportkorridor mellem de sydlige og nordlige dele af Sjælland og Fyn.

2.7.1 Workshop for relevante parter (HAZID)

I VVM-hovedrapporten for Jammerland Bugt nævnes i forbindelse med sejladsikkerhed for området, at der har været afholdt en HAZID-workshop for professionelle og relevante parter omkring området. Hovedrapporten giver indtryk af, at dette har været en fin mulighed for drøftelse og indsigelser fra folk med lokal indsigt. Dette nævnes både side 254 (pkt. 8.13.1) samt eksempelvis på side 468 (pkt. 13.9).

Dokumentet (nu VVM-Bilag ”HAZID Workshop”) fra omtalte workshop viser, at deltagerne, der skulle repræsentere sejladsinteresser i området, eksempelvis er Bisserup Sejlklub og Langelandsfærgen, se figur 3 i bilaget!

Al respekt for de sikkert gode og dygtige folk på såvel Langelandsfærgen som i Bisserup Sejlklub ... men hvad har de med Jammerland Bugt at gøre?

Bisserup ligger til orientering et godt stykke syd for Storebæltsbroen, og Langelandsfærgen pløjer vandene på endnu sydligere breddegrader!

I området omkring Jammerland Bugt findes masser af relevante sejlklubber og eksempelvis Røsnæs Sejlklub, Kalundborg Sejlklub (> 600 medlemmer), Reersø Bådeklub, Musholmbugtens Bådeklub, Mullerup Bådeklub mv. Også de store klubber/havne i Korsør og Kerteminde er i denne sammenhæng relevante og absolut tættere på den påtænkte havvindmøllepark end ... Bisserup. Men disse meget relevante klubber og folk har man så tilsyneladende valgt ikke at inddrage?

Det er voldsomt misvisende (nogle vil sikkert anvende væsentligt stærkere terminologi) i VVM-hovedrapporten at give indtryk af, at en workshop med lokale sejladsinteresser og kompetencer skulle have fundet sted i direkte tilknytning til Jammerland Bugt-projektet!

Dette er dog, hvad der anføres direkte i VVM-materialet.

I punkt 3.2 i DNV-GL-bilaget udsendt i tilknytning til vurdering af sejladsrisiko for Jammerland Bugt (”Hazard Identification and Qualitative Risk Evaluation

of the Navigational risk for the Jammerland Bugt Wind Farm”) anvendes betegnelsen ”Various stakeholders in the area”.

VVM-materialet er således stærkt misvisende på ovennævnte punkt og absolut ufuldstændigt, da lokale sejladsinteresser ikke er hørt, og deres holdninger således ikke fremgår/indgår.

VVM-materialet har absolut ikke den fornødne kvalitet, og projektet må afvises.

2.7.2 Beregning af påsejlingsrisiko I

I VVM-materialet er foretaget beregning af påsejlingsrisiko for møller i vindmølleparken Jammerland Bugt.

Her erindres, som nævnt i indledningen, at Storebælt er ganske trafikeret, og at dybtvandsruten Rute T løber her. Det sidste betyder, at både skibe med stor dybgang samt skibe, hvis manøvredygtighed er begrænset, i vidt omfang benytter Rute T. Sådanne skibe kan være store tankskibe, skibe med farlig last, skibe der har eller selv er under slæb, og lignende.

Rute T løber ganske tæt på de yderste af møllerne, som det eksempelvis kan ses på kort i VVM-rapporten.

De angivne tal for påsejlingsrisiko og deraf følgende reelle miljørisiko i VVM-rapporten for Jammerland Bugt er besynderligt og urealistisk lave i lyset af rute T's nærvær, i lyset af den megen trafik og i lyset af de mange højrisikoskibe, der sejler der.

Dette er også påpeget af kompetente instanser (Søfartsstyrelsen) i forbindelse med myndighedshøringen i 2017.

Dykker man ned i de bagvedliggende tal for analysen, rystes man over, hvad der blandt andet ligger til grund.

Forudsætninger for beregning af sejlads- og påsejlingsrisiko er helt absurde og faktisk forkerte. DNV-GL anfører eksempelvis, at så godt som alle tankskibe i Storebælt har slæbebåd (Bullet 3 i oplistning på side 6 i ”NAVIGATIONAL RISK – JAMMERLAND BUGT WIND FARM”-bilaget i det fremlagte VVM-materiale fra DNV-GL)!

Fuldstændig forkert vil enhver vide, der har sejlet der, kigget fra kysten eller kigget fra Storebæltsbroen!

Der er absolut ikke krav om slæbebåd for sådanne skibe i Storebælt, faktisk vist ikke engang lodspligt i dette internationale farvand.

Det chokerer, at medarbejdere i Det Norske Veritas-Germanischer Lloyd (DNV-GL) er så uvidende om basale søfartsforhold. Det overrasker bestemt også, at fejlen ej heller er fundet ved den anførte interne kvalitetssikring, som ifølge samme bilagsrapport skulle være sket hos DNV-GL. Og sluttelig undrer og bekymrer det, at den ikke er fundet ved en forventelig kvalitetssikring hos Orbicon eller er fundet ved de efterfølgende lange granskninger og den kvalitetssikring, der er oplyst foretaget hos Energistyrelsen.

VVM-materialet er absolut ikke i orden på dette for miljøet, for mennesker, dyr, miljø og landskab vitale punkt, og VVM-materiale samt projekt må afvises.

Med sådanne fejl kan VVM-materialet ikke siges at være afleveret endeligt (i fornøden kvalitet) til tiden, som det jo var en forudsætning i forundersøgelsestilladelsen.

2.7.3 Beregning af påsejlingsrisiko II

I VVM-hovedrapporten omtales eksempelvis side 94, 268 og 269 klart mulighed for sløring af radio- og radarsignaler, forkerte refleksioner, skygger og andet, herunder den sikkerhedsvitale VTS-overvågning ifm. Storebæltsbroen. Dette risikoforøgende aspekt nævnes ikke i forbindelse med DNV-GL's beregning af påsejlingsrisiko.

Dette væsentlige risikoaspekt må naturligvis (også) indgå i beregning af risiko for både skibskollision skibe imellem som følge heraf og risiko for kollision med møller mv.

2.7.4 Beregning af påsejlingsrisiko III

Man gør sig i VVM-materialet ikke den ulempe at beregne påsejlingsrisici i anlægsfasen. Dette er helt uacceptabelt i lyset af den korte afstand til en af Danmarks mest befærdede skibsruter.

I anlægsfasen vil anlægget netop være nyt for de søfarende, der vil være ekstra trafik i samt til og fra anlægsområdet, konstruktioner, der slæbes, nye radarrefleksioner, distraherende arbejdslys mv.

Det er helt uacceptabelt, at et så elementært element og ovennævnte aspekter ikke indgår i VVM-redegørelsen.

Materialet er ikke retvisende, har ikke den fornødne kvalitet og kan ikke siges at være indleveret i endelig form, som det var en forudsætning i tilknytning til forundersøgelsen.

2.7.5 Beregning af påsejlingsrisiko IV

VVM-materialet for Jammerland Bugt indeholder sandsynlighedsberegninger for risikoen for uheld mellem skibe og møller. Der erindres her om, at Jammerland Bugt Havvindmølleparken ligger meget tæt op ad storskibsruten ("T-Ruten") i Store Bælt, som er en af Danmarks mest trafikintensive ruter.

Det konkluderes i det fremlagte VVM-materiale, at der vil gå ca. 111.700 år, før en "skib til mølle"-kollision indtræder, og 5.873 år, før et drivende skib rammer Jammerland Bugt-havvindmølleparken (side 257 i hovedrapport).

Det er svært for lægmand at vurdere de udviklede beregninger, der ligger til grund for disse tal. Men det er meget let at tjekke tilsvarende tal for andre vindmølleparker i danske farvande:

- For parken oppe ved Anholt kom man indledningsvist frem til en beregnet kollision ca. hvert 10. år. Med et større arbejde med omlægning af internationale skibsruter er risikoen nu nedbragt til mellem 100 og 200 år.
- For parken Rødsand 2 kom man indledningsvist frem til kollision hvert 19. år - med en række tiltag er dette nu nedbragt til hvert 23. år.
- For Kriegers Flak er kollisionsrisikoen nede omkring hvert 9. år for fiskefartøjer og ca. hvert 72. år for alle bådtyper over ét.

Ovenstående tal står i skærende kontrast til det, der nu er lagt frem for Jammerland Bugt-projektet, der som bekendt er beliggende lige op ad en af Danmarks mest trafikerede storskibsruter!

Søfartsstyrelsen påpegede dette forhold over for Energistyrelsen helt tilbage i brev af 15/3 2017. Men det har tilsyneladende ikke ført til yderligere granskning eller andet? Det er nemlig fuldstændig de samme tal, der optræder i Orbicons VVM-rapport (vers. 1) fra 2015 ...

Materialet (og kvalitetssikringsprocessen) har åbenlyst for enhver ikke den fornødne kvalitet, og materialet og følgelig projektet må afvises!

2.7.6 Rute H

I VVM-materialet (Reference /3/ (HAZID Workshop) samt reference /8/ (Navigational Risk Assessment, Jammerland Bugt Offshore Windfarm) vedr. sejladsforhold og -sikkerhed for Jammerland Bugt-projektet redegøres flere steder for anliggender i relation til søfartsrute H.

Skibs- og sejladskyndige vil vide, at Rute H går langt syd for Storebæltsbroen og nærmere knytter sig til besejlingsforhold i Femern Bælt og øerne syd for Fyn!

Hvad dette har med Jammerland Bugt-projektet at gøre, er forfatterne og forningens medlemmer en gåde ...

Dette er ikke tillidsvækkende for

- *kompetencen hos de ansvarlige DNV-GL.*
- *kvaliteten af det udførte arbejde hos samme.*
- *den kvalitetssikring hos DNV-GL, der ifølge dokumentets mange under-skrifter angives at have fundet sted.*
- *den kvalitetssikring den VVM-ansvarlige rådgiver Orbicon forventes at udføre ... og angiver at have udført.*

VVM-materialet har simpelthen ikke den fornødne kvalitet, og projektet må afvises.

Anliggende i relation til Rute H omtales eksempelvis i /3/ side 9 og i /8/ side 5, 18 og 19.

2.7.7 Fritidssejlad

I VVM-rapporten redegøres for den negative indflydelse på lystsejlad inden for vindmølleområdet. Der redegøres ikke for den meget betragtelige lystsejlad, der forgår uden for, dvs. langs T-ruten.

Sejl- og andre fritidsbåde må ikke anvende T-ruten til andet end vinkelret, nødvendig og hurtig passage. Den reelt til rådighed værende frie plads er således meget væsentlig reduceret mellem T-ruten og Sjælland.

Dette væsentlige aspekt for fritidssejlad berøres ikke og bedømmes ikke i rapporten.

2.7.8 Wind- og kitesurfing

I VVM-rapporten skrives korrekt, at bugten naturligt er populær til kitesurfing mv. Ligeledes skrives korrekt, at vindmølleparken vil kunne have en negativ effekt herpå. Rapporten anfører dog, at der sædvanligvis kitesurfes i høje vindstyrker (> 15 m/s), hvor denne negative effekt mindskes.

Dette er forkert.

Surfing af nævnte arter starter typisk ved vindhastigheder på 3-4 m/s. Sædvanligvis vil kun sejlere på professionelt niveau kunne sejle i vindhastigheder over 15 m/s.

2.8 Kumulative forhold

Kumulative forhold skal som bekendt også indgå i en VVM-redegørelse. Dette er projektets effekter set i forhold andre lignende påvirkninger i eller omkring området.

Kumulative forhold er berørt i VVM-rapportens kapitel 10, men er på en række væsentlige punkter absolut ikke dækkende.

2.8.1 Fugle, kumulativ effekt

Europa er førende inden for udbygning af havvindmølleparker, og der er mange planer om at etablere flere og større havvindmølleparker i de europæiske farvande.

Da den nordvesteuropæiske trækfuglebestandene af edderfugle hyppigt skifter opholdssted og bevæger sig rundt inden for de enkelte landes land- og havterritorier, er der tale om en bestand, som i stigende omfang påvirkes af udbygningen af havvindmølleparker.

Havvindmølleparker, som placeres på havdybder over ca. 20 meter vil ikke fortrænge havdykænder fra deres fødesteder, mens havvindmølleparker, som placeres i relativt uforstyrrede havområder med lav havdybde og godt med muslinger og snegle på bunden, vil påvirke bestandene af havdykænder betydeligt.

I miljøvurderinger vedrørende havvindmølleparker adderes normalt den pågældende mølleparks negative effekt på havdykænder med den negative effekt af de allerede eksisterende og andre planlagte havvindmølleparker, hvorved man får et samlet udtryk for størrelsen af den negative effekt på fuglebestanden.

I VVM-materialet vedrørende Jammerland Bugt Havvindmøllepark erkendes det da også, at alene udbygningen af havvindmølleparkerne i Danmark nu har nået et niveau, hvor det sammenlagte ("kumulative") pres på de nordvesteuropæiske bestande af havdykænder (edderfugl, sortand og gråstrubet lappe-dykker) er ved at have nået en kritisk grænse.

Det siges således direkte i det fremlagte VVM-materiale: *"Antages en udbygning af både Jammerland Bugt og Omø Syd (med baggrund i det reducerede projektareal), vil man dog have udnyttet en ikke ubetydelig del af råderummet i forhold til de tre arter af havdykænder. Det må på den baggrund forventes, at yderligere udbygning af kystnære havmølleparker i de indre danske farvande kan blive vanskelig i de tilfælde, hvor de samme arter af havdykænder påvirkes".*

Alligevel er der i det fremlagte VVM-materiale for Jammerland Bugt alene set på den kumulative effekt i sammenhæng med én anden planlagt havvindmøllepark (Omø Syd). Begrundelsen for ikke at se på den samlede kumulative effekt er, at Jammerland Bugt Havvindmøllepark ligger længere væk fra de øvrige havvindmølleparker, og at havdykænder - herunder edderfugle - flyver vidt omkring og nok kan finde alternative fødesteder.

Denne vurdering ignorerer således, at bestanden af bl.a. edderfugle bør betragtes som en samlet bestand, og at det ikke er afstanden til de nærmest liggende havvindmølleparker, som er afgørende.

Det må anses som en klar mangel, at egentlige beregninger og vurderinger af fx også Lillebælt Syds bidrag til den samlede kumulative effekt på de nord-europæiske havdykænder ikke indgår i miljøvurderingen.

Samlet set bygger miljøvurderingen på en række usikre og kritisable antagelser, og flere væsentlige forhold er ikke taget i betragtning, hvilket medfører, at de endelige konklusioner hviler på et utilstrækkeligt fagligt grundlag.

2.8.2 Tekniske anlæg, kumulativ effekt

Står man ved Jammerland Bugt og kigger mod nord, ser man p.t. umiddelbart mindst 3 store tekniske anlæg: Asnæsværket (under udvidelse med endnu en blok), store vindmøller på Asnæs og Equinor (tidl. Statoil) Raffinaderi, det sidste med en "evig flamme" (LPG-flare) samt Kalundborgs nye havn på Asnæs. Alle anlæg ses tydeligt om dagen, og de er også synlige om natten – Asnæsværket qua blinkende lys i den mere end 200 m høje skorsten (blok 5) samt den mindre fælles skorsten fra øvrige blokke (blok 1-4), raffinaderiet qua den nævnte flamme samt generelt meget lys på procesanlægget dertil og vindmøllerne qua blink.

Mod syd ses endnu et stort teknisk anlæg: Storebæltsbroen, særligt dennes pyloner mv. Pylonerne er konstant belyste, og hængeskablene er lejlighedsvist (ofte) belyste.

Og kigger man bagud (dvs. mod øst), ses luftledninger og master fra Asnæsværkets 400 kV højspændingsforbindelse ned syd om Tissø og videre ind over Sjælland. Fra højere beliggende punkter ved bugten kan man se mere end 50 af disse store master.

Og endnu 2 markante og meget store teknisk anlæg er under anlæggelse:

Kalundborg havn udvider ved Asnæs med "Den nye Vesthavn", 350.000 m² areal og containerterminal med tilhørende kraner. Forventet åbning marts 2019.

Asnæsværket får endnu et anlæg ("Asnæs 6"), som er et stort flisfyret kedelanlæg med tilhørende stor røgrensningsenhed, skorsten og et stort flislager.

Herunder er de nævnte relevante 13 store tekniske anlæg i området oplistet fra nord mod syd:

1. De 6 store vindmøller på Asnæs
2. Udvidelse af Kalundborg Havn; den nye Vesthavn
3. Asnæsværkets blok 5 bygninger med tilhørende egen skorsten
4. Asnæsværkets blok 1-4 bygninger med tilhørende røgrensning og skorsten
5. Asnæsværkets planlagte nye blok 6 (flis-fyring), store bygninger med tilhørende egen skorsten
6. Raffinaderiet med tilhørende LPG-flare ("evig flamme")
7. Solcelleanlæg ved Lerchenborg
8. 400 kV højspændingsforbindelsen fra Asnæsværk ned syd om Tissø (mere end 50 store master synlige fra visse punkter omkring Jammerland Bugt)
9. Vindmøller ved Svallerup, tæt ved strand
10. Store vindmøller nord for Gørlev
11. Gørlev Sukkerfabriks siloer mv.
12. Vindmøller nord for Sprogø
13. Storebæltsbroen, pyloner, kabler til hængebro mv.

Disse anlæg dækker en vinkel på over 270 °, når man står ved bugten. En del heraf er oplyste om natten. Visse er med blink.

Eneste retning/lille "vindue", hvor man ikke i øjeblikket ikke ser store tekniske anlæg, er ud i bugten – og det er her, man vil placere den voldsomme og dækkende møllepark (jf. citat om tragteffekt i VVM-rapporten); endnu et meget, meget stort teknisk anlæg, synligt dag som nat.

Det meget store industrielle tekniske anlæg havvindmølleparken i Jammerland Bugt må absolut vurderes kumulativt i forhold til alle de nævnte nærliggende, meget store eksisterende samt de planlagte yderligere tekniske anlæg.

Dette er p.t. ikke gjort i VVM-rapporten, som derfor også på dette punkt er utilstrækkelig som vurderingsgrundlag.

2.8.3 Rekreative forhold, sejlads, kumulativ effekt

I VVM-rapporten er foretaget analyse af sejlads i det aktuelle mølleområde og de gener, en eventuel etablering af møllerne måtte medføre. Som nævnt andetsteds er der derimod ikke beskrevet, endsige regnet på, rekreative forringelser for den betragtelige lystsejlads, der foregår uden at gå ind i bugten.

Denne trafik er betragtelig og foregår jo parallelt med, men uden for T-ruten, præcis langs ydergrænsen af det aktuelle projekt for Sjællandsidens vedkommende.

Som det er i øjeblikket, er dette også ved nattetide en strækning med meget lidt lysforurening og faktisk også kun ganske få sejladsrelaterede lysafmærkninger.

Mølleparken vil også her i både i anlægs- og driftsfase udgøre et meget kraftigt indtryk, dag som nat, og fuldstændig spolere oplevelsen af smuk dansk kyst og bælt fra vandet en route enten nord- eller sydpå.

Den forringede sejladsoplevelse må naturligvis også vurderes i forhold til det aktuelle projekt.

Punktet må indgå kumulativt i relation til flere af de vindmølleprojekter, man da vil møde (mulige samt evt. vedtagne, fx Smålandsfarvandet, møllerne ved Storebæltsbroen, Omø Syd, Jammerland Bugt, Samsø)

2.9 Det processuelle

2.9.1 Kvalitetssikring hos Energistyrelsen

Vi finder den aktuelle proces med indledende kvalitetssikring af den af European Energy/Orbicon medio 2015 indsendte VVM-redegørelse hos Energistyrelsen processuelt og juridisk kritisabel. Dette skal ses i lyset af, at også Energistyrelsen slutteligt skal vurdere og godkende den endelige VVM-redegørelse.

Hvis kvalitetssikringen hos Energistyrelsen alene havde handlet om at fastslå, om den først indsendte VVM-redegørelse indeholdt de fornødne elementer, kunne dette godt give mening.

Men aktindsigt omkring dette processuelle trin (mails mv.) og drøftelser, vi har haft med Orbicon ved offentlige, relaterede konferencer, viser, at "kvalitetssikringen" meget overraskende går langt dybere end til at sikre, at det overordnede indhold er indeholdt.

Der er tydeligvis pågået intens drøftelse af faktuel indhold (eksempelvis talmateriale for fuglebestande mv.).

Dette medansvar for talmaterialet giver ikke grundlag for en uvildig behandling i relation til indkomne kommentarer til høringsforslaget.

2.9.2 Lokal opbakning, en forudsætning også i Energiaftalen marts 2012

"Åben dør"-reglerne har oprindeligt været anvendt i olie- og gasindustrien. I 1999 "kopieres" reglerne til lov om elforsyning. Senere i 2008 "kopieres" reglerne over i lov om fremme af vedvarende energi. "Åben dør"-reglerne er forudsat anvendt til forsøgsmøller på havet og små anlæg. Det er således korrekt, som udtalt af tidligere klima- og energiminister Rasmus Helveg Petersen til Weekendavisen 8.-12. maj 2015, at: "Ingen havde forestillet sig reglerne anvendt til store vindmølleparker".

Ved offentligt udbudte projekter, i henhold til energiaftalen marts 2012, er maksimal størrelse for en havvindmøllepark 200 MW. Der er ingen maksimal størrelse for havvindmøllepark under "åben dør". Aktuelt er projekt i Jammerland Bugt op til 240 MW.

Det samlede statslige udbud var 350 MW. Aktuelt behandles 4 projekter under "åben dør". Mejflak op til 120 MW, Omø Syd op til 320 MW og Jammerland Bugt op til 240 MW, Lillebælt Syd 160 MW, i alt 840 MW.

I forbindelse med energiaftalen marts 2012 blev det meddelt, at lokal opbakning er afgørende for opførelse af kystnære vindmøller. Manglende lokal opbakning var direkte og eneste årsag til, at bl.a. Jammerland Bugt blev fra-

valgt/taget af bordet ved regeringens aftale den 27. november 2012 med Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti om de 6 områder, hvor offentligt udbud er gennemført.

Der er i lov om fremme af vedvarende energi ikke regler om krav om lokal opbakning under "åben dør". Det er dog naturligt, nemlig fordi reglerne er forudsat anvendt til forsøgsanlæg og små projekter.

Det ansøgte projekt som beskrevet i VVM-rapporten nyder ikke lokal opbakning. Dette konkluderer også Kalundborg Kommune klart i forbindelse med myndighedshøring af VVM-rapporten forår 2017 (Bilag 3) samt ligeså tydeligt ved offentligt informationsmøde 16/1 2019 i VVM-høringen, se bilag 21.

Det gøres gældende, at lov om fremme af vedvarende energi ikke har som formål at give mulighed for havvindmøllepark, som det aktuelle projekt for Jammerland Bugt, og derfor ikke giver lovhjemmel herfor.

Ovenstående uddybes i bilag 13, som derfor indgår i indsigelsens punkt 2.9.2.

2.9.3 Energistyrelsens misforståelse af Kalundborg Kommune

Kalundborg Kommune har kontinuerligt siden 2012 fastholdt, at kommunen ikke ønsker en havvindmøllepark placeret i Jammerland Bugt. Kalundborg Kommunes holdning var direkte årsag til, at Jammerland Bugt blev fravalgt/taget af bordet ved regeringens aftale den 27. november 2012 med Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti! Førnævnte er bekræftet i Energi-, Forsynings- og Klimaministeriets skrivelse af 14. september 2015 til Energi-, Forsynings- og Klimaudvalget, hvori bl.a. anføres følgende:

"På baggrund af en forudgående tværministeriel screening af mulige kystnære placeringer blev de mest omkostningsrigtige placeringer udvalgt til en indledende drøftelse mellem den daværende minister Martin Lidegaard og de potentielt berørte kommuner. Drøftelserne havde det formål kun at udbyde de placeringer, som havde kommunal opbakning, således at denne opbakning ikke skulle blive en risikofaktor på et senere tidspunkt i udbudsprocessen. De otte placeringer, som blev drøftet, var: Bornholm, Smålandsfarvandet, Sejerø Bugt, Sæby, Vesterhav Syd, Vesterhav Nord, Jammerbugt og Jammerland Bugt.

Drøftelserne af, hvilke placeringer der skulle indgå i det statslige kystnære udbud, foregik på et møde i november 2012 mellem den daværende ansvarlige minister Martin Lidegaard og de relevante kommuner. Jammerbugt og Jammerland Bugt blev på baggrund af mødet fjernet fra listen, da der ikke var kommunal opbakning til disse projekter.

I overensstemmelse med ovennævnte fremgår af Energistyrelsens hjemmeside vedr. udpegning af områder, at: "Forud for udpegningen var der gennemført en offentlig høring af screeningsrapporten, og der blev kun medtaget områder, hvor der var kommunal opbakning".

Alligevel svarer Energistyrelsen den 6. maj 2015 Weekendavisens journalist Poul Pilgaard Johnsen på spørgsmålet, om det ikke er paradoksalt, at Energistyrelsen giver forundersøgelsestilladelse til et område, hvor kommunen netop har takket nej til et vindmølleprojekt, bl.a. følgende:

"Ansøgningen om forundersøgelsestilladelse til Jammerland Bugt-projektet var i høring hos Kalundborg Kommune (KK). KK's svar på høringen lægger ikke op til en afvisning af parken, men påpeger, at der ikke ønskes 2 parker ud for kommunen".

Kalundborg Kommune har på baggrund af Energistyrelsens svar til Weekendavisen ved skrivelse af 4. juni 2015, meddelt, at Energistyrelsens svar er "misvisende". Efterfølgende har Kalundborg Kommune ved mail af 25. juni 2015 til NGO'en "Beskyt Jammerland Bugt" bl.a. meddelt følgende:

"Kalundborg kommunes stillingtagen til projektet har været den samme siden vi første gang hørte om planerne i 2012. Kalundborg Kommune ønsker ikke mølleparken etableret".

"Kommunens synspunkt er gentaget ved flere lejligheder og senest i denne måned præciseret over for Energistyrelsen".

"Endelig vil jeg gøre opmærksom på, at det er en enig kommunalbestyrelse, der står bag kommunens position i sagen".

Mailen er sendt af Kalundborg Kommunes borgmester, Martin Damm.

Det er åbenbart, at Energistyrelsen i forbindelse med meddelelse af forundersøgelsestilladelsen enten har misforstået eller tilsidesat Kalundborg Kommunes holdning til havvindmøllepark i Jammerland Bugt.

Ovenstående uddybes i bilag 10, som derfor indgår i indsigelsens punkt 2.9.3.

2.9.4 Visualisering ved høring i forbindelse med ansøgning om forundersøgelsestilladelse

På tidspunktet for behandling af ansøgning om forundersøgelsestilladelse var der ikke udarbejdet brugbare visualiseringer.

Brugbare visualiseringer er nødvendige, for at høringsproceduren giver mening, jf. Naturstyrelsen og Kalundborg Kommunes høringssvar.

Det gøres gældende, at brugbare visualiseringer skulle have foreligget i forbindelse med myndighedshøring i forbindelse med behandling af ansøgning om forundersøgelsestilladelse, jf. EU-direktiv (2011/92) art. 5, stk. 1, litra a), se bilag 9.

Grundet Energistyrelsens fejllopfattelse af regler om visualisering, jf. det i bilag 9 anførte vedrørende ”Rammer for kystnære havmøller og mindre havvindmølleparker, Energistyrelsen, april 2011”, gøres det gældende, at der skulle have været gennemført en offentlig høring i forbindelse med behandling af forundersøgelsestilladelse.

Sammenfattende gøres det gældende, at høringsproceduren ikke opfylder gældende krav, fordi brugbare visualiseringer og offentlig høring ikke forelå på tidspunktet for forundersøgelsestilladelse.

Endelig afgørelse af, om høringsprocedure er overholdt, henhører under domstolene.

2.9.5 Forholdet mellem forundersøgelsestilladelse og projektudviklers rettigheder

I forbindelse med sagens behandling er der fra Energistyrelsen, Ministeriet og politikere fremkommet forskellige udtalelser om, hvilke hensyn der lovligt kan tages i forbindelse med behandling af ansøgning om etableringstilladelse, og hvilke rettigheder en givet forundersøgelsestilladelse giver projektudvikleren (European Energy A/S).

I konsekvens heraf har støtteforeningen ”Beskyt Jammerland Bugt” indhentet ”Responsum (Bilag 18) vedrørende retten til etableringstilladelse i forlængelse af forundersøgelsestilladelse”, udarbejdet af professor cand.jur. og ph.d. Bent Ole Gram Mortensen.

Professor Bent Ole Gram Mortensen er en af de få specialister på området. Af responsummet fremgår bl.a. følgende:

Der er ikke i ministerens delegation af beslutningskompetencen til Energistyrelsen sket nogen indskrænkninger i, hvilke hensyn Energistyrelsen kan lægge vægt på, jf. responsum afsnit 7.

Energistyrelsen kan tillægge almene samfundsmæssige interesser afgørende betydning, blot interesserne ikke er usaglige. Således kan hensyn til lokal opbakning også gælde for det aktuelle projekt i Jammerland Bugt. Se responsum, afsnit 6.2. Andre samfundsmæssige hensyn, som fx erhverv, turisme, visuel påvirkning og støj i det konkrete landskab/område, kan også tillægges betydning. Se responsum, afsnit 1. svar spørgsmål 2 og 3.

Forundersøgelsestilladelse giver ikke ret til etableringstilladelse, uanset om VVM-rapporten eventuelt og mod forventning skulle godkendes af Energistyrelsen. Dette fremgår af responsum, afsnit 1 og afsnit 5.2., hvori bl.a. anføres følgende:

”Derimod indeholder VE-lovens § 24 ikke en automatik mellem forundersøgelsestilladelse og etableringstilladelse. Der er således ikke indbygget noget til-sagn om en senere etableringstilladelse. Det ligger netop i systemet med den forundersøgelsestilladelse, at der ikke kan være en automatik til en eksklusiv licens til etablering men kun en forrang (først til mølle)”.

Endvidere responsum, afsnit 5.2.:

”En ubetinget ret til etableringstilladelse kan på forhånd afvises, allerede fordi lovteksten opstiller et kriterium om ”den fornødne tekniske og finansielle kapacitet”. Der vil givet også kunne findes andre saglige hensyn, der ikke har været en del af forundersøgelsesrapporten”.

Forundersøgelsestilladelse giver modtager af tilladelsen førsteret til etablering af vindmøllepark, hvis der gives tilladelse til opførelse af parken på den givne lokalitet. Modtager skal således ikke konkurrere med andre udviklere/projekter. Se responsum, afsnit 5.3.:

”Den berettigede forventning består i at have førsteret til en eventuel etablerings- og elproduktionstilladelse, jf. i øvrigt ovenfor under afsnit 3.3”.

Projektudvikler har ikke i henhold til gældende lovgivning eller forundersøgelsestilladelsen haft en forventning om krav på etableringstilladelse ved godkendt VVM-rapport, jf. responsum, afsnit 5.3. Projektudvikler har berettiget kunnet forudsætte at have førsteret til etablering af vindmøllepark, hvis vindmølleparken skal etableres. Staten kan derfor uden risiko for ansvar nægte etableringstilladelse.

Af Energistyrelsens ”Rammer for kystnære havmøller og mindre havvindmølleparker, Energistyrelsen, april 2011” side 5, anføres følgende:

”Er der på den anden side meddelt forundersøgelsestilladelse, og viser forundersøgelserne, at opstilling af vindmøller er mulig, har ansøger krav på at modtage etableringstilladelse”.

Energistyrelsen anfører modsat i Annex 1 til ”Rammer 2011” følgende:

”Når forundersøgelserne er gennemført tilfredsstillende, og hvis projektet fortsat ikke er i modstrid med andre samfundsmæssige interesser, vil Energistyrelsen give en tilladelse til etablering”.

Af skrivelse af 1. februar 2019 (bilag 28) fra Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet til Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening Birdlife fremgår igen, at forundersøgelsestilladelse giver projektudvikler rettigheder i forhold til etableringstilladelse.

Energistyrelsen har misforstået og misforstår formentlig stadig regelsættet.

Som følge af Energistyrelsens tydelige fejlopfattelse af gældende regler vedr. lovlige hensyn i forbindelse med behandling af ansøgning om etableringstilladelse og projektudviklers rettigheder i henhold til forundersøgelsestilladelse, gøres det gældende, at Energistyrelsen ikke er habil til at træffe afgørelse om etableringstilladelse. Hertil bemærkes, at der i perioden fra ansøgning om etableringstilladelse 22.02.2012 til i dag har været et tæt samarbejde imellem Energistyrelsen og European Energy om udarbejdelse af VVM-redegørelsen. Energistyrelsens fejlopfattelse af gældende regler kan have påvirket dette samarbejde, og der er risiko for, at denne "proces" påvirker det skøn, som skal foretages i forbindelse med afgørelse om etableringstilladelse.

Endelig afgørelse af, om der foreligger formelle mangler ved Energistyrelsens sagsbehandling, henhører under domstolene.

Ovenstående uddybes i Bilag 11, som derfor indgår i indsigelsens punkt 2.9.5.

2.9.6 Vindmøllebekendtgørelsen

BEK nr 1736 af 21/12/2015 – bekendtgørelse om støj fra vindmøller (vindmøllebekendtgørelsen) er ugyldig i henhold til EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2001/42/EF af 27. juni 2001 om vurdering af bestemte planers og programmers indvirkning på miljøet (SMV-direktivet):

EU-Domstolens dom af 27. oktober 2016 i sag C-290/15 Patrice D'Oultremont m.fl. mod Région Wallonne fastslår, at nationale regler, som bestemmer grænseværdi for støj fra vindmøller, er omfattet af SMV-direktivet. Vindmøllebekendtgørelsen er ikke vedtaget efter SMV-direktivets procedure og er derfor ugyldig.

Af EU-Domstolens dom 28/7-2016 i sag C-379/15 Association France Nature Environnement mod Premier ministre, Ministre de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie fremgår, at tilladelser, givet med hjemmel i ugyldig national bekendtgørelse, er ugyldig. Se også Tidsskrift for Miljøret 2016, side 411-421, artikel af professor, dr.jur. Peter Pagh.

Derfor gøres gældende, at etableringstilladelse til vindmøllepark ikke gyldigt kan gives, fordi vindmøllebekendtgørelsen er ugyldig.

Endelig afgørelse henhører under dansk domstol eller EU-Domstolen. Kommissionen kan anlægge sag ved EU-Domstolen eller sidste instans; national domstol er forpligtet til at rette præjudicielt spørgsmål til EU-Domstolen.

Se yderligere herom i Bilag 12, der skal indgå i vurdering/stillingtagen til dette indsigelsespunkt 2.9.6.

2.9.7 Manglende overholdelse af ESPOO-konventionen

Ifølge BEK nr. 71 af 04/11 1999 – Bekendtgørelse af konventionen af 25. februar 1991 om vurdering af virkningerne på miljøet på tværs af landegrænserne (ESPOO-konventionen) skal Danmark, såfremt opførelse af havvindmølleparken antages at have en mærkbar skadevirkning på miljøet på tværs af landegrænser, sikre passende og effektivt samrådet i medfør af art. 5.

I VVM-redegørelse side 37, afsnit 2.1.2, anføres, at det ikke forventes, at der vil kunne forekomme miljømæssige påvirkninger på tværs af landegrænser. Det er særligt for så vidt angår den vesteuropæiske edderfuglebestand åbenbart forkert, jf. bilag 4. I VVM-redegørelsen anføres det også, at Energistyrelsen alligevel har valgt at gennemføre en "ESPOO-høring". Førnævnte tages til indtægt for, at Energistyrelsen anerkender, at ESPOO-konventionen er gældende. Energistyrelsen har imidlertid os bekendt ikke foretaget nogen notifikation i henhold til art. 3 nr.1 og sikret samrådet i henhold til art. 5 over for alle de lande, som bliver mærkbart berørt.

Såfremt etableringstilladelse gives, vil der blive rettet henvendelse til ESPOO-konventionens sekretariat herom.

2.9.8 Indsigelser, der ikke er medtaget?

Støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" har via aktindsigt fået adgang til mailkorrespondance fra Miljøstyrelsen til svenske miljømyndigheder (høringspart iht. Espoo-konventionen). Svenskerne er blevet anmodet om kommentarer i sommerferieperioden, vender tilbage og anmoder om yderligere lidt tid samt meddeler, at de forventeligt har kommentarer. Til dette svarer den danske Miljøstyrelse blandt andet i mail af 17/8 2018:

"... Dit forslag om at tydeliggøre i den kommende danske VVM-tilladelse, at den manglende tilbagemelding fra Sverige ikke kan tolkes, som om at Sverige er enige i indholdet i miljøvurderingen, er absolut uhensigtsmæssig og uholdbar for den danske VVM-myndighed.

*Jeg vil derfor bede om at modtage jeres bemærkninger så hurtigt som overhovedet muligt og absolut **senest den 24.august 2018**.*

Det er også vigtigt for mig, at gøre jer opmærksom på, at hvis Danmark ikke har modtaget bemærkninger fra jer senest den 24. august 2018, så vil tilladelsen blive givet på det foreliggende grundlag, idet vi så forudsætter, at Sverige ikke har yderligere bemærkninger til sagen ..."

Dette er forvaltningsmæssigt helt uacceptabelt!

Uagtet at man ved, det ikke er korrekt, og at man af svenskerne er anmodet om at skrive andet, agtede man på dette tidspunkt i VVM-materialet (ukorrekt) at anføre, at Sverige ikke har yderligere kommentarer til sagen! Støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" ønsker derfor oplyst, om denne praksis er anvendt i forbindelse med andre høringsparten, og i givet fald hvilke.

2.10 Ejendomsværdi, påvirkning

2.10.1 Datagrundlag mv.

I VVM-hovedrapporten skrives på side 416 ganske kort, at kystnære vindmølleparker ikke giver forringet ejendomsværdi.

Dette gøres alene med udgangspunkt i en analyse, COWI har lavet for Energi-styrelsen, publiceret tidligt i 2016. Samme rapport viser, at det modsatte (priskald) tydeligt er tilfældet for landvindmøller! For sidstnævnte indgår et stort datamateriale i analysen.

For kystnære vindmølleparker indgår alene Nysted samt Rødsand II ud for Lolland. Rødsand II er opført i 2010.

Herunder ses et klip med nøgledata fra COWI-rapporten (ref. /75/) vedr. de to havvindmølleparker, der indgår i undersøgelsen:

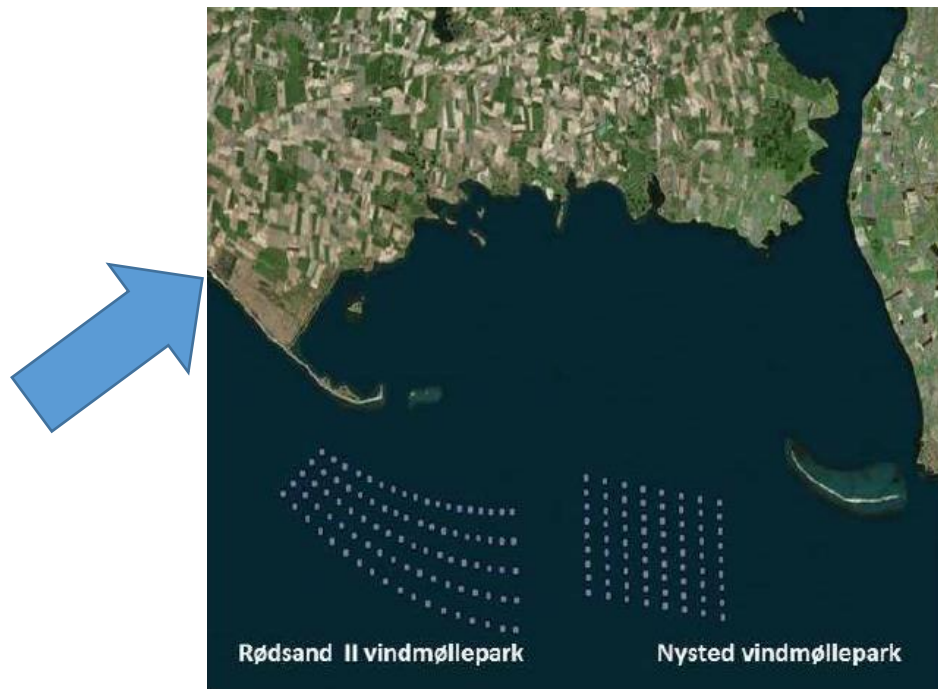
Tabel 4-6 Karakteristik af de to havvindmølleparker

	Nysted	Rødsand II
Tilsluttet (år)	2003	2010
Antal vindmøller	72	90
Navhøjde (m)	69	80
Vindmøllernes nærmeste afstand til kyst (m)	9.500	3.500
Antal sommerhuse med udsigt	43	9
Antal helårsboliger med udsigt	275	91

Det ses, at der i de to havvindmølleparker, der udgør sammenligningsgrundlaget med Jammerland Bugt, indgår eksempelvis 9 (!) og 43 sommerhuse med udsigt!

Det ses i tabellen, at Parken Rødsand II kun har 3½ km ind til kyst. Det er rigtigt. Parken har dog en udformning, så de fleste af møllerne er væsentligt længere væk fra kysten end det i tabellen anførte, se efterfølgende illustration.

Nærmeste lidt større område med huse ved kysten ligger 6-7 km ind mod Rødbyhavn. Man har møllerne helt ude til venstre i synsfeltet langs kysten. Man ser herfra endvidere parken på den smalle led. Resten af synsfeltet mod vandet er herfra fortsat alene Østersøen. **Se pil mod bebyggelsen på kort herunder (kort fra COWIs rapport).** "Mosaik"felterne på kortet er ikke bebyggelse, men derimod marker. Se yderligere kortmateriale i bilag 29.

Møllerne, der anvendes som reference i Cowi-rapporten, er væsentligt mindre, end hvad der forventes opstillet i Jammerland Bugt. Havvindmøllerne i Jammerland Bugt- projektet har navhøjde på op til 122 meter ...

Møllerne, der er anvendt i COWI-rapporten, ligger ikke i en retning, så solnedgangen "forstyrres".

Hvor sammenligneligt er det alt sammen? Og hvor mange huse med udsigt er handlet i perioden fra opførelsen af Rødsand II-parken i 2010, til analysearbejdet er færdigt? COWI-rapporten ligger klar allerede tidligt i 2016.

Det samlede antal huse og sommerhuse omkring Jammerland Bugt skal tælles i tusinde, hvoraf rigtig mange har udsigt! Og antallet af helårshuse med udsigt er ligeledes betragteligt.

Her er tale om et absolut rekreativt område med campingpladser, feriekolonier, pladser til mobilhomes etc.; hvorledes med værditab for sådanne, det berøres ikke i den anvendte COWI-rapport!

Størstedelen af husene og de nævnte rekreative erhverv/anlæg vil i givet fald få havvindmøllerne lige i synsfeltet og på bredeste led.

Sammenligningsgrundlaget mellem havvindmøllepark i Jammerland Bugt og de COWI rapporten anvendte 2 referencer rækker, hvad angår beliggenhed, møllestørrelse, orientering, konfiguration og i særdeleshed bebyggelsestæthed for ejendommene, åbenlyst ikke!

COWI-rapportens forfattere/analytikere er godt klar over, at datamaterialet i undersøgelsen – hvad angår havvindmøller og huspriser – generelt kan være

usikkert, og analysen for havvindmøller på en række punkter er ufuldstændig, se citater fra rapporten herunder i kursiv:

”Derudover svækkes resultatets generaliserbarhed af, at vi har et relativt lille datamateriale med kun to havvindmølleparker. Endelig skal det bemærkes, at der har været en begrænset mængde hushandler i de to perioder, hhv. mellem etableringen af de to havvindmølleparker og efter parkerne er etableret. Der er således få huse der er handlet efter opstilling af vindmøllerne – og endnu færre, der har udsigt (ca. 1 % for sommerhuse og 14 % for helårshuse).

Selvom de valgte cases om havvindmølleparker er de bedste bud på kystnære parker, vil de kommende, planlagte kystnære havvindmølleparker formentlig komme til at ligge tættere på land, hvilket kan have en anden effekt og måske give mere variation i effekten end de her udvalgte cases. Endelig skal det påpeges, at andre analyser måske kan identificere andre aspekter. Vi har f.eks. ikke undersøgt, om boligmarkedet bliver påvirket/går i stå i perioden omkring opførelsen af en vindmøllepark, f.eks. om der er længere liggetider sammenlignet med andre steder i samme konjunkturperiode. ”

Nævnte COWI-rapports analyse for havvindmøller kan med de i dette indsigelsespunkt oplistede forskelligheder mellem parkerne og med de anførte analyseforbehold fra rapportens egne forfattere ikke lægges til grund for det i VVM-rapporten fremførte.

2.11 Andre forhold

2.11.1 Tidsplanen er ikke angivet korrekt

I VVM-rapporten fremlægges grafisk en tidsplan for projektet, herunder anlægsarbejder (Kapitel 5.3).

Dog, som anført andetsteds i rapporten, vil anlægsarbejder omkring mulig pæleramning kunne føre til overskridelse af støjgrænser for anlæg i nattetimer. Det agter man at søge kommunen om dispensation til ... og sådan dispensation, så der kan arbejdes 24/7, er tilsyneladende indregnet i tidsplanen.

Med mindre man allerede er i besiddelse af en sådan dispensation, er det naturligtvis helt forkert i en VVM-redegørelse (Worst Case) at indregne en sådan i den angivne tidsplan.

Punktet er absolut væsentligt, idet det har stor betydning for varigheden af den mest støjbelastende del af anlægsarbejdet, som forventeligt skal udføres på den tid af året, hvor bugten benyttes mest.

2.11.2 Oplysninger fra borgermøder ikke anvendt

Tidligt i forløbet (april 2015) afholdt projektmager/rådgiver informationsmøde om projektet i Gørlevhallen. Mange mennesker var mødt op, projektet blev fremlagt, og der blev fra rådgiverside stærkt opfordret til, at man drøftede relevante problemstillinger og ønsker.

Visualiseringer var et centralt punkt, og der var blandt andet ønsker fremme om repræsentativ visualisering for bl.a. Røsnæs samt området ude ved Bjergsted Bakker.

Der udspandt sig også drøftelse om at vise eksempler på den visuelle effekt af roterende møller; rådgiver var positiv over for dette og oplyste at ville undersøge muligheder for dette, eksempelvis ved anvendelse af møller ved Anholt eller Samsø.

Intet af dette findes i det fremlagte VVM-materiale. For Røsnæs vises ikke en eneste visualisering!

Og uagtet at emnet omkring visning af roterende møller igen var oppe på mødet i Kalundborg 16/1 2019, gav det ikke rådgiver anledning til at fortælle om de bestræbelser, man eventuelt måtte gjort sig, og de problemer, man eventuelt havde mødt.

Det er useriøst og respektløst af rådgiver at anmode om input og siden tilsyneladende sidde så væsentlige og indledningsvist anerkendte punkter fuldstændig overhørig.

Når så væsentlige forhold tilsyneladende siddes overhørig, **har rådgiver ikke opfyldt sin forpligtigelse i forbindelse med VVM-processen, og det indgivne må derfor afvises.**

2.11.3 Afstandsangivelser

I VVM-rapporten angives i relation til sikkerhedsrisici på side 271, at Sjællands Odde ligger 5353 km fra projektområdet og senere på samme side, at den vigtige VOR-central i Korsør ligger 2121 km fra Jammerland Bugt.

VVM-materialet har for en lang række forhold vist tilsvarende manglende indsigt i geografiske forhold (Kattegat/Bælthavet, Rute T/H, Bisserup, Langeland, Vordingborg Kommune, Røsnæs osv.).

Vi skal for god ordens skyld gøre opmærksom på, at de her angivne km-tal er forkerte, meget forkerte.

Det er meget bekymrende for kvaliteten af det øvrige VVM-materiale, at sådanne åbenlyse fejl ikke er fundet ved den årelange kvalitetssikring, der oplyses at have fundet sted.

Energistyrelsens kontorchef oplyste på mødet i Kalundborg 16/1 2019, at man skam havde gennemlæst materialet. Dette må være gjort meget sløset, når sådanne åbenlyse fejl ikke er fundet. Flere af mødedeltagerne (borgerne) havde faktisk fundet disse, uagtet at de berørte borgere på daværende tidspunkt kun har haft rapporten og materialet til rådighed mindre end 20 dage.

VVM-materialet har med sådanne åbenlyse fejl simpelthen ikke den fornødne kvalitet og kan ikke siges at være indleveret endeligt, som det har været en forudsætning i forundersøgelsestilladelsen.

2.11.4 Manglende lokal opbakning

Projektmager (ved Joachim Steenstrup) udtaler i artikel i NordvestNyt 6/2 2019, at manglende lokal opbakning er en væsentlig faktor, for om man går videre med projektet. European Energy nu tilsyneladende en Megafon-måling med forventeligt 1000 deltagere i Kalundborg Kommune. Hvad der spørges om har det ikke været muligt at få oplyst.

Den manglende opbakning til det aktuelt fremlagte projekt burde være ganske åbenlys, allerede inden ovennævnte resultat måtte foreligge.

- Kalundborg Kommune er med en enig kommunalbestyrelse imod, se eksempelvis bilag 3 og bilag 21
- De afholdte borgermøder har alle haft op mod 800 aktive deltagere.
- Mere end 5390 borgere har aktivt underskrevet modstand mod det aktuelle projekt (stilles til rådighed om det ønskes).

- Nærværende indsigelse der er skrevet på vegne af mere end ca. 500 medlemmer (personlige samt grundejerforeninger) af støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" samt Adv. Brian H. Andersen der repræsenterer 23 Grundejerforeninger (1344 ejendomme) samt 111 individuelle klienter.
- Også lokale afdelinger af Dansk Ornitologisk Forening samt Danmarks Naturfredningsforening er imod.
- Hjemmesiden for støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" har haft over 700.000 besøg fra tæt ved 200.000 forskellige IP-adresser. Her kan i forhold til det nævnte antal IP-adresser mindes om, at Kalundborg Kommunes samlede indbyggertal er 49.000.
- Antallet af indsigelser i forhold til andre lignende projekter vil forventeligt også sige noget om lokale opbakning eller rettere mangel på samme. Vi kender på skrivende tidspunkt af gode grunde ikke dette antal, har dog en formodning om at tallet bliver stort.

Ovenstående viser med al ønskelig tydelighed, at der absolut ikke er generel lokal opbakning til det aktuelle projekt med op til 60 havvindmøller i naturperlen Jammerland Bugt.

3 Konklusion

Som det vil fremgå af VVM-rapporten samt de forhold, der er påpeget i nærværende indsigelse, vil projektet i bugten betyde en reel og meget stor trussel mod

- Truede og særligt beskyttede dyrearter
- Landskabsmæssige og rekreative værdier
- Turisme og erhverv

VVM-rapporten, hvor ufuldstændig og fejlbehæftet den end måtte være, viser allerede dette. De negative miljøeffekter er i markant overtal, se optælling i nærværende rapports indledende kapitel. Og med denne indsigelses påpegnings af oversete eller dårligt behandlede punkter øges denne miljømæssigt negative overvægt endnu mere markant.

Det aktuelle projekt nyder af ovenstående grunde hverken opbakning fra beboere, ferierende, politiske beslutningstagere eller brugere af området. Dette er tydeligt gennem det høje antal underskrifter, der er indsamlet, gennem meget stor deltagelse i møder herom samt gennem indlæg i dagspressen, via det antal personer, der står bag nærværende indsigelse, og gennem interessen for foreningens hjemmeside (ca. 740.000 hits fra ca. 188.000 forskellige IP-adresser ultimo februar 2019).

Et enigt Kalundborg byråd er ligeledes direkte imod projektet (se eksempelvis bilag 3 og 21).

Går man uden for lokalområdet, er der også sagligt begrundet modstand fra kompetente institutioner og organisationer. Akademiraadet, statens egen rådgiver i æstetiske anliggender vedrørende bygninger/anlæg, har udtrykt meget direkte og klar kritik af projektet (bilag 1). Det samme har Danmarks Naturfredningsforening fra et tidligt tidspunkt i forløbet. Dette er gentaget senere (fx bilag 22). De er forståeligt nok særdeles bekymrede for dette "udsalg" af Danmarks sidste vilde natur: kysterne samt projektets risici/trusler overfor dyrearter vi har forpligtet os til at beskytte.

Dansk Ornitologisk Forening peger helt korrekt på, at projektet i allerhøjeste grad truer bugten som et meget væsentligt område for dyrearter (fugle), særligt visse arter, som Danmark internationalt har forpligtet os til at beskytte.

Det foreliggende VVM-materiales fuglevurdering gør det klart, at Jammerland Bugt har stor betydning for en række havænder og i særlig grad som et opholds- og spiseområde for en meget stor og betydende del af den samlede bestand af vesteuropæiske trækkende edderfugle, som feder sig op i bugten i efterårs- og vintermånederne, før fuglene om foråret flyver mod deres nordlige yngleområder.

Beskyttelse af dyreliv og natur i og omkring bugten har i 2018 fået de 3 grønne organisationer (Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening samt Danmarks Jægerforbund) til at gå ud med en fælleserklæring (presmeddelelse) om meget stor bekymring særligt for de kystnære vindmølleprojekter i Storebælt. I december 2018 har samme organisationer skrevet direkte til energi-, forsynings- og klimaministeren samt miljø- og fødevareministeren om samme (bilag 22).

Projektet udgør en meget stor trussel for flere fuglearter. Det udsendte VVM-materiale er som nævnt mangelfuldt med hensyn til metoder til optælling, særligt af dykænder. Rådgiver får dog alligevel optalt bestande af edderfugle, sortænder samt gråstrubet lappedykker, der gør, at der for Jammerland Bugt er tale om et europæisk anliggende. For eksempelvis edderfugl er optalt bestande, der svarer til 27 og 13 % af den samlede vesteuropæiske bestand. Jammerland Bugt er dermed et særdeles vigtigt område for eksempelvis denne bestand; en fugleart, der nyder særlig beskyttelse, idet den faktisk anses for uddyddelsestruet (EU-liste fra 2015, /19/).

De i denne indsigelse påviste mangler i miljøvurderingen fører til, at det ikke med tilstrækkelig videnskabelig sikkerhed kan udelukkes, at der vil være tale om uacceptable negative konsekvenser for den samlede nordvest-europæiske edderfugle bestand og for edderfugle i de danske EU-fuglebeskyttelsesområder.

Storebælt og Jammerland Bugt er ifølge førende havbiologer ligeledes kendt som et meget væsentligt opholdssted for bl.a. marsvin; en dyreart, der også nyder særlig beskyttelse (nul tolerance), og som vil blive både forstyrret og truet af projektet. Det skal nævnes, at optælling af marsvin for få år tilbage viste den højeste tæthed af marsvin, der nogensinde er målt i nogetsteds i Nord-europa.

Danmark træder en række internationale forpligtelser under fode, hvis projektet tildeles etablerings tilladelse.

VVM-materialet og projektet må afvises.

Hvis dette mod forventning ikke sker, kan det oplyses, at sagen vil blive forelagt Energiklagenævnet. Såfremt Energiklagenævnet afviser klagen, vil den administrative afgørelse blive indbragt for national domstol med anmodning om præjudicielle spørgsmål til EU-Domstolen og – eventuelt ved EU-Kommissionens mellemkomst – for EU-domstolen.

Der vil ligeledes blive rettet henvendelse til ESPOO-konventionens sekretariat.

4 Referencer

Reference /1/ til og med /15/ udgør VVM-materialet, der er sendt i høring ultimo 2018:

1. VVM-rapport (Version 06, dateret 12-11-2018)
2. Geofysik, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Tekniks Notat 20-1-2017
3. HAZID, Jammerland Bugt mv. DNV-GL, 2015-02-10
4. Hydrography Sediment Spill, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark Januar 2017
5. Klima og luftkvalitet Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Teknisk Baggrundsrapport 26-06-2018
6. Landskab, kulturarv, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Teknisk Baggrundsrapport 26-06-2018
7. Marinbiologisk Baseline, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Teknisk Notat 20-1-2017
8. Navigational Risk Assessment, Jammerland Bugt Offshore Wind-farm (Sejladssikkerhed), Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark DNV-GL 2015-02-27
9. Teknisk baggrundsrapport, fugle Rev 05, 25-5-2018
10. Tillæg Sejladssikkerhed, DNV-GL 2018-09-06
11. Underwater Noise, Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, Januar 2017
12. Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark , del 1, Maj 2018
13. Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark , del 2, Maj 2018
14. Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark , del 3, Maj 2018
15. Visuel vurdering af Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark , del 4, Maj 2018

(fortsættes)

Øvrige referencer

16. Strategisk Miljøvurdering, forslag til Natura 2000 plan 2016- 2021; Åmosen, Tissø, Halleby Å og Flasken; Natura 2000 område 157, Habitatområde H138, Fuglebeskyttelsesområde F100, Miljøministeriet, Naturstyrelsen december 2014
17. Videnskab.dk: Store vindmøller laver mest lavfrekvent støj, 20. juni 2011 omtale fra artikel i Journal of the Acoustical Society of America, JASA
18. Sveegaard, S. et al: Abundance survey of harbour porpoises in Kattegat, Belt Seas and the Western Baltic July 2012; publiceret 31 May 2013 af Danish Centre for Environment and Energy, Aarhus University.
19. Teilmann, J and Carstensen, J: Negative long-term effects on harbor porpoises from a large-scale offshore wind farm in the Baltic-evidence of slow recovery, International publication December 2012, Department of Bioscience Aarhus University
20. Teilmann, J.: Influence of Sea State on Density Estimates of Harbour Porpoises, publiceret 2003
21. EU 27 - Red List of Birds, European Commission, 2015
22. Ramsar-Konventionen: http://archive.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-texts-convention-on/main/ramsar/1-31-38%5E20671_4000_0
23. Individuelle ejendomsejere.
24. EU's habitat- fauna og flora Direktiv: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A31992L0043>
25. Schwemmer, P., Mendel, B., Sonntag, N., Dierschke, V., and Garthe. " Effects of ship traffic on seabirds in offshore waters: implications for marine conservation and spatial planning". Ecological Applications 21(5):1851-1860, the Ecological Society of America
26. ESPOO-konventionen: <http://www.unece.org/env/eia/eia.html>
27. EUs direktiv om miljøvurderinger: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=CELEX%3A52012PC0628>
28. "Implicit assumptions underlying simple harvest models of marine birds population can mislead environmental management decisions", Susan H. O'Brian et al., Journal of Environmental Management 201, 2017.
29. Ny viden om lavfrekvent lydisolation af boliger i områder med vindmøller, Miljø- og Fødevareministeriet, Miljøstyrelsen, Miljøprojekt Nr. 1960, oktober 2017

30. Swedish Environmental Agency (Naturvårdsverket) Yttrande 2018-08-22 vedr. Jammerland Bugt samt Omø Syd vindkraftparkerne
31. BirdLife Sweden, Yttrande 2018-08-22 vedr. Jammerland Bugt samt Omø Syd vindkraftparkerne
32. World Health Organization (WHO)-Regional Office for Europe : Environmental Noise Guidelines for the European Region 2018
33. Artikel i "Jul i Kalundborg", Vejlø's Bogtrykkeri, Kalundborg. Lokalhistorisk Arkiv
34. Brev til energi-, forsynings- og klimaministeren samt miljø- og fødevareministeren
35. Invitation Kalundborg Kommune samt VisitVestsjælland, turisme udvikling
36. "Tursejleren" 1/2018
37. The effect on wind power on birds and bats – a synthesis, Jens Rydell et al. Naturvårdsverket, 2012.
38. Windfarms and birds: Calculating a theoretical collision risk assuming no avoiding action. SNH Guidance. Band, W., 2000.
39. Using a collision risk model to assess bird collision for offshore windfarms. Guidance. Band W., March 2012.
40. A review of flight heights and avoidance rates of birds in relation to offshore wind farms.
BTO Research Report No. 580, Aonghais S.C.P. Cook, Alison Johnston, Lucy J. Wright & Niall H.K. Burton. By the British Trust for Ornithology for the Crown Estate. May 2012.
41. Raptor Interactions with Wind Energy: Cases studies from around the World. The Journal of Raptor Research. Watson et al., Vol. 52 No.1., March 2018.
42. Collision risk in White-tailed eagles. Modelling kernel-based collision risk using satellite telemetry data in Smøla wind-power plant., May, R., Nygård, T., Dahl, E. L., Reitan, O., Bevanger, K., Norwegian Institute for Nature Research, Report no 692, 2011.
43. Efterårets rovfugletræk. Fuglehåndbogen på Nettet, 2015, (BBJ vs. 1.0:20.07.2015).
44. Havørnen i Danmark – En analyse af danske havørnes habitatkrav, bestandstørrelse samt mulige fremtidige bestandstørrelse. Michael Stabell, Dansk Ornitologisk Forening, 2005.
45. Pattern of migrating soaring migrants indicate attraction to marine wind farms, Henrik Skov, Mark Desholm, Stefan Heinänen,

- Johnny A. Kahlert, Bjarke Laubek, Niels Einar Jensen, Ramunas, Zydelis, Bo Præstgaard Jensen, *Biology Letters*, december 2016.
46. EU-retten i Danmark, Birgitte Egelund Olsen & Karsten Engsig Sørensen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2018.
 47. The effect on wind power on birds and bats – a synthesis, Jens Rydell et al. *Naturvårdsvaerket*, 2012.
 48. Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, VVM - vurdering af virkninger på miljøet, Orbicon A/S, 12. nov. 2018.
 49. Gulliste, Stoltze, M, Pihl, S. (red). Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen, 1998.
 50. *Somateria mollissima*. The IUCN Red List of Threatened Species. BirdLife International. 2018.
 51. European Red List of Birds. European Commission 2015.
 52. EU-Fuglebeskyttelsesdirektiv. Rådets direktiv nr. 79/409 af 2. april 1979, om beskyttelse af vilde fugle med senere ændringer.)
 53. A long-term study of the population dynamics of Common Eiders *Somateria mollissima*: why do several parameters fluctuate markedly? John C. Coulson, (2010) *Bird Study*, 57:1, 1-18.
 54. Standard Investigation of the Impacts of Offshore Wind Turbines on the Marine Environment (StUK4). Bundesamt für Seeschifffahrt und Hydrographie (BSH) Federal Maritime and Hydrographic Agency Hamburg und Rostock 201. October 2013.
 55. Monitoring seabird and marine mammals with high definition aerial surveying and image analysis – first results of digital versus visual surveys, Heike Büttger et al. BioConsult SH GmbH, Schobüller Str. 36, 25813 Husum, Germany, 2016.
 56. Environmental Impacts of Offshore Wind Farms. High Resolution Digital Stills for Aerial Survey: Seabirds & Marine Mammals, Mark Rehfish, Stephanie McGovern & Nicola Goodship (APEM Ltd).
 57. Waterfowl Populations in Denmark 1965 – 1973. Anders Holm Joensen, *Danish Review of Game Biology*, Vol 9, No 1, Vildtbiologisk Station Kalø, 1974.
 58. Distribution and Movements of Eider *Somateria Mollissima* Populations Wintering in Danish Waters, analysed from ringing recoveries. Henning Noer, Danish Ministry of the Environment, DMU, Kalø, 1991.
 59. Relationen mellem den geografiske fordeling af fjerfældende havdykænder og menneskelige aktiviteter i Sejerøbugten. Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi”, Aarhus Universitet, 11. september 2015.

60. Fugle 2012-2013, NOVANA, Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 125, Aarhus Universitet, 2015.
61. Effekt af Tunø Knob vindmøllepark på fuglelivet. Guillemette, M., Larsen, J.K. & Clausager, I., Faglig rapport nr. 29, Danmarks Miljøundersøgelser. Miljø- og Energiministeriet, 1997.
62. Waterbird distribution in and around the Nysted offshore wind-farm. Petersen I. K., Fox AD, Kahlert J., 2007. NERI Report, Commissioned by DONG Energy, DK, 2008.
63. Havmøllepark Horns Rev 3. VVM-redegørelse, Udarbejdet af Orbicon A/S, Energistyrelsen og Naturstyrelsen, 2014
64. Poor evidence-base for assessment of windfarms on birds. Environmental Conservation, no. 34, Stewart et al., 2007.
65. Effects of ship traffic on seabirds in offshore waters: implications for marine conservation and spatial planning. Schwemmer, P., Mendel, B., Sonntag, N., Dierschle, V., and Garthe. Ecological Applications 21(5):1851-1860, the Ecological Society of America, 2011.
66. The effect on wind power on birds and bats – a synthesis, Jens Rydell et al. Naturvårdsverket, 2012.
67. Windfarms and birds: Calculating a theoretical collision risk assuming no avoiding action. SNH Guidance. Band, W., 2000.
68. Using a collision risk model to assess bird collision for offshore windfarms. Guidance. Band W., March 2012.
69. A review of flight heights and avoidance rates of birds in relation to offshore wind farms.
70. BTO Research Report No. 580, Aonghais S.C.P. Cook, Alison Johnston, Lucy J. Wright & Niall H.K. Burton. By the British Trust for Ornithology for the The Crown Estate. May 2012.
71. "Sortænder vælter havmølleplaner i Sejerøbugt". Ingeniøren, 13. april 2016.
72. Sejerø Bugt Offshore Wind Farm. Appropriate Assessment. Birds – Natura-2000. Henrik Skou og Stefan Heinänen. Dansk Hydraulisk Institut og Rambøll A/S., June 2015.
73. U-retten i Danmark, Birgitte Egelund Olsen & Karsten Engsig Sørensen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2018.
74. ESPOO-konventionen (Convention on Environmental Impact Assessment in Transboundary Context), Vedtaget Espoo, Finland, 25. februar 1991.

75. COWI-rapport: "Analyse af vindmøllers påvirkning på priser for beboelsesejendomme", udarbejdet for Energistyrelsen, udgivet marts 2016

Bilagsfortegnelse

1. Udtalelse fra Akademiraadet
2. Udtalelse fra Danmarks Naturfredningsforening
3. Udtalelse fra Kalundborg Kommune i forbindelse med svar til myndighedshøring, 2017
4. Kritik af VVM-materialet - med fokus på edderfugl
5. Lene Tranberg, bilag
6. (udgået)
7. Billeder fra bebyggelser Kalundborg Vest og Røsnæs
8. Billeder vedr. sigtbarhed
9. Energistyrelsens misforståelse af gældende regler vedr. visuelle forhold
10. Energistyrelsens misforståelse af Kalundborg Kommune
11. Energistyrelsens misforståelse vedr. automatik ifm. forundersøgelse
12. Anvendelse af Vindmøllebekendtgørelsen
13. Vedr. manglende lokal opbakning
14. Vedr. Habitatdirektivet
15. Vedr. Fuglebeskyttelsesdirektivet
16. Vedr. Kollisionsrisiko, rovfugle
17. Om Foreningen støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt"
18. Juridisk responsum v. Professor cand.jur. og ph.d. Bent Ole Gram Mortensen.
19. Brev fra Delta A/S
20. Regeringens og Folketingets Energiaftale af 29. juni 2018, uddrag
21. Avisartikel fra VVM-møde i Kalundborg 16/1 2019
22. Breve til ministre fra Danmarks Jægerforbund (DJ), Danmarks Naturfredningsforening (DN) samt Dansk Ornitologisk Forening BirdLife (DOF)

23. Pressemeddelelse, Dansk Ornitologisk Forening (DOF), Danmarks Naturfredningsforening (DN) samt Danmarks Jægerforbund (DJ)
24. Oplysninger om windPRO
25. Brev fra Feriehusudlejernes Brancheforening til Energi-, forsynings- og klimaministeren
26. VisitVestsjælland, mødeindkaldelse 2019
27. Hjemmesidedata, antal hits og unikke IP-adresser mv.
28. Skrivelse fra energi-, forsynings- og klimaministeren til Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening BirdLife
29. Kort Rødsand II samt Nysted vindmøllepark
30. Grundejerforeninger og private klienter, Adv. Brian H. Andersen

DET KONGELIGE AKADEMI FOR DE SKØNNE KUNSTER
AKADEMIRADET

Akademiraadets opgave er at fremme kunsten og rådgive staten i kunstneriske spørgsmål

Åbent brev til

Energi-, forsynings- og klimaminister Lars Chr. Lilleholt

Erhvervs- og vækstminister Troels Lund Poulsen

Miljø- og fødevareminister Eva Kjer Hansen

Kalundborg Kommune

Charlottenborg den 4. september 2015

(30.02.21b)

Hvor er æstetikken og helhedssynet i debatten om opstilling af vindmøller?

Akademiraadets Landskabsudvalg har i flere år efterlyst en æstetisk veldokumenteret helhedsplan for opstillingen af vindindustri forud for en implementering af den nationale målsætning for udbygningen af vindmølleparker langs de danske kyster og på land. Desværre må vi konstatere, at almenvellets interesser for så vidt angår æstetiske hensyn ikke bliver taget alvorligt som en væsentlig parameter i diskussionerne om arealudnyttelse.

Vi er bekendt med Energistyrelsens screening for udpegning af områder til havvindmøller i kystzoner af 2012, der omtaler landskabelige konsekvenser samt rapporten om møllernes visuelle påvirkninger, udarbejdet af SWECO Architects samme år. Heri redegøres for visuel dominans og oplevelsen af møllerne i forhold til placering, afstand fra land og terrænvoter.

Akademiraadets Landskabsudvalg anerkender disse bestræbelser på at redegøre for mulige scenarier for opstilling af havvindmøllerne, men ser en grundlæggende problemstilling ift. den endelige afvejning af de visuelle fordele og ulemper ved en implementering i praksis. Kommunerne og den enkelte borger har med andre ord ganske svære odds, når der igangsættes forundersøgelsestilladelser og VVM redegørelser til fx. European Energy A/S i samarbejde med udenlandske selskaber; og dette på trods af lokal afvisning af udpegning af konkrete områder, som det er tilfældet i Jammerland Bugt.

Akademiraadets Landskabsudvalg modtager i denne tid en lind strøm af henvendelser fra kommuner, foreninger og borgere, der ønsker udtalelser om vindmølleproblematikker på land og til havs. Dette vidner om en høj grad af modvilje, skepsis og frygt for at miste den ubrudte horisontlinje langs kysterne. De åbne kystlinjer og den landskabelige uforstyrrelighed berører både private grundejere og kommuner. Der er tale om den landskabsværdi, som er vores eneste reelle "vilde natur" og ikke mindst vores mentale helle. Denne værdi kan vanskeligt opgøres på kun 1 side(!) i en rapport for screening om opstillinger af vindmøller i kystnære arealer i hele Danmark endside i kroner og øre. Der er tale om en af de største samfundsverdier, som ikke tildeles en reel chance i forhandlingen om arealanvendelse helt generelt. Det er bemærkelsesværdigt, at non-humane aktører som marsvin, træfugle og forsvarets radarsignaler indgående beskrives i VVM redegørelser, hvorimod de humane konsekvenser beskrives i en sætning som "Opsætning af havmøller kan medføre visuelle forstyrrelser".

Kongens Nytorv 1, 2. sal tv. I porten, 1050 København K
Tlf +45 33 74 49 10 info@akademiraadet.dk www.akademiraadet.dk

Ikke overraskende trues den landskabelige uforstyrrelse i høj grad, hvor møllerne placeres tæt på land og indenfor øjets synsfelt, som det ganske fint illustreres i SWECOs rapport. Det er derfor overordentligt vigtigt, at havvindmøllernes placeringer er nøje gennemtænkte, således at de på alle måder kan bidrage positivt - som en alternativ energikilde, i kraft af deres eget design OG som en gevinst i den landskabelige kontekst. Andre store anlæg som fx. broer tildeles en anden samfundsmæssig opmærksomhed, hvad angår deres æstetiske bidrag, hvor der afholdes internationale arkitektkonkurrencer og hvor det endelige værk skaber en udadrettet stolthed. Den samme årvågenhed bør vi udvise overfor de kommende udfordringer med at udbygge energisystemer, da det er med til at skabe vores landskab i den helt store skala.

Det er derfor bemærkelsesværdigt, at den særstilling, som vindindustrien og stærke investeringsinteresser har fået i Danmark demonstrerer, hvordan processen henimod opstilling af havvindmøller faciliteres udenom demokratiske processer, hvor især befolkningens opfattelse af landskabsværdierne tilsidesættes. Som fx. når Energistyrelsen via "åben dør-princippet" alligevel - stik imod visuelle vurderinger og ønsker om ikke at opstille vindmøller på konkrete lokaliteter i Jammerland Bugt - tillader en VVM-undersøgelse, ovenikøbet udarbejdet af investorerne selv.

Ovennævnte går dårligt i spænd med, at Danmark ønsker at blive set som en designation og et foregangsland, der tager fremtidens udfordringer alvorligt. Det er en prisværdig selvforståelse, og en position, som det er værd at arbejde hen imod; men Akademiraadets Landskabsudvalg advarer om, at man ved alene at fokusere på en snæver økonomisk tankegang og teknokratiske principper, overser andre og ligeså vigtige parametre som design, arkitektur og den æstetiske tilgang til landskabet. Landskabet bør ikke fortsat betragtes som en eksternalitet, men som en væsentlig medspiller i en dynamisk samfundsudvikling.

Forløbet omkring Jammerland Bugt er en demonstration af, hvordan demokratiet ikke er en reel medspiller i planlægningen, da de statslige planer for udbygning med havvindmøller foregår med en monumental mangel på æstetiske samfundshensyn og respekt for vores fælles landskabsværdier.

Der er et stigende pres på den danske arealressource til land og til havs, og Akademiraadets Landskabsudvalg arbejder for at bidrage med en udvikling af æstetikens berettigelse og vigtige plads i samfundsudviklingen. Vi vil derfor gerne slå til lyd for, at der manes til besindighed og udarbejdes en uvildig rapport om opstilling af vindmøller langs de danske kyster - der kan indgå i kommende forhandlingsprocesser, der omhandler udviklingen af vores fælles landskab.

Med venlig hilsen
Akademiraadets Landskabsudvalg

Hanne Bat Fiske
Formand

Kære Lars

Beklager det sene svar, men vi har haft travlt med at forholde os kritisk til de netop afsluttede høringer på hhv. planerne om kystnære havvindmølleparker ved Jammerland Bugt, Sejerø og ved Smålandsfarvandet.

Jeg kan til din orientering oplyse, at Danmarks Naturfredningsforening har besluttet at acceptere at der opstilles (maksimalt) to kystnære havvindmølleparker i overensstemmelse med energiforliget fra 2012, hvis det sker efter grundige holistiske overvejelser og uden påviselig skade for natur- og miljø. Dette har vi besluttet efter nøje overvejelser og med det in mente, at klimaforandringerne *også* skader vores natur og miljø, og at møller på land også skaber problemer. Hvis man ser de kystnære møller i det perspektiv, så medvirker de eksempelvis til, at der skal stilles færre møller på land, for at vi kan nå vores mål om at blive fossilfrie i 2050. Med hensyn til Sejerø eller Smålandsfarvandet har vi dog vurderet at ingen af disse kan leve op til de krav vi mener at absolut nødvendige før vi kan acceptere kystnære møller i Danmark.

Derudover, så er vi indiskutabelt imod alle de kystprojekter der kommer ind via åben-dør ordningen (fx Jammerland Bugt, som du nævner), fordi vi ser, at borgerinddragelsen og de holistiske overvejelser mangler.

Alt dette er uddybet på <http://dn.dk/vindmøller> - hvor du også vil finde det høringssvar vi i sin tid sendte i forbindelse med screeningen af områder til kystnære havvindmøller i 2012, vores holdning til kystnære havvindmøller og åben-dør uddybet, samt vores vindmølleplaceringspolitik. Jeg håber dette besvarede dit spørgsmål, og forsikrede Jer om, at vi bestemt støtter Jer i kampen mod det planlagte projekt i Jammerland bugt.

Bedste hilsner,
Lasse Jesper Pedersen

.....
Plan- og projektmedarbejder

Danmarks Naturfredningsforening
Masnedøgade 20, 2100 København Ø

12/7/2017

Kalundborg siger klart nej til havmøllepark | Nyheder | DR

31. MAR. 2017 KL. 10.38

Kalundborg siger klart nej til havmøllepark

Voldsomme borgerprotester har ført til, at Kalundborg Kommune tager afstand fra stor havvindmøllepark i Jammerland Bugt.

Kalundborg Kommune skriver 'med flamskrift', at de kystnære møller i Jammerland Bugt er uønsket. Borgmester Martin Damm håber, projektet bliver skrinlagt. (Foto: NIELS AHLMANN OLESEN © Scanpix)

Af Mathias Sommer (<mailto:mathias@sommer.dk>) og Solveig Bjørnstad (<mailto:solveig@hjd.dk>)

Den store havmøllepark i Jammerland Bugt med 80 store, kystnære møller møder modvind af Kalundborg Kommune.

I et høringssvar til Energistyrelsen skriver kommunen klart og tydeligt, at en vindmøllepark midt i sommerhusejernes solnedgang er temmelig uønsket.

- Vi gør det klart, og det er en enig kommunalbestyrelse, der entydigt siger: vi ønsker ikke en vindmøllepark i Jammerland Bugt. Det er et meget klart svar, som ingen embedsmand kan misforstå, siger borgmester Martin Damm (V).

LÆS OGSÅ: OVERBLIK Det mener partierne om de kystnære havvindmøller

([/nyheder/politik/overblik-det-mener-partierne-om-de-kystnaere-havvindmoeller](#))

Det har ført til voldsomme protester fra borgerne i kommunen, at det private investeringsselskab European Energy har benyttet den såkaldte åben-dør-ordning til at lægge billet ind på området, som tidligere er blevet udpeget af Energistyrelsen som egnet til kystnære møller.

- Kommunen bestemmer ikke ude i vandet. Det, der er galt, er, at et privat selskab pludselig kan komme med så stort projekt i en bugt, siger Martin Damm.

<http://www.dr.dk/nyheder/penge/kalundborg-siger-klart-nej-til-havmoellepark>

1/3

LÆS OGSÅ: Kommuner på stribede sløjfer vindmøller på land ([/nyheder/penge/kommuner-paa-stribe-slojfer-vindmoeller-paa-land](http://nyheder/penge/kommuner-paa-stribe-slojfer-vindmoeller-paa-land))

Over 5.000 borgere har skrevet under på en protest mod havvindmøllerne, og foreningen Beskyt Jammerland Bugt (<http://jammerlandbugt.dk/>) har været aktiv i kampen mod de kystnære møller.

- Man skal kende Jammerland Bugt for at forstå problemet helt. Det lyder som om, det er langt ud i havet. Men det er 80 vindmøller langs en vestvendt kyst, hvor møllerne tager solnedgangen. De her ejendomme er erhvervet ud fra den forudsætning, at Jammerland Bugt er en naturperle, og det ønsker vi ikke at lave om på, siger Martin Damm.

I 2014 fik European Energy forundersøgelseret til de to sites Omø Syd og Jammerland Bugt. Arbejdet frem mod opsætningen af havmøllerne er nu nået til en høringsfase for myndighederne herunder Kalundborg Kommune.

Vindmøller til lands og vands møder voldsom modstand hos lokale borgere. Det har fået kommunalbestyrelser i en lang række kommuner til at sætte foden på bremsen. Så kan Danmark overhovedet leve op til sine klimamål med så stor lokal modstand? Hør med i [P1 Business klokken 13.03](http://www.dr.dk/pt/pt-business/). (<http://www.dr.dk/pt/pt-business/>)

LÆS OGSÅ

- > Socialdemokratiet vil gøre Mors fri for vindmøller (<http://www.dr.dk/nyheder/regionale/midtvest/socialdemokratiet-vil-goere-mors-fri-vindmoeller>)
- > Kommuner på stribede sløjfer vindmøller på land (<http://www.dr.dk/nyheder/penge/kommuner-paa-stribe-slojfer-vindmoeller-paa-land>)
- > Vestjylland betaler ekstra millionregning for grøn strøm til hele Danmark (<http://www.dr.dk/nyheder/regionale/midtvest/vestjylland-betaler-ekstra-millionregning-gron-strom-til-hele-danmark>)
- > Esbjerg Kommune sløjfer alle planer om vindmøller på land (<http://www.dr.dk/nyheder/regionale/syd/esbjerg-kommune-slojfer-alle-planer-om-vindmoeller-paa-land>)
- > Nej til vindmøller på Bornholm: Enhedslisten bremser plan om grøn energi (<http://www.dr.dk/nyheder/regionale/bornholm/nej-til-vindmoeller-paa-bornholm-enhedslisten-bremser-plan-om-gron>)

Indsigelse vedrørende kystnær havvindmøllepark i Jammerland Bugt

Kritik af miljøvurderingen - med fokus på edderfugl

1. Introduktion
2. Overtrædelse af EU-lovgivning vedrørende fuglebeskyttelse
3. Utilstrækkeligt datagrundlag og metodiske svagheder
4. Løse antagelser og væsentlige mangler
5. Utilstrækkelig og mangelfuld høring af europæiske lande (jf. ESPOO-konventionen om grænseoverskridende miljøeffekter og EU-direktiv om vurdering af virkninger på miljøet)
6. Reduceret havvindmølleparkareal ændrer ikke på usikkerheder, fejl og mangler i miljøvurderingen
7. Konklusion
8. Referencer

1. Introduktion

Det internationale energiselskab European Energy A/S har sammen med en international finansiell partner etableret selskabet Jammerland Bay Nearshore A/S, som den 17. juni 2015 fik tilladelse af Energistyrelsen til at foretage en forundersøgelse vedrørende opstilling af en mulig kystnær havvindmøllepark i Jammerland Bugt med op til 80 kystnære havvindmøller med en samlet kapacitet på op til 240 MW. Senere i forløbet er antallet af det maksimale antal møller reduceret til 60 ifald 3 MW møller måtte vælges.

Forundersøgelsen med tilhørende Vurdering af Virkninger på Miljøet (VVM – i det følgende benævnt "miljøvurderingen") har stort fokus på havfugleproblematikken, som i den endelige miljøvurdering af den 12. november 2018 klart fremstår som et centralt miljøaspekt i den samlede vurdering.

Den overordnede konklusion i miljøvurderingen er at: *"Påvirkningerne fra en havmøllepark i Jammerland Bugt vil ikke have en størrelse for hverken det marine miljø eller det terrestriske miljø, som bevirker, at ulemperne ved gennemførelsen af projektet overstiger fordelene. Projektet vil føre til en væsentlig reduktion af CO₂-udledningen i Danmark og vil dermed medvirke til at opfylde den energipolitiske målsætning."*

Nærværende er en indsigelse mod denne konklusion. Indsigelsen tager udgangspunkt i en analyse af de faglige og retslige forhold, som gør sig gældende i forhold til vurderingen af den potentielle havmølleparks negative

effekt på Jammerland Bugts store og internationalt betydende forekomst af edderfugle.

2. Overtrædelse af EU-lovgivning vedrørende fuglebeskyttelse

Jammerland Bugt er af international betydning for bl.a. den vesteuropæiske edderfuglebestand

Jammerland Bay Nearshore Energy A/S har hyret det rådgivende ingeniørfirma Orbicon A/S til at udføre miljøvurderingen, og Orbicon A/S har i den forbindelse foretaget optællinger af fuglene i Jammerland Bugt og i den forbindelse konstateret store forekomster ("internationalt betydende bestande") af edderfugle, sortænder og gråstrubet lappedykker.

Af miljøvurderingen fremgår, at Jammerland Bugt udgør et vigtigt spisekammer for disse store mængder af havænder om vinteren, hvor store mængder fugle opholder sig og feder sig op i området før deres ynglesæson længere nord på. Bugten indeholder i særdeleshed meget store bestande af edderfugle på grund af områdets store forekomster af bl.a. blåmuslinger på 10-20 meters dybde og pga. bugtens rolige strømforhold og moderate skibstrafik.

Ifølge Ramsar-konventionen, som Danmark har tilsluttet sig og er forpligtet af, defineres en "internationalt betydende fuglebestand" som værende en bestand, der jævnlige forekommer i et givent område med mere end 1 % af den totale bestand. Dette kriterie er normalt benyttet i forbindelse med udpegningen af de eksisterende danske EU-fuglebeskyttelsesområder.

Orbicon A/S har optalt fugle i bugten på 4 datoer, hvoraf 2 lå i efteråret 2014 (den 30. oktober og den 21. november 2014). Ved disse optællinger vurderes antallet af edderfugle i undersøgelsesområdet at være henholdsvis 273.402 individer og 128.962 individer, hvilket svarer til godt 27 % og 13 % af hele den samlede vesteuropæiske trækfuglebestand af edderfugle. Også bestandene af sortænder og gråstrubede lappedykkere lå væsentligt over 1%-kriteriet.

Med denne nye biologiske viden er det blevet klart, at Jammerland Bugt er et særdeles vigtigt havfugleområde, som ikke bør benyttes som en havvindmøllepark-lokalitet, men snarere burde blive udpeget og beskyttet som et EU-fuglebeskyttelsesområde.

Dette gør sig i særlig grad gældende, fordi den samlede nordvest-europæiske edderfuglebestand næsten er halveret gennem de seneste årtier, hvilket har ført til, at bestanden i dag anses for at være udryddelsestruet i EU (jævnfør "EU 27 red list, European Commission, 2015).

At udpege Jammerland Bugt som et EU-fuglebeskyttelsesområde vil i øvrigt stemme overens med, at man i Danmark, netop pga. faldet i den nordvest-europæiske edderfuglebestand, har indført et totalt forbud mod jagt på edderfugle hunner.

Generel beskyttelse (overtrædelse af generelle EU-fuglebeskyttelsesregler)

Det gælder i den nuværende situation (selv hvor Jammerland Bugt pt. ikke er udpeget som et EU-fuglebeskyttelsesområde), at Danmark er forpligtet til at beskytte de store forekomster af edderfugle i bugten.

Dette fremgår bl.a. af EU-fuglebeskyttelsesdirektivets præambel ("*De fuglearter, der i vild tilstand har deres naturlige ophold på medlemsstaternes område i Europa, er i vid udstrækning trækfugle og må derfor betragtes som fælles eje. Effektiv beskyttelse af fuglene er typisk et grænseoverskridende miljøproblem, som medlemsstaterne har et fælles ansvar for.*") og desuden af en række af direktivets efterfølgende artikler (herunder af artikel 1, stk. 1 og 2, artikel 2, artikel 3, stk. 2, litra b, artikel 4, stk. 2, artikel 5, litra d og artikel 13).

EU-medlemslande kan i undtagelsestilfælde være nødt til og vil lovligt kunne udføre projekter, som kan modvirke EU-fuglebeskyttelsesdirektivets formål og forpligtelser, fx hvis konkrete projekter har til formål at sikre offentlig sundhed, national sikkerhed mv. Formålet med etablering af vindmølleparker hører ikke til denne kategori af projekter, og der gives derfor ikke mulighed for de nationale myndigheder for her at tilsidesætte gældende EU-miljøregulering (jf. EU-fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 9).

Specifik beskyttelse (overtrædelse af specifikke regler for beskyttelse af bestande i NATURA 2000 områder)

Udover ovennævnte generelle beskyttelsesforpligtelser gælder desuden en række mere specifikke EU-regler (jf. EU's habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiv) for beskyttelse af de bestande af dyr og planter, som forekommer i særligt udpegede Natura-2000-områder (EU-fuglebeskyttelsesområder og EU-habitatområder).

Ifølge de to direktiver gælder det, at Natura-2000-områdernes indhold af beskyttelseskrævende naturtyper og plante- og dyrebestande (områdernes udpegningsgrundlag) ikke må forringes, men derimod skal opretholdes og desuden skal opnå "gunstig bevaringsstatus", dvs. at naturtyperne og bestandene skal være stabile eller i fremgang (jf. bl.a. habitatdirektivets art 2).

Er der tvivl om et projekt – det være sig etablering af broer, ændring af sejlruter, gasudvinding, etablering af havvindmølleparker eller andre anlæg eller installationer – kan have en negativ effekt på de særligt beskyttede populationer i de beskyttede områder, skal der ifølge EU's regelsæt

foretages en "nærmere Natura 2000 konsekvensvurdering", før staten kan tillade projektet.

I flere sager har EU-domstolen fastslået, at Natura 2000-konsekvensvurderinger skal foretages efter "forsigtighedsprincippet", hvilket indebærer, at et projekt kun kan tillades, hvis det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at et projekt ikke vil påvirke et Natura 2000 områdes udpegningsgrundlag væsentligt.

I en konkret sag har EU-domstolen således nedlagt et principielt forbud mod etablering af et projekt beliggende over 500 km væk fra et Natura 2000 område, da det vurderedes, at en negativ effekt ikke kunne udelukkes på de dyrepopulationer, som indgik i områdets udpegningsgrundlag.

Da planerne om en havvindmøllepark på størrelse med den planlagte i Jammerland Bugt blev opgivet i Sejerø Bugt i 2016, var det således også fordi, en nærmere Natura 2000 konsekvensvurdering ikke kunne udelukke, at der kunne være negative konsekvenser for sortandepopulationen i et nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde.

I miljøvurderingen for Jammerland Bugt havvindmøllepark angiver Orbicon A/S, at der vil være 13-14 km fra vindmølleparkområdet til nærmeste EU-fuglebeskyttelsesområde, som har edderfugle på beskyttelsesgrundlaget (Natura-2000-område 116: "Centrale Storebælt og Vresen"), og vurderer, at der med denne afstand "kan ses bort fra en risiko for negativ effekt på fuglene i det beskyttede område".

Denne vurdering må, som det fremgår af det følgende, anses for både juridisk og naturfaglig tvivlsom.

På grund af møllernes bortskræmning af edderfugle fra vindmølleparkområdet og i en bufferzone omkring vindmølleparkområdet vil et væsentligt antal fugle miste et vigtigt opholds- og spiseområde, hvilket vil resultere i øget fødekongurrence og øget dødelighed pga. sult. Svækkede fugle vil desuden have reduceret yngleevne, hvilket også vil have en negativ effekt på den samlede bestandsstørrelse. Denne sammenhæng er alment anerkendt og danner da også udgangspunkt for vurderingerne i såvel miljøvurderingen for Jammerland Bugt som for samtlige øvrige miljøvurderinger, der er foretaget i forbindelse med kystnære havvindmøllepark-planer i Danmark.

Det er i den sammenhæng vigtigt ikke at opfatte edderfugleforekomsterne i Jammerland Bugt eller i de enkelte fuglebeskyttelsesområder mv. som isolerede bestande. Jammerlandbugtens internationalt betydende forekomst af edderfugle udgør en del af en den større og dynamisk nordvest-europæisk trækfuglebestand, der gennem året fordeler sig og skifter rundt

mellem mulige opholds- og fødesteder i de danske farvande. Den reduktion af fugle som forudses i miljøvurderingen, må derfor også antages at føre til et forholdsmæssigt fald i såvel den samlede bestand, som i de fugleflokke der forekommer i de nærmest liggende EU-fuglebeskyttelsesområder.

En bestandsreducerende effekt på de fugleflokke, som periodisk opholder sig i de nærmeste EU-fuglebeskyttelsesområder, kan derfor ikke udelukkes, uanset om disse områder ligger fx 5 eller 15 km borte fra vindmølleparken.

En sådan effekt vil være i modstrid med den nationale forpligtelse til at sikre gunstig bevaringsstatus for de fugle, som indgår i de beskyttede områder.

3. Utilstrækkeligt datagrundlag og metodiske svagheder

Det er afgørende, at miljøvurderingens konklusioner hviler på et kvalificeret grundlag, så det kan vurderes, hvor vigtigt et levested Jammerland Bugt er for bl.a. edderfugle, og i hvor høj grad vindmølleparken vil kunne påvirke de samlede fuglebestande og delbestandene i de særlige EU-fuglebeskyttelsesområder.

I det følgende påpeges en række principielle mangler og svagheder i den foretagne miljøvurderings datagrundlag og metodeanvendelse – mangler og svagheder som leder til utilstrækkeligt underbyggede konklusioner, og som ifølge forsigtighedsprincippet og EU-reglerne på området bør føre til en opfattelse af, at uacceptable negative konsekvenser ikke kan afvises, og at projektet derfor ikke bør godkendes.

Der tages ikke hensyn til dykænders særlige adfærd

Dykænder (som edderfugle) er, som navnet siger, gode til at dykke og er i lange tidsrum under vandet for at søge føde, ligesom de dykker ved forstyrrelser.

I forbindelse med miljøvurderingen for Jammerland Bugt har Orbicon A/S indsamlet data om fugleforekomsterne i bugten ved at overflyve området i 76 meters højde, hvor to flypassagerer har optalt de fugle, de har kunnet observere på havoverfladen på hver side af flyet. Ud fra antallet og tætheden af de registrerede fugle er det dernæst beregnet, hvor mange fugle der forekom i det samlede undersøgelsesområde.

Denne metode må imidlertid anses for uegnet til optælling af dykænder, hvor en ukendt del vil være neddykkede i forbindelse med fødesøgning og vil dykke på grund af forstyrrelsen fra det meget lavtflyvende fly.

Optælling ved hjælp af lavtflyvende fly kan fungere i forhold til mindre sky og ikke dykkende fugle som fx svaner, men er uegnet til optælling af dykænder, hvilket bekræftes af, at man fx i Tyskland og England i forbindelse med miljøvurderinger skal flyve i mindst 250 meters højde i forbindelse med sådanne optællinger.

Den foreliggende miljøvurdering ignorerer dette problem og indeholder ingen beregninger eller vurderinger, som søger at tage højde for, at en væsentlig andel af dykænderne vil være neddykkede og altså ikke blive talt med i opgørelserne. Der må derfor antages, at forekomsterne af bl.a. edderfugle reelt er større i vindmølleområdet i Jammerland Bugt, end det antages i miljøvurderingen, og at der således også bortskræmmes og dør flere edderfugle, end der angives.

Beregningerne af konsekvenser for den samlede bestand af edderfugle hviler således på anvendelse af en uegnet registreringsmetode og heraf følgende mangelfuldt datagrundlag.

Der er udført for få fugletællinger

Orbicon A/S har kun overfløjet og optalt fugle på havoverfladen 4 gange. Der blev fløjet sidst i 2014 og først i 2015 (henholdsvis den 30. oktober 2014, den 21. november 2014, den 9. marts 2015 og den 9. april 2015.).

Edderfugle var de mest forekommende fugle i optællingerne, og de var til stede i særligt stort antal i okt. og nov. 2014.

Da disse observationer og beregninger danner udgangspunkt for miljøvurderingens beregninger og konklusioner om effekten på den samlede europæiske edderfuglebestand, må det anses for kritisabelt at:

- der kun er foretaget optællinger og beregninger for forekomsterne af edderfugle på 2 dage sidst i 2014 og 2 dage først i 2015, da lokalisering af trækfugleforekomster vides at variere væsentligt fra år til år og derfor må foretages over en længere årrække for at tegne et pålideligt billede. I Sverige fx kræver Naturvårdsverket, den centrale statslige myndighed med ansvar for natur og miljø, i forbindelse med planer om havvindmølleparker, at der - som minimum - observeres havdykænder i minimum 2 på hinanden følgende vinterhalvår.
- forekomsten af edderfugle ikke er observeret i vintermånederne til trods for, at der her kan forventes et stort antal edderfugle. Der er således ingen data for forekomster i området for perioden december—februar. Begrundelsen for, at der ikke er optalt på dette tidspunkt, er i miljøvurderingen angivet som "pga. dårlige vejrforhold".

Manglende viden om negativ effekt på fjerfældende havfugle

Miljøvurderingen mangler desuden empirisk underbyggede vurderinger af effekten på fjerfældende havdykænder. Der indgår således ikke kvantitative oplysninger om, hvor mange fjerfældende havdykænder der forekommer i Jammerland Bugt i den sæson, hvor fældningen finder sted (juni til september).

Miljøundersøgelsen antager blot, at der er tale om et "mindre antal" fugle, som kan blive negativt påvirket i denne særligt sårbare fase, hvor fuglene i særlig grad har behov for uforstyrrede områder, fordi de ikke kan flyve.

Undervejs i forbindelse med miljøvurderingsprocessen for den opgivne havvindmøllepark i Sejerø Bugt kom det frem, at Sejerø Bugt var et vigtigt område for store mængder af fjerfældende sortænder.

Det må undre, at der ikke er lagt vægt på at etablere tilsvarende viden om Jammerland Bugts forekomster af og betydning for bl.a. fjerfældende sortænder og edderfugle.

Samlet set må datagrundlaget for de endelige konklusioner i miljøvurderingen vedrørende konsekvenserne for edderfuglene i Jammerland Bugt – og for den samlede europæiske trækbestand af edderfugle - derfor anses for at være utilstrækkeligt.

4. Løse antagelser og væsentlige mangler

De anvendte beregningskriterier, fx. i forbindelse med opgørelse af konsekvenser for edderfugle, er afgørende for miljøvurderingens endelige konklusioner. Eksempelvis er det afgørende hvilke bortskræmningsafstande, der regnes med fra vindmøller og servicebådtrafik.

Selv mindre forskelle i sådanne kriterier kan være helt afgørende for, om der konkluderes, at et projekt fører til acceptable eller uacceptable negative effekter.

Ukvalificerede antagelser om fortrængningsgrad og bufferzone

I miljøvurderingen tager Orbicon A/S's konsekvensberegninger for edderfugle udgangspunkt i en antagelse om, at 90 % af edderfuglene vil skræmmes bort fra selve vindmølleparkområdet og i bufferzone ud til en afstand på 0,5 km fra mølleparken.

Disse kriterier er ikke begrundet i faglige undersøgelser eller eksisterende viden og er forskellige fra mange andre danske og udenlandske vindmøllepark-miljøvurderinger, hvor der ofte regnes med 100%'s fortrængning fra mølleområdet og ofte også med væsentligt større bufferzoner.

Andre videnskabelige undersøgelser, herunder undersøgelser af forskellige havfugles reaktioner på havvindmøller dokumenterer desuden, at edderfugle hører til de mest forstyrrelsesfølsomme, men sådanne undersøgelser ignoreres ligeledes i miljøvurderingen, og indgår ikke i overvejelserne om, hvor stor en bufferzone omkring havvindmølleparken som der bør opereres med i beregningerne af den negative effekt på edderfuglene.

Ukvalificerede antagelser om servicebåd-trafikkens negative konsekvenser

Store havvindmølleparker, som den planlagte i Jammerland Bugt, kræver hyppig (i perioder daglig) service, som udføres fra mindre og hurtigt sejlene servicebåde/anlægsfartøjer.

Servicebådtrafikken til og fra vindmølleparken i Jammerland Bugt vil have udgangspunkt i Kalundborg havn, og bådene vil derfor passere udenom Asnæs og gå gennem et meget fuglerigt havområde lige nord-øst for selve havvindmølleparkområdet. Betydningen heraf for de rastende edderfugle negligeres i miljøvurderingen.

Mens der kan forekomme en vis tilvænning hos havænder til regelmæssig bådtrafik i sejlruiter, vil der ikke være tale om samme tilvænning til bådtrafik i form af uregelmæssig og hurtigt sejlene servicebåde.

Miljøvurderingen kommer kort ind på denne centrale problemstilling, men referer her kun til én udenlandsk videnskabelig undersøgelse vedrørende skibstrafiks fortrængningseffekt på havfugle. På basis af denne ene undersøgelse konkluderes det i miljøundersøgelsen, at edderfugle må antages at have en meget moderat flugtafstand fra servicebåde. Der refereres således til, at den udenlandske undersøgelse finder, at edderfuglenes flugtafstand er på omkring 200 m, og i miljøundersøgelsens konsekvensberegninger lægges der derfor ikke vægt på denne problemstilling.

Ved gennemlæsning af den citerede undersøgelse (Schwemmer, P., Mendel, B., Sonntag, N., Dierschke, V., and Garthe. " Effects of ship traffic on seabirds in offshore waters: implications for marine conservation and spatial planning". Ecological Applications 21(5):1851-1860, the Ecological Society of America) fremgår det imidlertid, at der kan være tale om flugtafstande på 1 km eller mere for edderfugle, når de forekommer i store flokke, som de typisk gør i Jammerland Bugt.

Forfatterne til denne undersøgelse understreger desuden, at der generelt mangler undersøgelser og viden vedrørende dette, og at de foreløbige data primært stammer fra effektundersøgelser vedrørende sejlads med store, langsomt sejlene fartøjer i sejlruiter. De fremhæver desuden, at der kan forventes større negativ effekt fra hurtigt sejlene og uregelmæssig forekommende skibstrafik (som det er tilfældet for servicebåd-trafik i forbindelse med havvindmølleparker).

Mangelfuld vurdering af kumulative-effekter

Europa er førende indenfor udbygning af havvindmølleparker, og der er mange planer om at etablere flere og større havvindmølleparker i de europæiske farvande.

Da den nordvest-europæiske trækfuglebestandene af edderfugle hyppigt skifter opholdssted og bevæger sig rundt inden for de enkelte landes land- og havterritorier, er der tale om en bestand som i stigende omfang påvirkes af udbygningen af havvindmølleparker.

Havvindmølleparker, som placeres på havdybder over ca. 20 meter vil ikke fortrænge havdykænder fra deres fødesteder, mens havvindmølleparker som placeres i relativt uforstyrrede havområder med lav havdybde og godt med muslinger og snegle på bunden, vil påvirke bestandene af havdykænder betydeligt.

I miljøvurderinger vedrørende havvindmølleparker adderes normalt den pågældende mølleparks negative effekt på havdykænderne med den negative effekt af de allerede eksisterende og andre planlagte havvindmølleparker, hvorved man får et samlet udtryk for størrelsen af den negative effekt på fuglebestanden.

I miljøvurderingen vedrørende Jammerland Bugt Havvindmøllepark erkendes det da også, at alene udbygningen af havvindmølleparkerne i Danmark nu har nået et niveau, hvor det sammenlagte ("kumulative") pres på de nordvest-europæiske bestande af havdykænder (edderfugl, sortand og gråstrubet lappedykker), er ved at have nået en kritisk grænse.

Det siges således i miljøvurderingen: "Antages en udbygning af både Jammerland Bugt og Omø Syd (med baggrund i det reducerede projektareal), vil man dog have udnyttet en ikke ubetydelig del af råderummet i forhold til de tre arter af havdykænder. Det må på den baggrund forventes, at yderligere udbygning af kystnære havmølleparker i de indre danske farvande kan blive vanskelig i de tilfælde, hvor de samme arter af havdykænder påvirkes".

Alligevel er der i den foreliggende miljøvurdering, alene set på den kumulative effekt i sammenhæng med én anden planlagt havvindmøllepark (Omø Syd). Begrundelsen for ikke at se på den samlede kumulative effekt er, at Jammerland Bugt Havvindmøllepark ligger længere væk fra de øvrige havvindmølleparker, og at havdykænder - herunder edderfugle, flyver vidt omkring og nok kan finde alternative fødesteder.

Denne vurdering ignorerer således, at bestanden af bl.a. edderfugle bør betragtes som en samlet bestand, og at det ikke er afstanden til de nærmest liggende havvindmølleparker, som er afgørende.

Det må anses som en klar mangel, at egentlige beregninger og vurderinger af Lillebælt Syd Havvindmølleparkens bidrag til den samlede kumulative effekt på de nordeuropæiske havdykænder ikke indgår i miljøvurderingen.

Samlet set bygger miljøvurderingen på en række usikre og kritisable antagelser, og flere væsentlige forhold er ikke taget i betragtning, hvilket medfører, at de endelige konklusioner hviler på et utilstrækkeligt fagligt grundlag.

5. Utilstrækkelig og mangelfuld høring af europæiske lande (jf. ESPOO-konventionen om grænseoverskridende miljøeffekter og EU-direktiv om vurdering af virkninger på miljøet)

Effekten på havfuglene udgør et potentielt grænseoverskridende miljøproblem (som det bl.a. fremgår af EU-fuglebeskyttelsesdirektivets præambel: *"De fuglearter, der i vild tilstand har deres naturlige ophold på medlemsstaternes område i Europa, er i vid udstrækning trækfugle og må derfor betragtes som fælles eje. Effektiv beskyttelse af fuglene er typisk et grænseoverskridende miljøproblem, som medlemsstaterne har et fælles ansvar for."*)

Danmark har tilsluttet sig ESPOO-konventionen om grænseoverskridende miljøeffekter, og ifølge denne er de lande, i hvis regi projekter foretages, forpligtet til at informere de mulige berørte andre lande om, hvilke grænseoverskridende effekter på miljø og natur, som kan komme på tale, ligesom der er pligt til at oplyse om eventuelle manglende viden og usikkerheder i de nationale miljøvurderinger.

Energistyrelsen har derfor i samarbejde med Miljøstyrelsen, som er den ansvarlige myndighed for ESPOO-konventionen i Danmark, bedt Orbicon A/S udarbejde informationsmateriale og sendt dette til de ESPOO-konventionsansvarlige myndigheder i Tyskland, Polen og Sverige.

Resuméet indeholder imidlertid hverken konkrete oplysninger om antallet af de observerede og beregnede fuglebestande, og heller ikke om at smertegrænsen for den kumulative negative effekt på fællesbestandene af havdykænder må formodes at være ved at være nået, hvis både Jammerland Bugt og Omø Syd havvindmølleparkerne etableres.

Der henvises i forbindelse med fremsendelsen af resuméet til, at modtagerne eventuelt kan indhente yderligere oplysninger på Energistyrelsens

hjemmeside, hvor selve miljøvurderingen med tilhørende baggrundsrapporter foreligger - men dette materiale er på dansk og ikke reelt anvendelige for modtagerne.

At der alene er sket henvendelse til Tyskland, Sverige og Polen er ligeledes stærkt kritisabelt, idet også Holland, Norge, Finland, de Baltiske lande og Rusland burde være hørt, da Danmark også deler bl.a. den nordvest-europæiske edderfuglebestand med disse lande.

Energistyrelsen og Miljøstyrelsen har således ikke levet op til konventionens bestemmelser om, hvilke informationer som skal udveksles, og som er nødvendige for en meningsfuld dialog, ligesom de ikke har levet op til krav om, at samtlige relevante parter skal høres.

Pligten til at foretage nabohøringer af berørte EU-medlemslande i forbindelse med godkendelse af projekter med grænseoverskridende effekter fremgår også af EU-VVM-direktivet (artikel 7), som således heller ikke er efterlevet i forbindelse med miljøvurderingsprocessen.

I forbindelse med høringen af Sverige, Tyskland og Polen, har Energistyrelsen alene modtaget respons fra Sverige (hvor de relevante myndigheder og andre aktører modsat i Tyskland og Polen må formodes at kunnet have orienteret sig i den dansksprogede miljøvurdering).

Naturvårdsvaerket, som er den statslige myndighed i Sverige for natur og miljø, har responderet med en klar besked om, at den danske stat ikke bør etablere havvindmølleparken i Jammerland Bugt.

Begrundelsen for den afvisende holdning er:

- At Jammerland Bugt er en lokation med international betydning for en række havfugle (herunder edderfugle), hvis bestande er faldende, og som kræver beskyttelse.
- At der er tilknyttet stor usikkerhed til beregningerne vedrørende omfanget af de negative effekter på fuglebestandene, at man derfor bør følge forsigtighedsprincippet og således ikke etablere havvindmøller i området.

Endelig påpeger Naturvårdsvaerket, at etablering af havvindmøller generelt ikke bør placeres i vigtige raste og fødesteder for truede havfugle, men i områder hvor der mindst er 30 meters dybde (hvor havfugle ikke dykker og søger føde på bunden i form af bl.a. blåmuslinger).

Det kan i den sammenhæng yderligere oplyses, at Naturvårdsvaerket har sagt nej til flere svenske havvindmølleparkprojekter på grund af disses potentielt negative effekt på bl.a. havfugle.

Naturvårdsverket modsatte sig således tidligere havvindmølleparkplaner i farvandet nord for Stockholm (Finngrund) og er aktuelt imod planer om etablering af en stor marin havvindmøllepark i svensk farvand syd for Øland i Østersøen (Södra Midsjöbanken) – begge steder er positionen baseret på risiko for negativ påvirkning af havdykænder (havlitter). Den europæiske havlitbestand har ligesom edderfuglebestanden oplevet et stort dyk i antallet af individer gennem de seneste årtier. Södra Midsjöbank-sagen verserer pt. ved den svenske Mark- og Miljøoverdomstol.

Også den ornitologiske landsforening i Sverige (Birdlife Sweden) har med begrundelse i havfuglehensyn i forbindelse med ESPOO-høringen indsendt en meget klar anbefaling til Energistyrelsen om ikke at tillade etablering af havvindmølleparken i Jammerland Bugt.

Dialogen mellem de danske og svenske myndigheder er fortsat uafsluttet. Sidste nyt i sagen er, at Naturvårdsverket har modtaget yderligere oplysninger udarbejdet af Orbicon A/S og er blevet bedt om at respondere desangående senest den 28. februar 2019, dvs. den samme dato, som er sat for indleveringer af indsigelser i forbindelse med den offentlige høring vedrørende miljøvurderingen i Danmark.

6. Reduceret havvindmølleparkareal ændrer ikke på usikkerheder, fejl og mangler i miljøvurderingen

Efter at en foreløbig miljøvurdering for Jammerland Bugt havvindmøllepark har været i myndighedshøring og været forelagt nabolandene Sverige, Tyskland og Polen, og efter at Energistyrelsen gennem disse processer har modtaget en række kommentarer til og indvendinger mod miljøvurderingen og vindmølleparkplanerne, har Energistyrelsen i efteråret 2017 besluttet at reducere havvindmøllepark-arealet med ca. 50 % og efterfølgende bedt Orbicon A/S genberegne konsekvenserne for havfugle mv.

Den miljøvurdering, som nu er i offentlig høring, er således baseret på en mindre arealmæssig udstrækning af havvindmølleparken end oprindeligt planlagt (dog er der ikke samtidig ændret væsentligt på vindmølleparkens energiproduktionskapacitet/antallet og størrelsen af vindmøller).

Vindmølleparken vil således komme til at ligge længere fra land (starter ca. 6 km ude fra kysten), end det var angivet tidligere.

Den reviderede grænsedragning ændrer imidlertid ikke på, at møllerne vil stå på lavt vand (langt mindre end 30 meters dybde) og i et område, hvor bl.a. edderfuglene søger føde.

Orbicon A/S vurderer i den reviderede miljøvurdering, at der vil fortrænges og dø væsentligt færre havfugle, herunder edderfugle, hvis arealet reduceres, og at der i så tilfælde ikke vil være uacceptable effekter på fuglebestandene.

Dog anfører firmaet også i den reviderede miljøvurdering, at en etablering af havvindmølleparken i Jammerland Bugt (og ved Omø syd) må forventes at bevirke, at videre udbygning af kystnære havvindmølleparker i de indre danske farvande vil vanskeliggøres, da fuglebestandene (edderfugle, sortænder og fløjlsænder) næppe vil kunne klare yderligere forringede levevilkår.

Orbicon A/S undlader her at nævne, at det samme vil gøre sig gældende for udviklingsmulighederne for etablering af havenergi i de nabolande, som Danmark deler ansvaret for bl.a. den nordvest-europæiske edderfuglebestand med.

Reduktionen af arealet vil nok medføre en vis reduktion i mængden af fortrængte havfuglene, men baseret på det mangelfulde metodiske og beregningsmæssige grundlag kan der reelt ikke siges noget fagligt holdbart om, hvor meget arealreduktionen vil reducere fortrængningen og dødeligheden, hvorfor etableringen af havvindmølleparken fortsat vil være i strid med forsigtighedsprincippet - og må antages at være i konflikt med både de nationale, EU- og internationale regelsæt på området.

7. Konklusion

Miljøvurderingen vedrørende en havvindmøllepark i Jammerland Bugt gør det klart, at Jammerland Bugt har stor betydning for en række havænder og i særlig grad som et opholds- og spiseområde for en meget stor del af den samlede bestand af vesteuropæiske trækkende edderfugle, som feder sig op i bugten i efterårs- og vintermånederne, før fuglene om foråret flyver mod deres nordlige yngleområder

Selv om miljøvurderingen peger på dette som det væsentligste miljøproblem, konkluderer rapporten, at en havvindmøllepark i Jammerland Bugt vil kunne gennemføres, fordi de samlede negative effekter for naturen vil opvejes af vindmølleparkens positive miljøeffekter (i form af mindsket CO₂-emission).

Ovenfor er der redegjort for en række kritisable datamæssige og metodiske problemstillinger, som knytter sig til miljøvurderingens beregninger og konklusioner vedrørende de mulige negative natureffekter.

Tilsammen fører disse mangler i miljøvurderingen til, at det ikke med tilstrækkelig videnskabelig sikkerhed kan udelukkes, at der vil være tale om uacceptable negative konsekvenser for den samlede nordvest-europæiske

edderfugle bestand og for edderfugle i de danske EU-fuglebeskyttelsesområder.

Det er desuden påpeget, at Energistyrelsen og Miljøstyrelsen i miljøvurderingsprocessen ikke har efterlevet de nationale forpligtelser, som gælder ifølge ESPOO-konventionen overfor berørte nabolande.

Såfremt denne indsigelse mod havvindmølleplanerne i Jammerland Bugt ikke imødekommes, vil sagen derfor blive forelagt for Energiklagenævnet, og eventuelt ved EU-kommissionens mellemkomst for EU-domstolen, ligesom der vil blive rettet henvendelse til ESPOO-konventionens sekretariat.

Referencer

Jammerland Bugt Kystnær Havmøllepark, VVM - vurdering af virkninger på miljøet, Orbicon A/S, 12. nov. 2018.

Gulliste, Stoltze, M, Pihl, S. (red). Miljø- og Energiministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen, 1998.

Somateria mollissima. The IUCN Red List of Threatened Species. Bird Life International. 2018.

European Red List of Birds. European Commission 2015.

EU-Fuglebeskyttelsesdirektiv. Rådets direktiv nr. 79/409 af 2. april 1979, om beskyttelse af vilde fugle med senere ændringer.)

A long-term study of the population dynamics of Common Eiders *Somateria mollissima*: why do several parameters fluctuate markedly? John C. Coulson, (2010) *Bird Study*, 57:1, 1-18

Standard Investigation of the Impacts of Offshore Wind Turbines on the Marine Environment (StUK4). Bundesamt für Seeschifffahrt und Hydrographie (BSH) Federal Maritime and Hydrographic Agency Hamburg und Rostock 201. October 2013.

Monitoring seabird and marine mammals with high definition aerial surveying and image analysis – first results of digital versus visual surveys, Heike Büttger et al. BioConsult SH GmbH, Schobüller Str. 36, 25813 Husum, Germany, 2016.

Environmental Impacts of Offshore Wind Farms. High Resolution Digital Stills for Aerial Survey: Seabirds & Marine Mammals, Mark Rehfish, Stephanie McGovern & Nicola Goodship (APEM Ltd).

Waterfowl Populations in Denmark 1965 – 1973. Anders Holm Joensen, Danish Review of Game Biology, Vol 9, No 1, Vildtbiologisk Station Kalø, 1974.

Distribution and Movements of Eider *Somateria Mollissima* Populations Wintering in Danish Waters, analysed from ringing recoveries. Henning Noer, Danish Ministry of the Environment, DMU, Kalø, 1991.

Relationen mellem den geografiske fordeling af fjerfældende havdykænder og menneskelige aktiviteter i Sejerøbugten. Notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi”, Aarhus Universitet, 11. september 2015.

Fugle 2012-2013, NOVANA, Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, nr. 125, Aarhus Universitet, 2015.

Effekt af Tunø Knob vindmøllepark på fuglelivet. Guillemette, M., Larsen, J.K. & Clausager, I., Faglig rapport nr. 29, Danmarks Miljøundersøgelser. Miljø- og Energiministeriet, 1997.

Waterbird distribution in and around the Nysted offshore windfarm. Petersen I. K., Fox AD, Kahlert J., 2007. NERI Report, Commissioned by DONG Energy, DK, 2008.

Havmøllepark Horns Rev 3. VVM-redegørelse, Udarbejdet af Orbicon A/S, Energistyrelsen og Naturstyrelsen, 2014

Poor evidence-base for assessment of windfarms on birds. Environmental Conservation, no. 34, Stewart et al., 2007.

Effects of ship traffic on seabirds in offshore waters: implications for marine conservation and spatial planning. Schwemmer, P., Mendel, B., Sonntag, N., Dierschle, V., and Garthe. Ecological Applications 21(5):1851-1860, the Ecological Society of America, 2011.

The effect on wind power on birds and bats – a synthesis, Jens Rydell et al. Naturvårdsvaerket, 2012.

Windfarms and birds: Calculating a theoretical collision risk assuming no avoiding action. SNH Guidance. Band, W., 2000.

Using a collision risk model to assess bird collision for offshore windfarms. Guidance. Band W., March 2012.

A review of flight heights and avoidance rates of birds in relation to offshore wind farms.

BTO Research Report No. 580, Aonghais S.C.P. Cook, Alison Johnston, Lucy J. Wright & Niall H.K. Burton. By the British Trust for Ornithology for The Crown Estate. May 2012.

"Sortænder vælter havmølleplaner i Sejerøbugt". Ingeniøren, 13. april 2016.

Sejerø Bugt Offshore Wind Farm. Appropriate Assessment. Birds – Natura-2000. Henrik Skou og Stefan Heinänen. Dansk hydraulisk Institut og Rambøll A/S., June 2015.

EU-retten i Danmark, Birgitte Egelund Olsen & Karsten Engsig Sørensen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2018.

ESPOO-konventionen (Convention on Environmental Impact Assessment in Transboundary Context), Vedtaget Espoo, Finland, 25. februar 1991.

Kalundborg Kommune
Postboks 50
4400 Kalundborg
Att.: Borgmester Martin Damm.
Kommunaldirektør Jan Lysgaard Thomsen
Teknik – og udviklingsdirektør Michel van der Linden

8. april 2015

Kopi af nærværende skrivelse er sendt til advokat Brian Hebel Andersen

Udtalelse vedrørende kystnære havvindmøller i Jammerland Bugt.

I forbindelse med de overvejelser der i øjeblikket gøres om placering af kystnære vindmøller i Kalundborg Kommune er jeg af Advokat Brian H. Andersen blevet bedt om at vurdere konsekvenserne af evt. placering af kystnære havvindmøller i Jammerland Bugt.

Min baggrund er at jeg som arkitekt og partner i Lundgaard & Tranberg Arkitekter har været involveret i projekteringen af adskillige større infrastrukturelle projekter placeret i det åbne landskab. Jeg har i 8 år været medlem af Det Særlige Bygningssyn som ikke bare varetager fredning af bygninger men i særlige tilfælde også arkitektonisk værdifulde landskaber. Desuden har jeg fungeret som rådgiver for miljøministeriet i forbindelse med vurdering af bl.a. Biogasanlæg, deres udformning og placering i det åbne landskab, herunder vurdering af skalaforhold og anlæggenes påvirkning af omgivelserne.

Begrebet kystnære havvindmøller er problematisk da det indeholder en klar selvmodsigelse. Havvindmøller har en størrelse der gør dem uforenelige med de sarte danske kystlandskabers skala, men derimod velegnede til placering langt fra land på det åbne hav, deraf navnet. Det åbne hav fremstår i sig selv skalaløst og kan derfor bedre inkorporere møllernes meget store skala fremfor når de opleves i sammenhæng med omgivende kyster.

Vi har i Danmark en unik kystlinje som er en af de allerstørste naturattraktioner vi som borgere kan opleve, opholde os i og færdes ved.

Gennem historien har en stor del af disse naturskønne kystlandskaber skabt grundlag for en væsentlig del af vores mest berømmede litteratur, landskabskunst og musik.

I dag er, takket være fremsynede politikere, store dele af de danske kyster bevarede og beskyttede til glæde for os alle. Det er også disse kyststrækninger der som den måske væsentligste enkeltfaktor trækker store mængder turister til Danmark – også til områder der ikke i sig selv rummer andre attraktioner.

Kystlandskabet i Jammerland bugt er netop kendetegnet ved sin helt unikke natur. Den krumme lave kyststrækning imellem de to næs, Reersø og Asnæs, indrammer på smukkeste vis bugtens indre vand og giver karakter til det spinkle og sarte landskab ud imod Storebælt, med Fyns Hoved og Romsø som point de vue. Et kystlandskab med fri offentlig adgang som oven i købet er vestvendt og således besidder alle væsentlige rekreative kvaliteter for en dansk kyststrækning.

Den foreslåede placering af op til 80 havvindmøller på en størrelse over 150 m tæt ved kysten vil i al fremtid ændre landskabet radikalt - fra unik natur til et industrielt landskab. Såvel det visuelle indtryk som støjgenerne fra så mange møller samlet på et sted vil for altid - og uopretteligt, ændre totaloplevelsen af denne unikke vestvendte kyststrækning. Såvel i dagslys som efter mørkets frembrud hvor møllernes lys vil fremhæve deres tilstedeværelse markant.

Med mindre at opsætning af vindmøller indgår i forbindelse med store industrielle- eller infrastrukturelle anlæg som broer, havne eller lignende hvor den omgivende skala klart står i forhold til vindmøllerne, er det min vurdering at havvindmøller er uforenelige med den danske kystlinje og udelukkende bør opstilles således som de er tænkt – på det åbne hav. Denne konklusion underbygges på glimrende vis af illustrationer udarbejdet for Energistyrelsen af Sweco Arkitekter til belysning af forskellige møllestørrelses visuelle påvirkning af landskabet (Kystnære Havvindmølleplaceringer - *en vurdering af de visuelle forhold ved opstilling af store vindmøller nær kystområder*)

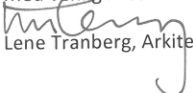
Det er desuden min overbevisning at en opstilling af kystnære havvindmøller vil være i modstrid med Kalundborg Kommunes egen vision for udvikling af turisterhvervene, der netop identificerer kyst- og naturturisme som særlige attraktionsfaktorer for arbejdet med tiltrækning af flere turister.

Afslutningsvis vil jeg fremhæve og tilslutte mig udtalelser fra Akademirådets Landskabsudvalg fra Tidsskriftet Arkitekten marts 2015, som efterlyser en national helhedsplan der kan skabe et overblik over hvor vindmøller rumligt, støjmæssigt og æstetisk kan placeres bedst, så det ikke alene bliver op til lokalpolitiske og private kommercielle investorers interesser at afgøre hvor vindmøller skal placeres i det danske landskab.

Ligeledes at "prissætningen af vindenergien mangler en dimension der omhandler trivsel og landskabsimplikationer; både byboere og landbefolkning associerer det åbne landskab med ro, både visuelt og støjmæssigt. Mange benytter naturen til opladning af mental energi, måske endda heling af sindet; det der i en ny europæisk forskningsagenda omhandler rehabilitering med naturen som medspiller. Åbne uforstyrrede landskabsområder, herunder kyststrækninger er derfor vigtige at holde fast i og medtage som en vigtig samfunds (økonomisk) værdi".

Jeg indgår gerne i en konstruktiv dialog vedr. ovennævnte.

Med venlig hilsen

Lene Tranberg, Arkitekt MAA april 2015

Bilag 6: (udgået)

Bilag 7: Billeder fra bebyggelser Kalundborg Vest og Røsnæs

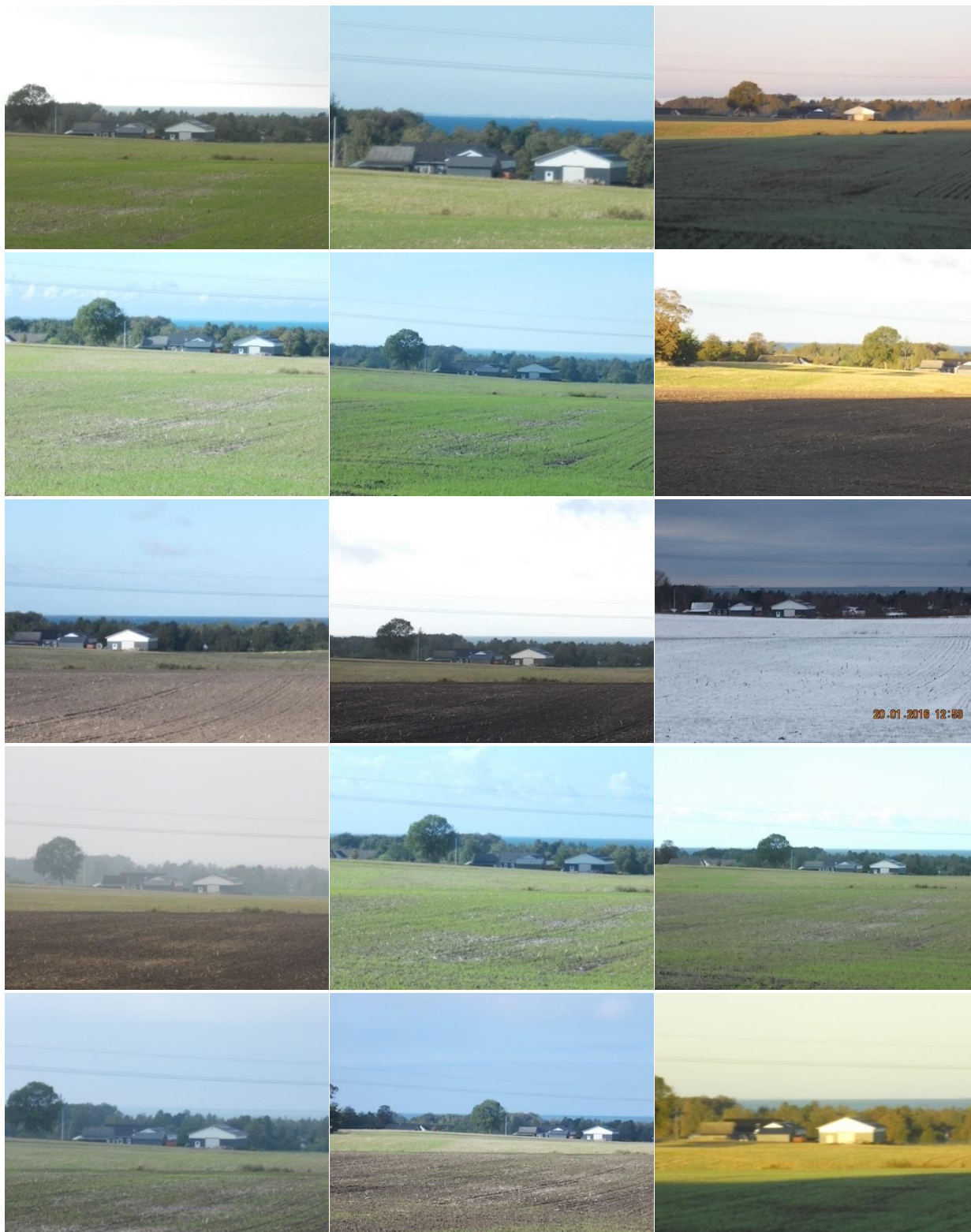
I dette bilag vises eksempler på bebyggelse fra det vestlige Kalundborg og ud på Røsnæs. Generelt ligger husene højt på den høje halvø (randmoræne). En meget betragtelig del af husene ligger med sydvendte panoramavinduer og/eller terrasser/altaner qua den flotte udsigt mod fjorden, mod den meget lave halvø Asnæs og videre ned i Storebælt.

Flere af de større bebyggelser på Røsnæs er på sydvendte skråninger, som eksempelvis det tætbebyggede Trøjelykke-kvarter. Også nyere kvarterer er om muligt bygget således. Udsigten (mod syd) er en meget væsentlig parameter for såvel helårsbeboelse som det betragtelige antal sommerhuse på Røsnæs. Det har været en væsentlig salgs-, udstyknings- og planlægningsparameter for de seneste udstykninger. Og som det fremgår af næstsidste billede i dette bilag, er denne parameter naturligvis meget væsentlig også i salgsøjemed.

Bilag 8: Billeder vedr. sigtbarhed, taget over 1 år (taget med ganske simpelt kamera, se kriterium i hoveddel af indsigelsen, punkt 2.1.10.

Bilag 9: Energistyrelsens misforståelse af gældende regler vedrørende visuelle forhold.

Af "Rammer for kystnære havmøller og mindre havmølleparker, Energistyrelsen, april 2011", side 5 fremgår følgende:

"Da staten har råderetten over søterritoriet er der som udgangspunkt ingen pligt for staten til at imødekomme åben dør ansøgninger. I den gældende VE-lov kan ansøgninger om forundersøgelsestilladelse afslås, hvis et projekt på den pågældende lokalitet ikke skønnes at være relevant. Ansøgning kan fx afslås, såfremt etablering af en park må anses for udelukket af hensyn til miljø, sejladsikkerhed, skibsfart eller andet. Desuden vil en ansøgning ikke blive behandlet, hvis det skønnes, at der ikke er det fornødne tekniske og økonomiske fundament for projektets gennemførelse.

Er der på den anden side meddelt forundersøgelsestilladelse, og viser forundersøgelserne, at opstilling af vindmøller er mulig, har ansøgere krav på at modtage etableringstilladelse. Krav til teknisk og finansiel kapacitet kan stilles i forbindelse med etableringstilladelsen, som kan tidsbegrænses. Hvis møllerne opføres i overensstemmelse med vilkårene i etableringstilladelsen, har projektejer krav på en produktionstilladelse, og møllerne kan overgå til drift.

Denne procedure gælder også for et projekt, som måske ikke er optimalt eller hensigtsmæssigt placeret i forhold til fx vindforhold, eller hvor der ikke er taget hensyn til visuelle forhold. Den, der først søger om opstilling af havmøller i et område, får retten til at udnytte dette om muligt ('først til mølle'). Dette vil være gældende, så længe det kan dokumenteres, at der er fremdrift i projektet, også selvom et bedre projekt bliver foreslået umiddelbart efter".

Energistyrelsen har i mail af 6. maj 2015 til journalist Poul Pilgaard Johnsen, Weekendavisen, oplyst, at det er en fejl, når det i "Rammer for kystnære havmøller og mindre havvindmølleparker, Energistyrelsen, april 2011" er anført, at "denne procedure gælder også for et projekt, som måske ikke er optimal eller hensigtsmæssigt placeret i forhold til fx vindforhold, eller hvor der ikke er taget hensyn til visuelle forhold". Energistyrelsen erkender fejlen i maj 2015 efter argumentation fra bl.a. NGO "Beskyt Jammerland Bugt" og henvendelser fra pressen.

På grundlag af ansøgning af 22. februar 2012 giver Energistyrelsen forundersøgelsestilladelse den 17. juni 2014, uden at der på daværende tidspunkt fandtes brugbare visualiseringer. Inden forundersøgelsestilladelse gives, gennemføres myndighedshøring, hvor Miljøministeriet, Naturstyrelsen i skrivelse af 2. maj 2014 til Energistyrelsen, bl.a. meddeler følgende:

"I det fremsendte materiale indgår der ikke en visualisering af et muligt projekt. Dog er det Naturstyrelsens umiddelbare opfattelse, at en vindmøllepark med en størrelse på mellem 40 og 80 møller ved Jammerland Bugt kan have en

negativ påvirkning af kystlandskabet i bugten. En visualisering, som belyser påvirkningen af bl.a. kystlandskabet og de nærliggende sommerhusområder, er nødvendigt før en stillingtagen til om området kan bære et projekt af denne størrelse”.

På trods af Naturstyrelsens høringssvar og på trods af Energistyrelsens opfattelse i 2014 af, at projektudvikler har krav på etableringstilladelse uden hensyn til visuelle forhold, gives forundersøgelsestilladelse uden visualiseringer. Det er en klar overtrædelse af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 2011-12-13 om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet (2011/92) art. 5, stk. 1, litra a).

Energistyrelsens fejlagtige opfattelse af og kendskab til gældende regler vedrørende betydningen af visuelle forhold og gældende EU-regler, antages at være årsag til, at forundersøgelsestilladelse gives uden brugbare visualiseringer. Og det på trods af Naturstyrelsens høringssvar. Der er endvidere risiko for, at Energistyrelsens løbende dialog med projektudvikler European Energy A/S om udarbejdelse af VVM-rapport kan være påvirket af misforståelse af regler vedrørende visualisering. Endelig er der risiko for, at Energistyrelsen i forbindelse med det forvaltningsretlige skøn, som skal udøves i forbindelse med afgørelse om etableringstilladelse, vil være påvirket af de processuelle fejl, misforståelse af reglerne har medført. Det bemærkes, at netop de visuelle forhold og støj er de emner, der har størst betydning for borgerne.

Som følge af Energistyrelsens fejlopfattelse af gældende regler om betydningen af visuelle forhold og processuelle fejl, gøres det gældende, at Energistyrelsen ikke er habil til at træffe afgørelse om etableringstilladelse.

Endelig afgørelse af, om der foreligger formelle mangler ved Energistyrelsens sagsbehandling, henhører under domstolene.

Bilag 10: Energistyrelsens misforståelse af Kalundborg Kommune

Kalundborg Kommune har kontinuerligt siden 2012 fastholdt, at kommunen ikke ønsker havvindmøllepark placeret i Jammerland Bugt. Kalundborg Kommunes holdning var direkte årsag til, at Jammerland Bugt blev udtaget ved regeringens aftale den 27. november 2012 med Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti. Førnævnte er bekræftet i Energi-, Forsynings- og Klimaministeriets skrivelse af 14. september 2015 til Energi-, Forsynings- og Klimaudvalget, hvori bl.a. anføres følgende:

”På baggrund af en forudgående tværministeriel screening af mulige kystnære placeringer blev de mest omkostningsrigtige placeringer udvalgt til en indledende drøftelse mellem den daværende minister Martin Lidegaard og de potentielt berørte kommuner. Drøftelserne havde det formål kun at udbyde de placeringer, som havde kommunal opbakning, således at denne opbakning ikke skulle blive en risikofaktor på et senere tidspunkt i udbudsprocessen. De otte placeringer, som blev drøftet, var: Bornholm, Smålandsfarvandet, Sejerø Bugt, Sæby, Vesterhav Syd, Vesterhav Nord, Jammerbugt og Jammerland Bugt.

Drøftelserne om, hvilke placeringer, der skulle indgå i det statslige kystnære udbud, foregik på et møde i november 2012 mellem den daværende ansvarlige minister Martin Lidegaard og de relevante kommuner. Jammerbugt og Jammerland Bugt blev på baggrund af mødet fjernet fra listen, da der ikke var kommunal opbakning til disse projekter.”

I overensstemmelse med ovennævnte fremgår af Energistyrelsens hjemmeside vedr. udpegning af områder, at: ”Forud for udpegningen var der gennemført en offentlig høring af screeningsrapporten, og der blev kun medtaget områder, hvor der var kommunal opbakning”. Alligevel svarer Energistyrelsen den 6. maj 2015 Weekendavisens journalist Poul Pilgaard Johnsen på spørgsmål, om det ikke er paradoksalt, at Energistyrelsen giver forundersøgelsestilladelse til et område, hvor kommunen netop har takket nej til et vindmølleprojekt, bl.a. følgende:

”Ansøgningen om forundersøgelsestilladelse til Jammerland Bugt projektet var i høring hos Kalundborg Kommune (KK). KK’s svar på høringen lægger ikke op til en afvisning af parken, men påpeger at der ikke ønskes 2 parker ud for kommune”.

Kalundborg Kommune har på baggrund af Energistyrelsens svar til Weekendavisen ved skrivelse af 4. juni 2015, meddelt, at Energistyrelsens svar er ”misvisende”. Efterfølgende har Kalundborg Kommune ved mail af 25. juni 2015, til NGO ”Beskyt Jammerland Bugt” bl.a. meddelt følgende:

”Kalundborg kommunes stillingtagen til projektet har været den samme siden vi første gang hørte om planerne i 2012. Kalundborg kommune ønsker ikke mølleparken etableret”.

”Kommunens synspunkt er gentaget ved flere lejligheder, og senest i denne måned præciseret over for Energistyrelsen”.

”Endelig vil jeg gøre opmærksom på, at det er en enig kommunalbestyrelse, der står bag kommunens position i sagen”.

Mailen er sendt af Kalundborg Kommunes borgmester, Martin Damm.

Det er åbenbart, at Energistyrelsen i forbindelse med meddelelse af forundersøgelsestilladelse, enten har misforstået eller tilsidesat Kalundborg Kommunes holdning til havvindmøllepark i Jammerland Bugt. Det er svært at forstå, hvordan det kan ske, fordi Energistyrelsen har taget aktiv del i screeningsproceduren og kender hensynene bag udvælgelsen af områder. Herunder at Jammerland Bugt blev udtaget til sidst i processen, fordi der ikke var kommunal opbakning.

Energistyrelsen og ministeren har, i deres svar og tilkendegivelser i forbindelse med sagens behandling, korrekt forudsat, at Kalundborg Kommunes holdning, i forbindelse med behandling af ansøgning om forundersøgelsestilladelse, havde meget væsentlig betydning. Derfor skulle visualiseringer af projektet have været udarbejdet i forbindelse med behandling af ansøgning om forundersøgelsestilladelse jf. EU-direktiv (2011/92) art. 5, stk. 1, litra a). Begge mener imidlertid ikke i denne sammenhæng, at Kalundborg Kommune havde givet udtryk for, at være imod projektet!

På tidspunktet for behandling af ansøgning om forundersøgelsestilladelse, havde Kalundborg Kommunes holdning været afgørende, således at forundersøgelsestillade burde have været nægtet.

Som følge af Energistyrelsens tydelige misforståelse eller afvisning af Kalundborg Kommunes holdning, inden og efter meddelelse af forundersøgelsestilladelse, gøres det gældende, at Energistyrelsen ikke er habil til at træffe afgørelse om etableringstilladelse. Der er risiko for, Energistyrelsens misforståelse eller afvisning af Kalundborg Kommune kan påvirke det skøn, Energistyrelsen skal udøve i forbindelse med afgørelse om etableringstilladelse.

Endelig afgørelse af, om der foreligger formelle mangler ved Energistyrelsens sagsbehandling, henhører under domstolene.

Energistyrelsen misforstår gældende regler for lovlige hensyn ved afgørelse om etableringstilladelse og projektudviklers rettigheder i henhold til forundersøgelsestilladelse.

I forbindelse med sagens behandling er fra Energistyrelsen, Ministeriet og politikere fremkommet forskellige udtalelser om, hvilke hensyn der lovligt kan tages i forbindelse med behandling af ansøgning om etableringstilladelse, og hvilke rettigheder givet forundersøgelsestilladelse giver projektudvikler (European Energy A/S). I konsekvens heraf har NGO "Beskyt Jammerland Bugt" indhentet "Responsum vedrørende retten til etableringstilladelse i forlængelse af forundersøgelsestilladelse", udarbejdet af professor cand.jur. og ph.d. Bent Ole Gram Mortensen. Professor Bent Ole Gram Mortensen er en af de få specialister på området. Af responsum fremgår bl.a. følgende:

Der er ikke i ministerens delegation af beslutningskompetencen til Energistyrelsen sket nogen indskrænkninger i, hvilke hensyn Energistyrelsen kan lægge vægt på, jf. responsum afsnit 7.

Energistyrelsen kan tillægge almene samfundsmæssige interesser afgørende betydning, blot interesserne ikke er usaglige. Således kan hensyn til lokal opbakning også gælde for aktuelt projekt i Jammerland Bugt. Se responsum, afsnit 6.2. Andre samfundsmæssige hensyn, som fx erhverv, turisme, visuel påvirkning og støj i det konkrete landskab/område, kan også tillægges betydning. Se responsum, afsnit 1. svar spørgsmål 2 og 3.

Forundersøgelsestilladelse giver ikke ret til etableringstilladelse, uanset om VVM-rapport godkendes af Energistyrelsen. Se responsum, afsnit 1 og afsnit 5.2., hvori bl.a. anføres følgende:

"Derimod indeholder VE-lovens § 24 ikke en automatik mellem forundersøgelsestilladelse og etableringstilladelse. Der er således ikke indbygget noget tilsagn om en senere etableringstilladelse. Det ligger netop i systemet med den forundersøgelsestilladelse, at der ikke kan være en automatik til en eksklusiv licens til etablering men kun en forrang (først til mølle)".

Endvidere responsum, afsnit 5.2.:

"En ubetinget ret til etableringstilladelse kan på forhånd afvises, allerede fordi lovteksten opstiller et kriterium om "den fornødne tekniske og finansielle kapacitet". Der vil givet også kunne findes andre saglige hensyn, der ikke har været en del af forundersøgelsesrapporten".

Forundersøgelsestilladelse giver modtager af tilladelsen førsteret til etablering af vindmøllepark, hvis der gives tilladelse til opførelse af parken på den givne lokalitet. Modtager skal således ikke konkurrere med andre udviklere/projekter. Se responsum, afsnit 5.3.:

"Den berettigede forventning består i at have førsteret til en eventuel etablerings- og elproduktionstilladelse, jf. i øvrigt ovenfor under afsnit 3.3".

Projektudvikler har ikke i henhold til gældende lovgivning eller forundersøgelsestilladelsen haft en forventning om krav på etableringstilladelse ved godkendt VVM-rapport, jf. responsum, afsnit 5.3. Projektudvikler har berettiget kunne forudsætte at have førsteret til etablering af vindmøllepark, hvis vindmølleparken skal etableres. Staten kan derfor uden risiko for ansvar nægte etableringstilladelse.

Af Energistyrelsens "Rammer for kystnære havmøller og mindre havvindmølleparker, Energistyrelsen, april 2011" side 5, anføres følgende:

"Er der på den anden side meddelt forundersøgelsestilladelse, og viser forundersøgelserne, at opstilling af vindmøller er mulig, har ansøger krav på at modtage etableringstilladelse".

Energistyrelsen anfører modsat i Annex 1 til "Rammer 2011" følgende:

"Når forundersøgelserne er gennemført tilfredsstillende, og hvis projektet fortsat ikke er i modstrid med andre samfundsmæssige interesser vil Energistyrelsen give en tilladelse til etablering"

I skrivelse af 1. februar 2019 fra Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet til Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening Birdlife anføres blandt andet følgende:

"Hvis den offentlige høring ikke bidrager med noget væsentligt nyt, så er der ikke hjemmel i den eksisterende lovgivning til at give afslag på projektet".

Generelt synes skrivelsen fejlagtigt at forudsætte, at forundersøgelsestilladelse giver projektudvikler mere vidtgående rettigheder end forrang til en eventuel etablerings- og en produktionstilladelse.

Selvom Energistyrelsen tidligere ved svar til journalist Poul Pilgaard Johnsen, Weekendavisen, har erkendt, at ovenfor anførte i "Rammer for kystnære havmøller og mindre havvindmølleparker, Energistyrelsen, april 2011" er en fejl, selvom det korrekt af Annex 1 "Rammer 2011" fremgår, at tilladelse til etablering kan nægtes, hvis projektet i dag er *"i modstrid med andre samfundsmæssige interesser"*, og selvom det i responsum udarbejdet af professor cand.jur. og ph.d. Bent Ole Gram Mortensen anførte ikke er modsagt af Energistyrelsen,

forudsætter Energistyrelsen fortsat fejlagtigt, at forundersøgelsestilladelse giver projektudvikler yderligere rettigheder end forrang til etableringstilladelse, hvis projektet i dag ikke strider mod andre samfundsmæssige interesser.

Som følge af Energistyrelsens tydelige fejlopfattelse af gældende regler vedr. lovlige hensyn i forbindelse med behandling af ansøgning om etableringstilladelse og projektudviklers rettigheder i henhold til forundersøgelsestilladelse, gøres det gældende, at Energistyrelsen ikke er habil til at træffe afgørelse om etableringstilladelse. Hertil bemærkes, at der i perioden fra ansøgning om etableringstilladelse 22.02.2012 til i dag har været et tæt samarbejde imellem Energistyrelsen og European Energy om udarbejdelse af VVM-redegørelsen. Energistyrelsens fejlopfattelse af gældende regler kan have påvirket dette samarbejde, og der er risiko for, at denne "proces" påvirker det skøn, som skal foretages i forbindelse med afgørelse om etableringstilladelse.

Endelig afgørelse af, om der foreligger formelle mangler ved Energistyrelsens sagsbehandling, henhører under domstolene.

Bilag 12: Anvendelse af Vindmøllebekendtgørelsen

BEK nr. 1736 af 21/12-2015 – Bekendtgørelse om støj fra vindmøller, indeholder i kapitel 2, grænseværdier for støj fra vindmøller. BEK's bilag 1, afsnit 1.2 og 1.4 indeholder angivelse af, hvilke beregningsmodeller, som skal anvendes i forbindelse med opførelse af vindmøller i Danmark.

I forbindelse med udarbejdelse af VVM-redegørelse for Jammerland Bugt, kystnær havmøllepark, anvender rådgivende ingeniør Orbicon A/S i henhold til ovennævnte bekendtgørelse ved beregning af almindelig støj og lavfrekvent støj softwareprogrammet windPRO (version 3.1).

Således anfører Orbicon A/S i VVM-redegørelse, afsnit 9.7.2, side 429 følgende:

”Henholdsvis den almindelige støj og den lavfrekvente støj er beregnet ved anvendelse af softwareprogrammet windPRO (version 3.1), som beregner vindmøllestøj efter bestemmelserne i vindmøllebekendtgørelsen.”

Som grundlag for beregning i windPro (version 3.1) indgår NORD2000. Se <https://www.emd.dk/windpro/windpro-modules/environment-modules/nord2000/>.

På grundlag af oplysninger fra Sverige, hvor anden beregningsmodel anvendes, rettede adv. Brian Hebel Andersen ved skrivelse af 17. marts 2016 henvendelse til DELTA, som er medudvikler af NORD2000. DELTA har i skrivelse af 3. juni 2016 (Bilag 19) bl.a. anført følgende:

”The Nord2000 model has been validated for different applications. Various methods have been used because a direct comparison between predicted and measured noise level is sometimes not possible for practical reasons. In the case of offshore wind turbines the validation performed is described in the report “Noise from offshore wind turbines” prepared by DELTA for the Danish Ministry of the Environment, downloadable from:

<http://mst.dk/service/publikationer/publikatinsarkiv/2005/aug/noise-from-off-shore-wind-turbines/>

According to the report, and with respect of any reservations stated therein, the studies show that the Nord2000 model is found valid for modelling sound propagation and associated noise levels over water for propagation distances up to 1 km while, to the best of DELTA's knowledge, no corresponding validation has so far been made at larger distances. Until such validation is performed, the accuracy of the model for such larger distances will therefore remain uncertain”.

På sammen måde som windPRO anvender det alternative softwareprogram SoundPLAN NORD2000 som grundlag for beregning af støj. I tidligere udgave (udkast) til VVM-redegørelsen anvendtes SoundPLAN version 7.3.

I overensstemmelse med DELTAs svar har SoundPLAN i Norden, v/administrerende direktør John Klinkby i mail af 5. maj 2015 meddelt følgende:

"I had a talk with Birger Plovsing this afternoon. He told me that tunnelling is taken into account in NORD2000 (just named 'multiple reflections' in the report), but he also emphasised that NORD2000 were never meant to return exact results over multiple kilometres propagation distances".

Birger Plovsing er ansat hos DELTA og været medudvikler af NORD2000.

Det har inden for høringsperioden ikke været muligt at indhente udtalelse fra EMD International A/S som står bag windPRO.

På baggrund af ovennævnte gøres gældende,

at *Støjberegningsprogrammet/software som på nuværende tidspunkt anvendes ikke er udviklet og valideret til beregning af støj fra off-shore vindmøller over vand på distancer over 1 km.*

I 2005 udarbejdes rapport "Danish Ministry of the Environment, Environmental Protection Agency, Noise from offshore wind turbines, Bo Søndergaard and Birger Plovsing, DELTA Danish Electronics Light & Acoustics". På side 30, afsnit 3.5, anføres bl.a. følgende:

"For propagation over water at a downwind of 8 m/s at distances above 1000 m effects of multiple reflections may occur (sometimes called sound channeling or cylindrical propagation) which are not seen for sound propagating over ground. This may result in sound pressure levels of 15-20 dB over free field at large distances and low frequencies".

Det har således været kendt siden 2005, at udvikler af beregningsprogram gør opmærksom på, at program ikke angiver korrekte resultater for distance over vand på mere end 1 km. Jeg antager at Energistyrelsen er bekendt med ovennævnte rapport.

På baggrund af ovennævnte gøres det gældende,

at Miljø- og Fødevareministeriet senest ved BEK nr. 1736 af 21/12-2015 – Bekendtgørelse om støj fra vindmøller, fortsat henviser til anvendelse af støjberegningsprogram, som giver forkerte resultater for offshore vindmøller,

at Miljø- og Fødevareministeriet siden 2005 har været vidende herom og

at Energistyrelsen fortsat tillader anvendelse uden at gøre opmærksom på, at beregningsprogram ikke giver korrekte resultater.

I Sverige har man, på trods af at NORD2000 er udviklet i samarbejde mellem SINTEF (Norge), SP (Sverige) og DELTA (Danmark) og finansieret af respektive landes ministerier, erkendt at NORD2000 ikke kan anvendes.

I Sverige udarbejdedes i 2007 rapporten "KTH Vetenskap och Konst, Final report for the Swedish Energy Agency project 21597-3, Long-range sound propagation over the sea with application to wind turbine noise". Af rapporten side 5, 1. Afsnit, fremgår følgende:

"In the light of the Kyoto protocol development of large off shore wind turbine farms are currently planned or even under construction in large parts of Europe. However, to be accepted by the population this development should not add noise disturbances. Therefore, the need to establish correct and accurate models for long distance sound propagation over sea is considered urgent".

I Sverige er udviklet beregningsmetode ("parabolic equation") til beregning af støj fra offshore vindmøller, som er væsentlig mere kompleks end NORD2000 og som efterfølgende har vist sig at være væsentlig nærmere efterfølgende målte værdier. Som anført ovenfor viser erfaringer fra Sverige for både beregnede og målte værdier, at støj fra offshore vindmøller er væsentlig større end efter "dansk" beregningsmodel og i øvrigt væsentligt over grænseværdier.

I 2013 udsendes rapport "Noise Propagation over water for on-shore wind turbines, Institute of Acoustics, United Kingdom. I "Consultation Draft december 2013" side 4-5 bekræftes validiteten af den svenske model, tilrettet nyeste viden om "Cylindrial spreading".

I overensstemmelse med alt ovennævnte anføres i "Redegørelse vedrørende udbredelse af støj fra vindmøller over vand" af 2. juli 2017 fra Miljøstyrelsens referencelaboratorium for støjmålinger til Miljøstyrelsen blandt andet følgende:

- Lydudbredelsen over vand er anderledes end over land.
- Præcisionen af anvendt støjberegningsmodel over 1.000 m over vand kendes ikke.
- Støjberegningsmodellen NORD 2000 er ikke på nogen måde valideret over vand.
- Som en midlertidig løsning er valgt, at den støjberegningsmodel, som anvendes, adderer den cylindrisk udbredelse inkohærent og ikke kohærent. Førnævnte velvidende, at den midlertidige metode sandsynligvis underestimerer lydtrykniveauerne ved meget lave frekvenser. Det er netop den lavfrekvente støj, som er det generelle problem ved

vindmøller. I overensstemmelse hermed konkluderes med henvisning til målerapport fra Mathieu Boué: *"Den kohærente metode viser derfor en væsentlig bedre overensstemmelse med KTH-måleresultat end den inkohærente metode, hvilket egentligt ikke er nogen overraskelse, da KTH-kilden er lavfrekvent"*

- Det konkluderes, at *"Med udgangspunkt i de svenske erfaringer og undersøgelser bør en ændring af den danske metode ved udbredelse i større afstande over vand overvejes"*.

På baggrund af ovennævnte gøres det gældende,

- at der på trods af viden og erfaringer fra Sverige og nyeste viden fra Englands "Institute of Acoustics" og Redegørelse af 2. juli 2018 fra Miljøstyrelsens referencelaboratorium for støjmålinger mv. i VVM-rapport er anvendt beregningsprogram, som viser væsentligt lavere støj (særligt lavfrekvens støj) end i virkeligheden.
- at grænseværdier anført i BEK nr 1736 af 21/12 2015 har forrang (lex superior) i forhold til beregningsmodeller angivet i bilag 1.
- at støjberegninger anført i VVM-rapport er forkerte.
- at det ikke vides, om støj fra vindmøllerne vil overstige grænseværdier.
- at det skal dokumenteres, at støj fra vindmøllerne ikke overstiger de relevante grænseværdier, hvilket (også) betinger præcise og sikre beregninger i henhold til validerede beregningsmodeller.
- at den anvendte beregningsmodel ikke er valideret over vand, ikke er valideret over distancer som de aktuelle og ej heller med aktuel støjkildevøjde.
- at senere domstolsprøvelse, jf. lov om fremme af vedvarende energi § 66, såfremt etableringstilladelse gives, vil være påbedømmelse af JUS og ikke Energistyrelsens skøn, fordi støjgrænser er eksakte størrelser som skal dokumenteres overholdt for "Worst Case" scenario.

Overholdelse af grænseværdier i BEK nr 1736 af 21/12 2015 har sundhedsmæssig betydning for mennesker, som udsættes for støj. Derfor skal overholdelse af grænseværdier og dokumentation herfor prioriteres højt. I den sammenhæng bemærkes, at tilladt støj fra vindmøller i Danmark er væsentligt over WHO's anbefaling jfr. "WHO -Noise Guidelines for the European Region – Executive Summary (ref. /32/).

Bilag 13: Vedr. manglende lokal opbakning

"Åben dør"-reglerne har oprindeligt været anvendt i olie- og gasindustrien. I 1999 "kopieres" reglerne til lov om elforsyning. Senere i 2008 "kopieres" reglerne over i lov om fremme af vedvarende energi. "Åben dør"-reglerne er forudsat anvendt til forsøgsmøller på havet og små anlæg. Det er således korrekt, som udtalt af tidligere klima- og energiminister Rasmus Helveg Petersen til Weekendavisen 8.-12. maj 2015, at: "Ingen havde forestillet sig reglerne anvendt til store vindmølleparker".

Ved offentligt udbudte projekter, i henhold til energiaftalen marts 2012, er maksimal størrelse for en havvindmøllepark 200 MW. Der er ingen maksimal størrelse for havvindmøllepark under "åben dør". Aktuelt er projekt i Jammerland Bugt op til 240 MW.

Det samlede statslige udbud var 350 MW. Aktuelt behandles 3 projekter under "åben dør". Mejflak op til 120 MW, Omø Syd op til 320 MW og Jammerland Bugt op til 240 MW i alt 680 MW.

I forbindelse med energiaftalen marts 2012 blev det meddelt, at lokal opbakning er afgørende for opførelse af kystnære vindmøller. Manglende lokal opbakning var direkte og eneste årsag til, at bl.a. Jammerland Bugt blev udtaget ved regeringens aftale den 27. november 2012 med Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti om de 6 områder, hvor offentligt udbud er gennemført.

Der er i lov om fremme af vedvarende energi ikke regler om krav om lokal opbakning under "åben dør". Det er naturligt, fordi reglerne er forudsat anvendt til forsøgsanlæg og små projekter.

Det gøres gældende, at lov om fremme af vedvarende energi ikke har som formål at give mulighed for havvindmøllepark, som den omhandlede, og derfor ikke giver lovhjemmel herfor.

Endelig afgørelse af om lov om fremme af vedvarende energi, giver lovhjemmel for etablering af den omhandlede vindmøllepark, henhører under domstolene.

RÅDETS DIREKTIV 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (habitatdirektivet)

Habitatdirektivets formål er defineret i Art. 2. Det fremgår, at formålet bl.a. er at sikre opretholdelse af vilde dyrearter. Med henblik på opfyldelsen af formålet, udpeges bl.a. Natura 2000 områder. Disse områder er særligt beskyttede, men også foranstaltninger udenfor disse områder kan være omfattet af direktivet. Hvis en foranstaltning udenfor Natura 2000 områder kan have negativ indflydelse på en art, som er udpegningsgrundlag for Natura 2000 områder, og foranstaltningen kan have negativ indflydelse på arten i Natura 2000 områder, er foranstaltninger omfattet af direktivet. Den relevante afstand til Natura 2000 områder bestemmes af om der er risiko for negativ påvirkning. For trækfugle som Edderfugle er afstanden meget stor.

Edderfugle indgår som beskyttelsesgrundlag for Natura 2000-område 116 "Centrale Storebælt og Vresen". Afstanden til førnævnte område er ifølge VVM-redegørelse 6,7 km.

Vindmøllepark i Jammerland Bugt vil have negativ påvirkning af Edderfugle (fjerskifte og raste), som også vil kunne have negativ betydning for Edderfuglen i Natura 2000 område 116 "Centrale Storebælt og Vresen". Det bemærkes, at vurderingen skal foretages i henhold til "forsigtighedsprincippet".

Det gøres gældende, at vindmølleparken vil være i strid med Habitatdirektivet.

EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS DIREKTIV 2009/146/EF
af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle
(fuglebeskyttelsesdirektivet)

Af fuglebeskyttelsesdirektivets præambel fremgå bl.a.:

”De fuglearter, der i vild tilstand har deres naturlige ophold på medlemsstaternes område i Europa, er i vid udstrækning trækfugle, og må derfor betragtes som fælles eje. Effektiv beskyttelse af fuglene er et typisk grænseoverskridende miljøproblem, som medlemsstaterne har et fælles ansvar for”.

Edderfuglen i Jammerland Bugt er eksempelvis en trækfugl, og det er derfor et grænseoverskridende ansvar at beskytte Edderfuglen. Af fuglebeskyttelsesdirektivet Art. 2 fremgår, at medlemsstaterne skal træffe alle nødvendige foranstaltninger for opretholdelse af samtlige fuglearter, som i vild tilstand har deres naturlige ophold på medlemsstaternes område, jf. Art. 1.

Opførelse af vindmøllepark i Jammerland Bugt vil være en overtrædelse af Art. 2, fordi vindmølleparken vil medføre en risiko for, at Edderfugle-bestanden bliver formindsket, jf. ”forsigtighedsprincippet”.

Af fuglebeskyttelsesdirektivet Art. 3, stk. 2, litra b) fremgår, at beskyttelse og opretholdelse af levesteder også gælder udenfor de beskyttede områder.

Af fuglebeskyttelsesdirektivet Art. 4, stk. 2 fremgår, at medlemsstaterne skal træffe foranstaltninger i forhold til regelmæssig tilbagevendende trækfuglearter, som ikke er anført i direktivets bilag 1, i områder hvor fuglene fjerskifter og raster. Førnævnte er gældende for Edderfuglen. Derfor er vindmøllepark som den omhandlede i strid med Art. 4, stk. 2.

Af fuglebeskyttelsesdirektivet Art. 5, litra d) fremgår, at medlemsstaterne skal indføre forbud mod forsætligt at forstyrre fuglene. Vindmølleparken vil markant forstyrre Edderfuglene i periode, hvor de er mest sårbare. Det gælder i fjerskifteperioden og opfedningsperiode, hvor de spiser meget store mængder blåmuslinger.

Af fuglebeskyttelsesdirektivet Art. 13 fremgår generelt, at foranstaltninger ikke må medføre en forringelse af nuværende forhold for samtlige fuglearter omfattet af direktivet.

Vindmølleparken medfører en væsentlig forringelse.

Kollisionsrisiko for rovfugle

Der gælder en række specifikke EU-regler (jf. EU's fuglebeskyttelses- og habitatdirektiv) for beskyttelse af naturtyper og bestande af dyr og planter, som forekommer i særligt udpegede Natura-2000-områder (henholdsvis EU-fuglebeskyttelsesområder og EU-habitatområder).

De beskyttelseskrævende naturtyper og plante- og dyrebestande i områderne udgør områdernes såkaldte "udpegningsgrundlag", og dette må ikke forringes, men skal derimod opretholdes og opnå "gunstig bevaringsstatus", dvs. at naturtyperne og forekomsten af dyrebestandene ikke må gå tilbage, men skal være stabile eller i fremgang.

Kan der være tvivl om et projekt - det være sig fx etablering af broer, gasudvinding eller etablering af havvindmølleparker - vil have en negativ effekt på de beskyttede områders udpegningsgrundlag, skal der ifølge EU's regelsæt foretages en "nærmere Natura 2000 konsekvensvurdering", før staten kan tillade projektet.

Da planerne om en havvindmøllepark på størrelse med den planlagte i Jammerland Bugt blev opgivet i Sejerø Bugt i 2017, var det fordi, en nærmere Natura 2000 konsekvensvurdering ikke kunne udelukke, at der kunne være negative konsekvenser for sortandepopulationen i et nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde.

I flere sager har EU-domstolen fastslået, at såvel screeninger som nærmere Natura 2000-konsekvensvurderinger skal foretages efter "forsigtighedsprincippet", hvilket indebærer, at et projekt kun kan tillades, hvis det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at et projekt ikke vil påvirke et Natura 2000 områdes udpegningsgrundlag væsentligt.

I en konkret sag har EU-domstolen således nedlagt et principielt forbud mod etablering af et projekt beliggende over 500 km væk fra et Natura 2000 område, da det vurderedes, at en negativ effekt ikke kunne udelukkes på de dyrepopulationer, som indgik i områdets udpegningsgrundlag.

I miljøvurderingen vedrørende Jammerland Bugt Havvindmøllepark er der imidlertid ikke foretaget en nærmere Natura 2000 konsekvens vurdering af risikoen for rovfugledødsfald forårsaget af kollision med møllevingerne.

Dette må anses som en klar mangel af især to grunde. For det første fordi der i havvindmølleparkens nærhed findes ynglende havørne og fiskeørne på udpegningsgrundlaget for et nærtliggende EU-fuglebeskyttelsesområde, som pga. af deres daglige fourageringsbevægelser kan kollidere med

vindmøllerne. For det andet fordi der for nylig er fremkommet videnskabelig viden om, at vindmølleparker på havet - modsat på land - synes at have en tiltrækningseffekt på rovfugle, og kollisionsrisikoen for rovfugle derfor kan være væsentlig større, end man hidtil har antaget.

I ca. 8 km's afstand fra Jammerland Bugt Havvindmølleparkområdet findes et EU-fuglebeskyttelsesområde (F100., "Åmosen, Tissø, Halleby Å og Flasken"), som er udpeget og beskyttet, bl.a. fordi der forekommer havørne og fiskeørne i områdets udpegningsgrundlag.

På billedet herunder ses nylige fotografier af 2 havørne netop ved "Flasken", fotograf Betty Olsen

Havørn er Danmarks største fugl med et vingefang på op til 245 cm. Både havørn og fiskeørn er totalfredede ifølge både dansk lovgivning og i overensstemmelse med EU's retsregler (begge arter indgår i Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1 over fuglearter, som kræver særlig streng beskyttelse).

Det er almindelig kendt, at kollisionsrisikoen for rovfugle er markant større end for de fleste andre fuglearter. I en tysk undersøgelse er det således fundet, at 37 % af de dræbte fugle ved vindmølleparker var rovfugle, og at der heriblandt var en klar overrepræsentation af de største rovfugle arter.

Kollisionsdrab af rovfugle anses generelt for særligt alvorlige, dels fordi rovfugle har ringe reproduktionskapacitet (får små kuld, har relativt små bestande m.v.), dels fordi de er fredede.

I en tidligere sag vedrørende et lille dansk vindmølleprojekt, hvor en møllejer ønskede at erstatte tre små og ældre landvindmøller med to lidt større og ny landvindmøller ved Tåsinge, og hvor der var havørn på udpegningsgrundlaget i et nærtliggende fuglebeskyttelsesområde, blev Miljøklagenævnet involveret. Nævnet fastslog, at en tilladelse til etablering af de to nye vindmøller ikke lovligt kunne gives, før der var foretaget en nærmere Natura 2000 analyse af kollisionsrisikoen for de lokale havørne.

Vigtigheden af den form for nærmere vurderinger - især for så vidt angår vindmølleparker i havet, understreges af, at det for nylig er påvist i danske studier, at rovfugle tiltrækkes af havvindmølleparker. Dette er blevet undersøgt ved havvindmølleparken "Rødsand II", som er placeret i Østersøen mellem Lolland og Femern. Rødsand II blev opført i 2010, og felt- og radar-observationer af mere end 10.000 rovfugle blev foretaget i 2010 af eksperter fra Water and Environment ved Dansk Hydraulisk Institut og ved Institut for Bioscience ved Aarhus Universitet. Resultaterne blev publiceret i december 2016.

Studiet viser, at samtlige rovfuglearter opfatter havvindmølleparken som en ø, som de søger hen imod. Ø-effekten formodes af eksperterne at skyldes, at de trækkende fugle forveksler den massive forekomst af havvindmøller med en ø, som de søger hen mod, bl.a. fordi der ofte over øer er luft, som bevæger sig opad (termik), og som løfter fuglene op i luften.

Hidtil har vurderinger af risikoen for rovfugles kollisioner med møllevinger i høj grad været baseret på undersøgelser ved landbaserede vindmøller, som ikke på samme måder vil tiltrække fuglene.

Eksperterne konkluderer, at risikoen, for at rovfugle kolliderer med havmøllevinger, kan være markant større end hidtil antaget, og anbefaler, at man undersøger sådanne forhold nøje.

Ud over forekomsten af ynglende havørne og fiskeørne i nærheden af Jammerland Bugt Havvindmøllepark passerer også – afhængigt af vindforholdene – trækkende rovfugle fra den skandinaviske halvø ned langs Jammerland Bugt kysten om efteråret. Fuglene søger i stort tal ned mod Storebæltsbroen eller videre til Stignæs, før de forlader Sjælland i deres videre rejse mod sydvest. Disse trækkende individer og flokke af rovfugle kan også tænkes at blive tiltrukket af havvindmølleparken.

Såvel en nærmere Natura 2000 konsekvens analyse vedrørende havørne og fiskeørne på F 100 fuglebeskyttelsesområdets udpegningsgrundlag samt inddragelse af den nye viden om havvindmølleparkeres tiltrækningseffekt på rovfugle generelt mangler i miljøvurderingen, hvilket må omfattes som uacceptable mangler.

Referencer

The effect on wind power on birds and bats – a synthesis, Jens Rydell et al. Naturvårdsvaerket, 2012.

Windfarms and birds: Calculating a theoretical collision risk assuming no avoiding action. SNH Guidance. Band, W., 2000.

Using a collision risk model to assess bird collision for offshore wind-farms. Guidance. Band W., March 2012.

A review of flight heights and avoidance rates of birds in relation to offshore wind farms.

BTO Research Report No. 580, Aonghais S.C.P. Cook, Alison Johnston, Lucy J. Wright & Niall H.K. Burton. By the British Trust for Ornithology for the Crown Estate. May 2012.

Raptor Interactions with Wind Energy: Cases studies from around the World. The Journal of Raptor Research. Watson et al., Vol. 52 No.1., March 2018.

Collision risk in White-tailed eagles. Modelling kernel-based collision risk using satellite telemetry data in Smøla wind-power plant., May, R., Nygård, T., Dahl, E. L., Reitan, O., Bevanger, K., Norwegian Institute for Nature Research, Report no 692, 2011.

Efterårets rovfugletræk. Fuglehåndbogen på Nettet, 2015, (BBJ) vs. 1.0:20.07.2015).

Havørnen i Danmark – En analyse af danske havørnes habitatkrav, bestandstørrelse samt mulige fremtidige bestandsstørrelse. Michael Stabell, Dansk Ornitologisk Forening, 2005.

Pattern of migrating soaring migrants indicate attraction to marine wind farms, Henrik Skov, Mark Desholm, Stefan Heinänen, Johnny A. Kahlert, Bjarke Laubek, Niels Einar Jensen, Ramunas, Zydelis, Bo Præstgaard Jensen, Biology Letters, december 2016.

EU-retten i Danmark, Birgitte Egelund Olsen & Karsten Engsig Sørensen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2018.

The effect on wind power on birds and bats – a synthesis, Jens Rydell et al. Naturvårdsvaerket, 2012.

Bilag 17: Om støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt"

Støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" er en upolitisk miljøorganisation, der arbejder på at forhindre opsætning af havvindmøller i et antal og størrelse som foreslået i Jammerland Bugt.

Foreningen er en lokal miljøorganisation. Den arbejder ud fra devisen om, at vedvarende energi bedst udbredes med lokal opbakning.

Af vedtægter for støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" fremgår følgende af punkt. 2, 1. afsnit:

"Foreningens formål:

Foreningen er en miljøorganisation med det formål, at beskytte naturværdierne i Jammerland Bugt, herunder specielt at friholde Jammerland Bugt for havvindmøller."

Det aktuelt foreslåede monstrøse projekt har med antallet, størrelsen og øvrige gener ikke lokal opbakning, og foreningen arbejder derfor imod det aktuelt ansøgte kystnære havvindmølleprojekt, der vil fylde udsynet i hele bugten. Foreningens formål søges bl.a. opnået via afholdelse af møder, via informationsvirksomhed og via nedsættelse af arbejdsgrupper. Foreningen er som anført på ingen måde modstander af vedvarende energi. Foreningen er partipolitisk neutral.

Støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" har indsamlet over 5.390 underskrifter fra lokalbefolkningen imod det aktuelle havvindmølle-projekt og har været medvirkende til, at både Kalundborg Kommune, Danmarks Naturfredningsforening og Akademiraadet har udtrykt stor modstand mod projektet.

Foreningen har arbejdet aktivt med en lang række medier og har fået udbredt oplysninger om projektet både lokalt, regionalt og nationalt. Foreningen har haft foretræde for Folketingets Energi- og Miljøudvalg.

Støtteforeningen "Beskyt Jammerland Bugt" har mere end 500 medlemmer, herunder grundejerforeninger fra lokalområdet, medlemsliste fremgår af sidste bilag.

Yderligere oplysninger findes på:

www.jammerlandbugt.dk

og/eller hos

foreningens, grundejerforeningernes samt mange enkeltpersoners advokat Brian Hebel Andersen, Ringsted.

Bilag 18: Juridisk responsum v. Professor cand.jur. og ph.d. Bent Ole Gram Mortensen

Se de næste 22 sider.

Bent Ole Gram Mortensen

Professor, cand.jur. & Ph.D.

Grants Allé 44, 2900 Hellerup, tlf. 2437 7334, e-mail: bom@sam.sdu.dk

Responsum vedrørende retten til etableringstilladelse i forlængelse af forundersøgelsestilladelse

Indholdsfortegnelse

1. Sammenfatning	2
2. Kommissorium	2
3. Generelt om tilladelse til kystnære havvindmøller	3
3.1. Koncession efter VE-loven	3
3.2. Den treleddede tilladelsesprocedure	4
3.3. Om forundersøgelsestilladelse i almindelighed	5
4. Projektet og forundersøgelsestilladelsen	6
5. Spørgsmål 1: Giver forundersøgelsestilladelse ret til etableringstilladelse?	7
5.1. Hvad er baggrunden for forundersøgelsestilladelsen?	7
5.2. Retsgrundlaget	8
5.2.1. Om forundersøgelsesrapporten	10
5.2.2. Sagsoplysning	11
5.3. Er der et retskrav på etableringstilladelse?	12
5.3.1. Eksplicit lovgivning inkl. bekendtgørelser	12
5.3.2. Selve forundersøgelsestilladelsens ordlyd	12
5.3.3. Administrativ praksis	13
6. Spørgsmål 2: Kan almene samfundsmæssige interesser, f.eks. hensyn til lokal opbakning, turisme, visuel påvirkning af landskabet og lignende tillægges afgørende betydning?	14
6.1. De almene hensyn	15
6.2. Eksplicite hensyn i lovgivningen	15
6.3. Hensyn, der relaterer sig til forundersøgelsen	16
6.3.1. Vilkår i tilladelsen	16
6.3.2. VVM-bekendtgørelsen	17
6.4. Særlig om visuel påvirkning	17
7. Spørgsmål 3: Er det muligt for Energi-, forsynings- og klimaministeren at meddele Energistyrelsen, hvilke samfundsmæssige interesser, der generelt skal tages hensyn til?	18
8. Materiale, der er indgået i udarbejdelsen	19
Juridisk litteratur, notater mv.	20
Folkeret	21

Love, ændringslove og forarbejder.....	21
Bekendtgørelser	21
Administrative afgørelser, udtalelser mv.	22
Politiske aftaler, strategier mv.	22
Vejledninger mv.	22

1. Sammenfatning

I det følgende anføres i svaret på de tre stillede spørgsmål i forkortet og forkortet form.

Spørgsmål 1: En forundersøgelsestilladelse giver ikke automatisk ret til en etableringstilladelse.

Spørgsmål 2: Ministeren (og Energistyrelsen efter delegation) kan tillægge almene samfundsmæssige interesser vægt, forudsat at der ikke er tale om usaglige hensyn (f.eks. magtfordrejning).

Spørgsmål 3: Ministeren kan meddele Energistyrelsen, hvilke samfundsmæssige interesser, der generelt skal tages hensyn til, så længe disse blot er udtryk for lovlige hensyn.

2. Kommissorium

Ved skrivelse af 25. januar 2016 har advokat Brian Hebel Andersen adresseret problematikken om etableringstilladelse til en kystnær havvindmøllepart i Jammerland Bugt på basis af en forudgående forundersøgelsestilladelse. I den forbindelse er der stillet følgende tre relevante spørgsmål:

1. Giver forundersøgelsestilladelse ret til etableringstilladelse?
2. Kan almene samfundsmæssige interesser, f.eks. hensyn til lokal opbakning, turisme, visuel påvirkning af landskabet og lignende tillægges afgørende betydning?
3. Er det muligt for Energi-, forsynings- og klimaministeren at meddele Energistyrelsen, hvilke samfundsmæssige interesser, der generelt skal tages hensyn til?

Disse tre spørgsmål vil blive besvaret i afsnittene 5-7. De foregående afsnit 3-4 indeholder generelle perspektiver.

3. Generelt om tilladelse til kystnære havvindmøller

Statens eksklusive rettigheder til energiresourcer fra vind og vand på havet reguleres folkeretligt bl.a. af havretskonventionen.¹ Det er en generel folkeretlig antagelse, at »the land dominates the sea«.² Havretskonventionens artikel 2 fastslår kyststaterne suverænitet over søterritoriet,³ herunder »såvel lufrummet over søterritoriet som dets havbund og undergrund« - den såkaldte højhedsret. Der er som udgangspunkt tale om en fuld suverænitet, der kun begrænses af særlige folkeretlige forpligtelser, herunder skibstrafikkens ret til passage. Der er således ingen tvivl om, at kyststater folkeretligt inden for søterritoriet kan anbringe havvindmøller, blot retten til passage respekteres.

Højhedsretten kommer eksplicit til udtryk i § 22, stk. 1, 1. pkt. i VE-loven,⁴ hvorefter adgangen til at udnytte energi fra vand og vind på søterritoriet og i den eksklusive økonomiske zone alene tilkommer den danske stat.⁵ Med bestemmelsen understreges statens eksklusive ret til udnyttelse af energi fra vand og vind på bl.a. søterritoriet. Det kræver således statens tilladelse at etablere havvindmøller, herunder kystnære havvindmøller. Kommunerne har ikke kompetence på området.

3.1. Koncession efter VE-loven

VE-lovens kapitel 3 indeholder bestemmelserne for tildeling af tilladelse (koncession) til bl.a. at etablere kystnære vindmøller. Der opereres med to forskelligartede procedurer: Udbudsproceduren og åben dør-proceduren.⁶

Ved anvendelse af udbud kommer initiativet fra staten, der med udbuddet giver udtryk for et (foreløbigt) ønske om at få opstillet vindmøller i et givet område. Efter åben dør-proceduren udgår initiativet fra en privat part, der selv identificerer et område, hvor den private part ønsker at undersøge mulighederne for at opstille vindmøller.

Ressortministeren⁷ (i det følgende blot ministeren) har med hjemmel i § 22, stk. 3 udpeget arealer til statsligt udbud af havvindmølleparker.⁸ I dis-

¹ De Forenede Nationers Havretskonvention af 10. december 1982 (UNCLOS).

² *Spiermann 2006*, s. 341.

³ Se herom i søterritorielovens §§ 1-3.

⁴ Senest lovebekendtgørelse nr. 122 af 6. februar 2015 om fremme af vedvarende energi, som senest ændret ved lov nr. 1877 af 29. december 2015.

⁵ Bestemmelsen fandtes tidligere i elforsyningslovens § 13, stk. 1 (senest lovebekendtgørelse nr. 1115 af 8. november 2006). Bestemmelsen blev introduceret i elforsyningsloven med ændringslov nr. 89 af 10. februar 1998.

⁶ Betegnelsen »åben dør« er hentet fra koncessionsretten på olie- og gasområdet. Se herom i *Mortensen & Rønne 2008*, s. 215.

se områder kan der ikke søges om koncession efter åben dør-proceduren, jf. § 22, stk. 5.

Åben dør-proceduren har hidtil kun medført etablering af mindre og kystnære projekter. Energistyrelsen har således givet etableringstilladelser efter en åben dør-procedure til demonstrationsprojekter på Avedøre Holme (3 vindmøller) og Frederikshavn (6 vindmøller). Den statsejede Sund & Bælt-koncern har dog fået opsat 7 ikke-demonstrationsmøller ved Sprogø efter åben dør-proceduren. Hertil kommer de kystnære havvindmøller på Middegrund, der dog blev godkendt efter den daværende § 1, stk. 6 i elforsyningsloven og ikke den nuværende åben dør-procedure.⁹

Der er også givet forundersøgelsestilladelse til en række større projekter efter åben dør-proceduren: Mejlflak, Omø Syd og Jammerland Bugt.¹⁰ Hertil kommer et mindre projekt vedr. forsøgsmøller ved Nisum Bredning.¹¹ Det er således noget nyt, at åben dør-proceduren bliver benyttet til store havvindmølleparker. VE-loven udelukker ikke dette, og der skal ikke i dette resposum spekuleres over, hvorvidt det fra lovgivers side har været tanken, at havvindmølleparker på flere hundrede MW skulle kunne etableres uden om de planlagte statslige udbud.

3.2. Den treleddede tilladelsesprocedure

I lighed med undergrundsloven¹² opererer VE-loven for så vidt angår kystnære havvindmøller med en treleddet tilladelsesprocedure:¹³

- Forundersøgelsestilladelse, jf. VE-lovens § 23, stk. 4.
- Etableringstilladelse, jf. VE-lovens § 25.
- Idrifttagningstilladelse (elproduktionstilladelse), jf. VE-lovens § 29.

Hertil kommer et eventuelt bevillingskrav efter elforsyningslovens § 10, stk. 1.

⁷ Senest klima-, energi- og bygningsministeren.

⁸ Ministerens skrivelse af 16. april 2012 til Energistyrelsen, j.nr. 2012-2366.

⁹ På daværende tidspunkt var den nye elforsyningslov (lov nr. 375 af 2. juni 1999) endnu ikke trådt i kraft.

¹⁰ Se Energistyrelsens hjemmeside på www.ens.dk/undergrund-forsyning/vedvarende-energi/vindkraft-vindmoller/havvindmoller/idsatte-parker-nye

¹¹ Se også *Energistyrelsen 2011*, s. 6.

¹² Undergrundsloven regulerer bl.a. koncessionsrettighedstildelingen til olie- og gasfelter i den danske del af Nordsøen.

¹³ På undergrundsområdet består tredelingen af en forundersøgelsestilladelse, en efterforskningstilladelse og en indvindingstilladelse.

Det er vigtigt at skelne mellem udbuds- og åben dør-proceduren. Når staten initierer et udbud i et specifikt område, så må forventningen være, at staten gerne vil have vindmøller der, medmindre der dukker uventede væsentlige hindringer op. Under åben dør-processen kan der ikke på forhånd (ved ansøgning om forundersøgelse) være en formodning for, at staten ønsker en vindmøllepark netop der.

3.3. Om forundersøgelsestilladelse i almindelighed

Åben dør-proceduren medfører, at der er mulighed for at ansøge om en forundersøgelsestilladelse uopfordret, dvs. uden at der er indledt en egentlig budrunde. Forundersøgelsestilladelsen gives efter åben dør-proceduren som en offentligretlig tilladelse, hvor staten optræder som myndighed.¹⁴ Dette er i modsætning til udbudsproceduren, hvor staten også optræder i rollen som ordregiver og indgår i et gensidigt forpligtende aftaleforhold med virksomheden bag det vindende bud.¹⁵

Der er ingen begrænsninger i, hvem der kan søge om forundersøgelsestilladelse,¹⁶ eller for hvilket område på søterritoriet eller i den eksklusive økonomiske zone der kan søges. I modsætning til udbudsproceduren er der begrænset offentlighed i forbindelse med en åben dør-procedure. Således sker der som udgangspunkt ingen offentliggørelse af ansøgninger modtaget efter åben dør-proceduren.

Det fremgår ikke af lovteksten, hvorvidt ministeren (efter delegation: Energistyrelsen) har pligt til at offentliggøre indkomne ansøgninger. Af de specielle bemærkninger til lovforslag L 108/2008 (elforsyningsloven) fremgår dog tydeligt, at der ikke foreligger en sådan pligt. Noget egentligt forbud mod offentliggørelse heraf fremgår dog heller ikke. Noget sådant kan næppe heller udledes af de almindelige forvaltningsretlige regler om tavshedspligt.

I den tidligere elforsyningslovs § 14 inkluderede åben dør-proceduren, at der forend meddelelse af forundersøgelsestilladelse skulle ske »offentliggørelse af en modtaget ansøgning, hvor andre interesserede parter opfordres til at indgive ansøgning«. Denne procedure er ikke videreført.

Om de særlige regler om forsøgsområder, se ovenfor under afsnit 2.3.2.

Der er ikke nogen pligt til at give forundersøgelsestilladelse. Energistyrelsen kan således undlade at give tilladelse af alle saglige grunde, herunder at området ønskes reserveret til senere brug. Energistyrelsen er i administrationen af højhedsretten dog underlagt det almindelige for-

¹⁴ Se i øvrigt *Mortensen 2011*, s. 52 ff.

¹⁵ Se i øvrigt de specielle bemærkninger til L 108/2008 (§ 13).

¹⁶ Der er dog ville krav til den fornødne tekniske og finansielle kapacitet, jf. VE-lovens § 23, stk. 4.

valtningsretlige ligebehandlingsprincip og EU-rettens generelle principper (f.eks. ligebehandling og proportionalitet).

Inden der gives forundersøgelsestilladelse efter en åben dør-ansøgning foretager Energistyrelsen en høring af andre myndigheder med henblik på at afdække, om andre samfundsmæssige interesser kan blokere for den ansøgte placering. Denne myndighedshøring reducerer risikoen for, at projektet senere må stoppes af hensyn til andre interesser. Princippet betegnes normalt som one-stop-shop og anses normalt som et element, der er med til at begrænse bureaukratiet omkring etablering af havvindmølleparker.¹⁷ Der sker således en vis afdækning af eventuelle barrierer for at opstille en havvindmøllepark, men kun i form af en begrænset sagsoplysning. Der foretages f.eks. ikke høring af private parter, brancheorganisationer, NGO'er eller lignende.

I stedet for at indkalde ansøgninger til et område, hvortil der er indgivet en åben dør-ansøgning, anvendes et »først til mølle«-princip. Indgives der flere ansøgninger til samme område, gives tilladelsen til den, der er først i tid. Heri ligger efter ordlyden af VE-lovens § 23, stk. 4, at tilladelsen gives til den, »som først fremsender en ansøgning, der dokumenterer opfyldelse af betingelserne herfor.« Da Energistyrelsen ikke er forpligtet til at give en forundersøgelsestilladelse, indebærer bestemmelsen reelt et forbud mod at give tilladelsen til den senere ansøger, hvis den første ellers opfylder betingelserne. Det vil formodentlig gælde, selv hvor Energistyrelsen har saglige grunde til at foretrække den senere ansøgning. Det er således tænkeligt, at der efter forundersøgelsestilladelsens udstedelse fremkommer et bedre projekt.

4. Projektet og forundersøgelsestilladelsen

Forundersøgelsestilladelsen af 17. juni 2014 vedrører et projekt om etablering af 40-80 vindmøller á 3-7 MW med en totalhøjde på eventuelt over 150 m og en samlet kapacitet på 120-240 MW ud for kysten af Kalundborg Kommune på Vestsjællands kyst. Forundersøgelsesområdet omfatter et område i Jammerland Bugt syd for Kalundborg by. Tilladelsen er givet med hjemmel i VE-lovens dagældende lovebekendtgørelse nr. 1330 af 25. november 2013, § 22 og 23, stk. 4.

Etablering af ca. 500 MW kystnære havvindmøller frem til 2020 var en del af den energipolitiske aftale fra 2012. De 500 MW er senere reduceret til 350 MW i vækstpakken.¹⁸ Det fremgår, at etableringen skal ske på 6 udbudte områder.¹⁹ Jammerland Bugt er ikke blandt de 6 udpegede områder.²⁰

¹⁷ Se f.eks. *Deloitte 2011*, s. 13 og 17.

¹⁸ Aftale af 14. juli 2014 om tilbagerulning af forsyningssikkerhedsafgiften mv. og lempelser af PSO.

¹⁹ *Energistyrelsen 2012a*.

Forinden udpegningen af de 6 områder, var Jammerland Bugt dog med i en indledende screening.²¹ De 6 områder blev angiveligt udpeget bl.a. på grundlag af kommunal opbakning: »Forud for udpegningen var der gennemført en offentlig høring af screeningsrapporten, og der blev kun medtaget områder, hvor der var kommunal opbakning.«²²

Forundersøgelsestilladelsen til Jammerland Bugt er således givet på baggrund af den såkaldte åben-dør procedure, og indgår dermed ikke i den politisk bestemte udbygning med havvindmøller, der udelukkende er baseret på udbudsproceduren.

5. Spørgsmål 1: Giver forundersøgelsestilladelse ret til etableringstilladelse?

Med henblik på at besvare spørgsmålet gennemgås først baggrunden for forundersøgelsestilladelsen, dernæst retsgrundlaget for til sidst at besvare selve spørgsmålet,

5.1. Hvad er baggrunden for forundersøgelsestilladelsen?

Når man laver en særskilt forundersøgelsestilladelse i forhold til havvindmøller, så skyldes det dels, at myndigheden har behov for at få sagen oplyst, dels at man derved kan lave en omkostningsfordeling mellem myndighed og ansøger i en ansøgningssag.

Af VE-lovens § 23, stk. 4, følger at »Ved ansøgning uden for udbud kan klima-, energi- og bygningsministeren give tilladelse til forundersøgelser til områder, hvor udnyttelse af energi vurderes relevant, jf. § 22, og ansøgeren skønnes at have den fornødne tekniske og finansielle kapacitet til at gennemføre forundersøgelserne«.

Der er således to kriterier, som man må formode er undersøgt og opfyldt forinden forundersøgelsestilladelsen bliver givet:

- At udnyttelse af energi vurderes relevant i det pågældende område.
- At ansøgeren skønnes at have den fornødne tekniske og finansielle kapacitet.

Det første element om at udnyttelsen af energi er relevant i det pågældende område må antages at omfatte overordnede anskuelser. Kravet indebærer, at der ikke må gives tilladelse, hvis etablering af produktionsanlæg på forhånd

²⁰ Bornholm, Smålandsfarvandet, Sejerø Bugt, Sæby, Vesterhav Syd og Vesterhav Nord.

²¹ Havmølleudvalget 2012.

²² Energistyrelsens hjemmeside på: www.ens.dk/undergrund-forsyning/vedvarende-energi/vindkraft-vindmoller/havvindmoller/kystnaere-havmølleparke-10

må anses for udelukket.²³ Relevansbestemmelsen fandtes oprindeligt i elforsyningslovens § 13, stk. 3. Af de specielle bemærkninger hertil fremgår:²⁴

»Af det foreslåede stk. 3 fremgår det, at arealet for undersøgelserne efter ministerens vurdering skal være relevant, og der gives således ikke tilladelse, hvis etablering af produktionsanlæg på forhånd må anses for udelukket, f.eks. pga. af hensyn til miljø, sikkerhed, skibsfart, fiskeri m.v. Ansøgning kan således afslås, såfremt ministeren efter en konkret vurdering finder, at betingelsen om relevans ikke er opfyldt.«

Når der gives forundersøgelsestilladelse, ligger der således heri en formodning for, at en senere etablering ikke på forhånd er udelukket. Bag denne bestemmelse ligger et retsøkonomisk rationale. Der er ingen grund til, at hverken myndighed eller ansøger skal have yderlige omkostninger, hvis en tilladelse på forhånd kan udelukkes.

På tidspunktet for forundersøgelsestilladelsen er der typisk ikke lavet VVM, jordbundsprøver mv. De elementer, der ved denne senere sagsoplysning kommer frem, kan således ikke falde ind under forhåndsformodningen om, at de ikke på forhånd kan udelukke en etableringstilladelse. Der kan således ikke være taget stilling hertil i forundersøgelsestilladelsen.

Forinden der gives en forundersøgelsestilladelse, sendes ansøgningen i høring hos relevante myndigheder med ressortinteresser på havet samt berørte kommuner.²⁵ Naturstyrelsen vil bl.a., inden forundersøgelsestilladelsen udstedes, lave en foreløbig vurdering af projektets visuelle indflydelse på kyststrækningen med udgangspunkt i beskrivelsen af projektet. En mere konkret vurdering i form af en visualiseringsrapport udfærdiges dog først som led i forundersøgelserne.²⁶

5.2. Retsgrundlaget

Særligt to paragraffer i VE-loven påkalder sig opmærksomhed:

§ 24. Når forundersøgelserne er afsluttet, indsendes en forundersøgelsesrapport til klima-, energi- og bygningsministeren, som tager stilling til, om forundersøgelsesrapporten kan godkendes. Godkendes denne, har ansøgeren ret til udnyttelse af den god-

²³ Det vil ikke være i overensstemmelse med god forvaltningsskik, hvis Energistyrelsen tillod en forundersøgelse, hvis det på forhånd kunne afvises, at der kunne gives etableringstilladelse. Derved ville ansøger blot forgæves blive påført en række forgæves udgifter til forundersøgelse.

²⁴ L108 som fremsat den 12. marts 2008.

²⁵ Se Energistyrelsens hjemmeside på www.ens.dk/undergrund-forsyning/vedvarende-energi/vindkraft-vindmoller/havvindmoller/aaben-doer-ordningen/aaben#Åben-dør-proceduren

²⁶ Se hertil Energi-, Forsynings- og Klimaministerens svar af 25. februar 2016 til EFK-udvalget på spørgsmål 114, j.nr. 2016-1373.

kendte forundersøgelsesrapport efter bestemmelserne i stk. 2-4.

Stk. 2. Inden 3 måneder efter godkendelse af forundersøgelsesrapporten skal ansøgeren meddele, om denne ønsker at opføre et produktionsanlæg på lokaliteten. Med klima-, energi- og bygningsministerens tilladelse kan retten til at udnytte en forundersøgelsestilladelse inden for samme frist overdrages til en anden.

Stk. 3. Modtager klima-, energi- og bygningsministeren et tilsagn som angivet i stk. 2, fastsættes en frist for modtagelse af ansøgning om etableringstilladelse efter § 25. Der kan endvidere stilles krav om sikkerhedsstillelse for gennemførelse af projektet.

Stk. 4. Modtager klima-, energi- og bygningsministeren ikke rettidigt et tilsagn omfattet af stk. 2, eller overholdes en frist efter stk. 3 ikke, kan ministeren uden vederlag til ansøgeren stille forundersøgelsesrapporten til rådighed for andre.

§ 25. Etablering af elproduktionsanlæg, der udnytter vand og vind, med tilhørende interne ledningsanlæg på søterritoriet og i den eksklusive økonomiske zone samt væsentlige ændringer i bestående anlæg kan kun foretages efter forudgående tilladelse fra klima-, energi- og bygningsministeren.

Stk. 2. Tilladelserne meddeles til ansøgere, der har ret til at udnytte en forundersøgelsestilladelse efter § 24, stk. 1, 2 eller 4, og som skønnes at have den fornødne tekniske og finansielle kapacitet.

Stk. 3-4. Udeladt.

VE-lovens §§ 24 og 25 står uforandret fra lovens indførelse ved lov nr. 1392 af 27. december 2008. Der er således heller ikke sket ændringer mellem den lovbekendtgørelse (lovbek. 1330/2013), hvorefter forundersøgelsestilladelsen er udstedt, og den nuværende lovbekendtgørelse (lovbek. 122/2015).

Bestemmelserne i VE-lovens § 24 og § 25 er en videreførelse af de tidligere bestemmelser i elforsyningslovens § 15, som senest affattet ved ændringslov nr. 503 af 17. juni 2008. Af bemærkningerne til denne ændringslov²⁷ fremgår følgende:

»Til § 15

Bestemmelsen i § 15 indeholder forslag om en ny procedure for behandling af resultatet af forundersøgelser. Bestemmelserne gælder for såvel behandling af forundersøgelser efter udbud som efter ansøgning.

Efter forslaget til stk. 1 skal der, når forundersøgelsen er afsluttet, tages stilling til om rapporten herfra kan godkendes. I praksis vil der ske det, at Energistyrelsen som VVM-myndighed vil sende rapporten i høring hos en række myndigheder m.v. og herefter tage stilling til de indkomne høringssvar. Godkendelsen består således i en sikring af, at undersøgelserne opfylder de stillede krav, og at resultatet heraf ikke gør en udbygning med energianlæg betænkelig ud fra miljømæssige eller andre planlægningsmæssige forhold. Hvis forundersøgelsen peger på alvorlige betænkeligheder ved en udbygning, kan der således træffes afgørelse om, at forundersøgelsesrapporten ikke kan godkendes med henblik på etablering af anlæg på den pågældende lokalitet.

Godkendes forundersøgelsesrapporten derimod, har ansøgeren efter forslaget til stk. 2 tre måneder til at afgøre, om denne ønsker at opføre et produktionsanlæg eller evt. overdrage muligheden herfor til en anden. Hensigten hermed er dels at sikre, at der sker en samlet stillingtagen til forundersøgelsen, dels at det herefter hurtigt afklares,

²⁷ Lovforslag L108 som fremsat den 12. marts 2008.

om ansøgeren enten selv vil opføre et produktionsanlæg – eller evt. vil overdrage muligheden herfor til en anden. Overdragelsen skal godkendes af ministeren, som herved sikrer, at overdragelsen sker til en virksomhed m.v., som ville kunne opnå etablerings- og produktionstilladelse efter bestemmelserne i §§ 16 og 18. Ved de foreslåede frister undgås, at egnede områder ligger ubenyttede hen i længere perioder.

...

Til § 16

I forslaget til ny affattelse af § 16 om etableringstilladelse er der kun foretaget få ændringer.

Stk. 1 og 2 svarer til den nuværende bestemmelse i § 16, stk. 1, bortset fra, at det nu som konsekvens af godkendelsesordningen i § 15 gøres til et krav for modtagelse af etableringstilladelse, at ansøgeren er berettiget til at udnytte en godkendt forundersøgelsestilladelse.

...«

5.2.1. Om forundersøgelsesrapporten

Som det fremgår af lovteksten såvel som af bemærkningerne er *forundersøgelsesrapporten* et afgørende element. Godkendes denne, erhverver forundersøgelsestilladelseshaver en ret til at indlevere en ansøgning om etableringstilladelse, jf. VE-lovens § 24, stk. 1, jf. stk. 2-4. Dermed sikres det, at den, der har bekostet forundersøgelsestilladelsen, rent faktisk også sikres første ret til eventuelt at få en etableringstilladelse, jf. i øvrigt VE-lovens § 25, stk. 2. Dette gælder også, selv om projektet ikke nødvendigvis er det optimale på det sted.

I Energistyrelsens Rammer for kystnære havmøller og mindre havmølleparker, april 2011, s. 5 udtrykkes det således: »Denne procedure gælder også for et projekt, som måske ikke er optimalt eller hensigtsmæssigt placeret i forhold til f.eks. vindforhold, eller hvor der ikke er taget hensyn til visuelle forhold. Den, der først søger om opstilling af havmøller i et område, får retten til at udnytte dette om muligt ('først til mølle'). Dette vil være gældende, så længe det kan dokumenteres, at der er fremdrift i projektet, også selv om et bedre projekt bliver foreslået umiddelbart efter.«

Først til mølle-princippet kommer også til udtryk i VE-lovens § 23, stk. 4, sidste pkt.: »Søger flere tilladelse for samme område, gives tilladelse til den, som først fremsender en ansøgning, der dokumenterer opfyldelse af betingelserne herfor.«

Derimod indeholder VE-lovens § 24 ikke en automatik mellem forundersøgelsestilladelse og etableringstilladelse. Der er således ikke indbygget noget tilsagn om en senere etableringstilladelse.²⁸ Det ligger netop i systemet med

²⁸ Der er i overensstemmelse med retstilstanden for kulbrintekoncessioner, hvor en forundersøgelsestilladelse heller ikke indebærer et tilsagn til efterfølgende aktiviteter, jf. undergrundslovens § 3. Se hertil *Sandroos 2012*, s. 81. Tilsvarende gælder den grønlandske råstoflov, jf. dennes § 15. Se hertil *Sandroos 2015*, s. 118. Dette gælder, selv om lovteksten ikke eksplicit anfører, at der ikke er nogen automatik mellem forundersøgelsestilladelse og den senere efterforskningstilladelse.

den forundersøgelsestilladelse, at der ikke kan være en automatik til en eksklusiv licens til etablering men kun en forrang (først til mølle).

Det er herefter spørgsmålet, at en godkendt forundersøgelsesrapport giver ret til etableringstilladelse. Ordlyden i VE-lovens § 25, stk. 2 kunne lede tanken hen herpå:

»Tilladelserne meddeles til ansøgere, der har ret til at udnytte en forundersøgelsestilladelse efter § 24, stk. 1, 2 eller 4, og som skønnes at have den fornødne tekniske og finansielle kapacitet.«

Ordlyden havde været klarere, såfremt der havde stået »Tilladelserne *skal* meddeles til ansøgere« eller »Tilladelserne *kan kun* meddeles til ansøgere«.

En ubetinget ret til etableringstilladelse kan på forhånd afvises, allerede fordi lovteksten opstiller et kriterium om »den fornødne tekniske og finansielle kapacitet«. Der vil givet også kunne findes andre saglige hensyn, der ikke har været en del af forundersøgelsesrapporten.

5.2.2. Sagsoplysning

Forundersøgelsesrapporten er i lighed med resultaterne af forundersøgelsen i almindelighed et led i en almindelig forvaltningsmæssig sagsoplysning. Det følger af den almindelige officialmaksime, at offentlige myndigheder er forpligtiget til at oplyse en sag, før der træffes afgørelse.²⁹ I ansøgningssager efter åben dør-proceduren er en del af sagsoplysningen ved *lex specialis* overladt til ansøger.

Ud fra sagens oplysning, herunder forundersøgelsesrapporten, kan myndigheden beslutte, hvorvidt sagen skal videreføres, hvilket konkret vil sige at åbne mulighed for at der kan indgives ansøgning om etableringstilladelse. Dette sker konkret ved enten at godkende forundersøgelsesrapporten eller ikke godkende forundersøgelsesrapporten.

Det kan undre, at man ikke blot afgør sagen i forbindelse med en tilladelse eller et afslag på baggrund af en ansøgning om etableringstilladelse. Systemer med godkendelse af forundersøgelsestilladelse understøtter dog et først til mølle-princip og sikrer, at den ansøger, der har bekostet forundersøgelsen, også kommer i første række. Desuden kan der fremføres retsøkonomiske betragtninger for en godkendelse af en forundersøgelsesrapport. Der er ingen grund til, at ansøger yderligere skal bekoste en ansøgning om etableringstilladelse, og at myndigheden skal behandle denne, hvis sagsoplysningen i forbindelse med forundersøgelsen viser, at myndigheden efterfølgende vil afslå en ansøgning om etableringstilladelse.

²⁹ Se f.eks. *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 173, *Fenger 2013*, s. 492 ff., *Revsbech, Nørgaard & Garde 2014*, s. 145 ff., *Bønsing 2013*, s. 141 ff. og *Rønsholdt 2014*, s. 379 ff. Se også FOB 2011.5-3.

5.3. Er der et retskrav på etableringstilladelse?

Det fremføres ofte, at der er en automatik mellem forundersøgelsestilladelse og etableringstilladelse sådan at forstå, at ansøger har en berettiget forventning om etableringstilladelsen, såfremt der ikke fremkommer noget gravevende under forundersøgelsen. Denne forventning kan have basis i følgende:

- EksPLICIT lovgivning inkl. bekendtgørelser.
- Selve forundersøgelsestilladelsen.
- Administrativ praksis.

5.3.1. EksPLICIT lovgivning inkl. bekendtgørelser

Som anført ovenfor under afsnit 5.2. er der ingen eksPLICIT ret til etableringstilladelse knyttet til udstedelse af en forundersøgelsestilladelse.

5.3.2. Selve forundersøgelsestilladelsens ordlyd

I det øjeblik en virksomhed modtager en tilladelse fra en offentlig myndighed, vil virksomheden have en berettigede forventning om at kunne indrette sig på tilladelsen inkl. dennes vilkår. For at en forventning skal være berettiget, skal der dels være tale om en subjektiv forventning, dels skal den objektivt være berettiget.³⁰

I forundersøgelsestilladelsen er der eksPLICIT anført, at der ikke nødvendigvis kan påregnes at blive givet etableringstilladelse:

»Energistyrelsen har med denne tilladelse til forundersøgelser ikke taget endelig stilling til ansøgningens forslag til den konkrete udformning af projektet, herunder forslag til udformning og placering af vindmøllerne, nettilslutninger og tidsplan. Resultatet af VVM-høringen kan nødvendiggøre, at projektet helt eller delvist må ændres i forhold til det ansøgte, eller at projektet ikke kan gennemføres.«

Det synes således klart, at selve ordlyden af forundersøgelsestilladelsen ikke kan give en objektiv berettiget forventning om en senere etablerings- og ibrugtagningstilladelse.

Berettigede forventninger er tæt knyttede til et indrettelsessynspunkt. I hvilket omfang har en adressat for en begunstigende forvaltningsakt indrettet sig på udnyttelsen af en tilladelse? I det konkrete tilfælde, i hvilket omfang betyder en forundersøgelsestilladelse, at tilladelseshaver indretter sig på en senere etablering af en havvindmøllepark? Herom kan indehaveren af en forundersøgelsestilladelse nok have forhåbninger, men da resultatet af forundersøgelserne i sagens natur ikke er kendt på forhånd, kan en adressat til en forundersøgelsestilladelse ikke ved modtagelsen heraf have en beretti-

³⁰ Om berettigede forventninger, se *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 292. og *Garde m.fl. 2009*, s. 437 f.

get forventning om at kunne *etablere* havvindmøllerne. Den berettigede forventning består i at have førsteret til en eventuel etablerings- og elproduktionsstilladelse, jf. i øvrigt ovenfor under afsnit 3.3.

5.3.3. *Administrativ praksis*

Forvaltningen er i et vist omfang bundet af den administrative praksis. Det følger af lighedsgrundsætningerne.³¹ Særligt vedrørende praksis i skønsspørgsmål, har forvaltningen dog mulighed for at foretage en generel praksisændring. Det kan f.eks. være en ændret vægtning af forskellige hensyn. Ændringerne skal dog ligge inden for lovens rammer, og at den er saglig. Det er de enkeltstående fravigelser fra sin egen fulgte praksis, der vil være i strid med lighedsgrundsætningen. Dog kan en fravigelse konkret begrundes i saglige omstændigheder for den pågældende sag.³² To sager om kystnære havvindmøller er næppe helt ens. Eksempelvis er der stor forskel på, om kystnære havvindmøller bliver etableret ud for tekniske anlæg som havne og broer (eksempelvis Sprogø og Middelgrunden), eller om havvindmøllerne bliver etableret ud for en kyststrækning med et mere uberørt landskabsmæssigt indtryk.

Det er kun i begrænset omfang opsat havvindmøller efter åben dør-proceduren. Tidligere har kystnære havvindmøller da også været anset for en undtagelse.

I Energiklagenævnets afgørelse af 29. januar 2003 om tilladelse til etablering af 4 vindmøller på søterritoriet ved Grenå Havn fandtes Energistyrelsen praksis vedrørende kystnære havvindmølleparker at være saglig og inden for lovens rammer. Efter denne praksis accepteredes *kystnære havvindmølleparker* kun undtagelsesvis. Der skulle foreligge en særlig landskabelig og funktionel begrundelse herfor. Desuden skulle en konkret vurdering påvise, at projektet har underordnet betydning for de landskabelige forhold og ikke ville påvirke områder med væsentlige kulturspor eller marinebiologiske og geologiske interesser. Det fremgår ikke eksplicit af lovgivningen, at denne praksis skulle være forladt i forhold til kystnære havvindmøller efter åben dør-proceduren.

I Energistyrelsens Rammer for kystnære havmøller og mindre havmølleparker, april 2011, s. 5 anføres det: »Er der på den anden side meddelt forundersøgelsestilladelse, og viser forundersøgelserne, at opstilling af vindmøller er mulig, har ansøgere krav på at modtage etableringstilladelse.« Det fremgår ikke, hvad udtrykket »er muligt« dækker over, ud over, at det refererer til noget, som forundersøgelsen måtte vise.

Særligt i forbindelse med Mejl Flak-projektet (Havvind Århus Bugt-HÅB) kan man finde udsagn om Energistyrelsens praksis på området:

³¹ Om lighedsgrundsætningerne, se bl.a. *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 292 ff. og *Garde m.fl. 2009*, s. 250 ff.

³² Se herom i *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 42 og *Garde m.fl. 2009*, s. 253.

»Energistyrelsen godkendte d. 28. juli 2014 forundersøgelsesrapport vedrørende havmølleparken Mejl Flak i Århus Bugt. Godkendelsen af forundersøgelsesrapporten betyder ikke, at Energistyrelsen har taget stilling til etablering af det konkrete projekt, men at HÅB har opfyldt deres forpligtelser i forhold til at udarbejde et dækkende sæt af forundersøgelser jf. VE-loven og VVM-bekendtgørelsen.«³³

Det er således indbygget i systemet med en forundersøgelsestilladelse, at forundersøgelsestilladelsen gives på et tidspunkt, hvor sagen er utilstrækkelig oplyst til, at pågældende myndighed kan give en tilladelse. Pligten til at oplyse en sag, før der træffes afgørelse følger såvel generelt af officialmaksimen,³⁴ som mere konkret af kravet om VVM i VE-lovens § 26 og den tilhørende bekendtgørelse.³⁵ Det bemærkes, at officialmaksimen er udtryk for en såkaldt garantiforskrift.³⁶

6. Spørgsmål 2: Kan almene samfundsmæssige interesser, f.eks. hensyn til lokal opbakning, turisme, visuel påvirkning af landskabet og lignende tillægges afgørende betydning?

Hvilke lovlige (saglige) hensyn, der kan indgå i en forvaltningsafgørelse, fremgår ikke eksplicit af VE-loven eller underliggende bekendtgørelser. Der findes heller ikke nogen eksplicit afskæring af visse hensyn, hverken i lovteksten eller i dens forarbejder. Således er man nødsaget til at foretage en almindelig fortolkning af loven og dens forarbejder.³⁷

Som udgangspunkt er ministeren (og dermed Energitilsynet) tillagt et vidt skøn. Dette understøttes af den brede formålsbestemmelse, jf. nedenfor under afsnit 6.2. Energistyrelsen har af det administrative rekursystem da også tidligere været tillagt en betydelig skønsfrihed.

Det administrative rekursorgan Energiklagenævnet har tillagt Energistyrelsen »et ganske vidt skøn« i en sag, der blev ført efter de tidligere regler i elforsyningsloven: »Det fremgår dog af bekendtgørelse nr. 815, at VVM-vurderingen skal påvise, beskrive og vurdere et projekts direkte og indirekte virkninger på bl.a. mennesker, fauna, flora, klima og landskab. Energiklagenævnet finder på baggrund af disse regler, og på baggrund

³³ Se Energistyrelsens hjemmeside på www.ens.dk/undergrund-forsyning/vedvarende-energi/vindkraft-vindmoller/havvindmoller/idriftsatte-parker-nye#Jammerland

³⁴ Også betegnet som official- eller undersøgelsesprincippet. Se herom i *Erhvervsforvaltningsret*, s. 169 ff. og *Garde m.fl. 2009*, s. 329 ff.

³⁵ Bekendtgørelse nr. 68 af 26. januar 2012 om vurdering af virkning på miljøet (VVM) ved projekter om etablering m.v. af elproduktionsanlæg på havet.

³⁶ Se om garantiforskrifter i *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 418 f. og *Garde m.fl. 2009*, s. 439 f.

³⁷ Se generelt om inddragelse af hensyn i *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 282 ff.

af elforsyningslovens § 1, hvoraf fremgår, at formålet med loven er at sikre, at landets elforsyning tilrettelægges og gennemføres i overensstemmelse med hensynet til bl.a. miljø, fremme af bæredygtig energianvendelse og anvendelse af vedvarende og miljøvenlige energikilder, at hensyn til miljø i bred forstand skal inddrages ved vurderingen af den nærmere placering af elproduktionsanlæg efter elforsyningslovens §§ 16 og 17. Energiklagenævnet finder det endvidere naturligt, at hensynet til sejladsikkerhed indgår i den nærmere afvejning. Energiklagenævnet finder, at Energistyrelsen under varetagelse af disse hensyn er tillagt et ganske vidt skøn med hensyn til placeringen af havvindmølleparken.³⁸

Det må forventes, at også domstolene vil acceptere denne vide skønsmarginal. Således er det traditionelle udgangspunkt en legalitetsprøvelse, hvor domstolene ikke prøver forvaltningens skønsmarginal, men alene prøver efterlevelsen af de retlige rammer for udøvelse af skønnet.³⁹

6.1. De almene hensyn

En række hensyn betegnes som de almene hensyn, og disse vil det generelt være lovlige at inddrage, medmindre inddragelsen heraf eksplicit er afskåret.

Under sådanne hensyn hører bl.a. varetagelse af internationale forpligtigelser, herunder på miljøområdet. Endvidere er hensynet til borgernes retsbeskyttelse som udgangspunkt et lovligt kriterium. Det samme gælder hensynet til at undgå værdispil.

Berettigede forventninger henhører også under de almene hensyn. Se herom i afsnit 5.3.2. ovenfor.

6.2. Eksplicitte hensyn i lovgivningen

Formålsbestemmelsen i VE-lovens § 1 er bredt formuleret. Således anføres det, at formålet er at »fremme produktion af energi ved anvendelse af vedvarende energikilder i overensstemmelse med *klima- og miljømæssige samt samfundsøkonomiske hensyn*« (min fremhævelse). Under disse tre hensyn, kan mange almene samfundsmæssige interesser indfortolkes. Under samfundsøkonomiske hensyn ligger således naturligt erhvervsmæssige interesser som turisme. Under miljømæssige interesser ligger naturligt visuel påvirkning af landskabet.

Desuden må det antages, at formålsbestemmelsen ikke i sig selv indskrænker, hvilke lovlige og saglige hensyn, der kan tillægges vægt. Det fremgår således ikke af lovforslagets bemærkninger, at formålsbestemmelsen skulle have en selvstændig retlig funktion.

³⁸ Energiklagenævnets afgørelse af 20. oktober 2008, j.nr. 1011-5, s. 20.

³⁹ *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 408 samt Garde m.fl. 2009, s. 354 og 388 ff.

Således anføres det i Justitsministeriets vejledning om lov kvalitet, at det bør »... afklares i lovforslagets bemærkninger, hvis meningen med formålsbestemmelsen undtagelsesvist er, at den skal have en selvstændig retlig funktion ved f.eks. at kunne have betydning for fortolkningen af lovens øvrige bestemmelser.«⁴⁰

Saglige interesser, som f.eks. lokal opbakning må således også kunne indgå i afvejningen af hensyn. Det bemærkes da også, at der tilsyneladende har været lagt vægt på kommunal opbakning i forbindelse med udpegning af de 6 områder, der er sendt i udbud med henblik på etablering af kystnære havvindmøller. Dette hensyn må også være saglige i forbindelse med en afgørelse efter åben dør-proceduren.

6.3. Hensyn, der relaterer sig til forundersøgelsen

De krav som indehaveren af forundersøgelsen skal leve op til fremgår primært af

- Vilkår i tilladelsen.⁴¹
- VVM-bekendtgørelsen.⁴²

Disse krav er de primære i forbindelse med eventuel udstedelse af etableringstilladelse. Kravene vedrører

6.3.1. Vilkår i tilladelsen

Forundersøgelsestilladelsen af 17. juni 2014 indeholder en række vilkår vedrørende forhold, der skal undersøges. Disse forhold må antages et kunne på indvirkning på den eventuelle etableringstilladelse.

Vilkårene omfatter bl.a. hensyn til:

- Internationale naturbeskyttelsesområder.
- Hensynet til fiskeri.
- Påvirkning af kystmorfologi og hydrografi.
- Trækfugle og truede arter.
- Bundfauna- og bundflora og deres fødegrundlag.
- Påvirkning af radar på Storebælt og Sjællands Odde.
- Sejlads.
- Produktionstab på eksisterende vindmøller.

Der er endvidere krav om visualiseringer.

⁴⁰ Se Justitsministeriet: Vejledning om lov kvalitet, juni 2005, s. 9.

⁴¹ Forundersøgelsestilladelse af 17. juni 2014.

⁴² Bekendtgørelse nr. 68 af 26. januar 2012 om vurdering af virkning på miljøet (VVM) ved projekter om etablering m.v. af elproduktionsanlæg på havet.

6.3.2. VVM-bekendtgørelsen

Bekendtgørelsen om vurdering af virkning på miljøet (VVM) ved projekter om etablering m.v. af elproduktionsanlæg på havet omfatter projekter om etablering eller ændring af elproduktionsanlæg, der udnytter bl.a. vind, jf. VE-lovens § 25, stk. 1. Der er således de projekter, der er givet forundersøgelsestilladelse til efter lovens § 22.

Bekendtgørelsen stiller krav til indholdet af beslutningsgrundlaget. Den indeholder ikke en normering af, i hvilke tilfælde og under hvilke nærmere betingelser en tilladelse til etablering af f.eks. kystnære havvindmøller kan meddeles.

Det må have formodningen for sig, at de oplysninger, der skal indhentes efter bekendtgørelsen, repræsenterer lovlige og saglige hensyn i forbindelse med behandling af en ansøgning om etableringstilladelse. Overordnet set skal VVM-undersøgelsen »påvise, beskrive og vurdere et projekts direkte og indirekte virkninger på følgende faktorer:

- 1) Mennesker, fauna og flora.
- 2) Jordbund, havbund, vand, luft, klima og landskab.
- 3) Materielle goder og kulturarv.
- 4) Samspillet mellem faktorerne i nr. 1-3.«

Tilsvarende gælder i forhold til konsekvensvurderingsreglerne ift. Natura 2000-områder.⁴³ Den pågældende bekendtgørelse gælder også havvindmøller, jf. § 1, stk. 2, nr. 1.

6.4. Særlig om visuel påvirkning

Store vindmøller ses i sagens natur på lang afstand i flade landskaber, herunder ved kystnære placeringer.

Den visuelle påvirkning er erfaringsmæssigt noget, der kan have stor betydning for markedsværdien af ejendomme nær opstillede vindmøller.

Som et led i en pågående undersøgelse af sammenhængen mellem vindmøller og huspriser,⁴⁴ er der lavet et casestudie, der undersøger prisseffekten af eksisterende havvindmølleparker. Undersøgelsen synes dog at have mindre relevans for kystnære vindmøller, da undersøgelsen er baseret på havvindmøller placeret betydeligt længere fra kysten (havvindmølleparkerne

⁴³ Bekendtgørelse nr. 1476 af 13. december 2010 om konsekvensvurdering vedrørende internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter ved projekter om etablering m.v. af elproduktionsanlæg og elforsyningsnet på havet.

⁴⁴ For Energistyrelsen foretager COWI og Københavns Universitet en undersøgelse angående vindmøllers indvirkning på huspriser. Undersøgelsen forventes at være færdig i april 2016.

Nysted og Rødsand II). Således anføres det eksplicit, at »Undersøgelsens resultater kan ikke uden forbehold oversættes til de kommende kystnære havmølleparker«.⁴⁵

Undersøgelsen tager udgangspunkt i Nysted og Rødsand II Havmøllepark, som begge ligger betydeligt længere væk fra helårsboliger og sommerhuse, end de områder der er udpeget til potentielle kystnære havvindmølleparker.

Det er udtryk for væsentligheden af de visuelle påvirkninger ved kystnære havvindmøller, at Energistyrelsen i 2012 fik udgivet en rapport om evnet.

I forundersøgelsestilladelsen, s. 6 citeres Naturstyrelsen for i forbindelse med en høring at have gjort opmærksom på den manglende visualisering i det fremsendte materiale. Det må forstås som et ønske om, at dette element blev oplyst i forbindelse med forundersøgelsen. Det ses da heller ikke, at ansøgningen af 22. februar 2012 indeholder visualiseringer.

7. Spørgsmål 3: Er det muligt for Energi-, forsynings- og klimaministeren at meddele Energistyrelsen, hvilke samfundsmæssige interesser, der generelt skal tages hensyn til?

Efter VE-lovens bestemmelser er det klima-, energi- og bygningsministeren, der meddeler tilladelse til såvel forundersøgelse, etablering som idrifttagning. Det følger af VE-lovens § 70, at ministeren »kan bemyndige en under ministeriet oprettet institution eller anden myndighed til at udøve de beføjelser, der i denne lov er tillagt ministeren.« Der er tale om en meget bred delegationsbeføjelse, som ved en delegationsbekendtgørelse overlader afgørelseskompetencen til bl.a. tilladelser til havvindmøller til Energistyrelsen.⁴⁶ Energistirelsens beføjelser hviler således udelukkende på delegation fra ministeren. Ministerens delegation er udtryk for såkaldt ekstern delegation.⁴⁷ Denne vil ministeren altid selv kunne tilbagekalde. Ministeren bevarer stadig efter delegationen over-/underordningsbeføjelser og dermed en instruktionsbeføjelse over for Energistyrelsen.

I delegationen til Energistyrelsen er der ikke sket nogen indskrænkninger i, hvilke hensyn Energistyrelsen kan lægge vægt på. I og med, at ministeren selv kan vægte forskellige lovlige og saglige hensyn, vil ministeren også i forbindelse med ekstern delegation i kraft af instruktionsbeføjelsen kunne

⁴⁵ www.ens.dk/sites/ens.dk/files/byggeri/presentation_huspriser_kystnaer_case_2016.pdf

⁴⁶ Se hertil bekendtgørelse nr. 436 af 11. maj 2012 om Energistirelsens opgaver og beføjelser, § 3, stk. 1, nr. 5.

⁴⁷ Det er alment accepteret, at ekstern delegation kan ske uden eksplicit hjemmel inden for det statslige hierarki. Se om ekstern delegation i *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 88 ff.

fastlægge rammer for, hvilke lovlige og saglige hensyn der skal vægtes. Dermed kan ministeren meddele Energistyrelsen, hvilke samfundsmæssige interesser, der generelt skal tages hensyn til, så længe disse blot er lovlige.

VE-loven definere ikke, hvilke hensyn, der ikke er lovlige, det må således følge af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger, hvilke hensyn der ikke er lovlige og saglige, herunder magtfordrejningslæren.⁴⁸

Der er dog eksempler på, at hensyn er blevet beskrevet som uhjemlede i forarbejderne. Et eksempel herpå findes i de almindelige bemærkninger til lovens nu ophævede § 22 a (L 193/2009), hvorefter der ikke er hjemmel til at lægge vægt på lokal tilknytning ved valg af projekt, hvis der er flere ansøgere til samme område. Bemærkningen kan synes overflødig, da det efter almindelige forvaltningsretlige saglighedskrav vil kræve lovhjemmel at vægte et sådant hensyn.

8. Materiale, der er indgået i udarbejdelsen

I forbindelse med kommissoriet har advokat Andersen fremsendt følgende omfattende materiale:

- Energi-, Forsynings- og Klimaministerens svar af 25. februar 2016 til EFK-udvalget på spørgsmål 114, j.nr. 2016-1373.
- *Energipolitisk aftale 2012*: Aftale af 22. marts 2012 mellem regeringen (Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti) og Venstre, Dansk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti om den danske energipolitik 2012-2020. Tilgængelig på www.ens.dk/sites/ens.dk/files/politik/dansk-klimate-energipolitik/politiske-aftaler-paa-energiomraadet/energiaftalen-22-marts-2012/Aftale_22-03-2012_FINAL_ren.doc.pdf
- *Energistyrelsen 2014*: Forundersøgelsestilladelse af 17. juni 2014.
- *Energistyrelsen 2011*: Rammer for kystnære havmøller og mindre havmølleparker, april 2011.
- *Energistyrelsen 2012*: Kystnære Havvindmølleplaceringer – en vurdering af de visuelle forhold ved opstilling af store vindmøller nær kystområder, juni 2012 (udfærdiget af Sweco Architects).
- European Energy A/S: Ansøgning om forundersøgelsestilladelse i Jammerland Bugt, af 22. februar 2012.
- Energi-, Forsynings- og Klimaministerens svar af 25. februar 2016 til EFK-udvalget på spørgsmål 114, j.nr. 2016-1373.

Endvidere har jeg inddraget følgende materiale:

⁴⁸ Om magtfordrejningslæren, der også kan betragtes som læren om saglige hensyn, se *Erhvervsforvaltningsret 2016*, s. 283 ff. og *Garde m.fl. 2009*, s. 223 ff.

Juridisk litteratur, notater mv.

- Bønsing 2013*: Sten Bønsing: Almindelig forvaltningsret, 3. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2013.
- Deloitte 2011*: Deloitte: Analyse vedrørende fremme af konkurrence ved etablering af store havvindmølleparker i Danmark, rapport af 28. april 2011 efter opdrag af Klima- og Energiministeriet.
- Energistyrelsen 2012a*: Notat af 27. november 2012: Nye rammer for kystnære havvindmøller, http://www.ens.dk/sites/ens.dk/files/byggeri/faktaark_kystnaere_moeller_web_27112012.pdf
- Erhvervsforvaltningsret 2016*: Bent Ole Gram Mortensen (red.): Erhvervsforvaltningsret, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2016.
- Fenger 2013*: Niels Fenger: Forvaltningsloven med kommentarer, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2013.
- Garde m.fl. 2009*: Jens Garde, Jørgen Albæk Jessen, Orla Friis Jensen, Helle Bødker Madsen & Karsten Revsbech: Forvaltningsret. Almindelige emner, 5. udg., Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2009.
- Havmølleudvalget 2012*: Havmølleudvalget: Kystnære havmøller i Danmark. Screening af havmølleplaceringer indenfor 20 km fra kysten, oktober 2012. Tilgængelig på www.ens.dk/sites/ens.dk/files/undergrund-forsyning/vedvarende-energi/vindkraft-vindmoeller/havvindmoeller/planlaegning-fremtids/screening%20af%20kystn%c3%a6re%20havm%c3%b8ller%20oktober%202012.pdf
- Mortensen & Rønne 2008*: Bent Ole Gram Mortensen, og Anita Rønne: Olie- og naturgasudvinding i Ellen Margrethe Basse (red.): Miljøretten 6. Energi og klima, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2008.
- Mortensen 2011*: Bent Ole Gram Mortensen: Dansk regulering af havvindmøller, Marius 403/2011.
- Sandroos 2012*: Bo Sandroos: The Greenland Mineral Resource Act, DJØF Publishing, 2015.
- Sandroos 2015*: Bo Sandroos: Undergrundsloven med kommentarer, Jurist og Økonomforbundets Forlag, 2012.
- Spiermann 2006*: Ole Spiermann: Moderne folkeret, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2006.

Revsbech, Nørgaard & Garde 2014: Karsten Revsbech, Carl Aage Nørgaard og Jens Garde: Forvaltningsret – Sagsbehandling, 7. udgave, Jurist og Økonomforbundets Forlag 2014.

Rønsholdt 2014: Steen Rønsholdt »Forvaltningsret – Retssikkerhed. Proces. Sagsbehandling« 4. udgave, Karnov Group, 2014.

Folkeret

De Forenede Nationers Havretskonvention af 10. december 1982 (UNCLOS).

Love, ændringslove og forarbejder

Elforsyningsloven: Lov nr. 1329 af 25. november 2013 om elforsyning.

- Lovbekendtgørelse nr. 1115 af 8. november 2006 om elforsyning (seneste lovbek. hvori bestemmelserne om elproduktionsanlæg på havet indgik).
- Lov nr. 503 af 17. juni 2008 om ændring af lov om elforsyning, lov om naturgasforsyning, lov om varmforsyning og lov om Energinet.dk.
 - Lovforslag nr. L 108: Forslag til lov om ændring af lov om elforsyning, lov om naturgasforsyning, lov om varmforsyning og lov om Energinet.dk, som fremsat den 12. marts 2008.
- Lov nr. 89 af 10. februar 1998 om ændring af lov om elforsyning.

Søterritorielloven: Lov nr. 200 af 7. april 1999 om afgrænsning af søterritori-
et.

Undergrundsloven: Lovbekendtgørelse nr. 960 af 13. september 2011 om an-
vendelse af Danmarks undergrund.

VE-loven: Lovbekendtgørelse nr. 122 af 6. februar 2015 om fremme af ved-
varende energi, som senest ændret ved lov nr. 1877 af 29. december 2015.

- Lov nr. 1392 af 27. december 2008 om fremme af vedvarende energi lov
(den oprindelige VE-lov).
 - Lovbemærkningerne til L 108/2008, som fremsat den 12. marts
2008.
- Lovbekendtgørelse nr. 1330 af 25. november 2013 om fremme af vedva-
rende energi (den udgave af VE-loven, som forundersøgelses-
tilladelsen er udstedt i medfør af).

Bekendtgørelser

Bekendtgørelse nr. 1476 af 13. december 2010 om konsekvensvurdering ved-
rørende internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse

arter ved projekter om etablering m.v. af elproduktionsanlæg og elforsyningsnet på havet.

Bekendtgørelse nr. 68 af 26. januar 2012 om vurdering af virkning på miljøet (VVM) ved projekter om etablering m.v. af elproduktionsanlæg på havet.

Bekendtgørelse nr. 436 af 11. maj 2012 om Energistyrelsens opgaver og beføjelser (delegationsbekendtgørelsen).

Administrative afgørelser, udtalelser mv.

Energiklagenævnets afgørelse af 29. januar 2003 om tilladelse til etablering af 4 vindmøller på søterritoriet ved Grenå Havn, j.nr. 11-102 og 11-103.

Energiklagenævnets afgørelse af 20. oktober 2008, klage fra Danmarks Naturfredningsforening over afgørelse fra Energistyrelsen af 6. maj 2008 om tilladelse til etablering af elproduktionsanlægget Rødsand II med internt ledningsnet, j.nr. 1011-5.

Ministerens skrivelse af 16. april 2012 til Energistyrelsen, j.nr. 2012-2366. Tilgængelig på <http://www.ens.dk/sites/ens.dk/files/undergrund-forsyning/vedvarende-energi/vindkraft-vindmoeller/havvindmoeller/planlaegning-fremtidens/Svarreservationarealerstorehavmoelleparker.pdf>.

Politiske aftaler, strategier mv.

Aftale af 14. juli 2014 om tilbagerulning af forsyningssikkerhedsafgiften mv. og lempelser af PSO mellem Regeringen, Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten er enige om en aftale om tilbagerulning af forsyningssikkerhedsafgiften mv. og lempelser af PSO. Tilgængelig på www.fm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2014/07/aftale-om-tilbagerulning-af-fsa-mv,-d,-og-lempelser-af-pso/

Vejledninger mv.

Justitsministeriet: Vejledning om lov kvalitet, juni 2005. Tilgængelig på <http://jm.schultzboghandel.dk/publikationer/publikationsdetaljer.aspx?Pid=a9e0219b-967e-467b-ac3c-c4a685a6106c>

Ministerens skrivelse af 16. april 2012 til Energistyrelsen, j.nr. 2012-2366.

Hellerup, den 6. marts 2016

Bent Ole Gram Mortensen

Bilag 19: Brev fra Delta A/S

BY-EMAIL AND BY MAIL

Advokatfirmaet Svendsen
Att.: Brian Hebel Andersen
Torvet 6
4100 Ringsted
Denmark

bha@advokatfirmaet-svendsen.dk

MODTAGE
16 JUNI 2016
Advokatfirmaet Svendsen

3 June 2016

Noise level predictions for the planned near-coast windfarm in Jammerland Bay

Dear Brian Hebel Andersen,

DELTA has received your letter of 17 March 2016 with your inquiries made on behalf of the pressure-group "Bevar Jammer Bugt" and we have investigated into the matter and the questions raised in your letter.

In your letter, you state that Orbicon A/S has used SoundPlan 7.3 software for the purpose of predicting sound propagation and noise levels and you emphasize that SoundPlan 7.3 is based on Nord2000 model.

The Nord2000 model is basically a set of mathematical formulas which may be used for calculation of propagation of outdoor noise in general (not just noise from wind farms) provided the method is applicable in the specific circumstances. The Nord2000 model was developed during the period 1996 to 2001 in a research collaboration between SINTEF (Norway), SP (Sweden) and DELTA (Denmark) financed by the Nordic Council of Ministers.

The Nord2000 model and/or aspects of the method have been publicized in reports and a number of other publications, including by DELTA and others who have dealt with the method and its application. Among the publications, you will find the following:

B. Plovsing, J. Kragh, 'Nord2000. Comprehensive Outdoor Sound Propagation Model'. Part 1: 'Propagation in an Atmosphere without Significant Refraction', and part 2: 'Propagation in an Atmosphere with Refraction', Reports AV 1849/00 and AV 1851/00, DELTA Acoustics & Vibration, Lyngby 2000.

DELTA
Venlighedsvej 4
2970 Hørsholm
Denmark

Tlf. +45 72 19 40 00
Fax +45 72 19 40 01
www.delta.dk
VAT No. 12275110

H.G. Jonasson, S.Å. Storeheier: 'Nord 2000. New Nordic Prediction Method for Road Traffic Noise', SP Swedish National Testing and Research Institute, SP Report 2001:10, Borås 2001

H.G. Jonasson, S.Å. Storeheier: 'Nord 2000. New Nordic Prediction Method for Rail Traffic Noise', Swedish National Testing and Research Institute, SP Report 2001:11, Borås 2001

The Nord2000 method is not a proprietary method but is available and can be implemented in noise calculation software in whole or in part by any provider of noise calculating software desiring to do so.

In respect of your two specific questions raised in your letter concerning the accuracy of the Nord2000 model when applied for modelling sound propagation and associated noise levels over distances of 4 km or more over water please note the following:

The Nord2000 model has been validated for different applications. Various methods have been used because a direct comparison between predicted and measured noise level is sometimes not possible for practical reasons. In the case of offshore wind turbines the validation performed is described in the report "Noise from offshore wind turbines" prepared by DELTA for the Danish Ministry of the Environment, downloadable from:

<http://mst.dk/service/publikationer/publikationsarkiv/2005/eng/noise-from-offshore-wind-turbines/>

According to the report, and with respect of any reservations stated therein, the studies show that the Nord2000 model is found valid for modelling sound propagation and associated noise levels over water for propagation distances up to 1 km while, to the best of DELTA's knowledge, no corresponding validation has so far been made at larger distances. Until such validation is performed, the accuracy of the model for such larger distances will therefore remain uncertain.

DELTA has not had any operational or advisory role in connection with the preparation of the Environmental Impact Assessment applied for project in Jammerland Bay. Therefore, DELTA is only able to refer you to the publicly available matters and information regarding the Nord2000 model, part of which material we have made a reference to above for your information. Further material may be found by a search of relevant literature as usual in the course of evaluation of a technical subject.

DELTA suggests that you approach Orbicon A/S in respect to the matters which you investigate.

However, we can inform you that the provision of advice, analysis, evaluations and investigations on acoustical matters is a professional, technical service offered by DELTA on commercial terms in line with services offered by professionals in other areas. This as a matter of course includes answering questions concerning the application of Nord2000 for specific purposes. If assistance from DELTA concerning the Jammerland Bay Environmental Impact Assessment is desired, DELTA will be happy to provide you with an offer for such assistance as paid service if the subject matter lies within DELTA's capabilities.

Yours sincerely
DELTA

Juan Farré
CEO DELTA

Uddrag fra Energi aftale af 29/6 2018.
side 3 & 4.

Aftalen indeholder følgende initiativer:

- Havvind i verdensklasse.
- Vedvarende energi på markedsvilkår.
- Lempelser af afgifter på el og omlægning af overskudsvarme.
- Måltrettet energispareindsats.
- Modernisering af varmesektoren og håndtering af grundbeløbets ophør.
- Styrket energi- og klimaforskning.
- Danmark i front på eksport af grønne energiløsninger.
- Et smart og fleksibelt energisystem.
- Pulje til grøn transport.
- Reserve til yderligere VE fra 2025.

Havvind i verdensklasse

Danmark har en stærk position inden for havvind med bl.a. globalt førende virksomheder i hele værdikæden og solide kompetencer inden for forskning, udvikling og demonstration. Aftaleparterne er enige om, at disse potentialer skal udnyttes bedst muligt, så Danmark kan bevare sin position som verdens førende havvindnation med virksomheder i verdensklasse.

Forventningen er, at havvind inden for få år kan producere grøn el på markedsvilkår uden offentlige støttekroner. Det kræver, at vi forstår at bruge markedet klogt – til at drive udviklingen, frem for at staten forsøger at planlægge udviklingen i detaljer.

Der skal skabes optimale markedsrammer for etablering, drift og innovation i relation til havvind. Det skal understøtte, at havvind inden for kortest mulig tid leverer grøn strøm til en konkurrencedygtig pris.

Derudover er det en forudsætning for en markedsdrevet udbygning med havvind i stor skala, at elinfrastrukturen følger med. Det gælder både inden for Danmarks grænser, hvor elsystemet skal kunne håndtere havvindparkernes store produktionsudsving bedre end i dag. Og det gælder især uden for Danmarks grænser, hvor elnetten skal integreres bedre for, at store mængder strøm fra havvind kan afsættes på udenlandske markeder.

Parterne er enige om, at der udbydes en ny havvindmøllepark på ca. 800 MW til nettilslutning i 2024-2027. En park af denne størrelse er på nuværende tidspunkt blandt de største i Europa. Hvorvidt der skal være én eller flere mulige placeringer for den udbudte park vil afvente resultatet af en finscreening. Den konkrete støtteform fastlægges senere, jf. nedenfor. Det er ambitionen, at også opgaven med kabelføring af strøm fra parken til fastlandet skal indgå i et kommende udbud. Der tages forbehold for en nærmere analyse heraf.

Parterne ønsker, at der frem mod 2030 etableres tre havvindmølleparker i Danmark. Vindmøller på havet langt fra vores kystlinjer giver færre visuelle gener og har samtidig potentialet til at levere store og omkostningseffektive bidrag til den grønne omstilling i Danmark.

I tillæg til et udbud af danmarkshistoriens største havvindmøllepark i 2019/20 vil parterne derfor etablere yderligere to havvindmølleparker frem mod 2030.

Det beslattes, at der i 2021 udbydes en ny havvindmøllepark på minimum 800 MW samt at der i 2023 udbydes yderligere én havvindmøllepark på minimum 800 MW. Hvis teknisk og økonomisk muligt bygges der større parker. Beslutningerne om yderligere havvind baserer sig på antagelser om, at parkerne kan etableres uden behov for støtte til etablering og drift, samt at havvind på baggrund af teknologi- og prisudvikling vurderes at være en attraktiv vej til at øge VE-andelen. Hvis forudsætningerne ændrer sig markant, mødes parterne igen og drøfter udviklingen.

Parterne er enige om, at der igangsættes en storstilet screening af de danske farvande i Nordsøen og Østersøen. Screeningen skal omfatte lokaliteter for op til 10 GW havvind for at opnå et omfattende udvalg af attraktive havvindplaceringer. Det skal sikre, at vi kan anvise gode, ledige placeringer, så nye møller hurtigt kan etableres og kobles på nettet, når udviklingen for alvor accelererer.

Nordsøen skal udvikles til et globalt førende område for havvind, hvor nye parker opstilles uden støtte. Parterne er derfor enige om, at der igangsættes en havvindsanalyse, der bl.a. skal bidrage til de mest optimale markedsrammer, så havvindpotentiallet hurtigst muligt kan udnyttes kommercielt. Analysen skal også se på, om der er nye havvindsløsninger i form af fx de såkaldte "hubs", der kan give nye vækstmuligheder for danske virksomheder. Analysen skal, når havvind bliver helt støttestøt, opstille modeller for, hvordan der kan skabes indtægter til staten som følge af, at vindressourcen udnyttes.

I takt med at der udvikles større havvindmøller, bør kommunernes muligheder for indsigelse mod havvindmøller tæt på kysten udvides, så der kan opnås lokal opbakning til projekterne. Derfor er parterne enige om, at området for kommunal indsigelsesret udvides fra 8 km til 15 km.

17/1/2019

Borgmester til bygherre: Vi vil ikke ha' jeres møller! - sn.dk - Forsiden - Nordvestsjælland - Kalundborg

17. JANUAR 2019

Martin Damm (V), borgmester: Vi vil ikke have jeres møller! Foto: Mie Neel

Foto: Mie Neel

Borgmester til bygherre: Vi vil ikke ha' jeres møller!

Opdateret 16. januar 2019 kl. 20:49
Kalundborg - 16. januar 2019 kl. 20:24
Af Bjarne Røddrup
Kontakt redaktionen: sn.dk@sn.dk

Byger af kritiske spørgsmål aftenen igennem gav Energistyrelsen og bygherre

et stjerneklart billede af, at opbakningen til en havmøllepark i Jammerland Bugt nærmest er ikke-eksisterende.

• Godt 500 var på plads, da Energistyrelsen sammen med bygherre og rådgivende ingeniører onsdag aften i Kalundborg-hallerne sammenfattede

konkluderede, at VVM-rapporten, der skal angive miljømæssige virkninger på miljøet ved opførelse af op til 60 havmøller i Jammerland Bugt, ikke i

<https://sn.dk/Kalundborg/Borgmester-til-bygherre-Vi-vil-ikke-ha-jeres-moeller/artikel/805202>

1/3

udgangspunktet afdækker alvorlige hindringer for, at havmølleparken kan opføres.

I det lys scorede Kalundborgs borgmester, Martin Damm (V) aftenens største og længste bifald, da han afsluttede sit indlæg direkte til bygherren, European Energys administrerende direktør, Knud Erik Andersen:

- Vi vil ikke ha' jeres møller!

Kontorchef i Energistyrelsen, Jakob Henrik Juul, fastslog, at de nye regler, der i dag ville give en kommunal myndighed nærmest afgørende indflydelse på, om en havmøllepark skulle bygges, ikke har gældende virkning i Jammerland, fordi havmølleparken under det private åben dør-projekt blev skudt i gang før regelændringerne:

- Det er energistyrelsen, der træffer den endelige beslutning, sagde Jakob Henrik Juul.

Midt i en byge af kritiske spørgsmål fra borgere, og kritik var der rigtig meget af aftenen igennem, svarede European Energys direktør, Knud Erik Andersen, på direkte spørgsmål fra advokat Susanne Ravn om, hvad der skal til, før European Energy trækker projektet tilbage:

- Der er to afgørende faktorer. Den ene er VVM-rapporten. Hvis det påvises, at der er mange grove fejl i den, fejl, der ikke umiddelbart kan gendrives eller forklares, så er det en faktor. Den anden er ganske enkelt økonomien. Vi får ikke en krone i tilskud til dette projekt, og elpriserne ser anderledes ud end for syv år siden, da vi ansøgte. Teknikken, der opfanger energien, er blevet bedre, men næppe i et omfang, som gør det rentabelt at gennemføre projektet her og nu.

Hvornår tager European Energy stilling til det spørgsmål?

- I det øjeblik, vi eventuelt står med en etableringstilladelse fra Energistyrelsen, svarer Knud Erik Andersen.

Danmarks Jægerforbund
Danmarks Naturfredningsforening
Dansk Ornitologisk Forening BirdLife

Energi-, forsynings- og klimaminister Lars Christian Lilleholt
Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet
efkm@efkm.dk

13. december 2018

Kære Lars Christian Lilleholt

Vi skriver til dig på vegne af Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening BirdLife

Vores henvendelse er affødt af vores store bekymring for de negative konsekvenser, som nogle af de skitserede havvindmølleparker vil have for vores havnatur og ikke mindst for fuglelivet. Det drejer sig i særlig grad om de planlagte store havvindmølleparker ved Omø i Smålandsfarvandet og i Jammerland Bugt ud for Vestsjælland.

Som du formentlig har bemærket, så har vi sen 15. oktober i en fælles pressemeddelelse fra vores tre organisationer udtrykt, at vi finder det både problematisk og helt uacceptabelt, at staten planlægger havvindmølleparker i fuglerige områder med international betydning for en række fuglearter.

Det er ikke kun havets rastende og fødesøgende fugle, der vil blive ramt af anlæggene af de store havvindmølleparker på de lavvandede grunde, hvor de søger føde. Vi vedhæfter til din orientering pressemeddelelsen i sin fulde ordlyd.

Vi er bekendt med, at også de svenske myndigheder har protesteret mod placeringen af de to havvindmølleparker ved Omø og i Jammerland Bugt, og vi vil bede dig om i samarbejde med miljø- og fødevareministeren at sikre, at Danmark her lever op til vores internationale forpligtelser til at beskytte vores fælles fuglebestande.

Vi skal samtidig understrege, at vi alle varmt støtter den grønne omstilling til et samfund uden brug af fossile brændstoffer, men vi vil meget anbefale, at regeringen tager initiativ til udarbejdelse af et følsomhedskort over potentielle placeringer af vindmøller i Danmark, så man undgår igen og igen at skulle diskutere u hensigtsmæssige placeringer og i stedet fra begyndelsen af udnytter de uproblematisk placeringsmuligheder til havs i områder der ikke er af international betydning for fuglelivet.

Miljø- og fødevareministeren er orienteret om vores henvendelse ved genpart af dette brev.

Med venlig hilsen

Claus Lind Christensen, formand
Danmarks Jægerforbund

Maria Reumert Gjerding, præsident
Danmarks Naturfredningsforening

Egon Østergaard, formand
Dansk Ornitologisk Forening BirdLife

Cc: Miljø- og fødevareminister Jakob Ellemann-Jensen, Miljø- og Fødevareministeriet,
mfvm@mfvm.dk

Bilag: Pressemeldelse fra organisationerne, 15. oktober 2018

Fælles pressemeddelelse, 15. oktober 2018:

Grønne organisationer i fælles kamp mod kystnær havvindmøllepark ved Omø

Energistyrelsens planer om at etablere en kystnær havvindmøllepark ved Omø møder nu massiv modstand fra tre grønne organisationer, som vil komme fuglene til undsætning i et vigtigt internationalt rasteområde. Det svenske Naturvårdsverket er også imod placeringen

Dansk Ornitologisk Forening (DOF), Danmarks Naturfredningsforening (DN) og Danmarks Jægerforbund (DJ) gør nu fælles front i kampen mod placeringen af 80 vindmøller ved Omø Stålgunde i Smålandsfarvandet ud for Stignæs i Sydvestsjælland og nord for Lolland.

Hvis Energistyrelsen får realiseret planerne om en havvindmøllepark på Stålgundene, risikerer tusinder af sårbare dykænder at blive fortrængt fra en af deres internationalt vigtige rastepladser.

- Det lavvandede og føderige farvand er i vinterhalvåret af stor international betydning for havdykænder som fløjlsænder, ederfugle og sortænder. I Danmark er vi forpligtet til at beskytte disse fuglebestande, hvorfor vindmølleprojektet bør stoppes øjeblikket, fortæller Claus Lind Christensen, formand for Danmarks Jægerforbund.

Danmark er igennem EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv forpligtet til at beskytte fuglene. Egon Østergaard, formand for Dansk Ornitologisk Forening, udtaler:

- Det er både problematisk og helt uacceptabelt, at staten planlægger havvindmølleparker i fuglerige områder med international betydning for en lang række fuglearter. Derfor mener vi, at fremtidige vindmølleparker skal placeres, så der tages størst muligt hensyn til yngle- og rasteområder samt trækruter.

Trækfugle på kollisionskurs

Ikke kun havets rastende og fødesøgende fugle vil blive ramt af de planlagte havvindmøller ved Omø, hvis vingefang vil være op imod 160 meter. Mange tusinde fugle vil risikere at flyve ind i området med møllerne, med følgende risiko for kollisioner.

Undersøgelser fra Østersøen har dokumenteret, at havvindmølleparker oven i købet kan tiltrække rovfugle som fiskeørne, røde glenter og musvåger med fatale konsekvenser til følge.

Der skal tages hensyn til fuglene

I dag er mindst fire kystnære havvindmølleparker i spil i de indre danske farvande. Udover møllerne ved Omø Stålgunde i Smålandsfarvandet er der planer for Jammerland Bugt syd for Kalundborg, Mejl Flak i Aarhus Bugt og Lillebælt Syd. Men siden parkerne blev planlagt, er der blevet overhalet af den teknologiske udvikling på vind, hvor forretningsmodellen på de store havvindmølleparker i dag er langt mere gunstige.

- Vi skal have mere vind ind i vores energisystem. Men når nu teknologien faktisk muliggør, at vi kan flytte vindmølleparkerne langt ud på havet til mindre gene for natur og fugleliv, er det tosset at fastholde planerne om at etablere parken ved Omø, siger Maria Reumert Gjerding, præsident for Danmarks Naturfredningsforening.

De tre organisationer understreger, at de alle støtter vindkraft og en udfasning af fossile energikilder. Det er således udelukkende havvindmølleplacering, som er problematisk, når disse truer fuglebestande. Og det gælder både den direkte dødelighed ved kollisioner og forstyrrelsen af rastende og ynglende fugle i vigtige fødesøgningsområder.

Svensk modstand

Naturvårdsverket, den svenske pendant til Miljøstyrelsen, gjorde i 2017 på den svenske regerings vegne indsigelse mod de danske planer om at opføre de to store og kystnære havvindmølleparker ud for Stigsnæs – Omø og i Jammerland Bugt. Indsigelsen skete i medfør af Espoo-Konventionen om vurdering af virkningerne på miljøet på tværs af landegrænserne. I slutningen af august 2018 fastholdt Naturvårdsverket sin protest over for Miljøstyrelsen og Energistyrelsen.

Yderligere oplysninger:

Egon Østergaard, formand for Dansk Ornitologisk Forening, tlf.: 31 16 20 30

Maria Reumert Gjerding, præsident for Danmarks Naturfredningsforening, tlf.: 3119 32 86

Claus Lind Christensen, formand for Danmarks Jægerforbund, tlf.: 27 80 28 55

NORD2000

NORD2000 is an advanced calculation engine for noise calculation. It was developed for traffic noise and has in later years been validated for calculation of wind turbine noise.

A calculation with NORD2000 is an attempt to calculate the real noise experienced at a receptor. There are many factors influencing the noise impact and therefore there are many parameters in a NORD2000 calculation. Importantly many of these parameters are variable in time and so a standard NORD2000 calculation calculates the noise for a specific situation that may be present for only a short while.

Most official noise codes define specific conditions during which the noise from the wind turbines must comply with a critical noise impact level. Often these are hard-coded into specific noise propagation models, which must be used. Such models are implemented in the DECIBEL module. At other times specific conditions are required, but not a specific noise propagation model. In those situations the NORD2000 model can be used to simulate those situations.

The basic NORD2000 calculation calculates the noise propagation from a wind turbine to a receptor (neighbor) given the specific terrain, wind and climatic condition.

A not unimportant issue is to find the source noise level of the turbine. This is a function of wind speed at the turbine and the turbine specifications. The source noise level is divided into eight octaves or 24 third octaves.

This task may be complicated by the fact that turbines in a wind farm rarely experience the same wind speed at the same time and that the reference wind speed location is often undefined.

The second task is to define the terrain. The terrain itself causes terrain attenuation. This is calculated as a function of the terrain shape (height contours) and the terrain acoustic hardness. Hard terrain like water or a parking lot may attenuate very little noise, while soft ground like natural or agricultural land may attenuate the noise well.

The terrain will also influence the wind profile in the form of a terrain roughness (roughness length), which affects the atmospheric attenuation.

This will also depend on a number of climatic parameters. These are:

- Wind direction
- Wind speed
- Humidity
- Temperature
- Turbulence strength (wind)
- Turbulence strength (temperature)

Approve The Cookies

This website uses cookies to improve your user experience

I accept

[Read More](#)

<https://www.emd.dk/windpro/windpro-modules/environment-modules/nord2000/>

23/1/2019

EMD International A/S NORD2000 - EMD International A/S

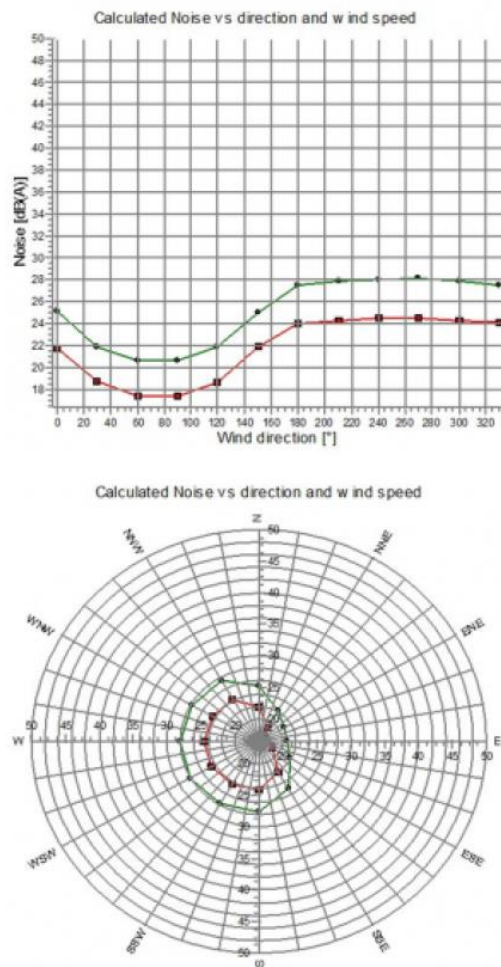
The last five of these parameters are rather exotic and have for ease of calculation been reduced to standard settings for day and night, clear sky and clouded.

With these settings for source noise level, terrain and atmosphere the data is sent to the NORD2000 calculation engine, which return the resulting noise level at the receptor from the turbine calculated.

Typical calculations would be a Point Calculation that calculates a very specific set of conditions.

Another would be the range or Speed/direction analysis where a range of wind speeds and directions are calculated to find the worst case noise.

[View reports from the NORD2000 module](#)

Bilag 25: Brev fra Feriehusudlejernes Brancheforening til energi-, forsynings- og klimaministeren

Energi-, Forsynings- og Klimaudvalget 2015-16
EFK Alm.del Bilag 96
Offentligt

Energi-, forsynings- og klimaminister Lars Chr. Lilleholt
Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet
Stormgade 2-6
1470 København K
efkm@efkm.dk

30. november 2015

Kære Lars Chr. Lilleholt,

Vi ønsker at gøre opmærksom på, at opførelsen af en kystnær vindmøllepark på strækningen mellem Nr. Lyngvig i syd og Søndervig i nord kan få store negative konsekvenser for turismen i Ringkøbing-Skjern Kommune.

De seneste års udvikling blandt andet med en tilbagegang inden for fiskeri-erhvervet har betydet, at man i stor stil har satsset på turisme i Ringkøbing-Skjern Kommune, hvor der er gennemført en række positive tiltag for at fremme denne.

Størstedelen af feriegæsterne kommer fra Tyskland og holder mellem en og tre ugers ferie, når de besøger området. Mange af dem kommer igen år efter år.

Det store trækplaster for turisterne er den unikke og uspolerede natur langs kysten med de dejlige strande og flotte klitlandskaber. Både Ringkøbing-Skjern Kommune og det lokale erhvervsliv har brugt mange penge på at skabe et velfungerende produkt, som vi kan tilbyde vores feriegæster.

Det er lykkedes, og Ringkøbing-Skjern er i dag Danmarks største turistkommune.

Derfor er vi meget forundrede over, at man planlægger at opføre en industri-vindmøllepark ganske få kilometer fra kysten med et stort antal kæmpestore vindmøller med en højde svarende til pylonerne på Øresundsbroen. Møllerne vil kunne ses fra lange afstande langs kysten, og om natten lyser de kraftigt op.

Det er Feriehusudlejernes Brancheforenings vurdering, at opførelsen af Vesterhav Syd Havmøllepark vil bidrage negativt til beskæftigelsen i området, medføre faldende omsætning i turismebranchen samt faldende sommerhuspriser, og vi opfordrer kraftigt til, at projektet bliver sløjfet.

FB

Feriehusudlejernes Brancheforening

Amagertorv 9, 2. 1160 København K
Tlf. 96 30 22 44 Mobil 31 10 10 90 Fax 96 30 22 45 info@fbnet.dk www.fbnet.dk

Det fremgår af den VVM-redegørelse, der er udarbejdet i forbindelse med projektet, at Vesterhav Syd Havmøllepark vil give 35 permanente årsværk i direkte beskæftigelse og et tilsvarende antal årsværk i afledt beskæftigelse, såfremt resultaterne fra Anholt Havmøllepark kan overføres proportionalt til Vesterhav Syd Havmøllepark. Dertil kommer samlet 200 årsværk fordelt på tre år i anlægsfasen. Vi mener på ingen måde, at dette står mål med det potentielle tab af omsætning og arbejdspladser inden for turismeerhvervet.

Turismebranchen bidrager hvert år til beskæftigelsen med mere end 2.200 årsværk i Ringkøbing-Skjern Kommune, når man medregner de afledte effekter. Det svarer til cirka 7 procent af de beskæftigede i kommunen. Hertil kommer de mange beskæftigede med at bygge og vedligeholde feriehusene, sælge møbler samt andre afledte erhverv.

En lang række internationale undersøgelser peger på, at vindmøller har indflydelse på, hvor man som turist vælger at tage på ferie. Blandt andet viser en tjekkisk undersøgelse (*Wind turbines in tourism landscapes: Czech experience* fra 2011), at 6 procent af turisterne ser endog meget negativt på at besøge områder med vindmøller.

Man kan med god grund frygte, at de negative effekter vil vise sig at være endnu større i et område som vores, fordi den unikke og uspolerede natur ved kysten er hovedårsagen til, at turisterne vælger at komme hertil, men selv ved et fald i omsætningen på blot 6 procent vil flere arbejdspladser gå tabt inden for turismeerhvervet, end der bliver skabt som følge af Vesterhav Syd Havmøllepark.

Det fremgår da også af VVM-redegørelsen for Vesterhav Syd Havmøllepark, at akademiske studier konkluderer, at opførelsen af kystnære havmøller kan have en negativ påvirkning på turismen.

Med henvisning til at det er lykkedes at gøre Horns Rev I til en turistattraktion, konkluderes det dog på trods af førnævnte studier, at "den forventede påvirkning er neutral og måske endda positiv, hvis det lykkes at gøre Vesterhav Syd Havmøllepark til en turistattraktion."

Feriehusudlejernes Brancheforening er ikke enig i dette, og vi mener, at man løber en meget stor risiko ved at drage denne konklusion på så løst et grundlag, da de turismemæssige aspekter ikke er tilstrækkeligt belyst. Det er vores klare vurdering, at vi har alt at tabe og meget lidt at vinde. Opførelsen af en vindmøllepark er en beslutning, som vil række mange årtier ud i fremtiden uden mulighed for fortrydelse, når først møllerne står der, og det er samtidig en beslutning baseret på et meget tvivlsomt grundlag.

Vi undrer os desuden over, at man i VVM-redegørelsen konkluderer, at Vesterhav Syd Havmøllepark ikke vil have nogen negativ effekt på prisen på hverken helårshuse eller sommerhuse.

Får havmølleparken den negative effekt på antallet af turister i området, kan det meget vel føre til faldende priser på sommerhuse, fordi det bliver

sværere at leje sommerhusene ud.

Dertil kommer, at turismebranchen årligt bidrager med tæt på 500 millioner skattekrone til Ringkøbing-Skjern Kommune. Dette bør man også have med i betragtningen, inden man beslutter sig for at opføre en industri-vindmøllepark ganske få kilometer fra den kyst, som er trækplasteret for områdets mange turister. Ringkøbing-Skjern Kommune og kysten i det berørte område må formodes at skulle bære en væsentlig del af den vækst, som man tilstræber inden for dansk turisme i de kommende år på grund af kapaciteten i området. Det vil derfor gå ud over den samlede danske vækst i turismen, hvis dette område forringes.

Sluttelig vil vi gøre opmærksom på, at de job, der skabes i anlægsfasen, for en stor dels vedkommende ikke kommer kommunen til gode, da mange af disse er specialarbejdere, der kommer udefra og derfor ikke betaler skat lokalt.

Med venlig hilsen

Carlos Villaro Lassen
Adm. direktør

Kopi af brevet sendes til erhvervs- og vækstministeren, Folketingets Energi, Forsynings- og Klimaudvalg samt Ringkøbing-Skjern Byråd.

Vedlagt fortegnelse over Feriehusudlejernes Brancheforenings medlemmer.

Medlemmer

Feriehusudlejernes Brancheforening blev stiftet i 1977 med det formål at virke for en samlet, enig og stærk branche, at styrke den kollegiale forståelse og samarbejdet mellem branchens udøvere i ind- og udland, at varetage medlemmernes kommercielle og politiske interesser gennem medlemsmøder eller andre passende aktiviteter, samt at virke for en generel højnelse af branchens anseelse, bl.a. ved at tilvejebringe og opretholde såvel etisk som forretningsmæssigt fornuftige forhold inden for branchen.

Feriehusudlejernes Brancheforenings 61 medlemmer er en blanding af udlejningsbureauer med feriehus over hele Danmark, lokale og regionale udlejningsbureauer samt feriehusudlejende turistbureauer.

MEDEMSLISTE

Admiral Strand
Feriehuse

Danbo

Ebeltoft
Feriehusudlejning

Feline.dk

Feriepartner Blåvand

BORNHOLMTOURS

Dansommer A/S

Elite
Sommerhusudlejning

Feriehus Udlejning i/S

Feriepartner Bork Havn

Cofman.com

DanWest
Feriehusudlejning

Esmarch
Feriehusudlejning

Feriekompagniet
Blåvand

Feriepartner Bornholm

DanCenter A/S

Die Hyggelige Dänen

fejo.dk ApS

Feriepartner Blokhus

Feriepartner Danmark

Kilferie	Købmand Hansens Feriehusudlejning	Lalandia	Luksushuse.dk
			
Netferie a/s	Nordsee Holidays	Novasol	PJ Feriehusudlejning
			
Rama Holidays	Raaschous Feriehusudlejning	Samsø Feriehusudlejning	Schultz Feriehuse
			
Simosol Feriehusudlejning	SJ Feriehusudlejning	Skagen Feriebolig	Sol og Strand Feriehusudlejning A/S
			
Sommerhusudlejning.com	Sanderhus Ferieboliger	Tversted Turistbureau og Feriehusudlejning	Westerland.dk
			

Kalundborg Kommune og VisitVestsjælland inviterer til dialogmøde for ferieboligejere

Kalundborg den 2. januar 2019

Igen i år vil vi gerne invitere til dialogmøde omkring sommerhusudlejning. I Kalundborg Kommune har vi nogle skønne kystnære feriehusområder og hyggelige bymiljøer, hvis fortsatte udvikling er afhængig af liv og aktivitet. Derfor vil vi, i samarbejde med ferieboligejerne, gerne understøtte den lokale stedsudvikling, så vi i mange år fremover, kan bevare og udvikle de kystnære områder.

Vi inviterer derfor til dialogmøde:

**Søndag den 24. februar 2019
Kl. 10.00 - 12:30
Lerchenborg Gods
Lerchenborg 3- 4400 Kalundborg**

På dagen vil der bl.a. være mulighed for at møde de lokale udlejningsbureauer, få råd om affaldshåndtering, information om håndværkerfradrag, høre om muligheder for om- og tilbygninger, samt få informationer om praktiske forhold, omkring dit feriehus.

Kom og deltag i dialogen, så vi i fællesskab kan sikre stedsudvikling i netop dit feriehusområde. Tilmelding er nødvendig da vi har plads til max. 400 personer/max. to deltagere pr. husstand, først til mølle-princip. **Tilmeldingsfristen er den 18. februar 2019, se program og tilmeld dig via linket her [tilmelding](#). Bemærk at der vil være et "No Show" gebyr på 150 kr. - pr. person**

Skulle du have spørgsmål til arrangementet, er du velkommen til at kontakte Isabella Vassing fra VisitVestsjælland på isabella@visitvestsjælland.dk.

Vi ser frem til en dag med masser af god dialog.

Martin Damm
borgmester
Kalundborg Kommune

Jens Müller
direktør
VisitVestsjælland A/S

VISITVESTSJÆLLAND A/S
sjællandsvestkyst.dk
info@visitvestsjælland.dk
T: + 45 7025 2206
CVR: 34897034

Bilag 27: Hjemmesidedata for besøg på hjemmesiden www.jammerland-bugt.dk

Hjemmesiden www.jammerlandbugt.dk blev etableret i 2015, da det aktuelle Åben Dør-projekt for Havvindmøller i Jammerland Bugt blev kendt.

Hjemmesiden har ultimo februar 2019 haft:

- > 740.000 besøg
- Fra mere end 188.000 forskellige IP adresser.

Dette vidner om massiv interesse for sagen, engagement og modstanden mod projektet.

Bilag 28: Skrivelse fra energi-, forsynings- og klimaministeren til Danmarks Jægerforbund, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening BirdLife

Danmarks Jægerforbund
Danmarks Naturfredningsforening
Dansk Ornitologisk Forening BirdLife

Ministeren

Dato
1. februar 2019
J nr. 2018-4239

Vedrørende kystnære havvindmølleprojekter

Kære Claus Lind Christensen, Maria Reumert Gjerding og Egon Østergaard

Tak for jeres henvendelse vedrørende kystnære havvindmølleparker i Danmark, hvor I særligt fremhæver projekterne ved Omø Syd og i Jammerland Bugt. I har også sendt henvendelsen til miljø- og fødevareminister Jakob Ellemann-Jensen, men da kystnære havvindmøller er mit ansvarsområde, svarer jeg også på hans vegne. Jeg forstår til fulde jeres frustrationer over de kystnære havvindmøller. Regeringen og jeg mener da også, at havvindmøller hører til langt ud på havet, hvor der findes de mest optimale vindforhold.

Projekterne ved Omø Syd og i Jammerland Bugt

For så vidt angår projektet ved Omø er der givet en forundersøgelsestilladelse, som jeg ikke kan ændre på, da det ville være at lovgive med tilbagevirkende kraft. VVM-redegørelsen for projektet har været i høring hos relevante myndigheder i efteråret 2016 og i offentlig høring i foråret 2017. I forbindelse med høringsprocessen har forskellige interessenter haft mulighed for at komme med høringssvar, som projektudvikler skal forholde sig til, inden der kan tages endelig stilling til, om der skal gives etableringstilladelse. Beslutningskompetencen til at give den endelige etableringstilladelse ligger hos Energistyrelsen, og afgørelsen vil bygge på saglige og faglige vurderinger.

European Energy fik i 2014 tilladelse til at gennemføre forundersøgelser til havvindmølleparken i Jammerland Bugt. VVM-redegørelsen og tilhørende miljørapporter, som European Energy har lavet i forbindelse med forundersøgelserne, blev sendt i offentlig høring den 27. december 2018. Den offentlige høring vil vare til den 28. februar 2019, og i denne tidsperiode har alle mulighed for at indsende høringssvar til Energistyrelsen. Hvis den offentlige høring ikke bidrager med noget væsentligt nyt, så er der ikke hjemmel i den eksisterende lovgivning til at give afslag på projektet.

Energi-, Forsynings- og
Klimaministeriet

Stormgade 2-6
1470 København K

T: +45 3392 2800
E: efkm@efkm.dk

www.efkm.dk

Side 1/3

Dialog omkring kumulative effekter på fugle

En af grundene til, at projekterne har været længe undervejs, er, at Energistyrelsen og Miljøstyrelsen har stillet krav om yderligere kontrolberegninger af projekternes påvirkning på fugle. Det er vigtigt, at VVM-redegørelser har en høj faglighed og dermed kan give et korrekt bud på de påvirkninger, som måtte komme. Energistyrelsen og Miljøstyrelsen har af hensyn til fugle stillet krav om, at området for havvindmøller i Jammerland Bugt blev indskrænket. Området er derfor blevet indskrænket fra ca. 66 km² til nuværende ca. 31 km². Det samme er sket for projektet ved Omø Syd, hvor der også er sket en væsentlig indskrænkning af projektområdet.

Energistyrelsen og Miljøstyrelsen har været i tæt dialog om projekternes påvirkning på fugle. Både Miljøstyrelsen og Energistyrelsen vurderer, at projekternes potentielle påvirkning på fugle er inden for det acceptable.

Det er korrekt, at det svenske Naturvårdsverket og BirdLife Sverige har udtrykt bekymring for projekternes kumulative påvirkning på fugle. De har udtalt, at de ikke mener, at man skal opføre havvindmølleparkerne af hensyn til påvirkningen på fugle. Det modsvarer ikke de danske myndigheders vurdering af påvirkningen. Energistyrelsen har oplyst mig, at de og Miljøstyrelsen er i dialog med Naturvårdsverket og BirdLife Sverige om projektet ved Omø syd.

Regeringen vil i fremtiden have havvindmøller længere ud på havet

Selvom jeg ikke kan gøre noget i de konkrete sager, forstår jeg som nævnt jeres bekymring over opførslen af kystnære havvindmøller. Derfor arbejder regeringen og jeg for, at havvindmøller fremover skal længere væk fra kysterne, og for at kommunerne får større medbestemmelse i de tilfælde, hvor der opstilles møller tæt på land. Regeringen har derfor fået indført den kommunale indsigelsesret, og med Energifaen fra i sommer blev det besluttet at udvide indsigelsesretten. Lige nu kan kommuner gøre indsigelse imod projekter, der ligger tættere på kysten end 8 km. Med udvidelsen får kommuner mulighed for at gøre indsigelse mod projekter, der ligger tættere på kysten end 15 km. Udvidelsen af den kommunale indsigelsesret forventes at træde i kraft i juni 2019.

Desværre er det sådan, at lige så meget som jeg forstår frustrationerne, lige så lidt kan jeg stoppe projekterne i Jammerland Bugt og ved Omø Syd, hvis European Energy kan opføre projekterne uden statslige støttekroner. Dette gør sig også gældende, selvom jeg tilbagekalder alle beslutningskompetencer fra Energistyrelsen. Lovgivningen er ens for Energistyrelsen og for mig som minister.

Hvis jeg skulle aflyse projekterne nu, ville det kræve lovgivning med tilbagevirkende kraft, som i sig selv er et retssikkerhedsmæssigt problem. Derudover ville staten højst sandsynligt skulle betale en stor erstatning til European Energy, og endvidere ville det skabe en voldsom usikkerhed om investeringer i udbygning med havvind og anden vedvarende energi i Danmark.

Det er en usikkerhed, som på ingen måde vil gavne den grønne omstilling, som I skriver, at I varmt støtter.

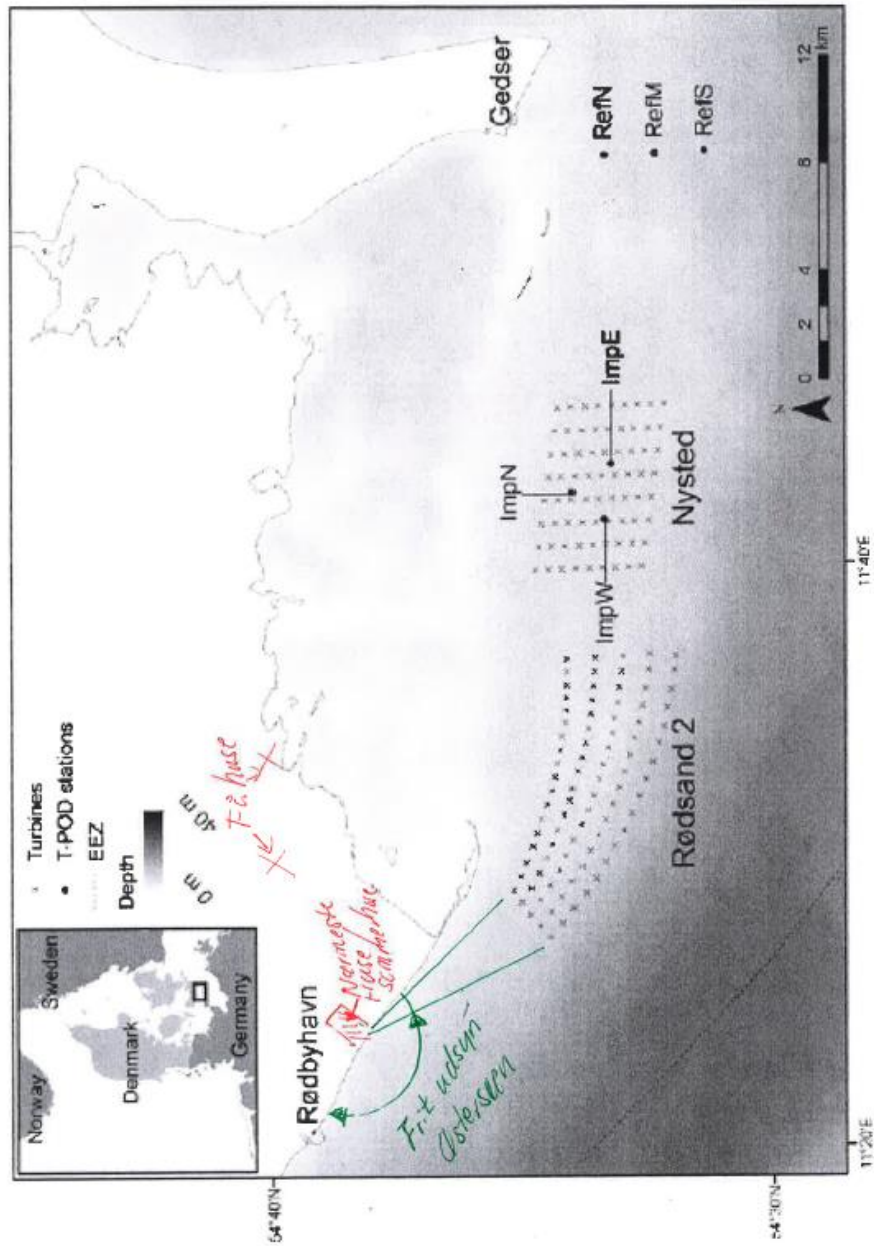
Jeg kan derfor ikke gøre mere i sagen end at udtrykke min forståelse for jeres bekymringer og tage jeres anbefalinger til efterretning.

Med venlig hilsen

Lars Chr. Lilleholt

Bilag 29: Kort over Rødsand II og Nysted vindmøllepark

Bilag 30: Grundejerforeninger og individuelle klienter

J.nr. 31144 – adresseliste klienter

Landliggerudvalget område 4 Ebbe Nørtved Tlf. 21 74 74 87	GF Frøparken Finn Hammerum Tlf.
GF Hjorthøj Viggo Petersen Tlf. 59 51 20 30	GF Røgnergaard Ebbe Nørtved Tlf. 21 74 74 87 Åsmund Kaldråstøyl
GF Bjerger Lyng Kirsten Dirksen	GF Philipsdals Plantage Birgit Frederiksen
GF Svallerup Strand Gerda Michael Knudsen	GF Havnemarken Flemming Hvidt
GF Skovløbervej Gitte Busch Jensen	Ågårdens Ejerlaug Frederikke Kroon
GF Bjergvang Lene K. Thomsen	GF Bjerger Nordstrand John Hødersdal
GF Urhøj Klaus Skalts	GF Gormgårdens Strandplantage Jørn Stove
GF Strandlyngen Jeanett Kiy	Enghaves GF Klaus Freidal
GF Lynglodsvej Helle Ebsen	GF Fyrrebacken Knud Erik Birk

GF Tranerne Reersø Erik Hansen	Edkbøhus GF Robert Kjær
Åens Grundejerforening v/Jørgen Jakobi Kæruldsvej 19	Fredskovens Ejerlaug v/næstformand Gert Hagen Olsen
Vestervangs Ejerlaug v/Henning Klestrup Skodsborgparken 34, 4.th. 2942 Skodsborg	Grundejer- og Vejlauget for matr.nr. 44 DM Reersø v/Bestyrelsen Birthe Svendsen Carsten Dalmskov Torben Holm

J.nr. 31144 /ml – adresseliste privatpersoner

Doris Møller Østrupvej 51 4400 Kalundborg	Troels Andersen Søndervang 4 4480 St. Fuglede
Erland og Lone Bruun Lykkebakken 1 4400 Kalundborg	Stine Foersom og Lars Sørensen Asnæs Skovvej 43 4400 Kalundborg
Bodil Holst Kjær Hanevangen 13 2730 Herlev	Jes Jessen og Lise Bendixen Asnæs Skovvej 58 4400 Kalundborg
Mie Brehm Christensen og Jesper Tim Olsen Østrupvej 12 4400 Kalundborg	Thomas Andersen Søstremosevej 5 4400 Kalundborg
Claus og Marianne Nielsen Sønderstrandsvej 42 4400 Kalundborg	Benedikte Nielsen Skamstrupvej 14 4440 Mørkøv
Carsten Stangkær Keldsvej 1 4480 St. Fuglede	Lone Larsen og Preben Nibsbjerg Sønderstrandsvej 76 4400 Kalundborg
Christian Høgh Sørensen Rubjerg Alle 1 A, 1. 4400 Kalundborg	Torben Bo Madsen Græsmarken 11 4400 Kalundborg
Ruth Bak Mikkelsen Græsmarken 11 4400 Kalundborg	Per Østerby Sønderstrandsvej 70 4400 Kalundborg
Anette Møller Jensen Sønderstrandsvej 35 4400 Kalundborg	Jørgen Lundblad Humblehaven 57 2500 Valby

Ejner Marcher Canadavej 8 4200 Slagelse	Hans Jørgen Nielsen Skamstrupvej 14 4440 Mørkøv
Peter Buck Christensen Sønderstrandsvej 32 4400 Kalundborg	Astrid Brandt Rasmussen og Claus Bjerre Havneemarken 8 4480 St. Fuglede
Mogens og Bente Echberg Asnæs Skovvej 45 4400 Kalundborg	Philip Christiansen og Melissa Hove Jørgensen Græsmarken 18 4400 Kalundborg
Palle Erhald og Tina Hjorthøj Jensen Asnæs Skovvej 41 4400 Kalundborg	Gunner Jørgensen Toftager 1, Ubby 4490 Jerslev
Ditte Pedersen og Casper Roel Brønshøjgaard Græsmarken 10 4400 Kalundborg	Niels Erik og Lene Andersen Sønderstrandsvej 43 4400 Kalundborg
Karin og Niels Erik Krüger Østrupvej 32 4400 Kalundborg	Jørgen Roel Pedersen Asnæs Skovvej 42 4400 Kalundborg
Anne Mette og Per Hartmann Lynggaard Urhøjvej 34 4480 St. Fuglede	Ruto og Ole Jensen Urhøjvej 26 4480 St. Fuglede
Bent Petersen Svallerup Søvej 12 4400 Kalundborg	Inge-Lise og Jørgen Petersen Svallerup Søvej 9 4400 Kalundborg
Carsten Andreasen og Anik Olesen Østrupvej 22 A 4400 Kalundborg	Søren Madsen Søndergade 76 4490 Jerslev

Inge Madsen Søndergade 76 4490 Jerslev	Jette Gammelby og Ole Hedelund Thomsen Østrupvej 31 4400 Kalundborg
Andreas og Bente Nissen Valsømaglevej 31 4100 Ringsted	Jette og Jørgen Madsen Østrupvej 24 4400 Kalundborg
Kaj Andersen og Lene Holm Sønderstrandsvej 74 4400 Kalundborg	Marie Olesen og Niels Vandrefalk Østrupvej 18 4400 Kalundborg
Kirsten og Hugo Baktrup Havnermarken 12 A 4480 St. Fuglede	Bruno Kjær Jensen Fasanvej 40 4400 Kalundborg
Bent Lundsgaard Christensen Søstremosevej 7 4400 Kalundborg	Stella og Søren Mortensen Svallerup Søvej 7 4400 Kalundborg
Rene Larsen Vørslevvej 4 4490 Jerslev	Eirik Vinsand Asnæs Skovvej 38 4400 Kalundborg
Heidi og Steen Engsvang Sønderstrandsvej 38 4400 Kalundborg	Otto og Anette Ravn Sønderstrandsvej 44 4400 Kalundborg
Pia og Henning Thorndal Østrupvej 27 4400 Kalundborg	Mike Rydstrom Østrupvej 25 4400 Kalundborg
Erna og Karl Mortensen Ellekærvej 2 Ugerløse 4400 Kalundborg	Else Faurschou Schmidt og Steen Brinkmeyer Jensen Sønderstrandsvej 68 4400 Kalundborg

Bente og Lars Winkler Sønderstrandsvej 60 4400 Kalundborg	Rita Kaas Østerklit 14 Højen 9990 Skagen
Mary-Ann L. Arp Urhøjvej 8 Bjerger 4480 St. Fuglede	Tonny Larsen Urhøjvej 8 Bjerger 4480 St. Fuglede
Mary-Ann L. Arp Urhøjvej 8 Bjerger 4480 St. Fuglede	Pia Penang Urhøjvej 7 Bjerger Strand 4480 St. Fuglede
Connie Bønnerup Jensen Urhøjvej 20 4480 St. Fuglede	Marianne og Palle Hamburger Sønderstrandsvej 46 4400 Kalundborg
Hjørdis Schou Urhøjvej 28 4480 St. Fuglede	Hans Chr. Sørensen Urhøjvej 8 4480 St. Fuglede
Jørgen Nielsen og Susanne Sørensen Svallerup Søvej 5 4400 Kalundborg	Mette Vølund Østrupvej 39 4400 Kalundborg
Claus og Anette Jensen Sønderstrandsvej 40 4400 Kalundborg	Knud Haugaard Pedersen Voldbjerg 4 4400 Kalundborg
Gerd Weber Søstremosevej 25 4400 Kalundborg	Villy og Solveig Stavnskær Sørensen Østrupvej 5 4400 Kalundborg
Steen Larsen Søstremosevej 29 4400 Kalundborg	Nadija Hansen Østrupvej 8 4400 Kalundborg

Børge Christiansen Svallerup Søvej 4 4400 Kalundborg	Ruth Nøhr Jensen og Karsten Jensen Svallerup Søvej 15 4400 Kalundborg
Tina og Allan Olsen Søndervang 3 4480 St. Fuglede	Claus T. Eriksen Søndermarksvej 78 4400 Kalundborg
Birthe og Poul Schacht Østrupvej 55 4400 Kalundborg	Thomas Vølund Sønderstrandsvej 88 4400 Kalundborg
Palle Frederiksen Østrupvej 13 4400 Kalundborg	Bolette Dahl Vølund Sønderstrandsvej 88 4400 Kalundborg
Anders og Tina Vølund Sønderstrandsvej 84 4400 Kalundborg	Tove Gerved Søndergade 66 Ubby 4490 Jerslev
Lis Therkelsen og Ernst Christiansen Svallerup Søvej 6 4400 Kalundborg	Karin Hass Andersen og Kim Wessel Andersen Østrupvej 17 4400 Kalundborg
Eva Freeman Østrupvej 3 4400 Kalundborg	Annette Pørtner Østrupvej 6 4400 Kalundborg
Hanna Lundblad Bellisvej 15 2720 Vanløse	Tommy Lind Urhøjvej 18 4480 St. Fuglede
Heidi og Jimmi Blom Sønderstrandsvej 37 4400 Kalundborg	Maja Norrbom Præstemosen 56 2650 Hvidovre

Tonny Jørgensen Lykkebakken 5 4400 Kalundborg	Ingelise Jørgensen Lykkebakken 5 4400 Kalundborg
FDF Strandlyst, v/Jørgen Rud Græsmarken 19 B 4400 Kalundborg	FSU, v/Jørgen Lundblad Humblehaven 57 2500 Valby
Michael og Annette Nielsen Søstremosevej 11 4400 Kalundborg	Thomas Møller og Rie Nielsen Græsmarken 9 4400 Kalundborg
Jesper Knudsen Hovedgaden 31 4470 Svebølle	Tanja og Jens Stevns Østrupvej 7 4400 Kalundborg
Signe Rasmussen Klosterbakken 54 4400 Kalundborg	Anne Mette Hansen og Per Frimann Jensen Lykkebakken 7 4400 Kalundborg
Rene Nielsen Østrupvej 26 4400 Kalundborg	Lars Bengtson og Marianne Nielsen Bastrupvej 19 B 4400 Kalundborg
Ane Christensen Østrupvej 45 4400 Kalundborg	Kim Møller Jensen Søstremosevej 12 4400 Kalundborg
Heidi og Martin Sørensen Østrupvej 29 4400 Kalundborg	Nina K. Sørensen Sandstien 8 4480 St. Fuglede
Anja og Rasmus Kruse Sønderstrandsvej 82 4400 Kalundborg	Lone og Roan Jespersen Søndervang 2, Bjerger 4480 St. Fuglede

David Adams Kystagervej 2	Anna og Leif Vagtholm Østrupvej 19 4400 Kalundborg
Dorte Nielsen og Lars Andersen Ringstedgade 56 A, 1.tv. 4000 Roskilde	